

Szabolcs András

Keszthely óvodáinak története 1870–1995-ig

Keszthely

Drgalmas nővérek zárdája

Szabolcs András
Keszthely óvodáinak története 1870–1995-ig

Szabolcs András

**Keszthely óvodáinak
története
1870–1995-ig**

Nagykanizsa, 1998

A kötet kiadását támogatta:
Keszthely Város Képviselőtestülete
Budapest Bank Rt., Keszthely

ISBN 963 85484 5 2

Kiadja a Czupi Kiadó
8801 Nagykanizsa, Felszabadulás u. 19. Pf.: 484
Telefon: (93) 320 766
Szedés: Szőke Veronika
A képeket levilágította a nagykanizsai Mátrix Marketing Műhely
Készült a Kanizsai Nyomda Kft.-ben
Felelős vezető: Brenner Árpád

Tartalom

I. A kisedóvás kezdetei Európában	6
II. A kisedóvás magyarországi előzményei	7
<i>A keszthelyi óvodák adatai 1950-ig</i>	<i>8</i>
III. Keszthelyi kezdeményezések óvoda létesítése ügyében	8
IV. A Ranolder intézeti óvoda	13
V. Az I. számú községi óvoda felépítése	17
VI. A Ranolder intézeti óvoda bővítése	20
VII. A II. számú községi óvoda építése	24
VIII. A keszthelyi napközi otthonos óvoda létesítése ..	29
<i>A keszthelyi óvodák adatai 1950 után</i>	<i>34</i>
IX. Visszapillantás Keszthely múltjára	34
X. A keszthelyi óvodák átszervezése	35
XI. Óvodai férőhelygondok Keszthelyen	38
XII. Régi házak, „új” óvodák	43
XIII. Korszerű óvodák építése	51
<i>Keszthely óvodái a XX. század utolsó évtizedében ...</i>	<i>65</i>
XIV. Az első keszthelyi óvoda megindításának 125. évfordulója	65
XV. Összefoglaló az 1995. október 15-i állapotról ...	65
Vörösmarty utcai napközi otthonos óvoda	67-69
Tapolcai út 1/a. alatti napközi otthonos óvoda	70-71
Sopron utcai napközi otthonos óvoda	72-74
Galamb utcai napközi otthonos óvoda	74-75
Rákóczi téri napközi otthonos óvoda	76-77
Gagarin utcai napközi otthonos óvoda	77-79
Eötvös utcai napközi otthonos óvoda	80-81
Vaszary Kolos utcai napközi otthonos óvoda	82-83
Kísérleti utcai napközi otthonos óvoda	84-85
Záró sorok	86
Függelék:	
A. Dr. Móroczné Komáromi Gyöngyi írása	87
B. Keszthely város közoktatási és szakképzés konceptiója 1996. (részletek)	88

Bevezetés

A Magyar Óvodapedagógiai Egyesület, Keszthely Város Önkormányzata, a Zala Megyei Pedagógiai Intézet és a keszthelyi óvodák 1995 május 10-11-én konferenciát rendeztek az első keszthelyi óvoda megindításának 125. évfordulója alkalmából. Ez után kezdtük meg az adatok összegyűjtését. Gyűjtőmunkánk során több héten keresztül kerestük a Zala Megyei Levéltárban a város óvodáinak adatait. Foglalkoztunk a keszthelyi Helikon Kastély-múzeum könyvtárában, a Balatoni Múzeum könyvtárában és a Fejér György Városi Könyvtárban fellelhető anyagokkal. Átnéztük a III. számú Sopron utcai óvoda és a IX. számú Vaszary Kolos utcai óvoda irattárát és ez utóbbinál a Keszthelyi Óvodai Igazgatóság irattárát. Levezetés útján sikerült kapcsolatot találni a keszthelyi Ranolder intézet történetírójával és az abban dolgozott Irgalmas Nővérek budapesti házával, a Szeretet Leányai Társulat vezetésével. Munkánk tulajdonképpen kollektív munka. Az adatok gyűjtéséhez igen nagy segítséget nyújtottak dr. Kulcsár Péter polgármester, Keszthely város első, közvetlenül polgárai által választott vezetője, dr. Czoma László és dr. Müller Róbert múzeumigazgatók, amikor az adatkeresésre engedélyüket adták, dr. Petánovics Katalin muzeológus, néprajzkutató, a Vajda Marietta, volt óvónő írói hagyatékába való betekintés engedélyezésével, Tar Ferenc történész, muzeológus Ákosi (Staud) Máriával készített interjújának átengedésével, Krupla Jánosné ny. óvónő, Schell Ilona iratiba való betekintés és az abban talált adatok felhasználásának engedélyezésével, Goldschmied István ipartestületi ügyvezető elnök Györffy Gizella óvodai notesze fénymásolatának átengedésével, Sándor János ny. osztályvezető, Tóthné Simán Mária ny. tanácselnök-helyettes, Kövér Imre igazgató, dr. Gárdos Sándorné ny. osztályvezető szíves szóbeli tájékoztatásukkal, Németh Károly letenyei plébános, Pfundt Matild bakonybéli főnövér és Ráth Mária a budapesti Központi Ház vezető főnövére a keszthelyi Ranolder Intézet óvodájával kapcsolatos adatok megküldésével, dr. Dorgai Lászlóné, dr. Móroczné Komáromi Gyöngyi, dr. Szabolcs Istvánné és dr. Tóth Lászlóné óvodavezetők írásbeli és szóbeli közléseikkel, Göndöcs Lászlóné, Nagy Máténé ny. óvodavezetők és Vidi Józsefné ny. dajka szóbeli tájékoztatásukkal, Molnár Adél múzeumi könyvtáros a hiányzó adatok felkutatásával, dr. Réthelyi Jenő ny. főorvos fényképeinek átengedésével.

Előfordulhat, hogy felsorolásunkból hiányzanak olyanok nevei, akiket joggal illethetne meg köszönetünk. Ha ily mulasztást követtünk volna el, akkor ezúton kérünk tőlük bocsánatot.

Százhuszonöt év a történelem évezreideihez mérve csupán egy pillanat. Egy város történetében már értékelhető múlt, s egy intézmény életében tündöklő előzmény, aminek kutatása nemes feladat lehetne. Értékes, a szellem emberéhez méltó foglalkozás leülni egy könyvtár olvasótermében és átlapozgatni a korabeli újságokat, kikeresni a kutatott időszak cseméjeivel foglalkozó könyveket és kijegyzetelni azokból a múlt érdekesebb adatait. Még könnyű munka is, ha olyan segédeszközt talál, mint a dr. Szabó Sándor, „Keszthely krónikása” által készített újságkatalógus. Az így kijegyzetelt vázra azután a levéltári kutatószobákban megtalálhatja a vázra illeszthető és arra illő „szöveget” is. Régi okmányokat, jegyzőkönyveket átlapozva teljessé teheti a kutatott intézményről szerzett értesüléseit, megírhatja az intézmény történetét.

Keszthely múltja mai kutatójának mindez nem adatott meg. A „múltat eltörölni induló rabszolgahad” munkája elég eredményes volt, s ezt szó szerint kell érteni. A levéltárak és könyvtárak egy része szétszóródott; az okmányok, a korabeli jegyzőkönyvek eltűntek. Az intézmények levéltárát néha több, ma már kikutathatatlan részre szakították, s ki tudja hol lehetne azokat megtalálni, ha ugyan még egyáltalán megtalálhatók.

A Felvidéken, a magyar lakta területeken – lehet, hogy mindenhol, de mi csak Gömör megye adatait ismerjük, – az állami és egyházi levéltárak okmányait központi archívumokba gyűjtötték. Ez ha nem is menthető, de érthető, hiszen a hirdetett ok az okmányok megmentése és biztonságos megőrzése volt. Ilyen alapon akár dicsérhető is lenne. Begyűjtötték az egyházi ősi anyakönyveket is, ezáltal nagyon megnehezítve azoknak a kutatóknak a dolgát, akik azt szeretnék tudni, hogyan alakult ezeken a területeken az őslakos magyarság számaránya. A jónak látszó levéltári rendszer buktatója azonban ott van, hogy az okmányok elhelyezése nem tájegységenként történt. Például az említett megye egyes részeiről a kassai, másik részeiről a beszercebányai archívumba gyűjtötték azokat össze. Ennél is messzebbre mentek a hazaiak. Mivel magyarázhatnánk, hogy Keszthely levéltári anyagai, főleg a múlt századokból származók, részben a Zala Megyei Levéltárban, részben a Balatoni Múzeumban, részben a Helikon Kastélymúzeumban találhatók.

A régmúlt történéseket leírni szándékozónak az adatokat úgy kell összegyűjteniük és kitartó, gondos munkával összerakosgatniuk, mint a régésznek a városok romjaiból, cserépdarabokból, és régi temetők ásatásai során talált eszközökből, esetleg ékszerekből, ritkán és csak nagy szerencsével előkerülő ruhafoszványokból kell összeállítania a hajdanvolt kultúrák történetét.

Szerény értékű munkánk többszöri átdolgozása és kiegészítése után is csak azt írhatjuk: a következő oldalak nem tartalmazzák Keszthelynek és 125 éves óvodáinak történetét, csupán adatokat őriznek meg a korszak avatottabb kutatói számára a korszak tanulmányozásához.

I.

A kiseddévás kezdetei Európában

A gyermek testi és lelki fejlődésére nagy hatást gyakorolnak az őt érő természeti, társadalmi és egyéni hatások. Az antik világ görögjei már foglalkoztak ezeknek a hatásoknak tanulmányozásával, próbálkoztak irányításukkal, gondot fordítottak a gyermekek nevelésére. Nevelési céljuk a testnek és léleknek összhangzatos fejlesztése volt. A rómaiak ezt a szép elvet elsatnyítva, egyoldalúan a gyakorlati célokra helyezték a nevelésnek hangsúlyát.

A keresztyénség a nevelés rendeltetésének csak a hit terjesztését hirdette, a második századtól kezdve azonban már feladatul vállalták a tudományos nevelést is. A polgárság a tizedik századtól kezdve gyakorlati irányban fejleszti tovább a nevelés tudományát. A reneszánsz neveléstudománya a klasszikus műveltséget és a természet vizsgálatát tartja fő feladatának. A szabad vizsgálódást, valamint az annak eredményeiből következőt gondolkodást kedvelte. A reformáció megindította a népiskolákat, előbb Luther és Melancthon sürgette a népiskolák felállítását, majd a katolikus egyház is foglalkozott a kérdéssel és csatlakozott az iskolák felállításának propagálásához.

A realizmus, pietizmus, janzenizmus, deizmus és a filantropizmus szellemi áramlatai új irányokat jelentettek. Így alakult ki az a felfogás, hogy az embert egyéni képességeinek fejlesztésével lehet felkészíteni az életben reá váró feladatokra.

Rousseau, a kalandos életű francia gondolkodó 1762-ben jelenteti meg Emil című könyvét, ugyanabban az évben, amikor az igen nagy hatású könyve, A társadalmi szerződés is megjelent. Az Emil a természet szerinti nevelést, illetve annak rendszerét írja le. Ez a műve igen nagy hatással volt Pestalozzi (1746–1827) svájci pedagógusra, aki 1780-ban „A remete esti órái” című könyvében foglalja össze a neveléssel kapcsolatos gondolatait. Egy évre rá jelenteti meg „Lienhardt und Gertrud” című könyvét. Ennek bevallott célja a népnevelés javítása. Rousseaur hivatkozva állítja, hogy a nevelést már a bölcsőben kell elkezdni. Pestalozzi 1798-ban egy svájci zárdából gyermeknevelő intézetet alapít, ahol 80 elhagyott gyermeket gyűjt össze, 4 évtől 10 éves koráig foglalkozik nevelésükkel. Egy év múlva ez megszűnik. A svájci állam segítségével újabb intézményt létesít, ezt azonban az állam később Fellenbergnek adja át. Végül saját erőből Ifferszenben alapítja meg, rövidesen európai híré intézetét. Pestalozzi véleménye szerint a szemlélet és az érzékek fejlesztése lehet csak minden oktatás alapja. Az embert csakis összes képességeinek természetszerű fejlesztése során lehet felkészíteni rendeltetésének betöltésére. Minden egyén különböző hajlandóságokkal és ösztönökkel jön a világra s ezért az emberekben millió változat alakul ki. Azonban egyidejűleg sok közös vonás is van az egyénekben és ez teszi lehetővé, hogy a gyermekeket lehet együtt nevelni, de gondosan tanulmányozni kell a gyermekek eltérő jellemvonásait és egyik tehetségét sem szabad a másik rovására fejleszteni.

1809-ben Pestalozzi intézetében már 165 növendéket nevel, akikkel 15 tanító foglalkozik. Európából és Amerikából ez idő tájt 32 tanító tanulmányozza Pestalozzi munkásságát. Fröbel Friedrich (1781–1852) német pedagógus 1808 és 1810 között volt Pestalozsi intézetében. Több

éves pedagógiai munkálkodás után 1840-ben Németországban Blankenburgban megnyitotta az első Gyermekkertet. Fröbel tanítása szerint a gyermekek tevékenységi és közlési ösztöneit kell fejleszteni elsősorban, az elsőt játékok útján, a másodikat a más gyermekekkel való társalgás útján lehet leghatásosabban elérni. A gyermek fejlődéséhez nem elegendő a családi közösség. Szükséges az egyívású gyermekekkel való játék és társalgás.

Gondolt a szakképzett nevelők továbbképzésére is és 1850-ben Marienthalban gyermekkertésznő szemináriumot alapított. Nevelési elgondolásait már 1834-ben Frankenburgban kiadott könyvében ismertette. Összegyűjtött munkáit Berlinben (1862–74) adták ki.

Pestalozzinak volt magyar tanítványa is Várady Szabó János (1783–1864) személyében, aki báró Vay Miklós ösztöndíjával került Iffersenbe. Pesten 1817-ben jelent meg A hazabeli kisebb iskoláknak jobb lábra állításokról címen írt pedagógiai szakkönyve. Több ilyen irányú munkája kéziratban maradt fenn. A Nemzeti Emléklapok közli 1846-ban Pestalozzi elemi tanításmódja című tanulmányát.

Gróf Brunswick Teréz (1775–1861) Svájcban tartózkodása alatt heteket töltött Pestalozzi társaságában, el sajátítva nevelési elveit. Egy Esterházy is látogatta az Iffersenben lévő intézetet.

II.

A kisdedovási magyarországi előzményei

Brunswick Teréz 1828-ban nyitja meg Budán, édesanyja házában, az I. kerületi Mikó utca 1-ben Angyalkert néven az első kisdedovási intézetet. A hazai kisdedovási ügyének lelkes pártfogójává válik, 1836-ban megalapította az Országos Kisdedovási Egyesületet. Hamar követőkre talált, az országban 11 kisdedovási létesült, számuk 1875-re már 80-ra emelkedett.

Festetics Leó gróf az 1836-ban alapított Kisdedovákat Terjesztő Egyesületnek volt az elnöke, s az egyesület az ő Tolnán lévő birtokán indítja meg az első hazai Óvóképző Intézetet. Ez az intézet 1843. óta Pesten működött és 1870-ben Óvónőképző Intézetté alakult át.

Fröbelnek is voltak magyar tanítványai. Ronge János, König József segítségével, 1869-ben Budapesten egy Gyermekkertet hozott létre, aminek a foglalkozási nyelve a német volt. A Brunswick Teréz által indított s az idő tájt már 80 intézetet számláló mozgalom tagjai és a Gyermekkertek gondolatát támogatók eleinte rivalizáltak egymással. A két azonos célú, de más utakon haladó eszmé követői 1874-ben egyesületeiket egyesítették.

Az egyesülés után Fröbel túlzásait és a kisdedováskét is lefaragva működtek óvodáink.

Az első kisdedováskba eleinte nyolc éves korukig jártak a gyerekek. Az iskolát is pótolták, írni, olvasni, számolni tanultak az ide járók, de tanultak földrajzot, embertant, sőt csillagászatot is. Súlyt helyeztek a munkára nevelésre, a leányok kötöttek, varrtak, fontak, a fiúk faragtak, fazekas munkát gyakoroltak. Szemléltető képeik eleinte az angol Calve féle ipari és kereskedelmi tárgyú ábrák voltak. Később az iskolás korúak számára készített berende-

zéseiket kicserélték óvodás korúaknak megfelelő méretűkre. Az angol képeket a cseh Tempinsky és a német Schreiber által használtakra cserélték. Az idegenből átvett óvodai énekek, játékok, versek és munkaanyagok nem feleltek meg a magyar gyermekeknek, fejlődésüket azok csak részben segítették.

Ezen a helyzeten változtatott az 1891. évi XV. törvénycikk azzal, hogy a hazai kisdedovási ügyét rendezte. A törvény kijelölte azt az utat, amelyen a magyar kisdedovásnak haladnia kell. Pósa Lajos volt a magyar gyermekköltészet megalapítója és talán neki köszönhetően az óvodai foglalkozások közé bevitték a népszerűségeket is, az óvodai foglalkozásokat közelebb vitték a kisdedék megszokott környezetéhez. Az új életre keltett magyar óvodai foglalkozásokhoz idomultak az állam által kiadott szemléltető képek, kizsírítva az idegenből vásárolt és korszerűtlen elődeiket.

Jóval később, 1928-ban a Kisdednevelők Országos Egyesületének centenáriumi kiállításán már láthatók voltak az új, korszerű óvodai bútorok is. A kiállítás egyik termében az akkori idők legmodernebbnek számító Montessori-féle teljes óvoda-berendezés volt látható. Ez azonban, azokban az években, csak álom lehetett a kisdedovással foglalkozók számára.

A magyar országgyűlés tehát 1891-ben alkotta meg a kisdedovákkal kapcsolatos XV. törvénycikket és 1892. október 8-án jelent meg annak minden végrehajtási utasítása. A törvény szerint a kisdedovási feladata a 3-6 éves gyermekek, a szülők távollétében, ápolni és gondozni, másrészt rendre és tisztaságra szoktatni, valamint ügyességüknek, értelmüknek és kedélyüknek, korukhoz mért fejlesztése által őket testi, szellemi és erkölcsi fejlődésükben elősegíteni. Az óvodai nevelésből kizárta az elemi iskolák feladatául megjelölt írás-olvasás tanítását. A törvény korának színvonalán állt és jól ötvöződtek benne Rousseau, Pestalozzi és Fröbel elgondolásai.

A törvény 15. paragrafusában minden olyan községet, amelynek éves átlagadó bevétele meghaladta a 15 000 Ft-ot, kisdedovási felállítására kötelezte. Előírta, hogy egy gyermekre 0,8 négyszögméternyi hely szükséges és egy teremben 80 gyermeknél több nem lehet. A terem szellőztethető és jól fűthető legyen. Az óvodai neveléshez szükséges fűtött játszótér is.

A gyermekeket óvónőknek kell nevelniük és dajkáknak kell gondozniuk. A törvény megkülönböztetett kisdedovákat és gyermekmenhelyeket; a kisdedóvákban a gyermekeket képesített óvónők nevelik. A gyermekmenhelyek lehetnek egész éves, vagy csak ideiglenes nyári menedékházak. Ezekben dajkák gondozzák a gyermekeket.

Az óvodák látogatása az egészséges 3-6 éves gyermekek számára kötelező. Felmentést csak akkor kaphatnak, ha a szülő igazolja, hogy gyermeke állandó felügyelet alatt áll. A kisdedóvákban csakis hazai kisdedóvónők-képzőkben képesítést nyert okleveles óvónők alkalmazhatók. Külföldön szerzett okleveleket hazai intézetben leteendő vizsgával honosítani kell.

Az óvodákban dajkákul csak a királyi tanfelügyelők előtt letett gyakorlati vizsgák alapján kiállított bizonyítvánnyal rendelkezők alkalmazhatók.

A magyar társadalom megértette, hogy szükség van a kisdedékekkel való foglalkozásra is, a jelentkező igény kielé-

gítésére született meg az említett törvény. A fejlődést jól mutatja az a korabeli statisztikai adat, hogy 1868-ban hazánkban alig 100 óvoda működött, 1897-ben ezeknek a száma már 185 volt és 973 nyári menedékház is működött. Óvónők képzéséről pedig már 12 intézet gondoskodott.

A keszthelyi óvodák adatai 1950-ig

III.

Keszthelyi kezdeményezések óvoda létesítése ügyében

Keszthelyre viszonylag későn jutott el az óvodaalapítás gondolata. Kádas Rudolf (1816-1880) premontrei kánonok, főgimnáziumi tanár az 1860-as évek közepén, már mint tankerületi királyi főigazgató, kezdett Keszthely oktatásügyével foglalkozni.

Az izraelita hitközséget 1868-ban sürgette, felekezeti iskolájukban második tanítói állás létesítésére. Az izraelita hitközség elemi iskolájának épülete még ma is áll, Fejér György utca 3. szám alatt, jelenleg lakóház. A mezőváros vezetését pedig óvoda létesítésére hívta fel. Az ő állandó sürgetésének köszönhető, hogy a képviselőtestület – igaz elég nagy késéssel – 1870. március 5-i ülésén foglalkozott ezzel a kérdéssel. Sponson Pál, az iskolaszék elnöke ismertette az óvoda ügyének állását, figyelmeztette a képviselőtestület tagjait, hogy a vármegye közigazgatási bizottsága és a királyi tanfelügyelő több ízben is utasították a várost óvoda felállítására. Erre az intézményre a város polgárainak is szüksége van. A testület az ügy előkészítésére kilenc tagú „bizottmányt” állított fel és biztosította annak tagjait, hogy az ügyet minden lehető módon támogatni fogják.¹ A következő, május 10-i ülésen Sporzon Pál már az elkészített tervezetet ismertette:

Egyszeri beszerzésre (bútorok, székek, padok, asztalok, szemléltető eszközök beszerzésére) 200 Ft.

Évente működési kiadásokra (a helyiség bérleti díja, tanítói lakásra) 400 Ft.

Alkalmazottak fizetésére 600 Ft

Téli fűtésre, 5 ölfűtő felvágásával 90 Ft

Évi kiadások összesen 1050 Ft.

Bevételeként számba vehető összegek:

80 szegény sorsú gyermek után évi 3,60, egy évre 288 Ft.

40 vagyonosabb gyermek után évi 6,60, egy évre 288 Ft

Bevétel összesen 576 Ft.

Évente pótlandó 514 Ft, ami az első beszerzéssel együtt 741 Ft.

A képviselőtestület a mezőváros költségvetéséből 200 forintot ajánlott fel, a hiányzó összeg fedezésére a tehetősebb polgárok önkéntes felajánlásaira számított. A kibocsátott adakozási íveken három évre ajánlották fel adományait. Minden évi 5 forintos felajánlás jogot ad arra, hogy szegény sorsú gyermeket küldhetnek a kisdédóvába.² (A bevételi résznél számítási hiba az eredeti tervben is szerepelt.)

Az óvodába járó gyermekek szülei által fizetendő évi díjat minden évben a mezőváros tanácsa fogja megállá-

pitani. Mivel a tanácsnak akkor izraelita tagja nem volt, az adományok gyűjtésére dr. Preisach, Práger és Lázár városi polgárokat kérték fel. Rajtuk kívül a kibocsátott „Aláírási ív”-en való gyűjtésre Vértessy Iván, Csák László, Ross Sándor, Lipsits Sándor, Lázár Sándor, Lintner János, Magyar Ferenc és Sporzon Pál vállalkoztak.

A képviselőtestület 1870. szeptember 10-i ülésén a Községi Óvoda Alap kezelésére külön bizottságot választottak. Első elnöke lett Pintér Endre apátplébános, másodelnöke dr. Vértessy Iván, tagjai Reischl Vencel, dr. Preisach Lipót, Engelbrecht Károly; pénztáros Csák László és gondnok Kober Iván.

Tudomásul vették, hogy Szeles Ferenc tördemici plébános lakóházát három évre kibérlik. Évente 220 Ft bérleti díjat fizetnek. A bérlemény udvarán átfolyó „piszkos folyadék” csatorna eltávolítása, illetve máshová vezetése, az előjáróság feladatává tétetett. Az előkészítő bizottmány javaslatára nevelőnek Németh Dezső zalavári néptanítót és nejét alkalmazták, de kötelezték őket arra, hogy előzőleg két hetes kisdédóvá gyakorlatot szerezzenek Győrött, Székesfehérvárott, vagy Budapesten.

Nem találtunk utalást arra, hol lehetett Szeles Ferenc lakóháza, amiben 1870-ben megnyílt a város első óvodája. A Zala Megyei Levéltárban ugyan rábukkantunk három olyan jegyzékre, amikben a háztulajdonosok neve és a házszám szerepeltek. Az egyik az 1862. évi, a másik az 1863. évi és a harmadik az 1875. évi állapotot rögzítette.³

Sajnos ezekben Szeles Ferenc neve nem szerepel. Jóval később, amikor már az 1945 utáni adatokat kerestük, a Helikon Kastélymúzeum könyvtárában kezünkbe került dr. Dornyay Béla múzeumigazgató anyaga és abban egy kézzel írott könyvben, újabb háztulajdonosi jegyzéket találtunk. Ez 1873. évi adatokat tartalmazott. A jegyzék nem volt olyan részletes, mint az előbb említettek, sem az épületek nagyságára, sem az építési- és fedőanyagra nem tért ki. Nagy előnye viszont, hogy a háztulajdonosokat utcánként csoportosította. A kimutatás részletes tanulmányozása során a régi házszámozás rendszerét is megállapíthattuk. Az 1-es számot a kastély kapta, a sorszámozás végigment a mai Kossuth Lajos utca keleti oldalán akkor meglévő épületeken, majd az utolsó ház után a nyugati oldalon folytatódott. Utána sorra vette, a kastélytól kezdve, előbb a keleti mellékutcákat, majd a nyugatiakat.⁴

Szeles Ferenc neve ebben a névsorban sem szerepel, de az akkori Hajdú utcában (ma Bem utca) a 306. házszámnál, a ház tulajdonosaként Szalai Antal van bejegyezve, a megjegyzés rovatban „Óvoda” megjelölés található, ezt később, más színű tintával, törölték. A tulajdonos neve felett Dornyay Béla ceruzával írt bejegyzése olvasható: „Szeles Ferenc tördemici plébános életében Szeles Annának, akinek Sz. J. öregapja (ajándékozta)”(kiegészítés az adatgyűjtőtől). A Szalai Antal neve alatt pedig, ugyancsak ceruzával „Erdélyi Szilveszter” neve van beírva. A Helikon Kastélymúzeum könyvtárának egyik könyvtárosa, Csendes Antal közlése szerint Erdélyi Szilveszternek korcsmája volt a piaci bejárattal szemben, az utca nyugati oldalán, azon a telken, ahová a színház színpadi részét építették. A telek megmaradt részén kis autóparkoló van és egy transzformátorház.

E közlést többen is megerősítették, a lebontott korcsma épületet teljesen egyformán írták le.

A ház a keszthelyi jellegzetes stílusban épült. Az utcára két ablakú oromzatával fordult és a telek belseje felé terjedt. A visszaemlékezések szerint az utcai részen, a két ablak között, később ajtót nyitottak. Nagy terem volt az első helyiség, amiben két sorban asztalok sorjáztek. Hátral volt a „kárméntös”, az ivótól lécekkal elválasztott sön-téspult. Onnan nyílt a konyha ajtaja is, amit hátrább a korcsmáros lakása követett. Úgy nézhetett ki, mint a vele szemben épült és még ma is álló Bem utca 1. számú épü-let. Ennek utcára néző részén nem vágtak ki ajtót. Még a „mászó kéménye” is ilyen lehetett. A mászó kémény olyan szélesre épült, hogy a kéményseprő, tisztítása közben, felmászható benne. Jellegzetesen magyar építési mód ez és más vidékiektől csupán az különbözteti meg, hogy a padlástér csatlakozásánál az oromfal két oldalélc ívesen kiszélesedik. A még álló régi földszintes épületek között még ma is találunk ilyeneket. Egyik legszebb példánya a Pál utca nyugati oldalán, közel a Hévízi úthoz található. A város iparosai a múlt század közepétől szívesebben építkeztek a bevándorlott német iparosoktól eltanult módon. Telkük egész utcai részét beépítették, középen fedett padlástérrel kiképzett kapubejáratot hagyva. Műhelyeik az udvar hátsó oldalán felépített kőkerítéshez épültek. Szinte teljesen elzárkóztak az utcai járókelők kandi szeméi elől. Ablakaikra szívesen csináltattak fából készített zsalugátért. Ez nyaranta jól szellőztette a lakást, a zsaluk pedig kizárták a kíváncsis-kodók tekintetét. A kereskedők emeletes házakat ren-deltek. Utcára nyílt az üzlet, hátrább a raktárak és az emeletre költözött a család. A még megmaradt régi épületeken követhető építési stílusok megérdemelnének egy helytörténeti kutatót. Szakértő kutatóra várnak a ma még fellelhető kovácsoltvas kapuk, ablakrácsok és kerítések. A Deák Ferenc, Kacsóh Pongárc és Jókai utca még kincset érő gyűjteményt őriz ezekből. Addig kellene feldolgozni ezeket, amíg a helyükön állanak s nem kerülnek egy új „Gyűjtsd a vasat és a fémét, ezzel is a békét véded!” kampány áldozatául. Mert ki tudja, ugyan hol lehet a valamikori kastélypark nyugati, úgynevezett „Bécsi kapu”-jának és a Georgikon utcára nyíló déli kapujának gyönyörű kovácsoltvas két-két szárnya.

Visszatérve az első városi óvoda épületéhez, a feltéte-lezést megerősíti a házszámozás vizsgálata is. Eszes László említi a régi keszthelyi utcanevekkel foglalkozó tanulmányában, hogy „...mai Rákóczi tér régen a Hajdú utcához számított a házszámozás tekintetében, a Szentháromság tér is a Hajdú utcához volt számítva.”⁵

A Hajdú utca számozás a mai városházát nem vette figyelembe, mert az a Kossuth Lajos utcához sorolt. A következő ház, ma emeletes és étterem van a földszintjén, kapta a 302. számot. Az első kataszteri térképet, ami 1858-ban készült, véve alapul a 306. házszám alatti épület helyezkedett el úgy, ahogyan az Erdélyi Szilveszter korcsmáját a visszaemlékezők leírták. A többi környező ház az utca vonalába épült, csak az Erdélyi féle épült a telek belseje felé. Az 1769-ben készült első várostérkép, ámbár az néhol pontatlan, e kérdéses házat befelé nyúlónak rajzolta le. Az 1985-ben kiadott és Somogyi Győző által rajzolt térképen már a régi óvoda helyén üres telekrészt találunk.

Az 1870. szeptember 10-én megtartott képviselőtes-tületi ülésen az iskolaszék jegyzőjévé Schönfeld Károlyt, a mezőváros jegyzőjét választották meg.⁶

Keszthely első óvodáját 1870. október 9-én nyitották meg a Szeles Ferenc, nemestördemici plébánostól bérelt, Hajdú utca 306. számú házban. Első vezetője, nevelője Németh Dezső valamikori zalavári néptanító volt, akinek felesége segített a beíratkozott 73 gyermek gondozá-sában, nevelésében. Talán helyesebb lenne, ha megőrzést írnánk, hiszen első óvodánk túlszűfoaltságuk miatt a nevelésre kevés lehetőséget biztosítottak. Mindketten működésük megkezdése előtt, valamelyik óvóképző intézetben, ma már nem állapítható meg melyikben, pár hetes óvodai gyakorlati képzésen vettek részt.

A ház, amiben a város első óvodája működött, ma már nem lelhető fel, azt a színház építéskor lebontották. A piac bejáratával szemben lévő parkoló helyén állt vala-mikor.

Abban az időszakban, amelyben városunk óvodái történetének adatait keressük, Keszthelynek mint lakott helynek közigazgatási elnevezése többször változott. Hol mezővárosnak, hol községnek, majd újból városnak ne-vezték. Minden alkalommal azt a megjelölést igyekeztünk használni, amilyen a megismert jegyzőkönyvekből, vagy más okmányokból kiolvasható volt. Az 1886. évi XXII. törvénycikk hatályon kívül helyezte az 1871. évi XVIII., az 1875. évi XXXV. és az 1876. évi V. törvénycikkeket. Az életbe lépő új törvény három községi kategóriát ismert: rendezett tanácsú várost, nagyközséget és kis-községet. Keszthely a nagyközségek közé soroltatott.

A mezőváros képviselőtestülete 1872. évi december 10-i ülésén új iskolaszéket választott. Az iskolaszék fela-data volt az iskolák, ezen belül az óvoda ügyeinek rendezése, ellenőrzése. Az iskolaszéknek 10 rendes és 3 póttagja volt. Elnök Szabó György, tagok: Csesznák László, Vértessy Iván, Lathy János, Beck Sándor, Engel-brecht Károly, Balázs Árpád, Polgár József, dr. Preisach Lipót, Prunger Farkas; póttagjai: Sporzon Pál, Tertyánsz-ky Lajos és dr. Singer Bernát.⁷

Keszthely előjáróságának haladó gondolkodására vall az a tény, hogy az 1873. évi január 4-i képviselőtestületi ülésen, Szabó György iskolaszéki elnök javaslatára, azért, hogy a református és az evangélikus hívek képviselve legyenek, Luperszbeck Sándort és Nagy Sándort iskolaszéki tagoknak választották.⁸

Keszthely mezőváros képviselőtestülete 1873. június 5-re tűzte napirendjére a kisdédóvó eddigi működésének megtárgyalását. Az 1870. szeptember 10-én megvá-lasztott óvoda bizottmány február 9-i keltezéssel jelentést juttatott el az előjárósághoz: „Emlék irat a keszthelyi kisdéd-óvoda érdemében” címmel. A beszámolót Pintér Endre elnök, Vértessy Iván alelnök és pénztáros, Dr. Prei-sach Lajos, Práger Sámuel tagok Kober István gondnok és Reischl Vencel városbíró írtak alá.

Elemelve az intézmény működését, megállapították, hogy azt az első nevelési évben átlagosan 73 gyermek látogatta. A második évben ez a szám előbb 63, majd később 56 főre csökkent. A létszám csökkenés nem a nevelés színvonalának romlása miatt következett be. Abban nagyrészt közrejátszott a rendelkezésre álló helyiség szűk volta és más, részben balhiedelemből származó más ok. Sajnos a jelentés nem tért ki annak

taglalására, hogy mik voltak ezek a balhiedelmek, így lehet, hogy fontos kortörténeti adatok ismeretétől estünk el. A kisdedóvó gazdasági ügyeiről azt állapítja meg a jelentés, hogy az első két évben az megfelelő volt a polgárok adakozása eredményeként, a jelentés időpontjában 662 forint 90 krajcár kamatozik a helyi takarékpénztárban. Mindezek alapján a bizottság, vagy ahogyan a jelentésben magukat nevezik, a választmány bízta abban, hogy a kisdedóvó ügye a városban végleg megoldható lesz. A jelentés végül Németh Béla intézeti vezetőről azt írja, hogy munkásságával kiérdemelte a választmány megelégedését (a jelentés két rövid részletének másolata látható a 12. oldalon).⁹

A képviselőtestület a jelentést örömmel vette tudomásul. Köszönetet mondott Festetics Taszilo grófnak és Somogyi Vincének, a csornai premontrei rend priorjának, az általuk évente befizetett 50-50 forintért. Sajnálatlaltal állapította viszont meg azt, hogy egy állandó kisdedóvó épület felállítására és működtetésére a városnak pénze nincsen. Az óvodaalapban őrzött pénz erre megközelítőleg sem elegendő.¹⁰

Keszthely város 1873. augusztus hó 19-én új gyűjtést indított a kisdedóvó fenntartására (Az Aláírási ív másolata a 12. oldalon látható). Ezt a példányt Vértessy Iván küldötte vissza 1873. szeptember 6-án azzal a megjegyzéssel, hogy más irányú elfoglaltsága miatt felajánlások gyűjtésével nem foglalkozhatott.

Az aláírási ív visszaküldése volt az első jelzés arra, hogy a keszthelyi óvoda ügye mégsem áll olyan biztos alapon, mint amilyennek az óvodai választmány Emlékiratában jelezte. Ezt követte Pintér Endre apátplébános lemondása a választmány elnökségéről, aki a képviselőtestület 1873. december 20-i ülésén elhatározását azzal indokolta, hogy a polgárok által felajánlott hozzájárulások nem folynak be az óvoda pénztárába. A képviselőtestület kérte a választmány további működését. Valami zavar támadhatott a város oktatásügyi vezetésében, mert ugyanezen az ülésen Szabó György ügyvéd az iskolaszéki tagságáról mondott le.¹¹

Az adatgyűjtő által feltételezett működési zavar mibenlétét sem a levéltári anyagból, sem a korabeli újságcikkek-ből megállapítani nem sikerült. Valószínűnek látszik, hogy az óvoda fenntartásához szükséges pénzeszközök hiányán kívül más okok is közrejátszhattak.

A képviselőtestület félév elteltével foglalkozott újra az óvoda ügyével. 1874. június 6-án oly határozatot fogadtak el, hogy azt a jelentkező anyagi nehézségek ellenére is tovább kell működtetni.¹²

Ugyanezen a napon keltezte levelét a dalegylet titkára Csató Alajos, bejelentve, hogy az óvoda javára rendezett hangverseny bevétele, a kiadások levonása után, 123 forint 74 krajcár volt. Még két év sem múlt el azóta, hogy az óvoda választmánya olyan bizakodó hangú jelentést készített az előjáróság számára, amikor 1874. december 24-én keltezett jelentést írnak, s ebben a választmány december 15-i ülésén hozott megállapításait közlik. Az óvoda intézménye nem életképes, további fenntartása lehetetlen. Az 1870-ben kibocsátott adakozási íveken felajánlott összegeket az első két évben rendszeresen fizették, sőt az első évben a felajánlótól több folyt be. Már a második évben előfordult, hogy egyesek az általuk vállalt összeget nem fizették be, arra hivatkozva, hogy nem

tudták, hogy azt három évig kell fizetniük. A harmadik évben a nem fizetők száma tovább emelkedik.

A rendelkezésre álló alapítvány kamatai a további működésre nem elegendők. Egyre alacsonyabb az intézmény látogatottsága, így a szülők befizetései is kisebbek a tervezettnél.

A növendékek elmaradásának több oka van. Ezek közül a bérelt helyiség nem megfelelő volta, a berendezés hiányosságai emelhetők ki. 1874-ben sok volt a járvány s a szülők inkább odahaza tartották gyermekeiket. Az anyák nagy része akkoriban csak a saját gazdaságban, illetve a háztartásban dolgozott, s így munka közben is tudtak kisdedeikkel foglalkozni. Hozzájárult mindehhez, hogy a Németh Béla, volt tanító elmenetele után alkalmazott Kubik József, egy és egynegyed éves működése alatt, nem mutatott fel sem megfelelő szakértelmet, sem megfelelő szorgalmat, ámbár a választmány ezekre több ízben is figyelmeztette.

A kialakult helyzetben a következőket javasolta a választmány:

1. A képviselőtestület 1874 decemberének végével szüntesse meg a kisdedóvó működtetését mindaddig, amíg erre a célra megfelelő alapot biztosítani nem tud.

2. A nevelő januári illetményét fizessék ki és egyidejűleg mentsék fel a további munkavégzés alól.

3. A kisdedóvó maradék pénzét helyezték el a takarékpénztárban egy óvodai alap létesítésére, kövessenek el mindent a kisdedóvó mielőbbi újraindítása ügyében.

A nevelő január hónapban adja át a helyiséget és a leltári tárgyakat a községnek.

A jelentés szerint a pénzmaradvány összege 470 forint és 60 krajcár volt.

A jelentés aláírói voltak: Vértessy Iván, a választmány elnöke, Reischl Vencel városbíró, dr. Preisach Lipót, Csák László, Prágcr Sámuel tagok és Kober Iván gondnok.¹³

A képviselőtestület a jelentésben foglaltak szerint járt el. 1875. január 20-án újabb adományt gyűjtő íveket bocsátottak ki. Ennek eredményéről adatokat nem sikerült találnunk.

1875. január 16-án Pintér Pál tapolcai ügyvédtől távirat érkezett az előjárósághoz Kubik József ügyében. Az ügyvéd táviratilag mondott ellent a Kubik ügyében hozott határozatnak és annak hatálytalanítását kérte.

Kubik József ügye lehetett Keszthely város első munkaügyi pere, ami azonban az előjáróság józan döntése alapján megegyezéssel végződött. A városi tanácsnokok, így nevezték akkoriban az előjáróság tagjait, a kisdedóvó választmányának jelentésére hagyatkozva, bizonyítottan vette, hogy Kubik József „... 1 és 1/4 évi működése alatt nem tanúsított annyi szorgalmat és szakavatottságot, amennyi szükséges lett volna, és amennyit a pártoló közönség tőle méltán megvárhatott (sic!) volna.” A keresetet ugyan elutasította, de méltányosságból két havi élelmezési segélyként 50 forintot kiutalt és az ideig az óvodában volt lakás használatát is engedélyezte. Kijelentette, ha nevezett keresetével mégis törvényes úton próbálna célt érni, akkor ezen kedvezményei nem érvényesek.¹⁴

Az első keszthelyi óvoda, néhány évi vergődés után, 1875 januárjában, pénzügyi nehézségek miatt, megszűntette működését.

A következő években a helyi sajtó ugyan foglalkozik az óvodaügygel, sürgeti a községi óvoda felállítását és újraindítását, de a levéltárban nem találtunk erre vonatkozó iratokat. 1878-ban az április hóban megtartott képviselőtestületi ülésen Festetics gróf, aki a legtöbb adót fizetők jogán tagja a testületnek, Csesznák uradalmi kormányzója útján és Vértessy Iván, választott testületi képviselő, fáradoznak a megszüntetett óvoda felújításán. Javaslatuk szerint a Fő utcában (Kossuth L. utca akkori neve) a Németh-féle házban lehetne az óvodát elhelyezni és Mayer Szidi lenne az óvónő.

A régi közigazgatási jogszabályok szerint az önkormányzatokkal rendelkező törvényhatóságok és községek közigazgatási bizottságait és képviselőtestületeit fele részében a legtöbb adót fizetők és fele részében választott tagok alkották. A legtöbb adót fizetők, az úgynevezett virilisták, képviselőik útján is gyakorolhatták ezirányú jogaikat. Keszthely képviselőtestületének akkortájt 19 tagja volt virilista és ugyanannyi választott.

A levéltárban nem találtuk nyomát, de az óvoda működhetett, mert a Keszthelyi Hírlap 1879. február 11. számában hírt ad arról, hogy a szülők panaszozzák a Mayer kisasszonyok által vezetett óvoda magas árait. Ugyancsak az újságból vettük azt a hírt is, hogy Mayer Helén Budapesten megszerezte az óvónői képesítést és engedélyt kapott magánóvoda nyitására. Az újság szerint a városi iskolaszék is támogatta a kezdeményezést. Az óvoda számára a Kis utcában (a mai Kisfaludy utca) Weisz Alberttől bérelte a házat. Azonban ő sem tudta a város lakóinak közönyét legyőzni és még az év decemberében megszüntette óvodáját és elköltözött Nyíregyházára.¹⁵

Akkortájt az óvodaalap 600 forint volt, amit Reikschl városbíró letétbe helyezett 200 forintjával megtervezett. A város társadalma is megmozdult. 1881. február 11-én a nőegylet nagysikerű „Carton-bált” rendezett. A pamut-, kender-, és lenvásznakat színnyomással díszítették, ezek voltak a carton-anyagok. Az elnevezés azt volt hivatva sugallni, hogy az asszonyok és leányok ilyen olcsó anyagokból készült ruhákban jelenjenek meg és a drága selyem és bársony anyagok elhagyásával megtakarított összegeket adományozzák jótékony célokra. Ennek a bálnak a jóvedelmét a létesítendő óvoda javára ajánlották fel. Keszthely „széplelkű delnőiben és buzgó honleányaiban” buzgott a jótékonykodási vágy és farsangok idején egymást követték a teadélutánok és jótékony célú bálók.

A községi óvoda létesítésének ügye továbbra is visszavisszatérő gondja volt a város értelmiségének. A kérdést a helyi sajtó is állandóan napirenden tartotta. 1888 áprilisában Nevák M. jelzésű cikkben olyan szabályrendelet alkotását sürgették, amelyik megtiltaná a szülőknek gyermekeik őrizenlőn hagyását. 1890 januárjában a „V.C.” monogrammal publikáló szerző különösen fontosnak tartja egy ilyen jogszabály megalkotását, s hivatkozással a sokasodó gyermekbaleseteket említi fel. Ezek száma egyre növekszik és gyakoriak a halállal végződők.

Adatközléseink III. fejezetének végén foglalkoznunk kell egy eddig fel nem derített háttérű megjegyzéssel. A

már említett dr. Dornay Béla anyagában talált házszám jegyzékben van egy ház, a valamikori Festő, ma Szechenyi utcában, annak déli oldalán épült első ház, amelyik a Kossuth L. utca sarkán lévő emeletes ház mögötti telken állt, az utcát Somogyi utcának is nevezték.¹⁶ Ez a ház a 452-es számot viselte, tulajdonosként „Uradalmi Ház” bejegyzés található. E háznál a megjegyzés rovatban „óvoda” felirat szerepel. A Szeles Ferenc féle házat 1870-ben három évre bérelték, a „választmányi” Emlékeztetőben pedig azt írták, hogy a bérelt helyiség „szűk volta, s egyéb körülményei sok szülőt arra bírták, hogy gyermekeiket az intézettől vissza tartották.”¹⁷

Nincs adatunk rá, de lehetséges, hogy a képviselőtestület új helyiséget keresett. Az óvoda vezetésében is akkor történt a váltás, Németh Béla helyett Kubik József lett a vezető, nem lenne tehát meglepő, ha ebbe az épületbe került volna az óvoda.

Jegyzetek a III. fejezethez

1. Zala Megyei Levéltár (= ZML) keszthelyi 740. fasc. 1-4. lap
2. ZML keszthelyi 740. fasc. 31-37. lap
3. ZML keszthelyi régi okmányok 801, 802 és 1122 lelt. szám.
4. Kastélymúzeum Helikon Könyvtár Dornay-Dornay Béla féle gyűjtemény 86 lelt. számú doboz „Keszthelyi Krónika” kéziratos könyv 25. sorszám.
5. Eszes László: Feledésbe ment utcanevek Keszthelyen. Városi Tanács V. B. Műv. Oszt. Keszthely 1985. évi kiadása 25. oldal
6. ZML keszthelyi 740. fasc. 59-62. lap.
7. ZML keszthelyi 740. fasc. 117. lap.
8. ZML keszthelyi 740. fasc. 123-124. lap
9. ZML keszthelyi 740. fasc. 194-195. lap
10. ZML keszthelyi 740. fasc. 179. lap
11. ZML keszthelyi 740. fasc. 205. és 225. lap
12. ZML keszthelyi 740. fasc. 247. lap
13. ZML keszthelyi 740. fasc.
14. ZML keszthelyi 740. fasc.
15. Weisz Albert háza a 4. számú jegyzetben említett 1873-as háztulajdonosi jegyzékben, a Kis (Kisfaludy) utcai 286-287. házszámú telken volt.
16. 1858. évi első kataszteri térkép régi utca nevei. Földhivatal Keszthely.
17. ZML keszthelyi 740. fasc. 192. lap (4) bekezdés (másolata a 12. oldal 3. ábráján). A 452. számú ház adata: Helikon Kastélymúzeum könyvtára EPH 86. leltári szám.

IV. A Ranolder intézeti óvoda

Keszthely mezőváros képviselőtestületének 1871. évi szeptember 30-i ülésén Svastits Károly apátplébános felszólalásában említette, hogy a városnak van már „négy osztályos elemi, négy osztályos gimnaziális tanodája, továbbá országos alsó, felső mezőgazdasági és erdészeti tanintézete végül egy kisdedővő intézete, de leánynevelője nincsen.” Javasolja a város ebben az ügyben keresse fel a római katolikus egyház veszprémi püspökét Ranolder Jánost és kérje az egyház segítségét. Javaslatát többen támogatták és egy bizottságot választottak a püspökkel való tárgyalásra. Tagjai lettek: Svastits Károly, Reischl Vencel, Csesznák László, Pintér János, Szalóczy Antal, Göncz István, Sporzon Pál, Vértessy Iván, Szeglet Mihály, Tőreký Sándor, Kober Iván, Nagy Sándor. Ezek a polgárok megérdemlik, hogy neveiket adatgyűjtésünk is megőrkítse, neveikkel, a város múltját tanulmányozva, igen gyakran találkozunk, tevékeny polgárai voltak Keszthely városának.

A bizottság kihallgatást kér, de nem kerülhetnek a püspök elé, mert Csecsenovics Ferenc 1871. október 6-án kelt levelében, a püspök betegségére hivatkozással kéri a látogatási szándékukról mondjának le.

Ranolder János római katolikus egyház veszprémi megyés püspöke (1846-1875), személyes látogatásuk nélkül is alapítványt tett, egy Keszthelyen felépítendő zárda felállítására. Az építési telek átengedésére Festetics Tasziló grófot kérték fel, aki azonban telket nem adott, de a zárda fenntartására évi 200 forintot ajánlott fel.

A város képviselőtestülete vállalta a telek biztosítását. Erre a célra a Nagy utcában (ma Kossuth Lajos utca) állott és „Gözös”-nek nevezett korcsma telkét szerezték meg. Az építkezés hamarosan elkezdődött, és 1875-re felépült a volt zárda ma is álló két emeletes, központi tömbje. Az épület a felette elrohant százhusz évet kibírta, de ma már aggodnák állapotáért.

Az eredeti épületben az apácák és a bentlakó növények számára szükséges lakrészekon kívül négy elemi iskolai, négy polgári iskolai és egy kézimunka osztályterem, egy tágas óvodai helyiség és egy házi kápolna volt kialakítva. Az alapító halála miatt az elkészült épület berendezésére már nem kerülhetett sor. 1882-ig lakatlanul, kerítés nélküli telken, üresen állt.

Több ízben is feljelentést tettek az épület telkén „roszszalkodó” cipész inasok ellen, akik annak ablakait időnkint betörték.

Nem tudom miért, miért sem, de a múlt században, de a húszadik század elején is, az én gyermekkoromban is, minden utcai csínytevésért a „suszterinasokat” kárhoztatták.

A szemben lévő oldalon óvodai csoportképek láthatók a Ranolder Intézet óvodásairól, az első kép 1882 után és 1890 előtt készült, készítője Satrál Andor keszthelyi fényképész, a második kép az 1910-es (?), a harmadik az 1920-as(?), a negyedik az 1930-as (?) években készülhetett

Polacsck Máté keszthelyi iparos az ellene tett feljelentésre ígérte, hogy az inasai által okozott kárt megtéríti és a rongálásokat helyreállítja.¹

1882. május 2-án Róth Iván püspöki jószágkormányzó bejelentette, hogy a zárdát berendezték és alapítója neve után Ranolder Intézetnek nevezték el. A zárdában a paulai szent Vincéről elnevezett irgalmas nővéreket helyezték el. Ők látják majd el mind az elemi iskolai tanítóit, mind a polgári iskolai tanárit, mind az óvodai nevelőit teendőket. A zárda felszentelésének időpontját 1882. október 2-ára tűzték ki.

A Kovács Zsigmond veszprémi püspök által végzett zárdaszentelés igen nevezetes és színpompás ünnepség volt Keszthely polgárainak. Az ünnepség az óvoda termében volt. Megjelentek a város vezető polgárai, a keszthelyi huszárezred tisztjei, az akkor még grófi Festetics család felnőtt tagjai. A keszthelyi újság egy teljes számát az ünnepség leírásának szentelte.²

A ragyogóan kidíszített óvodaterem ünnepek, utáni kitakarítását követően az élet szürke napjai következtek. Az óvoda helyisége kezdetlegesen volt felszerelve. A gyermekek egy része otthonról hozta magával zsámolykáját, s voltak, akiknek csak a dobogó szélén jutott ülőhely. Pad csak 50 gyermek számára volt, de 87 gyermek iratkozott be az óvodába.

Az első óvodai oktató nővér Blacha Michaella volt, akit Krausz Klarissa követett. Utánuk Laluk Esztella foglalkozott a gyermekekkel. Az óvoda katolikus jellegű volt, de az alapító kívánsága szerint más vallásúakat és fiúkat is felvettek.³

A paulai szent Vincéről elnevezett apácarend nővéreit a keszthelyi hívek hamar megszerették. Ruhájuk színe után „szürke nénéknek” becézték őket. Mikor Laluk Esztella 1886. decemberében fiatalon, 22 éves korában meghalt, az egész város meggyászolta, a helyi sajtó is megemlékezett korai haláláról.⁴

A zárdai óvoda megnyitása ideiglenesen megoldotta a városi kisdedek nevelését. Ennek az óvodának benépesítési gondjai nem voltak. Megnövekedett az óvodáskorúak száma is, az elmúlt század utolsó évtizedében 100–130 között mozgott. A szülők szívesen adták az irgalmas nővérek gondozásába gyermekeiket. Szívesebben, mint tíz évvel azelőtt a férfiak avatatlan kezeibe.

Keszthely város szülötte, Vaszary Kolos hercegprímás Erzsébet királyné halála után, 1898. szeptember 12-én a keszthelyi apácaiskolát látogató szegény leányok segélyezésére „Erzsébet alapítványt” tett 20 000 korona alapítókével. Nemcsak anyagilag, de erkölcsileg is támogatta az intézetet, s különösen sokat foglalkozott az óvodával. A városban úgy is emlegették a zárdai óvodát: „Kolos óvoda”.⁵

A képviselőtestület határozata értelmében az óvoda alap kamatait 1882. évtől kezdődően a zárdának utalják át. 1895. VII. 1-jén kelt elismervényben Klaffsky Beáta főnővér 20 forint átvételét igazolja, mint a Reischl Vencel városbíró által az óvoda céljára a helyi takarékpénztárban elhelyezett adomány tőkésített kamatát.⁶

A Ranolder Intézetnek mint egyházi intézménynak fenntartása az egyházra tartozik, de mert a nővérek az oktatásban is részt vesznek, az pedig állami feladat, állam-

segélyre van joguk. Ennek megállapításához szükséges adatok beszerzésére utasítja a járás főszolgabírája a keszthelyi jegyzőt. Állapítsa meg adataikat, szerezz be keresztleveleket, tanítóképző intézeti okleveleket, valamint, ha ilyen van, ének, zene, gazdasági, háziipari vagy egyéb képesítésüket, összes szolgálati igazolványukat és azokat küldje be. Jelentse eddig hol tartózkodtak. A következő évben 2/1886. szám alatti felhívásban újból kéri mindezeket.⁷

Lám, a régi megyei közigazgatás a mainál semmivel sem volt mentesebb a bürokratikus túlzásoktól.

A következő években a zárdai óvoda a megszokott rendszerében működött, ámbar a város óvodáskorú gyermekeinek egyre növekvő száma egyre nagyobb nyomással nehezedett az intézményre. Egyre zsúfoltabbá vált. Az anyák megszerették és bíztak a gyermekneveléssel évszázadok óta foglalkozó „szürke nénékben”. Az irgalmas nővérek hazánkban csak 1864-ben telepedtek meg. Első házuk Szatmárban volt. Két anyaházban nevelték őket, Szatmárban és Grácban. A Keszthelyen működött nővérek neveik után ítélve nagyjából német, vagy szláv származásúak voltak és így valószínű, hogy az amúgy is közelebb eső Grácból kerültek ide. Révai Nagy Lexikona X. kötet 634. oldalon foglalkozik a renddel.⁸

Minden év júniusában óvodai vizsgákat tartottak, amin az iskolaszék elnöke és tagjainak egy része is megjelent. A szereplőket az elnöklő apátplébános cukorkákkal jutalmazta.⁹

Decemberben „Karácsonyfa ünnepségeket” rendeztek, ezeken, ha Keszthelyen tartózkodott, megjelent gróf Festetics Tasziló és neje, a skót származású Hamilton hercegnő. Ők ruhákat, játékokat, élelmiszert osztottak a szegény sorsú gyermekeknek.¹⁰

Keszthely képviselőtestülete az óvodaügy megoldását illetően határozatlan volt. Eleinte az 1882 óta működő, zárdai felekezeti óvoda fejlesztésében látták a járható utat. S ebben semmi különös nincsen, ők takarékos megoldást kerestek. Különben is 1890-ben a mezőváros lakossága 6195 fő volt s ebből az őslakosság 80%-a 4973 fő római katolikus vallású. Később a vármegye sürgetése és az egyházpolitikai viták Keszthelyen való megjelenésének hatására a községi óvoda felépítése mellett döntöttek. A döntés nem volt könnyű, mert anyagi következményekkel járt s a képviselőtestületnek a fele nagyon is érdekelt a minél kisebb költséget jelentő intézkedések meghozatalában.

1894. január 10-én megalakult Keszthely mezőváros iskolaszéke. Elnöke dr. Csanády Gusztáv, a Gazdasági Tanintézet (a mai Egyetem jogelődje) igazgatója, alelnöke Pakor Adorján főgimnáziumi tanár, gondnoka Csathó Alajos, a város jegyzője, az iskolaszék jegyzője Bérczi Bódog elemi iskolai igazgató. Számvizsgáló bizottsági tagok: Pakor Andor elnök, Beck Sándor alelnök, tagjai: Hoffmann Samu, Sporzon Pál, Oppel Károly. Iskolaszéki tagok: Bogyay Károly, dr. Bárány Gergely, Csirke István, dr. Dunszt Ferenc apátplébános, dr. Hanny Ödön, Imrik János, Lénárd Ernő, Nagy István, dr. Neumark Béla, Papp Sándor, Pető Vilmos, Schadt János, Schreiner Henrik, Stieder Lajos, Takács Imre, Ullmann Vencel, Vcháp Ferenc.¹¹

Az iskolaszék hatósági jogkört gyakorolt a község által fenntartott népiskolai tanítók felett. Szervezetét, hatáskörét és jogkörét az 1876. évi XXVIII. törvénycikk szabályozta. Az iskolaszék tagjait a képviselőtestület választotta, hivatalból tagjai voltak a helységben lévő hitfelekezetek lelkészei is. Tagjait három évenként választották és tagjaik közül kerültek ki az óvodai felügyelőbizottság tagjai, beleértve az óvodagondnokot is.

Zala vármegye közigazgatási bizottsága határozatai alapján a főispán több ízben sürgette Keszthelyen a községi óvoda felállítását. Sürgette továbbá a Polgár városban egy nyári gyermekmenhely szervezését. A Keszthelyi Hírlap igen gyakran foglalkozott ezzel a kérdéssel. 1894. június 10-i számában egy döbbenetes gyermektragédia kapcsán újból visszatér erre a kérdésre. Egy a mezőn dolgozó anya, ősi és nagyon rossz szokás szerint, magával vitte kisgyermekét, másfél éves volt. Hogy amíg ő dolgozik el ne mászkáljon az árnyékból, egy földbe ásott lyukba állította és övig be is fedte földdel. A kised zsenge teste kihűlt, elalélt s hamarosan meghalt. Ez a tragédia váltotta ki az újságíró elkeseredését, hogy a költő sorait aktualizálva, emígyen változtassa meg: „Gyermekmenhely, hol késel az éji homályban!”¹²

Az előjáróság 1894. február 25-én közzétett költségvetési beszámolója szerint az óvodaalapban 1311 forint 67 krajcár van.

Ebből kisbetevők adakoztak 529 forint 15 krajcárt, Novák Athanáz 489 forint 44 krajcárt, Pintér Endre 93 forint 8 krajcárt, id. Reischl Vencel 200 forintot.¹³

1894 júliusában Zala vármegye közigazgatási bizottsága tudomásul veszi Keszthely előjáróságának azt a tervét, hogy az előzőleg már elrendelt keszthelyi-polgárvárosi gyermekmenhelyt az ott építendő iskola megfelelő kibővítésével, napközi elhelyezésre is alkalmassá teszi.¹⁴

A vármegye királyi tanfelügyelője Ruzicska Kálmán volt, neki nagy érdemei vannak a vármegye kisedővő rendszerének fejlesztésében. Zalaiban 1894-ben 15 óvoda működött, 3 állandó és 18 nyári gyermekmenhely, összesen 36 intézmény látta el a 3–6 év közötti gyermekek nevelését.¹⁵

1894. december 24-én Festetics Taszilóné hercegnő gyermekeivel, György gróffal, Mária és Alexia grófnőkkel vett részt az irgalmas nővérek óvodájának karácsonyfa ünnepségén. A zárdai tágas óvoda termében ötven ruhát és 20 pár cipőt osztottak ki és végignézték az óvodások műsorát. A hercegnő a végén köszönetet mondott Klaffszky Beáta zárdafőnöknőnek, a kedves nővéreknek, valamint „az óvodások, e kised gyermekek sereg vezetőjének, Györffy Gizella kisasszonynak is, ama lankadatlan fáradozásért a rendezés körül.”¹⁶

A vármegyei közigazgatási bizottság 1895. márciusi ülésén utasította Keszthelyt községi óvoda felépítésére. Az előjáróság foglalkozik az ügyel, de egyelőre még mindig a zárdai óvoda bővítését tervezik. Az építés pedig könnyen megoldható lett volna már akkor is. Az ülés napirendjén szerepelt a Hajdú utca (ma Bem utca) és a Rákóczi tér sarkán álló omladozó volt Rajna korcsma ügye. Ez a romos telek foglalkoztatta a város lakosságát is. Egyesek szállodát és éttermet akartak a helyén látni, mások inkább csendőrlaktanyát, vagy vámőrségi laktanyát építettek volna oda.¹⁷ Az előjáróság majd csak négy

év múlva, a vármegye állandó sürgetésére építi itt fel első községi óvodáját.

Zala vármegye tanfelügyelője, Ruzicska Kálmán 1895. június 20-án értesíti Györffy Gizella képesített óvónőt, hogy részére Keszthelyen magánóvoda nyitásra engedélyt adnak.¹⁸ Eddig nem találtunk adatot arról, hogy a magánóvoda működött volna. Györffy Gizella még 1896 júniusában és decemberében is a zárdai óvodában működött.

A zárdai óvoda 1895. évi június 23-i vizsgáján dr. Dunst apátplébános elnökölt. A terem zsúfolásig megtelt szülőkkel, akik gyönyörködtek Györffy Gizella óvónő betanított csöppségeinek szereplésében. A jelenvolt újságíró szerint az óvónő „fáradhatatlan buzgalommal, kiváló képességgel és törhetetlen lelkesedéssel csepegteti a szép, jó és nemes érzelmeket a kisdetek zsenge lelkébe.”¹⁹

1895 júniusában Keszthelyen a 3 és 5 év közötti gyermekek száma 295, ebből 173 fiú és 122 leány. Felekezeti megoszlásuk: 250 római katolikus, 4 református, 3 ágostai hitvallású evangélikus és 38 izraelita.²⁰

1935. december 24-én megtartott karácsonyfa ünnepségen újból ruhákat, cipőket, játékokat és édességeket osztottak ki a szegény sorsú gyermekeknek. A ruhák és cipők anyagait a kereskedők ajándékozták és azokat a helyi iparosok készítették el.

Az 1896. június 17-én megtartott záróvizsgát a millenniumi ünnepségek keretében rendezték. A leánykák nemzetiszín szalagokkal díszített fehér ruhákban jelentek meg. A vizsga jól sikerült, az elnöklő apátplébános megköszönte a lelkes nővérek közreműködését és megdicsérte a szereplőket betanított Györffy Gizella óvónő szakértő és lelkes munkáját.²¹

A millennium évében voltak magán kezdeményezések is. Június 27-én dr. Löw Tivadar fürdővendég 70 gyermeket hívott meg a Hullám szállóba. A gyermekek csoportját Décsei fényképésszel lefotóztatta. A gyermekek szórakoztatására zenészeket is szerződtetett. A gyermekek felügyeletére Györffy Gizellát kérte fel, aki nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel vezette a gyermekek szórakoztatását. A játékban kifáradt kisdedeket megvendégelte és boldogságuk betetőzéséül játékokat osztott ki közöttük.²²

1896 szeptemberében a zárdai óvodába 102 gyermeket íratlak be. A decemberi karácsonyfa ünnepségeken a hercegasszony ezúttal négy gyermekével jelent meg és a karácsonylát körülvevő gyermekek közül nyolcvan ruhácskákat vehettek át, amit a kedves nővérek varrtak meg számukra. Az ünnepi játékokat és énekeket Györffy Gizella tanította be.^{23, 24}

Igen becses óvodatörténeti dokumentumot őriz Goldschmied István, a Keszthelyi Ipartestület elnöke. Egy az 1896/97-es nevelési évre szóló tanári noteszt. Annak első oldalán olvasható az évszám és a tulajdonos aláírása. A noteszt Györffy Gizella használta (a notesz egyik oldalának részlete látható a 12. oldalon). Adatgyűjtésünk során nagyon sok adat halmozódott fel nevezett óvónővel kapcsolatban. Ennek ellenére sem látjuk működését tisztázottnak.

Az előző lapokon olvashattunk a zárdai óvodában végzett jó munkájáról. A későbbi években is napvilágot látnak ilyen híradások. A bőrbe kötött notesz első lapján az 1896/97. tanév naptára található 1896. szeptember 1-jétől 1897. augusztus 31-ig. A másik oldalon tanrend beírásra alkalmas nyomtatás van, ez persze beíratlan.

A következő lapokon a tanulók adatainak beírására alkalmas nyomtatás található: a növendék neve; I. II. III. évharmad; Észrevételek (Magaviselet; Szorgalom, Írásbeli külalak).

A nyomtatásból látható, hogy a notesz nem óvónőnek, hanem középiskolai tanárnak készült.

Ezek a lapokon, három csoportban elkülönítve, a gyermekek nevei olvashatók. A névsor után az alábbi összesítés van:

	leány		fiú	
I/	12	3	22	6
II/	15	5	13	2
III/	17	4	18	6
	44	12	53	14
				13
				26

Csak találgatni lehet a nemenkénti két számsor jelentését. A második sorok két végső számával egy szinten található „izr.” bejegyzés talán az izraelita vallásúak számát jelenti. A leányok második oszlopának számát ugyan hibásan írta át (12 helyett 13), de az összeadásnál a szám kijavítása nélkül jó a végeredmény (14 fiú és a rossz 13 helyett 12 leány együtt 26).

Lehet, hogy a további kutatás során e zavaró körülmény feloldására – volt-e magánóvoda, és akkor ez a névsor az ott beíratottakról készült, vagy a zárdai óvoda kisdedeiről készítette-e a névsort(?) – megoldást találunk.

A notesz sima oldalain 35 karácsonyi vers, 15 karácsonyi ének, 30 egyéb vers, 31 játék és 9 induló címe, illetve első sora van felírva. Közülük sok már olvashatatlan. Sok versikét ezek közül ma is elmondanak és ma is eljátszanak óvodásaink. Nagy kár, hogy az énekek szövegei, a versek sorai nincsenek leírva, s nem maradt meg a játékok ismertetése sem. Nagyon érdekes lehetne a ma már esetleg nem ismertekkel összehasonlítani a maiakat, megállapítani, hogy mondanivalójuk milyen irányban változott, régi szövegük milyen irányban torzult el.

Az egyik lapon morzejelekkel leírt szöveg található, megfejtése szerint egy akkoriban divatos nótaszerző dalát őrizte meg: „Képeddel alszom el, képeddel ébredek...”

Zala vármegye királyi tanfelügyelőségének múlt századvégi iratai elvesztek, csak a névmutatók és az azzal egybekötött iktatókönyvek maradtak meg. 1895-ben 2263. iktatószám alatt szerepel Györffy Gizella magánóvoda engedélyezésének ügye. Nevezett a magánóvoda működtetéséhez segély kiutalását kérte. A 2559. szám alatt iktatott kérelmet a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 54.150/1995. számú leiratával elutasította.

1896-ban ugyanebben a tárgyban benyújtott kérelmét 521. szám alatt iktatták, ezt is felterjesztették a VKM.-be. Onnan visszaérkező irat 712. szám alatt a közigazgatási bizottsághoz küldetett, és az onnan érkező választ, aminek száma 928/1896. kb. volt 1314 szám alatt vették be a könyvbe. Sajnos az iktatókönyv csak a tárgyat tartalmazta, de az elintézés mikéntjét nem. Csak feltételeznünk lehet, hogy ez a válasz is elutasító lehetett. A következő évben 334/1897. szám alatt vezetik be az óvónő kérelmét, állami óvónői állásra pályázik.

A tanfelügyelőség 1598/1897. számú utasításával sürgeti a keszthelyi elöljáróságot a községi óvoda felállítására. Miután azt a vármegye közigazgatási bizottsága is sürgette és az elöljáróságot a polgárvárosi részben

felállítandó nyári gyermekmenhely felállítására is kötelezte. A város vezetősége ezt a határozatot megfellebbezte. Ezt 1684. szám alatt iktatják. Még ebben az évben 2115. szám alatt sürgetik a várost a II. számú községi óvoda felépítése ügyében. Ez csak elírás lehet, hiszen az I. számú is csak két év múlva épül majd fel.

3693/1898. szám alatt szerepel Gy. Gizella nyugdíj ügyben írt kérelme. Ekkor csak a nyugdíj jogosultságának elismerését kérhette, hiszen még 1929 szeptemberében is aktív dolgozóként kért betegszabadságot.²⁵

Talán sok adatot is halmoztunk fel egy személyről, azonban ő, aki később a felépült I. számú óvoda vezetője lesz, meghatározó szerepet játszott Keszthelyen az óvodai kultúra meghonosításában. Szakmai felkészültségével, szorgalmas, hivatása iránti elkötelezettségével kivívta kortársai érdeklődését, megbecsülését, beleértve a helyi sajtó munkatársait is.

A kis notesz szakavatott kutató vizsgálatát igényelné s külön tanulmányt lehetne az abban leírtakkal kapcsolatban készíteni. A benne leírt nevek viselői – talán az ott leírtakük-, vagy dédunokái – ma is itt élnek közöttünk. Ki ne ismerne egy-egy Szalait, Peleczet, Fellnert, Csiszárt, Redlert, Szombatot, Vastagot, Csöngét, Regenspergert, Nyerset, vagy Lökét, hogy csak pár nevet említsünk az ott leírt 97-ből.

A képviselőtestület megválasztotta 1897. Január 30-án az új iskolaszékét. Tagjai lettek: Dr. Burány Gergely, Pakor Adorján, Takács Imre, Beck Sándor, Bányai Károly, dr. Hanny Ödön, Hoffmann Soma, Lénárd Ernő, Oppel Károly, Pető Vilmos, Sporzon Pál, Schandl János, Ullmann Vencel, dr. Neumark Béla, Bérczi Bódog, Imrik János, Veháp Ferenc, Mieder Lajos, Csirke Iván, dr. Beztényi Árpád, Götz Ferenc, Mórócz Mihály, Riersch József és Barna György.²⁶

A vármegye főispánja, a megyei közigazgatási bizottság utasítása alapján, 1897-ben újból felszólította a várost az új óvoda megépítésére. Az óvodáskorúak száma meghaladta a 287 főt és ezt a létszámot a Ranolder Intézet óvodája, megállapításuk szerint, már nem tudja befogadni. Évek óta visszatérő huzavona a megye és a város között a községi kisdédóvó és a keszthelyi-polgárvárosi gyermekmenhely ügye.²⁷

A képviselőtestület azonban kitart eredeti elhatározása mellett és – a vármegye nyomása ellenére is – a zárdai óvoda bővítésével kívánja megoldani az óvodai férőhely bővítésének egyre sürgetőbb ügyét. Még 1898 novemberében is ilyen értelemben tárgyalnak a Ranolder Intézet vezetőivel. Teszik ezt annak ellenére, hogy az egyházpolitikai törvények megalkotása körül kirobbant parlamenti vita már a keszthelyi sajtó hasábjain is helyet kapott.²⁸

A kormány 1894-ben a Parlamentben keresztülvitte egyházpolitikai elgondolásait. A Parlament megalkotta a polgári házasságkötést kötelezővé tevő 1894. évi XXXI. törvénycikket, az állami anyakönyvezetést kötelezővé tevő 1894. évi XXXIII. törvénycikket, a gyermekek vallásáról intézkedő 1894. évi XXXII. törvénycikket. A következő év törvényalkotása is heves viták közepette zajlott. Ekkor került sor az 1895. évi XLII. törvénycikk megalkotására, amely a zsidó vallás befogadásáról szólt. Ezt a kormány már egy évvel korábban megalkotta, a felsőház azonban kétszer is visszautasította, így csak

1895. október 16-án nyerhette el a királyi szentesítést. Ebbe a körbe tartozott még a vallás szabad gyakorlásáról rendelkező 1895. évi XLIII. tc. is. Ezeknek a törvényeknek parlamenti tárgyalása körül áldatlan egyházpolitikai viták alakultak ki és a viták közepette kibontakozott felekezeti viszályok kiléptek a társadalom különböző rétegeibe, legyűrűztek egészen a városokig, falvakig, megosztva a lakosságot.

A Keszthelyi Hírlap 1897. október 3-i számában, amikor a községi óvoda felállítását sürgeti, már félreértetlenül fogalmazza meg ilyen irányú álláspontját. A városban 130 fiú és 150 leány tartozik az óvodáskorúak közé. Keszthelynek ezért három óvodára volna szüksége, ahol a kisdedek felekezeti különbség nélkül lehetnének elhelyezhetők. Az apácazárdában felekezeti óvoda van. Egy teremben 120 gyermeket elhelyezni törvény- és közegészség-ellenes. A cikk szerint az apácazárda bővítése nem megoldás. Anélkül, hogy felekezeti kérdést keverne az ügybe – olvashatjuk a „Városi” jelzésű cikk írójától – igen nagy szükség lenne a községi óvodákra és azoknak decentralizált elhelyezésére. A Tapolcai út környékén, vagy a Polgárvárosban lakók számára egyaránt nehezen megközelíthető helyen van a zárdai óvoda. Az akkori 280 városi kisdéd közül csak 120 látogatja azt. 160 gyermek gondozása így megoldatlan. Halaszthatatlanul szükséges tehát a két községi óvoda felépítése.

Dr. Ruzicska Kálmán királyi tanfelügyelő és a város előljárósága között megindult tárgyalás eredménye, hogy 1898-re 800 forint költségvetési támogatást terveznek az új óvoda felépítésére.²⁹

A tanfelügyelőség és az előljáróság közötti megállapodást tárgyaló képviselőtestületi ülésen elhangzottak olyan hozzászólások is, hogy inkább adjanak a zárdának 500-600 forintot annak kibővítésére, ez olcsóbb megoldás lenne, mint egy újnak a felépítése. Még az az év novemberi ülésén is azt javasolta dr. Lénárd Ernő közjegyző, képviselőtestületi tag (virilista), hogy a zárdát bővítsék új építése helyett. Ezt a javaslatot az ülés már elutasította.³⁰

Az egyházpolitikai viták Keszthelyig hatoló hullámai lassan lecsillapodtak. Mivel a lakosság zöme katolikus volt, és az izraelitákon kívül más vallású alig volt, Keszthelyen nem is fajult ez a vita a felekezeti szembenállásig. Az irgalmas nővérek, a tőlük megszokott szerénységgel, folytatták tovább a hozzájuk beíratkozott kisdedek nevelését, gondozását.

Jegyzetek a IV. fejezethez

1. ZML 917. fasc.
2. Keszthely c. lap 1882. okt. 3.
3. Irgalmas Nővérek Központi Háza (Bp. Ménési út 23.) közlése
4. Keszthely c. lap 1886. dec. 12.
5. Irgalmas Nővérek Központi Háza közlése. „Erzsébet Alapítvány”-ra a Pallas Nagy Lexikona XVIII. kötet 776. oldal
6. ZML 917. fasc.
7. ZML régi keszthelyi okmányok 917. fasc.
8. Révai Nagy Lexikona X. kötet 634. oldal Irgalmas nénék címszó
9. Keszthelyi Hírlap 1891. június 11.

10. Keszthelyi Hírlap 1891. dec. 25-i és 1892. dec. 25-i számai
11. ZML keszthelyi régi okmányai 917. fasc. Keszthelyi Hírlap 1894.január14.
12. Keszthelyi Hírlap 1894. június 10.
13. Keszthelyi Hírlap 1894. február 25.
14. Keszthelyi Hírlap 1894. július 22.
15. Keszthelyi Hírlap 1894. július 22.
16. Keszthelyi Hírlap 1895. április 7.
17. Keszthelyi Hírlap 1894. december 30.
18. ZML Zala vm. Tanfelügyelőség 1885. iktatókönyv. 2262 ikt.szám.
19. Keszthelyi Hírlap 1895. június 30.
20. Keszthelyi Hírlap 1895. július
21. Keszthelyi Hírlap 1896. június 20.
22. Keszthelyi Hírlap 1896. június 30.
23. Keszthelyi Hírlap 1896. szeptember
24. Keszthelyi Hírlap 1896. december 30.
25. ZML Zala vm. Tanfelügyelőség iktató könyvei 1895-1898-ig.
26. ZML 727. fasc.
27. ZML 727 fasc. Vm.K.B. 808/1897. számú határozat.
28. Keszthelyi Hírlap 1897. október 3.
29. ZML 916. fasc.
30. Keszthelyi Hírlap 1898. november 28.

V.

Az I. számú községi óvoda felépítése

1897-ben az óvodakötelesek száma meghaladta a 280 főt. Az új óvoda felépítése egyre sürgetőbbé válik. Gyakran foglalkozik ezzel a kérdéssel a Keszthelyi Hírlap is. Október 3-i és november 28-i számában is felelősségre vonja az előjáróságot: hol késik a községi óvoda építése. A következő év szeptemberében újból foglalkozik ezzel a kérdéssel. Cikkéhez az apropót az adja, hogy a 1898-ban már 318 főre emelkedett az óvodakötelesek száma. A zárdai óvodába közülük csak 168 gyermeket írtak be. E szám hallatán a cikk írója szörnyülködve kérdezi: „Egy teremben ennyi gyermek?” A képviselőtestület üléséről kiszivárogtatták azt a hírt, hogy az új községi óvoda helyét már kijelölték: a „Rajna korcsma” telkén építik majd fel.¹

A képviselőtestületet – így utólag – dicséret illetheti meg, hiszen ezzel is élénk jelét adták annak, hogy a kultúrát mindennél, még a községet illető adó- és bérleti jövedelemnél is jobban és magasabbra értékelték. Már a Ránolder Intézet építésénél is egy korcsma telkét biztosították, s most ismét a régi korcsma helyére került egy oktatási intézmény.²

Keszthely 1898-as költségvetésében a IV. tanügyi kiadások 22. tételénél az óvoda fenntartására már évi 1600 forintot, a rendkívüli kiadások 19. tételénél az óvodaépítés első részleteként 4000 forintot állítottak be.³

1899. február 28-án foglalkozott a képviselőtestület a Hajdú utca (ma Bem utca) és a Rákóczi tér sarkán volt „Rajna korcsma” helyén létesítendő kisdudóvó tervének és költségvetésének felülvizsgálatával. Hencz Antal megbízott helybeli építész két tervet készített. A kiküldött

bizottság az első tervet eleve elvetette, a második tervnek pedig átdolgozását javasolta. A szobák belmagasságát 3,70 méterről 4 méterre kellene emelni, bár ez 200 forint többletköltséget jelentene. Hosszas vita után a bizottság Hencz Antal mindkét tervét elvetve úgy határozott, hogy Schandl János terveit és költségvetését tekintik a versenytárgyalás alapjának. A kivitelezési tervből azonban a földszinti ablakok vasrácsozatát törölni kell. A tárgyalásról készített jegyzőkönyvet aláírásaikkal hitelesítették Nagy István városbíró, Hoffmann Mór, Veháp Ferenc és Ullmann Vendel városi tanácsnokok.⁴

Az iskolaszék 15/1899. számú április 18-án kelt levelében kérte az előjáróságot, hogy egy óvónői állás szervezése ügyében tegyék meg a szükséges lépéseket (a levél másolata a 18. oldalon látható).

Ezek után felgyorsultak az események. Az előjáróság lebontatta a roskadozó korcsmát és helyére felépítették az óvodát, az épületben a gyermekeknek szánt helyiségeken kívül óvónői lakást is építettek. A városi tanács 1899. március 23-i ülésén megvitatta az építésre beérkezett ajánlatokat.

Laskay Emil az összes munkáknál „15,7%” engedményt ajánlott fel.

Szabó Imre cserepes ajánlata a tetőfedésnél 10% engedmény. A városi tanács Veháp Ferenc ajánlatát tartotta a legkedvezőbbnek, mert ez összességében 19%-ot jelentett. A tanács őt javasolta az építéssel megbízni.⁵

Már akkor is virágzott a korrupció? Veháp Ferenc városi tanácsos részt vett a tervek megvitatásánál és megnyeri a „versenytárgyalást”. A kép csak akkor lenne teljes, ha tudnánk a végzett munkáért felvett kivitelezési költség összegét. Erre utaló okmány nem került elő.

Az iskolaszék 1899. augusztus 6-i ülésén jelentették be az épület elkészültét és úgy határoztak, hogy felavatása és működésének kezdete szeptember 9-én lesz. Az óvoda akkor az állami elemi iskola igazgatóságának fennhatósága alá tartozott. Az iskolaszék elnöke megtárgyalta a felavatási ünnep tervezetét az iskola igazgatójával és megállapodásukat közölte a városbíróval, aki a levelet valamennyi érdekelten aláíratta (a levél részlete, mely az avatás rendjét ismerteti a 18. oldalon olvasható).

Ezen az 1899. szeptember 9-i napon a Fő téri plébánia templomban ünnepélyes istentisztelet volt, amit dr. Dunszt Ferenc apátplébános celebrált. Részt vett azon az előjáróság, a képviselőtestület, az iskolaszék, és az óvodai felügyelőbizottság valamennyi tagja, az elemi iskolák tanítói és tanulói. A mise után az ünneplő közönség levonult az új épületbe. Az avatóbeszédet itt is Dunszt apát mondotta el, amiben a vallásos nevelés fontosságát hangsúlyozta. Utána a szépen feldíszített óvodai nagyteremben az előjáróság nevében Oppel Károly előjáró, óvodai gondnok adta át az épületet az iskolaszéknek (ezt a mozzanatot rögzítő gondolatainak írásos emléke a 18. oldalon olvasható), elnökükre bízva azt, aki az épületet Bory Imre iskolaigazgatónak adta tovább.

Az ünnepséggel bőven foglalkozik a Keszthelyi Hírlap 1899. szeptember 11. száma. „Jelenvolt” jelzésű cikke kitér arra is, hogy ezen a nevezetes és régen várt ünnepségen a keszthelyi intézmények vezetői közül kevesen vettek részt és nagyon nehezményezi a város közönségének érdektelenségét.

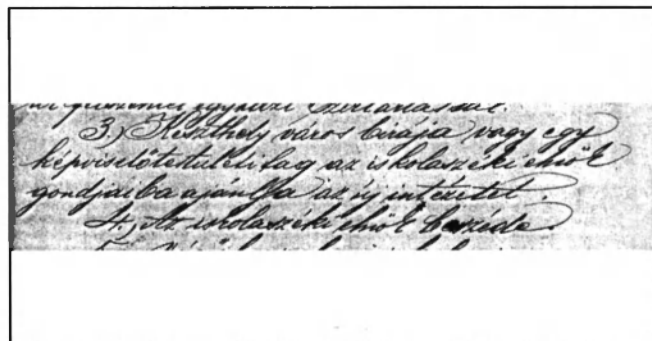
Az iskolaszék kérvénye az óvónői állás ügyében

Keszthely I. számú községi óvodájában, Györffy Gizella képesített óvónő vezetésével, 1899. szeptember 11-én indult meg a gyermekekkel való foglalkozás.⁶

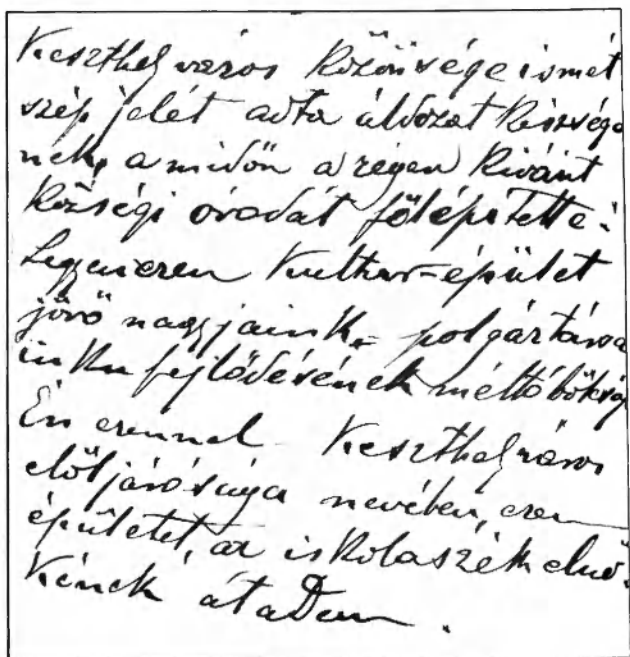
1900. június 30-án volt az intézmény első nyilvános vizsgálója. Az azon, majdnem teljes számban, résztvevő óvodai felügyelőbizottsági tagok az óvónő munkájával nagyon meg voltak elégedve és dicsérték szorgalmát és szakértelmét.

Ebben az óvodában is felállították a karácsonyfát. Azon az ünnepségen viszont már annyian jelentek meg, hogy az épület szűknek bizonyult. A megjelent szülők gyönyörködtek az „óvókisasszony” munkáját dicsérő ének-számokban, szavalatokban és játékokban, figyelték csemetéik szellemi és testi fejlődését.⁷

Fülöp Viktor keszthelyi postatisztviselő nagyon sok községi okmányt, jegyzőkönyvet, iktatókönyvet mentett meg a pusztulástól, összegyűjtve és katalogizálva azokat. Eddigi munkánk során két helyen is találkoztunk az általa megmentett anyag egy-egy részével. Ezek a dokumentumok ma a Zala Megyei Levéltárban vannak, három karton doboznyi a keszthelyi Balatoni Múzeum őriz.

Az I. számú községi óvoda avatási rendjét ismertető levél részlete

Czypel Károly előjáró, óvodai gondnok adta át az épületet az iskolaszéknek

Sajnos a gyűjtemény nem teljes, tudományos feldolgozásra szorulna. A Fülöp Viktor által összegyűjtött és így megmentett anyag csak töredéke Keszthely mezőváros, majd később nagyközség levéltárának. Ki tudja hogyan szóródott széjjel, hogyan pusztult el, vagy hol lappang a hiányzó anyag?

A Balatoni Múzeumban őrzött anyag leltári száma F.69.230. A 109. számú dobozban található Keszthely költségvetésének nyomtatott példányaiból pár darab. Megtalálhatók az 1898-1902, 1905-1906, 1909-1910 évek költségvetései. Az 1898. és 1899. évi adatokat már közöltük. Tájékoztatóul leírjuk a többiekéből is a témánkkal kapcsolatos adatokat.

Az 1900-as költségvetési évben a tanügyi kiadások 50. tétele alatt. „Óvoda fenntartásra” 800 Ft, és a rendkívüli kiadások 80. tétele alatt óvoda építésére II. részlet 2000 Ft.

1901-ben a tanügyi kiadások 19. tétele alatt óvoda fenntartásra 1600 K., a rendkívüli kiadások 11. tétele alatt viszont óvodaépítésre nincs előirányzat.

1902-ben a tanügyi kiadások 15. tétele alatt óvoda fenntartására 1500 K.

1903-ban a tanügyi kiadások 18. tétele alatt óvoda fenntartására 1350 K.

1905-ben a tanügyi kiadások 19. tétele alatt óvodai kiadásokra 1450 K.

1906-ban a tanügyi kiadások 18. tétele alatt óvoda fenntartására 1450 K.

1909-ben a tanügyi kiadások 18. tétele alatt óvoda fenntartására 1650 K.

1910-ben a tanügyi kiadások 18. tétele alatt óvoda fenntartására 1650 K.⁸

Térjünk azonban vissza a századfordulóhoz! A beköszöntött huszadik század első hivatalos látogatását szomorú alkalmammal kapta az I. számú községi óvoda. 1901. november 22-én dr. Ruzicska Kálmán kir. tanfelügyelő, Nagy István városbíró és Bóry Imre, az elemi

iskola igazgatója látogatták meg az óvodát. A látogatás napján a beiratkozott 14 gyermek közül csupán 30 volt az óvodában. A többi odahaza maradt, mert híre ment, hogy az óvodában egy három éves fiúcska meghalt. A hír Keszthely-szerte igen nagy részvétet váltott ki. A hivatalos vizsgálat azonban megállapította, hogy a fiúcska nem az óvodában, hanem a szülői házban halt meg. Már betegen érkezett halála napján az óvodába, majd ott hirtelen rosszul lett. Eszméletlen állapotban szállították haza, de a gyermekek és szülők akkori rémsége, a torokgyík annyira megtámadta szervezetét, hogy már nem tudtak rajta segíteni.

„Mindegy szegény Pistának” – a fiúcska szomorú történetét ezzel a címmel írta le a Keszthelyi Hírlap. Az újság leírta, hogy nem az óvodában, hanem szülei lakásán érte el a halál a szegény kis gyermekét. Egyáltalán nem csoda, hogy a három éves fiú halála ennyire megrázta a város lakóinak lelkét. E hírre minden kisgyermekes szülő szíve összeszorult, hiszen a diftéria a múlt században, de jelen századunk elején is az 1-7 év közötti gyermekeknek réme volt. Régi halálozási anyakönyveket tanulmányozva gyakran, döbbenet találkoztunk több egymást követő lapon azonos halálokot feltűntető bejegyzésekkel. A diftériának, magyarul roncsoló torokgyíknak nevezett betegség halálozási százaléka 10 és 20 között mozgott. Csak a XIX. század végén fedezte fel egy német és vele egy időben egy francia orvos a diftéria elleni védekezés lehetőségét. Hazánkban csak 1938-ban vezették be kötelezően a védőoltást és azóta csak az oltásból kimaradtakat támadja meg e gyilkos kór.

Az I. számú községi óvoda 1901. évi karácsonyi ünnepségének hangulatát beárnyékolta ez a gyászos esemény. A szülőket a torokgyíkjárvány lehetőségének még a gondolata is annyira megijesztette, hogy nem merték gyermekeiket az óvodába vinni. Egy évnek kellett eltelténie ahhoz, hogy minden visszatérjen a régi kerékvágásba. Igaz, a nyár elején felborzolta a szülők idegzetét annak a híre, hogy az óvoda – ahová, még nincs egy éve, nem merték elvinni gyermekeiket – a nyári időszakban két hónapi szünetet akar tartani. A nyár elején azonban a képviselőtestület úgy határozott, hogy az óvodai foglalkoztatások nem szünetelhetnek két hónapon keresztül.

Ezekben az években működött Keszthelyen egy gyermekvédő egyesület is. Elnőknője, Takács Imréné vezetésével júniusban nagy gyermeknapot rendeztek, aminek tiszta jövedelmét, 1515 korona 73 fillért jótékony célokra, főleg szegény gyermekek felruházására fordították.

Soraink olvasása közben bizonyára feltűnt már, hogy hol forintokról, hol koronákról írtunk. Két korona ért egy forintot, de a hivatalos pénzürték a forint volt. Az 1899. évi XXXV. törvénycikk rendelte el 1900. január 1-je után a forint és krajcár helyett a korona és fillér használatát. Pontosan megjelölve, hogy mennyi súlyú arany jelent egy korona értékét.

Szomorú nevezetessége hazánkban, hogy nálunk átlag húsz évenként változnak a hivatalos pénznemek. E változások eredményeként a családok tulajdonában levő pénz értéke ilyenkor devalválódik. Ámbár, ha a jelenlegi forintunkra gondolunk, rá kell jönnünk, hogy a pénznem változtatása nélkül is elértéktelenedhet készpénzünk.

A századfordulóval végrehajtott pénzreform azonban üdítő különbséget jelentett e téren, ugyanis a forintról koronára áttérés nem jelentett értékromlást.

A valamikori gyermeknapok anyagi haszna is jelentős volt. Talán nem érdektelen ezt most is megállapítani, amikor ott tartunk, hogy az állam készül kivonulni az oktatás teljes körű finanszírozásából. Az oktatás költségeit, illetve annak legalább egy részét igyekszik a társadalomra, az önkormányzatokra áttérhelni. A századforduló államháztartása lényegesen szilárdabb talajon állt, mint a jelenlegi. Bővebb és biztosabb bevételekkel rendelkezett. A közoktatás dolgozóinak mégis számítaniuk kellett a társadalom önkéntes hozzájárulására. Ezt a célt szolgálták a jótékony célú iskolai előadások, ezt a növegyeleti rendezvények, óvodai karácsonyi ünnepségek. Ezeknek a bevételei a szegény családok gyermekeinek felruházásra, megajándékozására fordítottak. Ma azonban az intézményeink fennmaradásának lehetősége forog kockán és a polgárok hozzájárulására az intézmények fenntartására, működtetésére érdekében volna szükség.

Napjaink gazdasági fellendülése még egyáltalán nem olyan nagy volumenű, mint a századfordulón volt, de ahogyan akkor, úgy ma is a tehetősebb polgárokat kell megnyerni ahhoz, hogy anyagiilag támogassák, a népoktatás legfontosabb lépcsőfokát jelentő óvodai intézmények fennmaradását, fejlődését. Nem szabad fásultan várnunk munkahelyünk ellehetetlenülését, tennünk kell valamit megtartása érdekében.

Visszatérve témánk történetének boldog szép békeidejére, meg kellett állapítanunk, hogy a következő, nem egészen fél évtized jelentősebb fejlesztések nélkül zajlott le. Köszönhető volt ez annak, hogy az I. számú községi óvoda vezetőnöje Györffy Gizella, hiba nélkül vezette a reá bízott intézményt s nem adott okot, de lehetőséget sem arra, hogy az újságok foglalkozzanak munkásságával, vagy közszájon forgó szóbeszéd indulhasson meg az óvoda működése körül.

Zala Vármegye Közigazgatási Bizottsága jegyzőkönyvi határozatait nyomdában sokszorosított formátumban juttatta el a városi és községi előjáróságokhoz. Így ilyen nyomtatott példány tartalmazza azt a határozatot is, amelyikben kötelezik, többek között Keszthelyt is, mint előtte már többször tették, hogy a Polgárvárosban létesítsenek nyári gyermekmenhelyt.

Az okmány aláírója Hertelendy Ferenc főispán.⁹

Jegyzetek az V. fejezethez

1. Keszthelyi Hírlap 1898. szeptember 1-jei száma
2. Keszthely 1871. évi képviselőtestületi jkv. ZML régi keszthelyi okmányok 916. lelt. számú fasc.
3. Balatoni Múzeum Fülöp Viktor gyűjtemény 109. számú doboz Keszthely költségvetései 1898–1900.
4. ZML Keszthely régi okmányai 916. fasc.
5. ZML Keszthelyi tanácsai ülések jegyzőkönyvei 1122. lelt. sz.
6. ZML 916. fasc. Györffy Gizella 1906. X. 15-i levele.
7. Keszthelyi Hírlap 1900. évi decemberi utolsó száma.
8. Balatoni Múzeum Fülöp gyűjtemény F. 69. 320. lelt. szám 109. doboz
9. ZML Keszthely régi okmányai 916. fasc.

VI.

A Ranolder intézeti óvoda bővítése

Az intézet épülete, a magára vállalt oktatási feladatok növekedése következtében, egyre szűkebbnek bizonyult. Ezen a gondjukon sikerült némileg enyhíteni azzal, hogy a néhai Ranolder János veszprémi püspök által létesített és az uralkodó nevére elnevezett jótékony célú alapítványból sikeres pályázat útján 10 000 korona előleget kaptak. Ezt az összeget 1992-ben az alapítvány kuratóriuma a rendház bővítésére szavazta meg.¹

Veháp Lajos keszthelyi okleveles építőmester 1906. április 20-án mutatja be az átalakításra készített árajánlatát, aminek végösszege 7 964 korona. Az elfogadott terv szerint a zárda 1875-ben épített kétemeletes tömbjéhez, annak déli oldalán építenék fel a földszintes toldalékot, aminek felső födémét vaskorlással keretezett teraszra képeznék ki. Az új épületrészben két terem lenne, az óvoda 5,9x9 méter belvilágú és a betegszoba ugyancsak 5,9x9 méter belvilágú. A két terem között folyosó húzódna 1,9x9 méter méretű. A folyosó ajtaja délről nyílna. A tervben szerepel az előkert kettéválasztása is. Ezt ugyancsak vaskorlással különítenék el a zárdai bejáratától és lépcsőt készítve az utcáról közvetlen bejáratot biztosítanak az óvoda számára. A bemutatott terveket az épületet üzemeltető paulai Szent Vince Irgalmas Nővérek vezetősége elfogadta.

Dunszt apátplébános az 1906. augusztus 23-i képviselőtestületi ülésen – arra hivatkozással, hogy az óvodaépítés községi feladat – kéri ezen építkezéshez 5 000 koronával járuljon hozzá a község. A képviselőtestület augusztus 23-i ülésén 85. napirendi pontként hozott határozatot és a kért összegyűjtést megszavazta.

Zala Vármegye Törvényhatósági Bizottsága 1979/1906. kb. számú jegyzőkönyvének 1275. pontja szerint Keszthely nagyközség 5 000 koronás adományát jóváhagyta.²

Györfy Gizella községi óvónő 1906-ban több levélben is kéri fizetésének rendezését. Az egyik levelében, amit a községi iskolaszéknek címzett, ötödéves korpótlékának megállapítását is kéri, hivatkozva arra, a községi óvodában már nyolcadik éve működik.³

A Balatoni Múzeumban őrzött Fülöp Viktor-anyag 108. számú dobozában található az alapítványok 1907. évi rendezésekor készített okmányok, elszámolások, illetve azok másolatának egyes darabjai. Ez a gyűjtemény sem teljes. Található ott eredeti kézirat is, például Reischl Vencel 200 koronás alapítványlevele. Témánkat érinti még a Novák Athanáz, Pintér Endre és Keszthely nagyközség összevont óvodai alapítványának hitelesíttelen és aláírás nélküli példánya. Az okmány merített papíron íródott, nagyon gondosan kalligrafált írással. Ennek az alapítványnak kamatait a zárdai óvoda javára kell átutalni. Az alapítvány összege akkor már 2223 korona 34 fillér. Megoszlása szerint:

Gyűjtésből származott bevétel	1058 K. 30 f.
Novák Athanáz adománya	978 K. 88 f.
Pintér Endre adománya	<u>186 K. 16 f.</u>
Összesen:	2223 K. 34 f.

Az alapítvány neve: Novák–Pintér Alapítvány. Az okmány keltezése 1907. november 30.⁴

Az 1907-ben még élő alapítványokról több másolatot is készítettek. Tulajdonképpen ezeket az alapítványokat, amik eredetileg csak egy lapos levelek voltak, 1907. november 30-i kelettel szabályos alapítványlevél-szövegbe dolgozták át. Egy alapítványról több ilyen okmány tervezetet készítettek el. Erre a célra súlyos merített papírost használtak és nagyon gondosan, az olvashatóságra nagyon ügyelve írták le. Egyiken sincs sem aláírás sem pecsét. A városbírónak és a községi jegyzőnek kellett volna aláírnia a leveleket.

Ezekben az átdolgozott alapítólevél tervezetekben található olyan szöveg is, ami zavarba ejtheti az óvoda történetének adatkeresőit. A Reischl Vencel, eredetileg 1875. január 16-án keltezett 200 Ft-os alapítvány, 1907. november 30-án kelt átiratában szerepel olyan szövegrész: „... amíg a községi óvoda 1882. évig fennállott...” az alapítvány kamatait ez az óvoda használta fel.

Mivel ez ideig nem találtunk olyan adatot, amelyik igazolta volna, hogy a községi óvoda 1875 és 1882 között működött volna, az átirat alapítványi szövegnek ezt a kitételét kétkedéssel kellett kezelnünk. Szerencsére ugyanabban a csomagban, ugyanolyan finom merített papírosra írt, és ugyancsak aláíratlan és pecsételetlen okmány-átiratba viszont a következő szöveg került: „...mivel a községi óvoda az 1870-es években megszűnt...” az előbbi hibás adat miatt nem kellett újabb kutatást indítani. Harminc év elteltével az emlékezet tévedhet, s ez a magyarázata az 1907-es okirattervezet tévedésének.⁵

1908. május 12-én kelt utasításában gróf Batthyány Pál főispán, hivatkozva a vármegye közigazgatási bizottságának 243/1908. számú határozatára, újból rendelkezik a Keszthely-polgárvárosi nyári gyermekmenhely felállításáról. Az átlapozott okmányok között akadt néhány olyan is, amiben utalás volt ezekre a nyári gyermekmenhelyekre, de nyomukat nem tudtuk fellelni. Egy alkalommal említést tettek arról, hogy a polgárvárosi iskolában fogják felállítani. Egy más alkalommal megfellebbezik az erre vonatkozó utasítást, de erről csak az iktatókönyv bejegyzéséből értesültünk. Az óvodai törvény előírása szerint a gyermekmenhelyen a képesített óvónő alkalmazása nem szükséges. Abban a gyermekek gondozásával a dajka foglalkozik. A fellelhető iratokban 1945 előtti időkben csak egy dajka neve szerepel, ő is az I. számú óvodában dolgozott.

1910. május 10-én az irgalmas nővérek keszthelyi zárdájában, Girst Júlia Alba nővér kérelme alapján a községi előljáróság helyszíni szemlét tart. A kiküldött bizottságot Oppel Károly helyettes városbíró vezette. A másolatban ide csatolt jegyzőkönyv a helyszínt megfelelőnek, a terveket kivitelezhetőnek állapította meg (a jegyzőkönyv részlete látható a 21. oldal közepén).

Oppel Károly nyerges mester, szíjgyártó és kocsigyártó iparos, helyettes városbíró és bizottságának tagjai még láthatták azt a tervet és költségvetést, aminek alapján az építkezést előkészítették, nekünk azonban ez nem sikerült. Ezúttal nem volt oly szerencsénk, mint a toldalék földszinti részének elkészítésekor, amikor a terveket kezünkbe vehettük. Itt csak a jegyzőkönyv nagyon szűkszavú adatait rögzíthetjük, és csak következtethetünk arra, hogy az óvoda földszinti részére építették fel a ma is látható emeleti részt. Következtetésünk alapja a jegy-

Parecco Mater Eugénia, dr. Dunszt Ferenc plébánoson keresztül az intézet fűtésére községi segílyt kért. A képviselő

A Ranolder Intézet épülete az 1906-os hozzáépítés után. Jól látható a homlokzat tetején álló szobor, a kápolna középső részén a freskó. A főépület déli oldalán az óvoda földszinti épülete a vasrácsos tetőterasszal

- 67 -

Jegyzőkönyv.

Felvetett kérdések 1910 május 10ⁿ.

Az igazgatóság zártkörű ülésén Neuthegyi lakosnak,
Neuthegyi községben a saját tulajdonát képező
..... sorozánu belső telken építeni szándékolta
építésének engedélyezése iránt előterjesztett kérélmre folytan megtartott helyszíni
vizsgálatról.

11. A vizsgálatot teljesítő közsegi
eljárás véglete az építkezés ongo-
dályozása tekintetében :
a jogszabályok, azon kitételekkel, hogy az épít-
kezés befejezése a építkezés kifizetésére utalja
előtt bejelentendő a a kijelölt építési munka megkezdésé-
vel kezdődik.

Közel a vizsgálat befejeztetvén, a jegyzőkönyv felolvasatott és aláírva
beszártott.

Kmf.

Alajos Károly
jú

Stadtmann
aláírva.

Christ Alajos
Alajos Károly
aláírva.

Stadtmann

Jegyzőkönyv a Ranolder Intézet óvodai bővítése helyszíni szemléről

Ki tudja miért volt szükség a vármegyének ezekre az adatokra, de a községi főjegyző 252/1913 számú jelentésében közli: Jahrmann Janka Luitprenda 1886. II. 16-tól, Pappel Emília Krisztina 1897. VIII. 21-től, Wager Eleonóra Felicia 1898. VIII. 29-től, Sárdi Mária Liberta 1903. VI. 24-től, Kobler Mária Gizella 1907. X. 17-től, Mlatky Ida Jolanta 1913. VII. 1-jétől, Egbert Teréz Polchéria 1916. IX.

A Ranolder Intézet második bővítése után. Az 1910. után készített képes levelezőlapon jól látható az emeletraépítés és az óvodások számára készített külön bejárat

20-tól, Szabó Margit Cecília 1916. IX. 20-tól működnek a keszthelyi Ranolder Intézetben.⁶

Györffy Gizella óvónő, amint az előző oldalakon írtuk, több levélben kérte már illetményeinek rendezését. A község előjárósága 1913. november 23-án, az 1913. évi XI. tc. alapján évi fizetését 1400 koronában állapította meg és egyúttal ezért 440 korona államsegély kiutalását is kérte (2584/1913 és 4588/1913. ikt. számok)⁷

Györffy Gizella bőrbe kötött tanári noteszéről már jeleztük, hogy az első lapra írt szöveg – Keszthely Györffy Gizella 1896/97 tanév – milyen rejtélyt jelentett számunkra. A csoportbeosztásos névsor azt sugallta, hogy óvodások névsorát írta le. Magánóvoda létesítésére – amint írtuk – nem találtunk feljegyzést. A zárdai óvodában, ahol tudomásunk szerint működött, 1896-ban 102 gyermeket, 1898-ban pedig 165 gyermeket írtak be. Időközben sikerült megszereznünk a még hiányzó neveket is és a teljes névsort ellenőrizhettük a római katolikus plébánia anyakönyveiben, valamint áttekinthettük az állami anyakönyv 1895 utáni bejegyzéseit. A névsorban feljegyzett gyermekek 1899-ben 3 és 6 év közötti életkorúak voltak. A névsorban megtalálható leánynevek 1900 és 1904 között megjelennek a Ranolder Intézet elemi iskolájának névsoraiban. A leírtak alapján joggal tételezhetjük fel, hogy a noteszben szereplő gyermekek 1899. szeptember 11-én megindult Rákóczi téri községi óvoda neveltjei voltak.

Györffy Gizella bőrbe kötött kis tanári notesze igen értékes óvodatörténeti dokumentum, nagy kár, hogy jelenlegi tulajdonosa nem hajlandó a múzeumnak felajánlani megőrzése végett. Szerepel még abban két másik névsor is, azok elemzésével nem foglalkoztunk.

A keszthelyi Gyermekvédő Egyesület évente rendezett gyermeknapokat, azokon nagy ajándékosztás volt. A jótékony munkában fáradhatatlan hölgyek, felhasználva a város iparosaival és kereskedőivel kialakított kapcsolataikat, gyűjtötték össze az ehhez szükséges anyagi javakat. Elnöknőjük Takács Imréné, a járás főszolgabírájának neje volt, hol Baba-bált rendezett a tóparti Balaton szálló nagytermében (1909. augusztus), hol a Gyermeknapokon szerzett szép összegeket, például 1912 májusában 1905 koronát.

A községi óvoda minden júniusban megtartja nyilvános vizsgáját, amelyeken a szülők legalább annyira izgulnak, mint szereplő csemetéik. Így volt ez akkor is és így van ez ma is. Az óvoda termében a karácsonyfát ugyanúgy felállították a községi óvodában, mint a zárdában s alatta ugyanúgy megtalálhatták a jó szívű polgárok által adott ajándékokat, süteményeket, cukrokat az örömtől kipirult arcú gyerkőcek.

Az utolsó békeév augusztusában minderre a Balaton parti nagy gyermekbál tette fel a koronát. Szépségversenyen vetélkedhettek a kisdedek és tombola húzásán izgulhattak velük a szülők. A tombola nyereménytárgyait természetesen Keszthely jó polgárai, leginkább iparosok ajándékozták. A helyi újság, országos szokás szerint, minden alkalommal elegendő helyet biztosított az ajándékozók nevének felsorolására. Az újságokban tallóztatva, e névsorokat tanulmányozgatva, tapasztalhattuk azt, hogy vannak, akik minden alkalommal, minden célra, szívesen ajándékoznak. Vannak, akik 20 koronát és vannak, akik 20 fillért. Vannak, akik játékokat, vannak, akik ruhát és

vannak, akik élelmiszereket. Legbőkezűbb ajándékozó maga a herceg, ajándékait elküldi a községi óvodának is, de egyszer sem látogatja meg azt. Annyira konzervatív gondolkodású, hogy csak a zárdai óvodát látogatja.

Az első világháború kitörése után egyre nagyobb szükség volt az ajándékokra és magára az óvodára is. A hadba vonult apák helyett az anyáknak kellett helyt állniuk, a családok sorsa egyre nehezebb lett és a gyermekek óvodai elhelyezése szinte a túlélés lehetőségét biztosította. Az óvodai férőhelyek elégtelensége egyre feszítőbbé válik. 1915. március 21-én Pataky Béla a Keszthelyi Hírlap vezércikkében sürgeti, hogy valamelyik üres házban létesítsenek gyermekotthont, ahová a hadba vonultak gyermekeit elhelyezve az anyák pótolhatnák férjeik hiányát munkahelyeiken. Az újságcikk fogalmazása nem szerencsés, így az olvasható ki belőle, hogy nem a gyermek megóvása a cél, hanem a kieső munkaerő pótlása. Harminc év múlva majd államérekévé fogják ezt ideologizálni.

A háborús évek múlása közben egyre több apa nélküli család kerül nehéz anyagi helyzetbe, emelkedett a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvaik száma. Egyre többen szorulnak a társadalom segítségére. Tragikusan ellentmondó társadalmi mozgás ez, egyre kevesebb lett a segíteni tudók száma és egyre nőtt a segítségre szorulóké.

Szóbeli közlés szerint 1915 és 1919 között az izraelita hitközség is tartott fenn óvodát, amit a valamikori hitközségi iskola udvari épületében helyeztek el, a Fejér Gy. utca 3. számú házban. Az óvoda vezetője Singer Berta óvónő volt. Ennek az óvodának működéséről nem sikerült írásos bizonyítékokat találnunk.

1916. május 12-én az országosan megindított „Ingyen tej” akció keretében a községi óvoda nagy ünnepséget rendez. „lelkes honleányok” vállalják a szereplést és a szervezésben való tevékenységet is. Az Amazon Szálloda tulajdonosa, Briecher János a szálloda nagytermét ingyen bocsájta rendelkezésre, a Ganz Rt. keszthelyi áramfejlesztő telepe ingyen adja a kivilágításához az áramot. A szervezőbizottság elnöke, Berkes Ottó premontrei kanonok, az iskolaszék elnöke biztosítja az ünnepség társadalmi hátterét. A sok önkéntes segítő munkájának összehangolása és a gyermekek felkészítése Györffy Gizellára, az óvoda vezető óvónőjére hárul. Az ünnepség bevétele, a kiadások levonása után, 362 korona, ami egyáltalán nincs arányban a rendezésre fordított munkával. Az anyagi haszon alacsony voltaért kárpótolja a rendezőket az erkölcsi siker. A szereplőgárdát felkérlik, hogy műsorukat ismételjék meg a hadikórházban ápolat sebesülteknek is.

A hadba vonult mezőgazdasági munkások pótlása csak részben sikerülhetett, ennek következtében alacsonyabbak az élelmezési alapanyagok termésátlagai. Veszélyeztetetté vált a frontokon harcolók és az otthoni lakosság élelmiszer-szükségletének biztosítása. Az élelmiszer-gazdálkodás felelőssévé kormánybiztost neveztek ki. A Keszthelyi járás főszolgabírája 1916. október 31-én kelt 4281/1916. számú jelentésében közli a Ranolder Intézet alkalmazottainak és neveltjeinek, gondozottainak számát és azok ellátására élelmiszer ellátmányt kér.

A jelentés időpontjában a zárdai épületében 22 apáca nővér, 20 kisegítő személyzet, 119 növendék és gyermek, 40 sebesült katona, kórházi ápolat tartózkodott.

Ellátásukra igényeltek 50 darab sertést és 150 q takarmányt, amiből 100 q morzsolt tengeri kellett hogy legyen.

Zala vármegye alispánja 38.556/1916. számú leiratában engedélyezi a kukorica felhasználását, de ez a mennyiség csak olyan tulajdonosoktól szerezhető be, akiknek a vármegye ellátásügyi kormánybiztosa az eladásra engedélyt adott.⁸

Az óvoda alsó részében az I. világháborúban hadikórházat rendeztek be, ahol 1918-ig folyamatosan 40 sebesült katonát ápoltak.⁹

A háborús nélkülözések, az egyre több családhoz érkező, a család valamelyik tagjának hősi haláláról szóló gyász hír elfásítja a város polgárainak adakozó kedvét. A jótékony pénzzadományok összege egyre kevesebb, a természetbeni adományok mennyisége – az ellátási nehézségek ellenére – növekszik. Az óvoda 1917. évi karácsonyi ünnepségére 257 korona érkezett, de igen jelentős mennyiségű a természetbeni adomány.

Sokan lisztet ajándékoznak, gyertyákat, ami a háborús években hiánycikk volt, sokan süteményt, cukrot, játékokat és ruhaneműt. Babics Gyula keszthelyi pékmester az ajándékozott lisztmennyiséget sajátjából kipótolvá, ajándékozva hozzá mákot, cukrot és más hozzávalókat, 100 darab mákos patkót készített.¹⁰

A Tanácsköztársaság 133, azaz Keszthelyen valamivel több, 137 napja alatt – itt ugyanis a tanács hatalom 1919. augusztus 6-án szűnt meg – csak a községi óvoda működhetett zavartalanul. A Keszthelyi Hírlapot is „szocializálták” már március 25-én. Nevet és szerkesztőt változtatva „Testvériség” címen jelent meg. Május elsején hatalmas népi ünnepélyt rendeztek és erre kivonultatták az iskolákat, még az óvoda csöppsegeit is. A felvonulás színes kavalkádja igen nagy hatást gyakorolt a kisdedekre. Talán a legnagyobb hatást a keszthelyi 20. számú vörös tüzérezred felvonulása váltotta ki.

Egy szemtanú, már élemedett korában, könnyes és mégis csillogó szemmel mesélte el, hogy az ágyúk vörösre voltak festve és azok díszsortüzet lőttek a Balatonba. Emlékezete szerint még a lovak is vörösek voltak, amit azért erősen kétlünk. Az újság megemlíti a vörösre festett lövegeket, de a lovakról csak annyit közöl, hogy szerkezetük vörös szalagokkal volt díszítve. A színes beszámoló szerint volt a Balaton-parti ünnepségen sok szónoklat, vers szavalás, sörivás és minden, ami egy népi ünnepélyhez illik, de a szemtanú óvodás korából csak a vörös ágyúkra, lovakra és a Balatonba lövésre emlékezett.¹¹

Az biztos, hogy ezen az ünnepélyen részt vett a város apraja és nagyja, de nem kommunista érzésekkel felfűtve, csupán csak a háború befejezése miatti örömeiben.

Május 21-én alakult meg a járási művelődésügyi osztály Juhász N. pedagógus, dr. Neumark Béla orvos, Nagy Imre szellemi munkás, Lukács Károly, Fodor Imre és Horváth Antal fizikai munkás részvételével, szigorúan betartva a felsőbb utasításra előírt foglalkozási arányokat. Fodor Imre volt a direktorium elnöke is.

A kihirdetett elvek szerint az oktatás ingyenes és 18, illetve 19 éves korig kötelező. A 3-6 éves korú gyermekek játszó iskolába, 6–14 éves korig pedig szakiskolába kell járni.

Május 28-án dr. Szabó Lajos és 2 társa átvette a Keszthely nagyközség valamennyi oktatási intézményét, a

Ranolder Intézetet is. Az apácák csak abban az esetben taníthattak volna, ha levetik apácaruhájukat és kilépnék a rendből. Erre egy nővér sem vállalkozott. Amikor a keszthelyi asszonyok értesültek arról, hogy az általuk annyira szeretett irgalmas nővérek nem taníthatnak, összetömröltek a Fő téren s kérték papjaikat vezessék őket a párház elé. A párt hivatalos helyisége a zárdával szemközi, valamikori Pammer házban volt. A plébános és káplánja, elkerülendő a vörös őrséggel kialakulható összetűzést, igyekezett az asszonyokat megnyugtatni, azok azonban, még papjaikra sem hallgatva, a párház elé vonultak, követelve az apácák iskoláikba való visszahelyezését. Az asszonyok tüntetéséhez csatlakozott dr. Büchler Sándor az izraelita hitközség rabbija is. A lázadó asszonysereg egyik hangadóját, egy kőműves feleségét, Göndöcsné Luthár Máriát, a vörös örök letartóztatták és lecsukták. Az asszonyok kitarítottak és csak akkor oszoltak széjjel, amikor a direktorium tagjai megígérték nekik, hogy az apácák továbbra is a zárdában maradhatnak és taníthatnak.¹²

Június 9-én valamennyi kisdedet, mind a községi, mind a zárdai óvodából kivezényelték a Balaton-partra, ahol a Park árnyas fái alatt Balassa Jenő, a budapesti Vígszínház művésze mondott el gyermekverseket és meséket a fiataloknak.

Június 26-án dr. László orvos és Éliás szakszervezeti kiküldött felügyelete mellett 175 budapesti „proletár” gyermek érkezett a Ranolder Intézetbe, amit megérkezésük előtt Molnár Károlyné telepvezetőnő és Deme László gondnok megfelelően előkészített.

Arról nem sikerült adatokat találnunk, hogy ezek a gyermekek mikor és hogyan jutottak haza a Tanácsköztársaság, pár nappal ideérkezésük után bekövetkezett bukása miatt, az értük biztosan nagyon aggódó szülőkhez. A Tanácsköztársaság keszthelyi 137 napja alatt nagyobb atrocitás nem történt. A kastély főtitkára csak jelentéktelen mennyiségű ital elvitele miatt jelentett be kárpótlási igényt.

Keszthely város történései a mai napig adósai e 137 nap eseményeinek valóságghű feltárással és elemzésével. Különös érdeklődésre tarthatna számot a népgyűléseken elhangzott és az újságcikkekben leírt polgárság ellen irányuló vádak, izgatások, és a valóban végrehajtott intézkedések közötti ellentmondások okainak kikutatása.

Századunk húszas éveiben az óvodafenntartás gondjaiban jelentős részt vállaltak a szülők és a nagyszülők. A karácsonyi ünnepségekre befolyt pénzbeli adományok emelkedő összege értékelhető a pénz értékének romlásával, de jelentősen emelkedett a természetben nyújtott adományok mennyisége és értéke is. 1924 karácsonyán özvegy Babics Gyuláné folytatja férje által 1917-ben megkezdett ajándékozási módot, és a liszt adományokat felhasználva, a mennyiséget magából kipótolvá, sok kis kalácsot készít az óvodásoknak. Ebben az évben találkozhattunk először déligyümölcs adományok felemelésével, a karácsonyfa ünnepségekről szóló beszámolóban. Az előző években is gyakori volt a nálunk szokásos, télen is tárolható alma, dió, mogoró, mandula adományozása, de csak 1924-ben érkeztek narancs és citrom adományok.¹³

Az óvodák támogatásából kivették részüket a társadalmi szervezeteknek jótékony tagjai és az intézmények is.

A Kereskedelmi, Ipari és Mezőgazdasági Bank például 100 000 koronát ajándékozott óvodai célra. E nagy számnak értékét kicsinyíti az a tény, hogy akkor már nekilódult a korona értékének romlása. Az akkori infláció, ha nem is érte el az 1945. utáni pénzromlás hihetetlen magasságát, mégis jelentős volt. 1927-ben a Szociális Missió Egyesület és a Leányklub a községi óvodában is jótékonykodott, felruházva alsó és felső ruhával 10 szegény sorsú családból származó gyermeket. Ezek az erősen felekezeti jellegű egyesületek az előző években csak a zárdában jótékonykodtak.

A jótékonykodásból kivették részüket a protestáns nőegyletek is.

Jegyzetek a VI. fejezethez

1. Az Irgalmas Nővérek Központi Házának 1995. V. 31-i kéziratos közlése
2. ZML keszthelyi régi okmányok 917-918 fasc.
3. ZML keszthelyi okmányok 916. fasc. 1906. VIII. 26., IX. 3.; és XI. keltezési levelek.
4. Balatoni Múzeum, Fülöp-anyag 108. számú doboz, 1 fasc. F. 69.230.58 leltári szám.
5. Balatoni Múzeum. Fülöp-anyag F.69.230.18. lelt. szám. A hibás adat a Reischl alapítvány oklevélben, a helyes adat a Novák-Pintér alapítvány oklevelében.
6. ZML Keszthelyi Ranolder Intézet okmányai 918. fasc.
7. ZML Keszthelyi régi okmányok: Iskola VII. 729. fasc.
8. ZML Ranolder Intézet okmányai 918. fasc.
9. Irgalmas Nővérek Központi Házának 1995. V. 31-i kéziratos közlése.
10. KH. 1917. december 30-i száma.
11. Dr. Szollár László volt keszthelyi ügyvéd szóbeli visszaemlékezései, a valamikor volt május elsejékre.
12. Irgalmas Nővérek Központi Háza 1995. V. 31-i közlése.
13. Keszthelyi Hírek 1924. december 30-i száma.

VII.

A II. számú községi óvoda építése

Zala vármegye alispánja 1928 januárjában utasította a község elöljáróságát, hogy miután a községi óvodába már 105 óvodaköteles gyermek jár, építsenek egy új, két tantermes óvodát. Az elöljáróság úgy határozott, hogy meg kell tartani a jelenlegi óvodaépületet is és a volt kiskeszthelyi részen kell egy új óvodát építeni. Ezzel az új óvodával megoldhatóvá válik, hogy a zámori városrészen lakók a Rákóczi téri, a város központi területén lakók a zárdai, és az északi területen lakók a Sopron utcai óvodába járassák gyermekeiket. Akkor még a Hancók területe nem épült be. Az új óvodával kapcsolatban azonban új óvónői állásra is szükség lesz.

A község gondjai között szerepelt még egy leányiskola építése is. Az elöljáróság előterjesztését megtárgyalta a képviselőtestület és úgy határozott, hogy a leányiskolát a Deák utcában építik meg, a Szabó- és Kayser-féle telkekre. A Sopron utcában kisiskolát építenek, mindezeket azonban meg kell előznie az új óvoda építésének, amit a

régi kiskeszthelyi községháza telkére építenek fel, de előzőleg oda még egy új utcát is nyitni szükséges.

A képviselőtestület áprilisi ülésén foglalkozott újból ezekkel az ügyekkel és – megváltoztatva januári határozatát – úgy döntött, hogy az új óvoda a harangtorony melletti községi telek hátsó épületének helyére kerüljön, de biztosítani kell, hogy az a Pál utca felől is megközelíthető legyen.¹

Az elöljáróság 1928 májusában kérte a Vallás és Közügyügyi Minisztériumot, hogy engedélyezze a második óvónői állást is, mert az új óvoda a télre már készen lesz. Ezt az ígéretét a testület nem váltotta be. Az óvodások továbbra is az I. számú óvodában szorongtak, és ott ünnepelték meg a karácsonyt is. A jótékony egyesületek, szülők adományai ebben az évben sem hiányoztak s nem maradtak el a megszokott mennyiségtől.²

A következő év, 1929 januárjában érkezik meg a minisztérium válasza. Engedélyezik a második óvónői állást és biztosítják az állás államsegélyét. Ez az óvónői fizetés 50%-át jelentette.³

Az akkori elöljáróság is pénzhiánnyal küszködött s a második óvoda építése is emiatt késett. A Minisztérium szeptemberben foglalkozott Keszthely közmunkáinak ügyével, többek között a kiskeszthelyi óvoda ügyével is.

Györffy Gizella a községi óvoda vezetőnője szeptemberben három hónapi betegszabadságot kért és kapott, helyettesítésével Vajda Mariettát bízták meg. A decemberi karácsonyi ünnepélyt már ő készítette elő. A karácsonyfát a terem közepére állították és azt vette körül 163 kiseded. Iwsits Gyula elemi iskolai igazgató tartott beszédet, ezúttal köszöntve először nyilvánosság előtt az új óvónőt. Vajda Marietta közismert és megbecsült tagja volt a keszthelyi társaságnak. Több verse és prózaíró írása jelent meg a helybeli és a budapesti lapokban is. Sőt 1929 nyarán egy, magyarra fordítva „Észak-Görögország” című lapban Vajetta Marietta néven „Versosz Szpiron” címmel görög nyelvre fordított versét közzétették.⁴

Még az 1930-as évet is egy óvodában szorongta végig Keszthely legaprább polgárainak zöme, akiket nem íratnak be a zárdába. Ennek az évnek a karácsonyán is minden a megszokott mederben zajlott le. Júniusban megtartották az óvodai vizsgát, decemberben a karácsonyfa ünnepélyt. Abban az évben is jutott minden gyermeknek sütemény, cukorka, ajándék és az arra reászorulóknak meleg ruha.

1931 márciusában érkeztek be az óvodaépítésre benyújtott pályázatok. Nyolc iparos adta be pályázatát: Bakonyi József, vitéz Kenessey Sándor, Molnár József, Persovits János, Németh István, Spitz József, Kocsis Gyula és Vargha András.

A képviselőtestület által kiválasztott pályázó munkásai rohammunkát végeztek. Keszthely abban az időben híres volt építőmunkásairól. Keszthelyi munkásdinasztiák tagjai dolgoztak az építőiparban megyeszerte, de jutott belőlük a szomszédos megyék építkezéseire is. Egyike volt ezeknek, s talán a leghíresebb is, a Hock-Sirsom család.

Május végére már álltak a falak és pünkösdszombatján az elöljáróság bokréta áldomást adott az építőmunkásoknak, amin Reischl Imre városbíró is részt vett. Ősi szokása a közműveseknek, hogy amikor a falazat elért a tervezett magasságot, akkor azt virág bokrétaival (innen

Vajda Marietta (1902-1972) okleveles óvónő, a Rákóczi téri községi óvoda vezetőnöje 1929-től 1942-ig

A paulai Szent Vincéről elnevezett irgalmas nővérek vezetése alatt álló Keszthelyi Ranolder Leánynevelő- és Tanintézet polgári iskolájának, elemi iskolájának és kisdóvójának sapkajelvénye

származik a szokás jó magyar neve) földíszítik. Ilyenkor a pallér kis emelvényre állva áldomást ivott a királyra, a megrendelőre és az építésen dolgozókra, miközben poharát, minden áldomás után, földre dobva széttörte. Ilyenkor az építető megvendégelte a fal „felhúzásán” résztvett kőműveseket.⁵

Az iskolaszék júniusi ülésén már bejelentették, hogy a II. számú óvodát meg kell, és meg is lehet nyitni, mert az óvodaköteles gyermekek lélekszáma 171 fő és az épület az óvodai év kezdetére teljesen elkészül. Megválasztották az óvoda felügyelőbizottságát: gróf Forgách Béláné, dr. Lénárd Jánosné, Majer Dénesné, Pflanczer Jolán, Reischl Imréné, Szádeczky Agota. Együttal megbízták a bizottságot, hogy az óvónői állásra írja ki a pályázatot.

1931. szeptember 23-án a Sopron utcában, a harangtorony mellett, megnyílt a keszthelyi II. számú községi óvoda. Vezetésére ideiglenesen

Vajda Marietta a Rákóczi téri óvodások háborút játszó csoportjával. A fiúcskák a papírsákokon kívül egyenruhaszerűséget is viselnek. Ülő sorban a vöröskeresztes karszalagos szanitécek. A „harcosok” első sorában a pápaszemes „orvos”. A fénykép a Deák utcai iskola udvarán készült. Háttérben az egyetem Széchenyi utcai homlokzata. A Vaszary Kolos utca akkor még nem épült ki. Jobbról a valamikori főszolgabírói hivatal melletti lakóház északi fala

Staud Mária, aki keszthelyi fogorvos leánya volt, tevékenyen működött a „Leányclub” rendezvényein. Apja rendelőjében megismerkedett a század húszas éveiben Keszthelyen is egyre észrevehetőbb nyomorral „Töröljük le a szegények könnyeit” címmel a „Keszthelyi Hírek” 1925. november 29-i számában, a Club nevében, felhívást intézett a város polgáraihoz. Orvos szeretett volna lenni, terve nem sikerült, a Ranolder Intézet főnőjének támogatásával Szombathelyre kerül a Domonkos rendi apácák vezette óvónőképző intézetbe, és ott szerzi meg óvónői diplomáját. Előbb Pécsen kíván elhelyezkedni, majd 1929-ben Keszthelyre kerül. 1931. szeptember 27-én ideiglenes megbízást kap a Sopron utcai II. számú községi óvoda vezetésére. Erre az időre, évtizedek múlva, így emlékszik vissza: Pécsen október 8-án kapta az értesítést, és utána jelentkezett az elemi iskola igazgatói irodájában. Ott egy kísérőt adtak mellé, aki elvezette az új óvodához. „... két tanterem volt északi fallal, csurgott róla a víz és más semmi a világon. Se a gyerekeknek egy ülőhely, vagy az óvónőnek egy szék vagy egy asztal. Semmi, de semmi nem volt. Csak néztem körül, hol vannak a gyerekek?”

Nem árt felidézni ezeket a régi emlékeket, mert a ma dolgozó óvodai pedagógusok, akik megfelelő létszámmal, kisegítő munkatársakkal, szépen bebútorozott, televízióval és videóval felszerelt, szőnyegekkel otthonossá varázssolt, korszerű termekben végzik feladatukat, elképzelni sem tudják milyen hősies harcot vívtak elődeik a sivár termekben rongybabákkal, vagy fahuszárokkal

A nyomorról is voltak emlékei. Nagyon sok volt az úgynevezett menhelyi gyermek (nevelő szülőkhöz kiadott állami gondozottak). „Családlátogatások alkalmával láttam a szörnyű körülményeiket, amelyben éltek. Rohadt szalmán feküdtek a gyerekek, és a nagy télben be voltak varrva a kis gúnyájukba, hogy ollóval tudtam csak felvágni, hogy meg tudjam vizsgálni a testüket. Kikérdeztem őket: mit ettetek? Reggel egy szem krumpli – főt vagy sült –, délben ugyanannyi, este ugyannyi, vagy semmi és lefektették őket.⁷

A trianoni békeszerződés értelmében Magyarország elveszítette területének kétharmadát és lakosságának egyharmadát. A megcsonkított ország államapparátusának kényszerű leépítése miatt sok közalkalmazottat kellett elbocsátani. Ez volt az úgynevezett „B listázás”. Az így elbocsátottak az állások betöltésénél bizonyos előnyöket élvezhettek. (1945 után volt még egy „B listázás”, de az akkor elbocsátottakat politikai okok miatt távolították el az államapparátusból. Új állások betöltésénél semmi kedvezményt nem kaptak, sőt újabb alkalmazásukat is lehetetlenné tették.) Az utódállamok nagyon sok volt magyar hivatalnokot toloncoltak ki családjukkal együtt. Bútorikat vagonokba rakták és átrakták a határon. A szerencsétlen, kitoloncolt családok nagy része nem tudott lakást szerezni és a nagyobb városok pályaudvarainak külső vágányain éveken keresztül vagonlakók lettek.

A kiírt óvónői pályázatra 20 óvónő jelentkezett. Budapestről 3, Keszthelyről és Gyöngyösről 2-2 pályázat érkezett. A gyöngyösiek testvérek lehettek: Exner Gabriella és Exner Mária. A pályázók között volt Hódmezővásárhelyről, Csanádapácáról, Kaposvárról, Hercegfalváról, Katymazról, Vajszlóról, Sáriból, Nagykanizsáról, Prónayfalváról, Kemenesből, Bicskéről és Nyíregyházáról, valamint Homoródról küldött is. Az összeszűkült „széles e hazából” érkező nagyszámú pályázatot kétféleképpen is magyarázhatjuk. A számunkra szebb hangzású úgy szólana: Keszthely olyan vonzó város, hogy az ország óvónőit megmozgatta a pályázati felhívás. Valószínűbb, a rút valósághoz közelebb álló magyarázata az, hogy sok volt a képzett óvónő és kevés a megüresedett állás. Az óvónők pályázatát elbíráló képviselőtestületi ülést dr. vitéz Barnabás István, Zala vármegye vezető tanfelügyelője nyitotta meg 1931. október 28-án.

Kis kitérőt kell tennünk a „vitéz” szó miatt. Tanulmányunkban nem jelzőként használjuk, hanem címként. A kormányzó, aki a király nélküli királyságban a királyt képviselte, megválasztásakor ugyan széles körű hatalmat

kapott a nemzetgyűléstől, de nem gyakorolhatta a főkegy-
úri jogokat, nem adományozhatott nemesi és főnemesi
ragokat és címereket, nem alapíthatott kitüntetések-
ket. Mivel az első világháborúban hősiessen helytállt embe-
reket mégis ki akarta emelni a közrendből, javaslatára az
országgyűlés megalkotta a „Vitézi Rendet”. Vitézi címet
és ezzel járó földbirtok adományt nyerhettek azok a har-
cosok, akik a háborúban magasabb katonai kitüntetések-
ket kaptak. A vitézi cím adományozásához birtok adomá-
nyozás is járult, 5 kataszteri holdtól 100 kataszteri holdig.
A földbirtok nagysága a kiérdemelt vitézségi érdem szá-
mától és fokozatától függött. A cím és a birtok örökölhető
volt

Az elnöklő királyi tanfelügyelő megállapította, hogy a
beérkezett pályázatok közül négynek az iratai hiányosak
és így 16 pályázó közül lehetett kiválasztani Keszthely új
óvónőjét. A 21 képviselőtestületi tag közül, a titkos szava-
záson, 14 szavazatot kapott Staud Mária keszthelyi lakos
és 2 szavazatot Horváth Gizella ugyancsak keszthelyi la-
kos, 5 szavazat érvénytelen lett, mert Staud Mária helyett
Staud Margitot írtak a szavazó lapra. A jó keszthelyiek
az óvókisasszonyt csak „Manci” néven ismerték és ezért
tévesztették keresztnevét.

Staud Mária segédóvónő lett, mert az akkor életben
volt rendeletek szerint az újonnan választottak, a jogsza-
bályokban előírt ideig, segédfogalmazók, segédtanítók,
vagy segédóvónők lettek.⁸

Staud Mária megválasztása, ilyen nagy aránnyal is, ért-
hető, hiszen már 1929 óta dolgozott kisegítő munkatárs-
ként az óvodában.

Az előző évben kiírt pályázatra 10 pályázat érkezett,
akkor Vajda Mariettát választották meg, aki az I. számú
óvoda vezetését vette át a betegszabadságra ment Györffy
Gizellától.

A Sopron utcai óvoda felépülésével enyhültek
Keszthely óvodagondjai. A két községi óvoda és a zárdai
minden óvodáskorú gyermek elhelyezését biztosította.
Hangsúlyoznunk kell, hogy a kor kívánalmainak megfe-
lelően. Nem szabad századunk harmincas éveinek óvodai
foglalkozásait és elhelyezési körülményeit a mai követel-
ményekkel összehasonlítanunk. Azokban az években a
szülők, még a gazdasági válság következményeit viselték.
Hazánkban ennek a gazdasági világválságnak nyomasztó
hatása amúgyis nehezebben oldódott, hiszen ez akkor
érte el az országot, amikor az még alig heverte ki a négy
éves háború, és az utána következő országvesztés anyagi
és szellemi traumáját.

A szülők elégedettek voltak az évenkénti óvodai vizsgák
és karácsonyi ünnepek alkalmával látott nevelési
eredményekkel, nem lázadoztak az óvodák túlszűfolttsága
ellen.

Az óvodai felügyelőbizottság 1934. július 2-án tartott
ülésén dr. Gárdonyi Lajos óvodagondnok már ismerteti
a szülők elégedetlenségét, mivel a Rákóczi téri óvodába
már másfélszáz gyermek jár. A felügyelőbizottság elé ter-
jeszti az előjáróság e kérdésben készített tervezetét. Az
épületben lévő szolgálati lakást csatolják az óvodahe-
lyiséghez. Az abban lakó óvónőnek fizessék havonta az
állami tisztviselők számára megállapított lakbért. Abban
az időben az állami alkalmazottak, beleértve az
önkormányzati alkalmazottakat is, az álláshelyre előírt

fizetési osztályokban rögzített, fizetésen kívüli lakbérté-
ritést is kaptak. Ennek összege fizetési osztályok szerint
emelkedett. Meg volt határozva, hogy melyik fizetési
osztályhoz milyen nagyságú lakás jár. Ezen túlmenően a
lakbér összege függött attól is milyen jellegű (falú, város,
törvényhatósági város, főváros) településen dolgoztak.
Az előjáróság tervezetében szerepelt az a megállapítás
is, hogy a Sopron utcai óvodában sincsen szolgálati
lakás.⁹

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1935. szeptem-
berében véglegesítette Staub Mária óvónőt, aki abban
az évben magyarosította nevét Ákosi-ra. Az óvónő óvó-
nőgyakornokként, majd segédóvónőként vezette négy
éven keresztül a Sopron utcai óvodát.

Az 1930-as évek elején az óvodáskorú gyermekek elhe-
lyezése még nem jelentett nyomasztó gondot. A zámori
városrész gyermekeit a Rákóczi téri óvodában, a város
központi részein lakókat a zárdai Kolos-óvodában és a
kiskeszthelyi kisdedeket a Sopron utcai óvodában el-
tudták helyezni. Akkor a Hancók területe nem volt beépítve,
nem álltak még a nyugati városrész nagy bérházai.
Nyugatról a Deák Ferenc utca volt a szélső házsora a
városnak.

A Ranolder Intézet óvodája alapításától az iskolák álla-
mosításáig működött. Az intézetben tanító nővérek 1930-
tól államsegélyben részesültek: az óvónővérek államse-
gélye havi 108 pengő, a tanítónővéreké 104 pengő, a ta-
nárnővérek 49 pengőt kaptak.¹⁰

1932 októberében ünnepelte Keszthely polgársága a
Ranolder Intézet fennállásának 50. évfordulóját. Az
ünnepeken az előjáróság tagjain kívül részt vettek a
többi vallásfelekezet lelkészei, megjelent Festetics Tasziló
herceg és a veszprémi egyházmegye püspöke. Az ünne-
pesség alkalmával Berkes Ottó, a keszthelyi premontrei rend
házfőnöke és gimnáziumuk igazgatója, címzetes
tankerületi főigazgató lelkes hangú levélben üdvözölte a
jubiláló apácákat, többek között ezt írta:

„Szent Vince leányainak örömmünepéből részt kérnek
Szent Norbert fiai, mint közös munkatársak a legszebb
hivatásban, embereket nevelni Istennek és a hazának.”¹¹

A múltó évek során a zárdai Kolos óvoda elhelyezése
egyre korszerűbb lett. Régen vége volt már azoknak az
időknek, amikor még üllőhelyet sem tudtak a kisdedeknek
biztosítani. Huszthy Julianna Angela főnöknő a 30-as
években, talán 1935. táján, pontos időpontot nem sikerült
kikutatnunk, újból átalakíttatta az óvodát. Az átalakítás
idején Apáthy Magdolna Emília volt a nagycsoportos
óvónővér és mellette működött, a kiscsoportosokat gon-
dozva, Vizsolajszky Fidesz óvónő.¹²

Még az első világháború második évében, 1915. márci-
us 11-én jelent meg a helyi sajtóban Pataki Béla alá-
írásával egy újságcikk, javasolta, hogy létesítsenek
gyermekotthont valamelyik üresen álló házban. Ugyanis,
ha a gyermekek egész nap az óvodában lehetnek, és ott
élelmezést is kaphatnak, úgy az anyák férjeik kiesett
munkaerejét némileg pótolhatnák. Akkor gazdasági érdek
iratta meg az újságcikket. 1936 januárjában már kizáró-
lag humanitárius érzések vezették Németh János tollát,
amikor két egyedül hagyott munkás gyermek tragikus
tűzhalála ráta meg Keszthely lakóinak lelkét. Napközi
otthonos óvodát kellene felállítani, hogy elkerülhetők
legyenek az ilyen szörnyű gyermektragédiák.

A lakásokban egyedül hagyott gyermekekre ezer veszedelem leselkedik. Húsz év telt el – írja cikkében – az első ilyen igény felvetése óta. Keszthely előljárósága már nem halaszthatja tovább ennek a nagyon jelentős hiánynak pótlását.¹³

Az akkori Keszthelynek azonban éppen olyan anyagi gondjai voltak, mint a mainak. Egy 1936 szeptemberében közzétett beszámoló szerint a községi óvónők fizetésére évi 2 800 pengőt s az óvoda dologi kiadásaira 968 pengőt fordítottak. A Ranolder Intézet óvodájának kiadásai az egyházat terhelték.

A szülők és Keszthely társadalmi egyesületei igyekeztek az iskolák és az óvodák anyagi gondjainak megoldásában segíteni. A Stefánia Szövetség keszthelyi szervezete 1936 novemberében jótékony célú estet rendezett s azon az I. számú (Rákóczi téri) óvoda vezetőnőjének, Vajda Mariettának színpadi jelenetét adták nagy sikerrel elő.

Az iskolaszék óvodai felügyelőbizottságának tagjai, dr. Gárdonyi Lajos előljárósági óvodagondnok javaslatára, 1936 novemberében jelentést küldtek az iskolaszéknek, az a jelentést december 10-én tartott ülésén megtárgyalta. Mivel az I. számú (Rákóczi téri) óvodába beíratkozottak száma meghaladta a 140 főt, szükségesnek tartotta a harmadik óvoda felépítését is. Ezt az iskolaszéki megállapítást akkor nem követte új építkezés.¹⁴

Jelentős kulturális esemény színhelye volt 1937 júliusában Keszthely. Huszthy Julianna Angela, az intézet főnőknővére meghívására a Ranolder Intézetben tartotta közgyűlést és konferenciáját a „Duna menti Óvónők Köre”. A konferencián részt vettek a keszthelyi községi óvodák óvónői is. Július 4-én, a konferencia első napján Apáthy Magdolna Emília óvónővér bemutatóját nézték végig, aki a zárdai nagy csoportosok foglalkozását mutatta be. Másnap 9 órakor kezdődött a közgyűlés, dr. Orosz Dezső és Lintnerné Fittler Vilma tartottak előadást. Délután Ákosi (Staub) Mária a II. számú községi óvoda vezetője tartott bemutatót Sopron utcai növendékeivel. Július 6-án délelőtt Horváth Margit, kislódi óvónő „Otthon, család” címmel, délután Csorna Irén, ceglédi óvónő „Búza, kenyér” címmel tartott előadást. Július 7-én, a konferencia harmadik napján, Mater Pongrácia, szegedi mintaóvónővér „Étkezés, főzőcske” címmel, Harmelné Kucsera Janka, székesfehérvári óvónő „Ló, kocsi” címmel érkezett. A konferencia utolsó napján Stróhmajer Mária, bonyhádi óvónő „Kis kertészek” című előadása hangzott el. A konferenciát Héj Erzsébetnek, a kör elnöknőjének „A mintafoglalkozások tanulságai” címen elhangzott összefoglalója zárta.

A nagyszabású óvónői konferencián az ország minden részéből 65 világi és szerzetesrendi képesített óvónő vett részt. A konferencia tartama alatt a zárdában kisdetek készítette munkák kiállítását lehetett megtekinteni. Apáthy Emília és Ákosi Mária óvodavezetők, növendékeik munkáiból állították össze, feltüntetve a képességfejlesztésben elért fokozatokat. A zárdai óvodások naponta tartottak bemutatókat, tiszta énekhangjuk és kez ügyességük sok dicséretet kapott.¹⁵

1938 júniusában a Ranolder Intézet értesítőjében „93 dedóst” tüntettek fel. A június 20-án megtartott záróünnepségen megjelent a Festetics hitbizomány új ura: her-

ceg Festetics György, aki megdicsérte Apáthy Magdolna Emília és Viszolaszky Fidesz mater áldozatos munkáját.¹⁶

Karácsonyi ünnepségeiket egy napon tartották meg a községi óvodák. December 23-án 10 órakor a Rákóczi téri, délután 2 órakor a Sopron utcai. Mindkét ünnepségen zsúfolásig megteltek a rendelkezésre álló helyiségek. A szülők és a város anyagilag tehetősebb polgárai eljuttatták pénzbeli és természetbeni ajándékaikat. Az újságban az adományozók neveit felsorolva mondott köszönetet, „137 kis óvodás” nevében, a Rákóczi téri óvónő, Vajda Marietta és ugyancsak megköszönte az ajándékokat Staud Mária, a Sopron utcai óvoda vezetőnője.

Már beszámoltunk az 1937-ben a Ranolder Intézetben megtartott óvónői konferenciáról. Annak előkészítésében mindkét községi óvoda vezetőnője tevékenykedett. A konferenciára érkezett vendégek meglátogatták mindkét óvodát és sajnálattal állapították meg azok túlszűfoztságát.

A következő, 1938-as esztendőben Európa egyre közelebb került a második nagy világhéghéshez. Hitler Csehszlovákia ellen intézett fenyegetései felizzították a hazánkban parázs alatt izzó revíziós követeléseket. Városainkban egyre hangosabbá vált a „Mindent vissza!” jelszó. Úgynevezett „szabad csapatok” alakultak északi határaink mentén elhelyezett katonai helyőrségeink közelében. Önkéntesen jelentkező, katonaviselt férfiak, tömegei öltöttek magukra a zöldszínű kezeslábasokat és akasztották vállukra a harcolásra egyáltalán nem alkalmas kaliberű fegyvereket. Akkor még, a „bécsi döntés” után, amikor a Felvidék magyarlakta területeinek nagy részét visszacsatolták, e lelkes férfiakat nem vetették harcba. Akkor még nem indult meg a magyar vérfolyam, amelyik nem sokkal később annyi jó magyar embert sodort a halálba.

Óvodás gyermekeink mindebből csupán annyit észlelhettek, hogy gyermekdalaik között egyre több lett régi harci erényeinket dicsőítő katonadal. Ezeket hallotta odahaza és az óvodában is. Gyermekversikéik közé egyre több revizionista vers került. Ez az év még a béke és a nemzeti öröm éve. A Felvidék magyarlakta részének visszatérése szinte az egész nemzetet boldoggá tette. Ki gondolt volna akkor arra, hogy ennek az örömmnek még nagyon nagy böjtje lesz.

Az óvodák ebben az esztendőben is megrendezték karácsonyi ünnepségeiket.

Nehéz, gondterhes évek következtek, 1939-ben kitört a második világháború. Az akkori hétköznapi gondjai nem hagytak energiát a holnap, a jövő építésére.

Kísérteties egybeesés, hogy ahogyan az első világháború második évében egyszerre fontossá lett az óvodáskorúak napközi elhelyezésének szükségessége, úgy a második világháború második évében is sürgetővé válik ennek a kérdésnek megoldása. Akkor, 1940 szeptemberében a Rákóczi téri óvodában 87 gyermek, a Sopron utcaiban 104 kisdetről kellett gondoskodni. Ehhez a létszámhoz a téli időszak beálltával, óvodánként, 50-60 fős növekedést kellett hozzászámítani. Keszthely óvodáskorúinak száma – ha az akkori számok nem túlzók – a zárdába járókéval együtt 450 fő körül lehetett. Bérczy Miklós, az állami elemi iskola igazgatója az iskolaszék szeptemberi ülésén felvetette, hogy a Rákóczi téri óvoda

épületében napközi otthonos étkeztetést kellene biztosítani, és szükség volna egy harmadik községi óvoda építésére. Mind a két feladat halaszthatatlannak látszott. Az iskolaszék tagjai tudatában voltak annak, hogy erre a célra a pénz éppenúgy nem állt rendelkezésre, mint ahogyan ma is gondok vannak ezen a téren. Ennek ellenére a javaslatot elfogadták és megbízták az igazgatót ezekben a fejlesztésekben az előkészítésére. Az akkori iskolaszék tagjai – a mai döntéshozók „nagyapái” – a jövő építését választották az intézmények megszüntetése helyett. Az iskolaszék valamennyi tagja egyetértett abban, hogy ha közpénz nincsen arra a célra, akkor a város társadalmát kell megmozgatni annak előteremtésére, s akkor talán államsegélyt is kaphatna erre a célra az előjáróság. E derűs, bizakodó hangulatra, pénzszerzési reményekre hideg zuhanyként hatott az, hogy a Sopron utcai óvodában Ákosi Mária, december 1-jén – a napközi otthonos óvoda javára – ünnepélyt rendezett, aminek erkölcsi sikere igen nagy volt, de anyagi bevétele viszont kevés – az újság legalábbis ezt írta.¹⁷

Erről az ünnepségről Ákosi (Staud) Mária évtizedekkel később másként emlékezett. „Elhatároztam, hogy csinálók étkeztetést. Kértem az alispánt, hogy utaljon ki nekem erre a célra pénzt.” Az anyagi támogatást nem kapta meg, de tervéről nem mondott le. „Szegény gyermekeim voltak, de kiváló eszűek. Összeszedtem mesejátékokat, ezeket próbáltuk délutánonként. Több hét kellett, mire begyakoroltuk az egészet.” Ismét kérte a vármegyét, de az eredmény hasonló volt mint korábban. „Akkor elő fogom adni ezt a kis műsort, mégpedig három napon keresztül” – határozott. Az első nap délután megjelentek a szülők, hatalmas sikere volt a gyermekeknek. A második nap jöttek az iskolások, a harmadik nap pedig a gimnazisták, sőt az Akadémiáról a gazdászok is megjelentek. A három napi jövedelmünk 600 Pengő körül volt. Magamban kiszámítottam, hogy ez két hónapra lesz elég a gyermekek etetésére (tízórai, ebéd és uzsonna).¹⁸

Jegyzetek a VII. fejezethez

1. Keszthelyi Hírek 1928. IV. 8-i száma
2. Keszthelyi Hírek 1928. V. 6-i szám 2. oldal
3. Keszthelyi Hírek 1929. I. 27-i száma
4. Keszthelyi Hírek 1929. IV. 4-i száma 4. oldal
5. Keszthelyi Hírek 1931. V. 31-i száma 2. oldal
6. Keszthelyi Hírek 1931. V. 31-i száma 2. oldal
7. Tar Ferenc történész tanulmánya Staud Máriaáról (kézirat a szerző tulajdonában).
8. Keszthelyi Hírek 1931. XI. 1. száma
9. Keszthelyi Hírlap 1936. VII. 8-i szám 5. oldal
10. Szeretet Leányai Társulata Bp. Ménesi u. 27. 1995. VII. 31-i közlése.
11. Az Irgalmas Nővérek Központi Háza közléséhez csatolt másolatból, 1995. V. 31.
12. Németh Károly letenyei plébános 1995. VII. 3-i szíves közlése.
13. Keszthelyi Hírlap 1935. III. 21-i számában Pataky Béla és az 1936. I. 12-i számában Németh János cikke.
14. Keszthelyi Hírlap 1936. XII. 20-i száma.
15. Keszthelyi Hírlap 1937. VI. 27-i számának 5. oldala és 1936. VII. 18. 2. oldal.

16. Keszthelyi Hírlap 1938. VI. 26-i száma 3. oldal és 1938. XII. 3-i szám.

17. Keszthely és Vidéke 1940. IX. 14-i szám 4. oldala és 1940. évi XII. 1-jei szám 3. és 10. oldal.

18. Tar Ferenc történész írása Staub Máriaáról. (Kézirat a szerző birtokában.)

VIII.

A keszthelyi napközi otthonos óvoda létesítése

Ezúttal is két verziót kell leírnunk. Az első Ákosi (Staub) Mária mondotta el, a másodikat Keszthely és Vidéke című lap írta le. Staub Mária visszaemlékezése: „Mivel a Sopron utcai óvodában nem lehetett az étkeztetést megoldani, Mária néni a Rákóczi téri óvodában csinálta meg. Itt a kb. 75 gyerek részére szakácsnő főzött. Ez lett Keszthelyen az első napközis óvoda, ahol a gyerekek étkeztetéséről is gondoskodtak. Mindezt a szülőknek nem kellett fizetniük. A 660 Pengő valóban elfogyott 2 hónap múlva, de a vármegyei vezetők akkor már nem tudtak elzárkózni a támogatástól.”¹

A második verzió szerint az Országos Szociális Felügyelőség vállalta az ellátáshoz szükséges felszerelés beszerzését és a napközi otthon üzemeltetésének költségeit. Az alap csak 50 főre tervezte, de a képviselőtestület, vállalva a többlet létszám költségeit, az ételmezési létszámot 80 főre emelte. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap megyei végrehajtó szerve, a Vármegyei Közföldügyi Szövetkezet, az ételmezés vezetését különleges tanfolyamon kiképzett alkalmazottra, Szüle Klárára bízta. A napközi otthon reggel nyolctól délután hatig működött. A foglalkozásokat az óvoda szakképzett óvónője vezette, a gyermekekkel még egy dajka is foglalkozott, őt Göndöcs Klárának hívták. A gyermekek délelőtt játszottak, jó idő esetén nagyot sétáltak, ebéd után aludtak, később újra játszottak. Az otthont gyakran ellenőrizte a város közkedvelt orvosa, dr. Jobbs Viktor.

Reggelire tejet és kenyeret adtak, ebédre egy tál étel volt, az uzsonna gyümölcs, lekváros kenyér, vagy aludt tej kenyérrel. A Keszthely és Vidéke című hetilap szemfüles újságírója a napközi működéséről színes riportot készített, amelyik az újság 1942. évi július 25-i számában jelent meg „Így élnek a kismagyarok a keszthelyi napközi otthonban” címmel. Beszámolója megőrizte az utókor számára július egyik hetének ebéd menüjét:

Tökfőzelék, marhapörkölt.

Zöldbab főzelék.

Tejfeles burgonya főzelék, marhapörkölt.

Burgonya leves, cseresznye-lepény.

Gulyás leves, paprikás burgonya szalámival.

Köménymagos leves, káposztás kocka.²

*

Nem tartozik szorosan adatgyűjtésünk vonalába, mégis – a teljes megértés érdekében – szükségesnek látszik az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról, ahogyan akkoriban emlegették: ONCSA-ról pár adatot leírunk.

1939. február elejére, az akkori kormány Pécsre szociálpolitikai értekezletre meghívta az akkori idők neves szociológusait, az úgynevezett népi írókat, az újságok

szociális kérdésekkel foglalkozó szerkesztőit, neves tudósokat és a vármegyék főispáni titkárait. Adatgyűjtőnk abban a szerencsében részesült, hogy erre a konferenciára ő is meghívást kapott.

A meghívottak között minden politikai irányzat képviselve volt, a szociáldemokratáktól az akkoriban alakulató nyilas pártocskákig. A konferenciát dr. Bonczos Miklós belügyi államtitkár vezette. A mai olvasók számára hihetetlenül hangzik, ámbar úgy volt igaz, mindenki szabadon kifejtette álláspontját, akár az angolok a Hyde-parkban, persze számolnia kellett azzal, hogy a következő hozzászóló majd ízekre szedi azt, bebizonyítva, hogy elmondója semmit sem ért az általa fejtegetett kérdésekhez. Amikor nagyon kényes ügyek kerültek napirendre, az államtitkár a teremőröket, gyorsírókat és a meg nem hívtatott újságírókat kitessekelte a teremből.

A konferencia központi kérdése az volt, ha nem is deklarálták annak idején így: „Hogyan tovább Magyarország, hogy ne maradjunk továbbra is a három millió koldus országának?”

A legélesebb viták a földbirtok reform már akkor is halaszthatatlannak tűnő kérdésében zajlottak.

A legkényesebbek viszont a német politikai és gazdasági beszivárgást fészegető kérdések voltak.

Szó esett ott a családvédelemről, az egyke elleni küzdelemről, és szinte minden akkoriban égetően fontos szociálpolitikai kérdésről. A kormányellenes sajtó akkor használt kifejezése szerint a hatalmon lévő kormányzó párt ki akarta fogni a szelet az ellenzéki pártok vitorlaiból.

Az értekezleten nem készült jegyzőkönyv, de a gyorsírói jegyzeteket felhasználva állíttatta össze Keresztes-Fischer belügyminiszter az ország nép- és családvédelmének alapjait, alapelveit. Állami alapítványt hoztak létre, ami akkoriban igen magas összeggel, évi negyvenmillió pengővel rendelkezett. Az összeg felhasználása a Szociális Felügyelőség útján történt, ez a Belügyminisztérium épületében, a várban volt elhelyezve és közvetlenül a belügyminiszter alá rendelték. A pénzfelhasználást az Állami Számvevőszék felügyelte.

*

A keszthelyi iskolaszék óvodai felügyelőbizottsága 1943 áprilisában egy óvónői állásra pályázatot hirdetett. Kilencen nyújtották be pályázatukat, közülük 1944 januárjában Schell Ilonát választották meg.

A környék nyolc településén 1944 áprilisában gyermekotthon-vezetők részére tanfolyamot rendeztek. Ilyen tanfolyam volt Keszthelyen, Zalaegerszegen, Nagykanizsán, Kőszegen, Lentiben, Csáktornyan, Tapolcán és Balatonkilitiben. A tanfolyam célja a vezetők gyakorlati kiképzése volt.

Schell Ilona 1926-tól 1930-ig végezte el a Budapesti VII. kerületi Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézetet. Harmadéves korában Deák Mária nevű évfolyamtársával közös cikket írtak: „A gyermek társas élete az óvodáskorban” címmel. Cikkük a Kisdednevelés című szakfolyóirat 1930. évi januári számában jelent meg. Ő volt az első keszthelyi óvónő, aki már a négy éves óvónőképzőt végezte el, ugyanis gróf Klebersberg Kunó, az akkori kultuszminiszter, magáévá téve a kisdednevelés hazai tudósainak javaslatait, az 1870-ben Óvónőképző Intézetté átalakított, Szegényház u. 7. szám alatti (ma Ró-

zsák tere) intézet képzési idejét 78086/1926. számú rendeletével két évről négy évre emelte fel. Az új képzésben három éven át elméleti és gyakorlati képzésben részesültek, a negyedik évben 8 hónapon keresztül külső, erre a célra kijelölt óvodákban dolgoztak, 2 hónapig pedig egészségügyi intézményekben közegészségügyi és csecsemőápolási munkák végzésében szereztek megfelelő gyakorlatot. A képesítő vizsgájuk is két részből állt: az első a harmadik év végén, a második a gyakorlati év letelte után kellett abszolválni.³

Schell Ilona már a diploma megszerzése után szeretett volna Keszthelyre kerülni. Már 1931. év novemberében is pályázott. Akkor az óvodai felügyelőbizottság Staub Máriát választotta meg.⁴

Nagyatádra került és helyettes óvónőként az ottani óvoda vezetését bízták rá. Munkáját ott megbecsülték, mégis elvagyódott. Állandó kapcsolatban volt Vajda Mariettával és kérte az ő segítségét, hogy Keszthelyre kerülhessen. Vajda Marietta 1942. augusztus 12-i levelében közölte vele, hogy nyugdíjaztatását kérte és biztatta, hogy pályázza meg az ő megüresedő helyét.⁵

Vajda Mariettát, aki Budapesten született 1902. július 29-én Mária Anna névre keresztelték. Irodalmi munkássága kezdetétől használta a Marietta nevet. Keszthelyen halt meg 1972. szeptember 23-án. Életének ebbe a hetven évébe olyan sok minden fért bele és mégis olyan kevés boldogság. A budapesti Sacre-Couer intézetben végezte el az elemi iskolát, tanulmányait a keszthelyi Randolder Intézet polgári iskolájában folytatta, majd különbözőzeti vizsga letétele után újból a Sacre-Couer zárdájában a gimnázium V. és VI. osztályát végezte el. Gimnáziumi tanulmányait megszakítva egy évig Auer keszthelyi csemege üzletében kereskedő inasként dolgozik. Majd több ipari szakmával próbálkozik. 1923-tól 1925-ig Budapesten távbeszélőként keresi kenyerét. Családja Budapesten él, nővére Keszthelyen van férjnél és ez az oka, hogy hol itt, hol Budapesten tartózkodik. A telefonközpontot otthagya beiratkozott a hódmezővásárhelyi óvónőképző intézetbe és ott 1928-ban kisdedóvónői diplomát szerez. 1929. augusztus 1-jétől 1942. szeptember 1-jéig Keszthelyen az I. számú (Rákóczi téri) óvodában vezető óvónő. 1943 januárjától szeptemberéig Kolozsváron dolgozik, mint az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület titkárnője. 1944 júliusától októberéig a Keszthelyi Zöldmező Szövetség tisztségviselőnője, majd 1948-ig nyúl és kacsatenyésztéssel foglalkozik. 1948. július 15-től 1950. december 1-jéig tiszteletdíjas főfoglalkozású állami óvónő Keszthelyen. 1952-től időnként a Zalaegerszegi Állami Kórház Idegosztályának ápolója. Ide részben hatósági orvosi beutalással, részben önként jelentkezésével kerül.

Vajda Marietta átlagon felüli intelligenciájú egyéniség. Nemcsak szépirodalommal foglalkozik. Olaj és akvarell festményeket, tusrajzokat is készít, zongorázik, hegedül és fuvalázik. Jól beszél németül és megérteti magát angol, francia, de még az orosz nyelvben is. Szakmai folyóiratokban szócikkeket publikál. 1931-ben Pécsen a Kisded-óvók Országos Egyesülete által rendezett kiállításon az általa készített anyag kitüntető oklevelet nyer. A keszthelyi szakmai kiállításokon kézimunkáival, szőnyegeivel elismerést arat. Első könyvét 1937-ben jelenteti meg Rozmaringos kertem címen. A könyvet nagykanizsai Guttent-

berg Nyomda és Lapkiadó Vállalat készítette. Ezen kívül még 25 verses, prózai és színműveket tartalmazó könyve jelent meg. Hagyatékában 1000 oldalt meghaladó anyag maradt kéziratban. Legjobban lélekbe markoló verseit az ideggyógyintézet zárt osztályán írta egy kis iskolai füzetbe. Színpadi jeleneteit, színdarabjait a Dunántúl több városában játszották műkedvelő színjátszók. A hagyaték 14 kézíratos színdarabot őriz. Verseit, novelláit, rövid színpadi jeleneteit több vidéki és fővárosi újság közölte. Amint már írtuk, görögre fordított versét egy görög újságban jelentették meg. Némelyik írását „Cserszeghy Farkas” néven publikálta.

Vajda Marietta színes, de tragikus végű élete Keszthelyhez kapcsolódik. A helyi újságokban megjelent írásain kívül igen gazdag, feldolgozásra való anyag van Dr. Petánovics Katalin muzeológus néprajztudós őrizetében és Vajda Marietta rokonának, Rábel Antal gépészmérnök birtokában.

A Vajda Marietta távozásával megüresedett óvónői állásra csak 1943. áprilisában írják ki a pályázatot. A pályázatra beérkezett kilenc pályázó közül az óvodai felügyelő bizottság 1944. február 3-án megtartott ülésén Schell Ilona pályázatát fogadták el és a II. számú Sopron utcai óvodába osztották be.⁶

A Ranolder Intézetben működő Vaszary-óvodában 1944-ben Kardos Lujza óvónővér foglalkozott a nagycsoportos és Bús Erzsébet Márta a kiscsoportos gyermekekkel. Kardos Margit Lujza nővért a budapesti Ranolder Intézetbe helyezték át. Helyét a nemrég Tatára helyezett, de ott megszokni nem tudó Apáthy Magdolna Emília nővér foglalta el. Ő és Bús Erzsébet Márta óvónővér a Vaszary Kolos hercegprímásról elnevezett óvoda államosításáig gondozták az oda járó gyermekeket.⁷

A pusztító háború egyre közelebb jött Keszthelyhez. 1944. október 27-én az intézet egész épületét lefoglalták a menekülő szolnoki hadikórház elhelyezésére. Az apácák oktatónővérekből ápolónővérekké változtak. December elején a Somogy felől egyre jobban előretörő orosz támadás elől a hadikórház szállítható sebesültjeit elmenekítették. Az épületben csak a szállíthatatlan sebesültek maradtak, később ide kerültek a felgyújtott városi kórházból is a betegek. Az óvoda termeiben és valamennyi földszinti teremben kórház volt. Az elmenekített hadikórház szerelvénye Körmenden szőnyegbombázást kapott és valamennyien odavesztek.

A megszálló szovjet csapatok átvonulása után, 1945 áprilisában kezdődött újra az oktatás. A sebesülteket és betegeket átvitték a Mezőgazdasági Akadémia Deák Ferenc utcai épületébe. A termeket kitakarították, fertőtlenítették és a nővérek folytatták oktató munkájukat ott, ahol a háború végének veszedelmei között abbahagyták.⁸

A németek kiűzése után 14 nappal, 1945. május 17-én Keszthelyen megalakult az új előljáróság. Bíró lett Farkas Gyula, helyettes bíró Poda Ignác, előljárók: Csiszár János, Lancz József, Szabó Nándor, Gécsei Lajos, Szita Jenő, Varga Gyula, Hegedűs János, Laáb Lajos. A községi főjegyző dr. Bartoss József maradt. Választás ugyan nem volt, de megalakult a képviselőtestület is. A képviselőtestületi tagságokon a társadalmi szervezetek osztozkodtak. Akkoriban éltek még a 19-es kommunisták, akik egy része segített a község életének meg-

indításában, de sokan a régi veteránok közül félelemből, vagy megváltozott politikai meggyőződésük miatt távol maradtak. A képviselőtestület tagjai közül nyolcat a szakszervezetek, nyolcat a Kommunista Párt, nyolcat a Szociáldemokrata Párt, hetet a Nemzeti Parasztpárt, ötöt a Független Kisgazdák, négyet a Polgári Demokrata Párt delegált. A virilista jogon, tehát a legtöbb adót fizetők közül, természetesen senki nem kerülhetett be.⁹

Az óvodákban is megindult a foglalkozás. Ákosi (Staud) Mária visszaemlékezései szerint a II. számú Sopron utcai óvoda létszáma a háború vége felé lecsökkent s végül meg is szűnt az óvoda. Szerinte két óvoda maradt a Rákóczi téri és az irgalmas nővérek zárdája. Ő tovább működött, 1957-ben megy majd nyugdíjba.

Amikor 1931. október 28-án Staud Mária húsz pályázó közül megválasztották, a 21 szavazatból 19-et kapott, igaz ezek közül 5 érvénytelen volt, mert Mária helyett Margit keresztnévet írtak a szavazólapra. A tévedést az okozta, hogy őt városszerte csak „Manci kisasszony” néven ismerték. Amikor Tar Ferenc történész Deák utcai lakásán felkereste (mostanáig a nevelési tanácsadó működött e házban), már négy éve nem járt kint a városban. Visszaemlékezései: „Örömmel látom az ablakon át, hogy az iskolás gyerekek mennek ebédelni. Akkoriban még nem volt Keszthelyen és a környékén sem étkeztetés. Négy évvel ezelőtt hagytam abba a gyermekekkel való foglalkozást. Nekem mindig voltak gyerekeim. Én szerettem nagyon őket. Boldog voltam, hogy tudtam tanítani.” mondatokkal fejezte be.

Ebben az utolsó mondatban benne foglaltatik egy egész élet értelme, amíg „Manci kisasszonyból” „Mária nénié” válik egy hivatástudattal megáldott, vagy megvert (?) ember.¹⁰

Kicsit előresiettünk Ákosi (Staud) Máriával kapcsolatban. Visszatérve az 1945-ös évre azt olvashattuk a Keszthelyi Újság 1945. december 9-i számából, hogy a Fejér György utca 3. számú házában, a valamikor volt izraelita felekezeti, majd később a községi elemi iskola épületében népkonyha kezdett működni. Egyelőre csak az iskolás gyermekekre főztek, innen vitték a zárdai iskolába is az ennivalót.¹¹

Ákosi (Staud) Mária nevét azért közöljük minden alkalommal így, mert ugyan nevét 1935-ben magyarosította, de Tar Ferencnek mondott visszaemlékezéseiben is Staud Mária néven szerepel. Az ő fentebbi visszaemlékezései ellenére is arra kell gondolnunk, hogy a Soproni utcai óvoda 1945-ben is működött. Schell Ilona ugyanis innen került az 1950-es évek elején a Vörösmarty utcai óvodába vezető óvónőnek, de három hónappal később visszamegy régi óvodájába.¹²

A város új vezetősége az új, „korszerű” kultúra megismertetésére 1946. október 6-án – e nemzeti gyásznapon – a budapesti Bábszínház fellépésével előadást rendez, amire az iskolásokat felvonultatták. A gyermekekkel ment szülők az előadás színvonalát kifogásolták. Egyikük dr. Sz. B-né a helyi újságban is hangot adott haragjának. Beszámolóját ezekkel a szavakkal fejezi be.: „Vigasztalásul szolgál a keszthelyi óvodások ígérete, majd ők megmutatják, milyen az igazi bábjáték. Alig várjuk.” A megváltozott világ új kultúrájának első keszthelyi bemutatkozása nem volt sikeres.¹³ Az óvodások bábjáték bemutatójára azonban közel egy évig várni kellett. Csak 1947

októberében számol be a Keszthelyi Újság arról, hogy édes apróságokat láttak a Rákóczi téri óvodában „Ákosy” Mária óvónő lelkes munkája nyomán. Az újság biztatgatja a szülőket, hogy nyugodtan adják be gyermekeiket, egész napra, a napközi otthonos óvodába.¹⁴

A felekezeti iskolákat és óvodákat az 1948. XXXIII. törvény alapján államosították. A Ranolder Intézet is új igazgatót kapott. A Keszthelyi Újság ez alkalomból ujjongva közli a hírt: „Megnyíltak a mi iskoláink!”¹⁵

A keszthelyi anyák azonban nem ujjongtak, sőt félelem szorongatta szívüket. Suttogva terjesztett rémhírek járták be a várost. „A zárdai óvodából összeszedik az oroszok a gyermekeket és kiviszik őket a Szovjetunióba!”¹⁶

Alig akad szülő, aki a rémhírek hallatára az óvodába engedné a gyermekét. Még élénken élt az emberek emlékezetében a nyilasok hatalmas plakátja, azzal a szöveggel: „Sztálin mondta: a magyar kérdés vagon kérdés!” Még senki sem felejtette el, hogy a németeket nyugatra szállították a szovjetek, a magyar férfiakat, de a sváb nőket is, keletre. Ez a rémhír nem a felekezeti iskolák államosításakor kezdődött, ennek terjesztését nem lehetett a „klerikális reakció” nyakába varrni. Egy évvel korábban is olvashattuk, hogy mennyire csalogatták a szülőket arra, hogy gyermekeiket vigyék nyugodtan a napközi otthonos óvodákba, ahol jó az étkeztetés és kényelmes a gyerekek elhelyezése.¹⁷

Az akkor élt emberek visszaemlékezései szerint az óvodák szinte kongtak az ürességtől, alig lézengett bennük pár kisdéd. Hová tűntek azok az idők, amikor 80–100, néha még 100-nál is több gyermeket zsúfoltak egy terembe. És gondolta-e valaki akkor, hogy az 1960-as években versengeni kell majd, hogy a gyerek bejusson valamelyik óvodába, és eljön az az idő is, hogy a városban 10 óvoda fog működni.

Az irgalmas nővérek áldásos tanító, nevelő munkájukat az államosításkor be kellett fejezzék. Még két évig maradhattak zárdájukban.

Az eddig összegyűlt anyagból négy óvónő életének egyes szakaszait deríthettük fel. Györfly Gizella, Vajda Marietta, Ákosi (Staud) Mária és Schell Ilona neve gyakran jelent mg a helyi újságok oldalain. Jóformán, a neveiken kívül, alig tudunk valamit az irgalmas rendi óvónővérekről, pedig biztosan ők is nagy szakértelemmel és hivatásszeretettel látták el munkájukat. Németh Károly esperes plébános, aki megírta a Ranolder Intézet történetét alapításától 1950-ig, külön is felhívta figyelmünket Apáthy Magdolna Emília óvónővérré, aki az államosításig vezette az óvodát. Pfundt Matild nővér, aki a Bakonybéli Rendi Szociális Otthon vezető nővére, úgy tájékoztatott minket, hogy Emília nővér talán 1927-től 1943-ig, majd 1944-től 1950-ig tartózkodott Keszthelyen. A Rend feloszlása után Nagykanizsára költözött és ott halt meg 1967-ben.

Frank Teréz nővér a Szeretet Leányai Társulatának titkárnője, aki szíves tájékoztatásával segítette munkánkat, azzal zárja sorait: „A Biboros úr – Vaszary Kolosról van szó, aki az óvodát nagymértékben támogatta – a szegény gyermekeket kívánta felkarolni és segíteni! Ez rendünk karizmája is.”

A paulai Szent Vince leányai, a keszthelyi irgalmas nővérek áldozatos munkájukkal írták be neveiket a

keszthelyi anyák szívébe s hogy ez mennyire így volt, megmutatta az 1919-es Tanácsköztársaság alatti asszony-lázadás és az 1950-es évek eseményei.¹⁸ „Úrnap vasárnapján terjedt el a híre, Gelséről és Mesztegnéről éjnek idején ponyvás autókkal elhurcolták a nővéreket. Azóta, egész szeptemberig, amíg a püspöki kar és az állam meg nem egyeztek, hogy leállítják az elhurcolásokat, minden éjjel őriztek bennünket. Meg voltak egyezve, ki veri félre a harangokat, melyik biciklista, melyik utcát riasztja, ha hozzánk mernek nyúlni. Egész éjjel ricsajoztak végig az utcán, nem tudom mikor pihentek, hogyan tudtak másnap dolgozni. Egyszer megjelent a ponyvás autó, megállt a pártház előtt. 11–12-ig megtartottuk a szokásos csütörtöki éjszakai szentségimádást, aztán leültünk az ágy szélére és csendben vártunk. 2 órakor jelezték „őreink” a ponyvás autó elment. Az egyik ÁVO-s azt mondta: Itt nem lehet semmit sem csinálni! Hogy is mert volna szembeszállni két-három ember egy elszánt tömeggel. 1950. november 21-én kellett elhagynunk zárdánkat.”¹⁹

A világi óvónőkről sikerült egy-két életrajzi adatot összegyűjtenünk. A zárdai óvónővérekről, akik hatvanhat éven keresztül nevelték a város legfiatalabb „polgárainak” jelentős részét, ezirányú munkánk nem volt eredményes. A hatvanhat év alatt közel 9 000 gyermekkel foglalkoztak. Megérdemlik, hogy megőrizzük neveiket: Blacha Michaela, Krausz Klarissza, Laluk Esztella voltak az elsők, Schimacsek Józsa Klementina 1899–1901, Ocsvay Blanka Klára 1901-ben, Márkus Ilona óvónőjelölt 1901-ben, Körmendy Erzsébet Pia 1902–1906, Viszólajszki Katalin Fidesz 1902–1937, Marton Júlia Viktória 1901–1911, Papp Anna Blanka 1920, Apáthy Magdolna Emília 1938–1942 és 1944–1948, Bus Márta 1938–1948.²⁰

Jegyzetek a VIII. fejezethez

1. Tar Ferenc tanulmánya Staub Máriáról. Kézirat a szerző birtokában.
2. Keszthely és Vidéke 1942. VII. 25-i szám beszámolója.
3. A Budapesti VII. kerületi M.Kir. Áll. Óvónőképző Intézet 1926/27. Évi értesítője 3. oldal.
4. Keszthelyi Hírek 1931. XI. 11-i száma.
5. Vajda Marietta 1942. VIII. 12-i levele. Krupla Jánosné birtokában.
6. Községi Elemi Iskola Keszthely 74/1944. számú levele Krupla Jánosné birtokában.
7. Németh Károly letenyei esperes plébános kézirata a Ranolder Intézet alapítástól 1950 évig terjedő történetéről. A szerző tulajdonában.
8. Pfundt Matild vezető nővér 1995. V. 31-i közlése. Kézirat az adatgyűjtő birtokában. Ugyanebben a témában Németh Károly írása, mint 7. alatt.
9. Keszthelyi Újság 1945. V. 27-i szám 3. oldal. Ugyanebben a témában Tar Ferenc: Keszthely a felszabadulás idején. Különnyomat az MSZMP megyei Bizottsága Okt. Ig. kiadása 1987. évi évkönyvéből. Kiadó Zala m. Lapkiadó Vállalat Zeg. 16. oldal.
10. Tar Ferenc tanulmánya Staub Máriáról. Kézirat a szerző tulajdonában.
11. Keszthelyi Újság 1945. december 1-jei számában.

12. Vörösmarty utcai óvoda helyettes vezetőjének szíves közlése.
13. Keszthelyi Újság 1946. X. 6-i száma.
14. Keszthelyi Újság 1947. VII. 20-i szám 3. oldal.
15. Keszthelyi Újság 1948. IX. 5-i szám.
16. Sándor János nyugdíjas járási oktatási osztály-vezető szíves szóbeli közlése.
17. L. 14. számú jegyzetet.
18. Pfundt Matild, Frank Teréz nővérek és Német Károly kéziratként kezelt levelei az adatgyűjtő birtokában.
19. Pfundt Matild vezető nővér 1995. május 31-i közlése. (Kézirat az adatgyűjtőnél.)
20. A Ranolder Intézet évkönyvei. Balatoni Múzeumban 25 kötet, Helikon Kastélymúzeumban 4 kötet.

A keszthelyi óvodák adatai 1950 után

IX.

Visszatekintés Keszthely múltjára

Mielőtt belekezdenénk az 1950 utáni óvodafejlesztés adatainak ismertetésébe, foglalkoznunk kell a város múltjának feltalálható népesedési adataival, mert csak azoknak ismeretében válik érzékelhetővé a város fejlődésének felgyorsulása és mai állapota. Így mérhetjük fel annak az erőfeszítésnek nagyságát is, ami napjainkra óvodáinkat eljuttatta odáig, hogy azok már nem túlsúlyosak és a lehetőséghez képest korszerűek.

Keszthely annak idején fontos útkereszteződésre települt. Az Adriai-tengertől északra irányuló, a legendás Borostyán úttal szinte párhuzamosan haladó hadi utat itt keresztezte az Alpok felől keletre tartó, és a Balaton északi partján haladó út, amit feltehetően a Dunántúlon letelepedett kelták taposhattak ki, ha ugyan nem az előttük itt lakó illírek. Urna temetőjüket nem messze a mai X. számú óvodától, a Csóré-gödörben találták meg.¹

Az egészen biztos, hogy a rómaiak már használták az utakat, az észak-déli Poetoviától ment Aquincumig, a nyugat-keleti Savariától indult és haladt Sopianae felé.²

A rómaiak lakótelepe Kuzsinszky B. és Sági K. szerint is a régi vasútállomástól nyugatra lévő dombon lehetett. A Balaton Múzeum és a környező házak építésekor is kerültek elő római kori falmaradványok.³

A Kastély-dombon, az egykori Szent Márton templom bontásánál római falmaradványokat találtak. Lipp Vilmos premontrei kanonok, régész szerint római őrtorony volt. Talán éppen az útkereszteződést vigyázta? A Legelő-dűlőben, a Zsidi úttól keletre mintegy 100 méternyire római időkből származó alapfalakat, számos cserépszindelyt, illetve annak darabjait találták.⁴

Az illírek túlélői beleolvadtak az őket meghódító kelták soraiba, s a rómaiak által leigázott keltákból római polgárok lettek.

A rómaiak a népvándorlás vérzivataraiiban a „Keszthelyi-hát”-on Ichúzódta a földnyelv végére. Annak fel-dúlása után, a még életben maradtak dolgoztak az egy-mást követő vándor népeknek, kései leszármazottaik talán még az avaroknak, sőt talán még Tarhosnak, Árpád fiá-nak, Koppány nevű dedunokájának is. Tar Zerind népe letelepedhetett erre a vidékre is, majd mikor fiának, Kop-pánynak a király elleni lázadását leverték, az életben ma-radt harcosok a Balaton környéki nádasokba húzódtak, de a kereskedők nem üzletelhetek a zombékok között. Azok letelepedtek a keresztút környékére. Zsigmond ki-rály idején már a zalai vidék egyik leggazdagabb és legné-pesebb települését alkották. Jelentősek voltak állatvá-sáraik. A jó módú települést 1421-ben kiállított királyi oklevél oppidumnak, mezővárosnak nevezi.⁵

A város történetírói ugyan csak az újkor hajnalán kez-dik Keszthelyt az iparosok és kereskedők városának em-legetni, de már a XIV. század végéről négy kereskedő neve ismert. A korban a földesurak egymás közötti hábo-rúskodásai sok veszteséget okoztak a város polgárainak, de ennek ellenére fejlődött, gyarapodott. A XV. század

második felében már 320 család, mintegy 1600 lélek élt a mezővárosban.

A törökidulás másfél évszázadában a város fejlődése megtorpant. A Fő téri templom és kolostor épület-tömbjéből és a hozzáépített erődítményből sohasem lett török végvár, de a környező mezőváros házait többször felperzselték, kereskedőit kifosztották. Utolsó támadásuk alkalmával, mikor váratlanul, rajtaütéssel foglalták el a várost, 100 polgárt hurcoltak magukkal. A város ezt is kiheverte s a XVIII. század utolsó harmadában a lélek-száma meghaladta a 3 500 főt. A XIX. század elején a kipusztult iparos és kereskedő réteg pótlására Német-orzágból iparosok és a Monarchia északkeleti tarto-mányaiból kereskedők települtek ide. A kereskedők igen élénk gabona és szarvasmarha kereskedelmet virá-goztattak fel, az iparosok pedig messze földön híresek voltak.

A városfejlődés földrajzi elősegítői a szárazföldi és főleg a vízi utak voltak. Nem véletlen, hogy a világ nagy városai az ilyen helyeken fejlődtek ki. Ezt a szerepet a múlt század közepétől a vasúti pályák veszik át.

Az 1861. április 1-jén átadott Déli Vasút vonala Keszthelyt elkerülve, a Balaton déli partján vezet Nagykanizsán keresztül Fiume felé. A későbbi vasútépítések során is a fővonalak rendre kikerültek Keszthelyt, és csak szárny-vonal köti össze a nagyvilággal. Ennek következtében a régebben virágzó ipara és kereskedelme visszafejlődik. Hazánkban a múlt század végén megindult ipari fejlődés elkerülte Keszthelyt. Nagykanizsa és Tapolca vasúti csomópontként rohamosan elhagyta fejlődésében. Keszthely lemaradt álmos nyugdíjas és fürdővárosnak.

Az Osztrák–Magyar Monarchia nyugalomba vonult tisztjeinek kedvenc letelepedési helye Graz volt. A magyar honvédség nyugdíjas tisztjei Keszthelyt kedvelték meg. Sokan vásároltak, vagy építettek maguknak itt lakást. Keszthelyen nem szedtek zene díjat és nem szedtek gyógyfürdő díjat sem. Tavaszonként hajóflották szállították a homokot a Balaton partjaira, a strandra. A gyerekeknek paradicsomi üdülést jelentett a keszthelyi nyaralás.⁶

A város fejlődésének lassúságára jellemző az az adat, hogy az 1869-ben számlált 5784 lélekszám megkét-szereződésére hetven évet kellett várni. A lélekszám csak 1941-re érte el a 11 982 lélekszámot. A lakások számának összehasonlításához megfelelő adataink nincsenek. 1869-ben a házak száma 598 volt. Az 1930-as népszámlálás alkalmával 2000 lakást írtak össze. Egyszerű számtani művelettel kiszámítva azt mondhatnánk, hogy minden hat lélekre jutott egy lakás. Ezzel a számmal azonban vigyázni kell. A megszámlált lakások között volt egy 101 szobás, a várost körülölelő hitbizományi latifundium család lakása is. A majorok cselédlakásaiban az adatgyűjtő első keszthelyi látogatása alkalmával még volt olyan, ahol egy szobában több család lakott együtt.⁷

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 1910-ben a 9 149 lakos közül 875 foglalkozott mezőgazdasággal, 1 672 az iparban, 354 a kereskedelemben. 1930-ban 10 644 lakos közül 4 922 volt keresőfoglalkozású. Közülük 786 dolgozott a mezőgazdaságban, 235 gazdasági cselédként, 446 gazdasági munkásként. Jellemző arra a korra, hogy 464 volt a házcselédek száma, ezek jelen-

tős hányada a 695 nyugdíjas háztartásában lehetett alkalmazásban.

Az iparban 1634-en dolgoztak, a kereskedelembe dolgozók száma 417 fő.⁸

A város lakosságának növekedése 1880 és 1920 között évente átlag 100 fő, 1920 és 1940 között már csak 27. 1941 és 1949 között már nem növekedett, hanem 17 fővel csökkent. A második világháború veszteségeit ebben a nyolc évben nem volt képes pótolni. Lakosainak hadra fogható része vagy elesett, vagy hadifogságban sínylődt, vagy elmenekült. A veszteség nagy részét a zsidó lakosság elhurcolása és megsemmisítése okozta. A keszthelyi zsinagóga falán 825 elhurcoltat siratnak el hozzátartozói. Ezek között vannak a hadköteles zsidó férfiak is. A 141 munkaszolgálatra bevonultatott férfi közül csak 54 élte túl a harctéri szolgálatot.⁹

Keszthely akkoriban nem tartozott az egykézű helységek közé. A mezőgazdasági dolgozók családjában sok gyermek nevelődött és az óvodai férőhelyek iránt a múltban is nagy volt az igény. Az 1930-as évek elején 490 óvodáskorú gyermek élt itt. Az akkor működött három óvodában 240 férőhely volt. Ezt a számot azonban csak úgy szabad leírni, ha azonnal arra is rámutatunk, hogy sem a Rákóczi tér 22. szám alatti, sem a Sopron utca 16. szám alatti, sem a zárdai óvodai férőhelyek nem voltak – mai szemmel nézve – megfelelőek. Az óvodáskorúak közül a 240 helyre 334 gyermeket vettek fel. E nagy létszámmal 4 óvónő foglalkozott, 83 gyermek jutott egy óvónőre.

A század negyvenes éveiben sem változott jelentősen az óvodai ellátottság helyzete. A háború utáni évek a lakosság gondjait meghatványozták, megélhetési gondok nehezítették. A város vezetőségét pedig áldatlan párharcok osztották meg.

Az 1945-ös választásokon Keszthelyen és környékén is a Kisgazdapárt kapta a legtöbb szavazatot, az országgyűlési képviselő mégis a Magyar Kommunista Párt titkára, Gerencsér György lett.¹⁰ A párharcok a választások után is tovább folytatódtak. 1946. tavaszán a Kisgazdapárt követelte, hogy a képviselőtestületben és a nemzeti bizottság munkájában a választásokon elért számarányának megfelelően vehessen részt. Ezt a követelését azonban nem teljesítették.¹¹

A negyvenes évek végén az I. számú napközi otthonos óvoda a Rákóczi tér 22. számú épületében, a II. számú óvoda – napközi otthonos ellátás nélkül, a Sopron utca 16. számú épületben, az államosított zárdai óvoda a volt Ranolder Intézet épületében működött. Működésük feltételeit a községi elöljáróság biztosította, felügyeletüket az általános iskolák igazgatói látták el. A járási művelődési csoport vezetője Sándor János volt.

A Rákóczi téri óvodát a Szociáldemokrata Párt Nőmozgalma patronálta. 1949-ben szülői munkaközösség alakult azzal a céllal, hogy az óvodának gyermekjátékokat ajándékozzanak és működését pénzadományokkal is támogassák. A szülői munkaközösségi mozgalom átöröklődött napjainkig és az akkor megindított „társadalmi munka” segítségnyújtás ma is működik és nemcsak az óvodákban, hanem az általános iskolákban is.¹²

Jegyzetek a IX. fejezethez

1. Kuzsinszky B.: A Balaton környékének archeológiája Bp. 1920.
2. Sági Károly: A Balaton szerepe Fenékpusztá, Keszthely és Zalavár történetének alakulásában. Különnyomat az Antik Tanulmányok 1968. évi XV/1 számából Bp. 1968. 39. oldal.
3. Kuzsinszky idézett műve, és Sági, Iványi, Péceli: Keszthely útikalauz. Veszprém Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatalának kiadványa. 16. oldal.
4. Kuzsinszky B. idézett műve.
5. Sági, Iványi, Péceli idézett mű 19. oldal.
6. Sági János: A Balaton írásban és képen. Keszthelyi Hírlap kiadása 1902.
7. Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1910. évi népszámlálásról, és Zala Megye Statisztikai Évkönyve. Zalaegerszeg 1931.
8. Tánczos Gyula valamikori Keszthely Georgikon utca 9. alatti lakos, szíjgyártó és kárpitosszegéd, Oppel Ödön kocsigyártó és nyergesmester első segédjének 1936-ban leírt szóbeli közlése.
9. Keszthelyi Hírlap 1989. évi I. évfolyam 10. szám. 5. oldalon Sági K. – Sólyom S. tanulmányának befejező része.
10. Tar Ferenc: Keszthely a Felszabadulás idején. MSZMP Oktatási Osztály 1987. évi Évkönyve. Különnyomat 26. oldal.
11. Tar Ferenc: A pártviták tükröződése a helyi sajtóban 1946–1948. MSZMP Okt. Ig. 1985-ös évkönyv külön lenyomata. 61. oldal.
12. Keszthelyi Újság 1949. okt. 14. száma.

X.

A keszthelyi óvodák átszervezése

Az előző fejezetben említett három óvoda – kivéve azokat a napokat, amikor a frontvonal közvetlenül a város határában húzódott – folytatta munkáját. A zárdai óvoda vezetését, az államosítása után Vajda Marietta vette át. Megbízatását 1948. június 15-én kapta meg. Az I. számú (Rákóczi téri) óvoda, ez napközi otthonos volt, Ákosi Mária vezetése alatt működött. A másik községi óvoda, a II. számú Sopron utcai vezetője Schell Ilona volt.

Schell Ilona által vezetett és 1968. augusztus 15-én lezárt névsor szerint, ezt az óvodát 1942-től 1943 novemberéig Magyar Mária óvónő vezette, 1943 novemberétől 1944 márciusáig Ákosi Mária, 1944. március 1-jén Schell Ilona lett a vezetője, 1952. február 1-jén őt egy másik óvodához helyezték át.

Említettük már az óvodák akkori „benépesítési” gondjait. Legnehezebb feladatnak a volt zárdai óvodába járó gyermekek visszacsalogatása bizonyult. A várost ért bombatámadás és a várost megszálló katonaság túlkapásai sokkolták a lakosságot és hajlamossá tették a suttogva terjesztett rémhírek valóságnak hívésére.¹

A rémhírek terjedése érthető volt, a városon áthaladt szovjet harcoló alakulat katonáinak erőszakoskodásai, az erkölcsi normáknak és a magántulajdon jogának semmibe vevése nagyon negatív megítélést eredményezett és ezt eleinte alig, később igen nehezen ellensúlyozta a

kinevezett szovjet városparancsnok személye körül kialakított és tudatosan terjesztett legendakör, amely humanista beállítottságát, kulturált magatartását és főleg a hercegi, igen nagy értékű, könyvtár megmentését dicsérte.

Jellemző az elmúlt ötven évre, hogy ennek a legendák szerint igen tevékeny és értékes embernek a nevére városunk lakosai közül igen kevesen emlékeznek, s akik emlékeznek, azok sem emlegetik nevét, vagy tetteit. Pedig az igaz embereket és azok igaz tetteit, még akkor is meg kell becsülni, ha történetesen egy nagyon nem szívelt megszálló hatalom emberéről van szó.

A szülők bizalmatlansága megnyilvánult a községi óvodákkal szemben is. A helyi újság szerkesztője mindent megtett, hogy a szülőket megnyugtassa. Egyik cikkében írta: „Édes apróságokat láttunk a Rákóczi téri óvodában. Ákosy Mária óvónő lelkes munkája nyomán testileg is, szellemileg is nyugodtan fejlődhetnek.” Cikkét azzal a mondattal fejezi be: „A dolgozó anyák nyugodtan adhatják be egész napra gyermekeiket a napközi otthonba.”²

Az államosított zárdai óvodába 1950. november 25-én Göndöcs Lászlónét nevezik ki óvónőnek. Az Alföldről idekerült új óvónő részt vett a volt zárdai épületében működő állami általános iskola pártszervezetének munkájában. Az új óvónő kinevezése után öt nappal Vajda Mariettát, szerződését felbontva, elbocsátották. Ő azt hitte, hogy az új kolléganő túrta ki az állásából. Az ötvenes évek közéletének ismeretében valószínűbbnek az látszik, hogy elbocsátásának politikai okai lehettek. Vajda Marietta írásai, az akkoriban hatalomra került városi potentátok szemében nem voltak „haladó szelleműek”, s azokban az években nem sok kellett ahhoz, hogy valakire valamilyen pejoratív minősítést ráhúzzanak. Elég volt annyi is, hogy templomba jár. Akkor már reakciós lett, aki a klérus uszítását továbbítja. Ez éppen elegendő volt ahhoz, hogy állásából kitegyék és minden további igényétől megfossszák. Elbocsátása hozzájárulhatott az amúgy is túlfinomult lelkű írónő későbbi tragédiájához. Ez ültethette el agyában az üldöztetés érzésének első csírait, amiből később üldöztetési mánia lett. Élete utolsó éveiben többször került ideggyógyintézeti kezelésre. Többször maga kérte beutalását. Az ideggyógyászati kezelése alatt is írt verseket. Ezek még nem jelentek meg nyomtatásban. Kis iskolai füzet őrzi őket a Balatoni Múzeumban. Megrázó erejű versek ezek, megérdemelnék a nyomdafestéket.

A kezdeti években az óvodák szakmai felügyeletét az általános iskolák igazgatói látták el. Tudunkkal a Rákóczi téri és a zárdai óvodák felügyeletét Makáry István, a későbbiek során „Szendrey Júlia” nevét viselő iskola igazgatója, a Sopron utcaiét Spitzer Simon, a később Sarlós Péterre magyarosodott Deák Ferenc utcai általános iskola igazgatója.

A volt zárdai épülete az új oktatási rendszer bevezetése után szűk lett és így az óvoda által elfoglalt helyiségekre is szükség volt. Az óvoda áttelepítése két lépcsőben történt. Elsőként a Rákóczi téri óvodát költöztették át a valamikori Sörkert egyik épületébe. Ott alakították ki ideiglenesen a napközi otthon ételmezési részlegét is. A régi Sörkert, a mai Szabadtéri Színpad kerítését az idők folyamán sok utcai névtábla ékesítette. Az északi oldalán volt Sörös utca, Sörház utca, Zárda utca, Reischl Imre utca, Makarenko utca és ma újból Sörház utca. A nyugati

oldalát ékesítette Bolha utca, Hosszú utca és Deák Ferenc utca feliratú tábla.³ Legtovább ez utóbbi névtábla maradt, hirdetve, hogy az igazi érdemet még a változó politikai divatok is tisztelik.

A Rákóczi téri óvoda magával vitte teljes felszerelését, beleértve a konyharészlegét is. Vezetője Ákosy Mária maradt. Ideiglenesen egy teremben oldották meg a gyermekek gondozását. Egészen fiatalon ide került dajkának Balogh Erzsébet (később Vidi Józsefné). Visszaemlékezései szerint nagyon szívesen dolgozott Ákosy Mária keze alatt. Mikor még kis óvoda volt ő volt az óvónője. Örömmel vállalta el a munkát, hiszen Ákosy Mária vezette be annak idején a közösségi élet rejtelseibe és most is ő tanította meg a munkahelyén való helytállásra. Kedves emlékként őrizte meg, hogy óvoda korának első napjaiban az volt a szokás, hogy csak az mehetett ki az udvarra, aki előbb megevett egy kanál kristálycukrot. Ő sokat sírt amiatt, hogy ez neki nem sikerült, Mária néni tanította meg erre is, meg a gyerekek játékaiba való bekapcsolódásra is.

A Sörkerti ideiglenes elhelyezés emlékezetében úgy él, hogy az nyomortanya volt. Igen nehéz körülmények között dolgoztak a túlszűfolt épületben.⁴

A Rákóczi téri épületet kiköltözés után nagyjából helyreállították és helyükre költöztek a zárdai óvoda gyermekei és személyzete. A költözködés 1951. március 1-jén történt. Göndöcs Lászlóné, aki hosszú éveken át volt ennek az óvodának vezetője, leírta az óvoda történetét. Két terem volt benne egy 13x5 és egy 8x5 méteres. A magukkal hozott bútor nagyon szegényes volt, elhasznált iskolapadok és vastag deszkalapokból ácsolt nehéz asztalok.

A gyermekek a falak mentén elhelyezett padokon ültek. Egy óvónő és két dajka foglalkozott velük. Kezdetben ebédért a gyerekek is felgyalogoltak a napközi otthonba, később azután a dajkák hozták le az ételmet. Erre csak akkor került sor, amikor náluk is kialakították a régi konyhából a melegítő konyhát és a raktárból az éttermet. Kezdetben olyan időszak is volt, amikor még az új helyen nem működött a napközi konyhája, akkor csak reggel 7 órától 12-ig és délután 1/2 kettőtől 4 óráig tartott a foglalkozás. Az óvoda beiskolázási körlete a Georgikon majortól a város keleti széléig terjedt, beleértve a Zámort is. A napközi ellátás térítési díja kezdetben napi 1 Ft volt, később havi 36 Ft-ra, majd 42 Ft-ra, 72 Ft-ra emelkedett. A napközis rendszer kiépítése után a térítési díjat a szülők keresetéhez viszonyítva állapították meg.

Göndöcs Lászlóné visszaemlékezéseit hallgatva megállapítható volt, hogy 1929 után Keszthelyről kihaltak a „suszter inasok”, vagy legalábbis megnevelődtek és nem foglalkoztak ablakbetöréssel, mert ő még 1951 után – az egyik ablak üvegébe bekarcolva – láthatta az 1929-ben Keszthelyről eltávozott óvónő, Györffy Gizella gyémánt gyűrűvel bekarcolt aláírását.⁵ Az óvoda épületének alapterülete 314 m², udvara mindössze 261 m². Ez az épület volt az első, amit óvodának építettek fel. Az épület már 1951-ben túlszűfolt volt és a vezetőnő emlékezte szerint a következő években is az maradt. Egy-egy csoportban 55–65 gyermekkel kellett foglalkozni. A termek padozata kopott hajópadló, télen vaskályhákkal fűtöttek. Az udvaron álló 24,8 m² nagyságú faházban tárolták a tüzelőt. Az épület alapincézett volt.

A Sörházba költözött óvodáról a leírtakon kívül nem sikerült további adatokat szereznünk. Erről az időszakról okmány nem maradt, feljegyzés nem került elő. A kortanuk emlékezetéből, Göndöcsné és Vidiné leírt adatain kívül, minden más emlék kiesett. Nagyrészt találgatásokra vagyunk utalva, illetve közvetett adatokból tudjuk csak összeállítani – hézagosan bár – a történeteket.

Az biztos, hogy 1951. március 1-jén még ott kellett lenniük és 1952. február 1-jén már a Vörösmarty utca 1/b. alatti épületben működtek.

Az első időpontot Göndöcsné írásából tudjuk, akkor költöztek a zárdából a helyükre, a második időpont Schell Ilona már említett feljegyzéseiből állapítható meg, akkor megy vissza Ákosi Mária a Sopron utcai óvodába vezetőnek, helyet cserélve Schell Ilonával. A vándorló óvoda megtartotta háború előtti sorsszámát és magával vitte azt a Vörösmarty utcába is. II. számú lett a helyére költözött volt zárdai óvoda és III. számot kapta a Sopron utcai. Göndöcsné szerint a sorszámozás nem jelentett rangsorolást. Ő úgy emlékszik, hogy a vezető óvónők így állapotok meg egymásközt.

A Vörösmarty utca 1/b. alatti épület magánlakásnak épült. Egyike volt a város legjobb lakásainak. Tulajdonosa Náray Andor főiskolai tanár, a Debreceni Mezőgazdasági Akadémia igazgatójának özvegye volt, aki leányával, három unokájával és vejével lakott benne. A veje a háború előtt 2000 holdas földbirtokos és a kormányzó unokaöccse volt. A felsoroltak közül már egy is elég lett volna a kitelepítéséhez. A házat a városban legelőbb államosították. A nagy családot kitelepítették a Georgikon utca 7/b. valamikor műhelynek épített, vízvezeték nélküli udvari, két szoba konyhas részébe.

Valószínűsíthető olyan feltevés, ámbár okmányokkal feljegyzésekkel nem igazolható, hogy valamelyik akkori vezető szemelte ki magának lakásul. Erre utaló megjegyzései voltak a kitelepítetteknek. Ez a terv azonban megbukott valamin és óvodának alakították át.

Átalakítása során három, csoportfoglalkoztatásokra alkalmas termet alakítottak ki, alagsorában pedig 90 személy ellátására alkalmas ételmezési részleget hoztak létre. Innen látták el a Rákóczi téri óvodát is. Az ételmezt triciklin szállították ki.

Ákosi Mária az új épület berendezését nem vállalta, és visszament a Sopron utcába, amit annak idején ő indított el és csak 1944-ben hagyta el a napközi otthonos óvoda kedvéért. A vezetést 1952. február 1-jén Schell Ilona vette át. Schell Ilona sem érezte az új helyen jól magát és 1954. szeptember 1-jén visszament a Sopron utcába, egyelőre beosztott óvónőnek. Tőle Hegybíró Jánosné vette át a vezetést, aki egyes beosztottjainak emlékezései szerint igen kemény vezető volt.

Őt követte Szabó Józsefné képesítés nélküli, átképzős óvónő, őt azonban le kellett váltani, utána a fiatal Gelecz Imréné következett, Pécelről jött Keszthelyre. A Vörösmarty utcai óvoda az I. számot minden bizonnyal azért kapta, mert átköltözködésekor magával vitte azt. Ha az akkori számozás nem is jelentett rangsorolást, az biztos, hogy akkor ez az épület volt a legkorszerűbb és a berendezését is felújították. A Rákóczi téri 1899-ben elkészült, és a Sopron utcai 1931-ben felépült óvodák már akkor is elavultak voltak. A tágas épülethez 2000 m² gon-

dozott kert tartozott, ideális körülményeket biztosítva a kisdedek szabadban tartózkodásához, játékaikhoz.

A Sopron utcai óvoda 1950-es évekbeni állapotáról Ákosi Mária által készített feljegyzésekből alkothatunk képet. A feljegyzéseket az óvoda irattárából a jelenlegi bázisóvoda vezetője, dr. Dorgai Lászlóné bocsátotta rendelkezésünkre. A telek akkor 472 négyszögöl volt, amiből mintegy 100 négyszögölet foglalt el az épület. Az utcai frontján állt és még ma is áll egy kőből épített harangtorony. A telekről készített rajz szerint az 5858-as telek-könyvi szám alatt 45. helyrajzi számon volt megtalálható. Egy másik másolatban megőrzött tulajdoni lap szerint a 2261-es számú telekjegyzőkönyvben „Istálló és udvar a Sopron utcában” megjelöléssel a 43-as, „kert” megjelöléssel a 45. helyrajzi számon volt nyilvántartva. Ákosi Mária elkészítette a telek vázlatát és külön lapon az épület alaprajzát, méreteivel együtt. Két terme volt az épületnek az egyik 55 négyzetméter, a másik 35. Kiszámolta férőhelyeket is, ez szerinte akkor 50 fő volt. A telekből 172 négyszögöl gyümölcsös és 200 négyszögöl játszótér.

Egy Schell Ilona által kézzel írt jegyzék – amit az első oldalon jobb felső sarkába írt 1961. évszámmal kezdetet el – szerint Schell Ilona 1944. március 1-jétől 1952. február 1-jéig volt az óvoda vezetője, akkor Ákosi Mária váltotta fel.

Könczöl Lajosné által készített és 1978. június 30-án keltezett óvoda történet szerint az 1931 és 1951 közötti időszakról – amikor egy csoportos óvodaként működött – semmiféle feljegyzést nem sikerült találni. 1951-ben területi óvodaként látta el feladatát. Napközi otthonos ellátást nem biztosított. Nyitvatartási ideje 8–12-ig és 2–4-ig, napi hat órán keresztül tartott. Egy óvónő és egy dajka gondozta a gyerekeket, akiknek létszám átlag 45 fő volt. Az óvoda épülete téglából épült, padozata hajópadló volt. A szobákat vegyes fa- és széntüzeléses kályhákkal oldották meg.⁶

Jegyzetek a X. fejezethez

1. Sándor János ny. tanár, a járási- és később a város művelődési osztály-, csoport-, majd osztályvezetőjének szóbeli közlése. A közlés részletezése a VIII. fejezet 16. pontjánál.

2. A Keszthelyi Újság 1947. július 21., 3. oldal

3. Eszes László. Feledésbe ment utcanevek Keszthelyen. MTVB Műv. oszt. kiadása Keszthely, 1985.

4. Vidi Józsefné Balogh Erzsébet ny. dajka szóbeli közlései.

5. Göndöcs Lászlóné – 1975–1980-ig vezetett óvodai törzskönyvben lévő – óvodatörténete a Sopron utca 16. számú óvoda irattárában.

6. Könczöl Lajosné feljegyzései a Sopron utca 16. szám alatti óvoda irattárában.

Göndöcs Lászlóné 1950. november 25-től 1984. november 1-jéig 33 évet és 8 hónapot dolgozott vezető óvónőként Keszthelyen

Az államosított Vörösmarty u. 1/b. alatti épületben 1951. február 1-jén már napközi otthonos óvoda működött

ilyen belső okok, hanem bevándorlás útján következett be. A környező falvak lakossága az ötvenes évek után állandóan csökkent, Keszthelyé növekedett. Keszthely állandó lakossága 1900 és 1910 között 214 fővel, 1920 és 1930 között 402 fővel, 1930 és 1940 között 361 fővel növekedett. 1940 és 1950 között a IX. fejezetben említettek miatt 17 fővel csökkent. Kiugró eltérés e számoktól az első világháború évtizede. Tévednénk azonban, ha ennek okát kizárólag a háborús években elmaradt házasságkötések és születések pótlásaként értékelnénk. Közrejátszott e nagyobb arányú növekedéshez az, hogy a trianoni békeszerződés értelmében elcsatolt területekről több családnak kellett elmenekülnie, vagy kiutasították azokat és Keszthelyen találtak lehetőséget a letelepedésre.

XI.

Óvodai férőhelygondok Keszthelyen

Az előző fejezetekben rámutattunk, hogy Keszthely fejlődése elmaradt a környező városokétól, s leírtuk a lemaradásának okait is. Hetven évnél kellett eltelnie ahhoz, hogy a város lakosságának lélekszáma megkétszereződjék. Ez 1941-ben következett be. A következő megduplázódáshoz már 55 év is elegendő volt.

Egy helység lakosságának növekedésére a klasszikus út a szülések számának növekedése és a halálozások számának csökkenése. A keszthelyi növekedés azonban nem

Náray Andor lakóháza, Vörösmarty u. 1/b.

Akosi (Staud) Mária 1929–1957-ig óvónő. Szolgálati idejéből 26 évet töltött Keszthelyen mint vezető óvónő

Alább közlünk egy táblázatot és abból leolvashatjuk, hogy 1950 és 1960 között, valamint 1950 és 1970 között az állandó lakosok száma megugrik. Még nagyobb tévedés lenne ezt a II. világháború befejezésének tulajdonítani. Fritz Baade könyvéből olvashatjuk, hogy a II. világháború utáni nagy arányú születési szám 1950 előtt kulminált és 1950-ben már csökkenés állott be.¹

Az ilyen nagymértékű növekedést még a Ratkó miniszter asszony szigorú, születésszabályozást tiltó rendelkezéseivel sem magyarázhatnánk, ámbar azok nyilvánvalóan hozzájárultak.

Ez a kiugró lélekszám-növekedés csakis a városba vándorlással magyarázható.

A lakások növekedési ütemét eleinte nem tudjuk nyomon követni, mert 1869-ben a házak számát ismerjük és ezt a lakások később közölt számával nem hasonlíthatjuk össze. Az viszonyt tény, hogy 1955. után csak 10 év kellett a magyarányú lakásszám növekedéshez.

Az alábbi összehasonlító táblázatból érdekes következtetéseket lehet levonni.²

Időszak	Lakosok számának növekedése	Lakások
1950 – 1960	3063	1709
1960 – 1970	5172	1531
1970 – 1980	1500	1593
1980 – 1990	2006	1241

A faluról elvándorlásnak több okát sorolhatjuk fel. A nagybirtokok felszámolásával – bármilyen ellentmondásnak is látszik – csökkent a falvak eltartó képessége. Megszűntek a viszonylagos biztos megélhetést nyújtó gazdasági cseléd- és zsellér-munkahelyek. A földbirtokreform kis földtulajdonhoz juttatta a szegény-paraszságot, de nem adott annyit, amennyi egy nagyobb család megélhetését – hosszabb távon – biztosította volna, és ehhez a kevés földhöz sem nyújtott felszerelést és állatállományt. Az elvándorlók számát hamarosan növelték a reformot nem sokkal követő erőszakos kollektivizálások, amikor a nagy- és középparasztok is kezdtek elvándorolni. Voltak azonban pozitíven értékelhető, elvándorlást elősegítő folyamatok is. Ilyen volt a „Fényes szelek” időszaka, amikor az értelmes falusi fiatalság nagyon kedvező feltételeket kapott ahhoz, hogy kiemelkedhessen a falusi életformából. A Népi Kollégiumok és a Győrffy kollégiumok szinte felszippantották az értelmes és szorgalmas falusi nebulókat. Pozitív folyamatként kell értékelnünk azt is, hogy a városi munkásság és a paraszt-ság fiatal nemzedékének lakásigénye megnövekedett és azt a falusi lakáslehetőségek nem tudták kielégíteni.

A faluról való elvándorlásra a legnagyobb hatást a megindított magyarányú iparosítási kampány tette. Ennek hangzatos jelszava: „a három millió koldus országából ipari nagyhatalmat építünk.”

Fritz Baade szerint „az iparosítás és a mezőgazdaság fejlesztése nem jelent két egymással szembenálló alternatívát.”³ Hozzáteszi azonban azt is, mellőzni kell azt a módszert, hogy a falusi emberek újonnan kialakított, vagy az akár már meglévő, iparvidékre kerüljenek. Ez nagyon költséges dolog, mert azoknak új lakást, áramellátást, üzleteket, szolgáltató üzemeket is kell biztosítani.⁴

Az elmúlt kommunista rendszer ebbe a hibába esett bele. Hatalmas ipartelepeket hozott létre és óriási külföldi hitelekkel halmozott fel.

Keszthelynek ez az 1950 utáni fejlődése csak viszonylagos. Nagykanizsa, Zalaegerszeg, de még Tapolca is, rendelkeztek ipari üzemekkel, Keszthelyen ilyenek nem voltak. Az ipari szövetkezetek ezután kezdtek megalakulni, az újra éledő és államosított vendéglátó ipar és kereskedelem biztosított korlátozott számú munka-lehetőséget.

Az állandó lakosság létszámának növekedésével fokozódtak Keszthely óvodai férőhely problémái. 1950 végén a működő három óvoda 170 férőhelyére 200 óvodáskorú iratkozott be. Pontos adatunk a beíratkozottak számáról ugyan nincsen. A Sörkerti ideiglenes óvodáról semmi adatot nem találtunk és a Sopron utcai óvoda irattárában sem található semmi irat ebből az 1951 előtti időből. Egy később készített jelentés ugyan közölt átlagosan évente 45 beíratkozottat, a Rákóczi téri pedig csak annyit írt történetében, hogy náluk minden évben túlszűfolttság volt. Biztos adat csak az, hogy négy csoport működött, 4 teremben, 4 óvónő és 4 dajka felügyelt az óvodásokra.

1952-ben ugyancsak három óvoda fogadta a kisdedeket, a férőhelyek száma azonban, ha csekély mértékben is, de emelkedett. Az elkészült Vörösmarty utca 1/b. alatti óvodát birtokba vették a Sörház utcai „száműzöttek”. Ebben az épületben három terem állt rendelkezésre, egy nagy kert és udvar. Ekkor a három óvoda 175 férőhelyére mintegy 270 gyermek iratkozott be. Pontos létszámunk még ebben az évben sincsen, a Rákóczi téri „túlszűfolt” kifejezést csak feltételezni tudtuk. Ekkor 7 csoportban 7 óvónő és 6 dajka nevelte, gondozta a csemetéket. Egy csoportba átlag 38 fő jutott és ez már haladás az előző évekhez képest.

A következő években az óvodai férőhelyek száma nem növekedett, de az igénylők száma igen. Emelkedett a beíratkozotti létszám is.

1953 júniusában találkozunk először az óvodákat felügyelő hatóság írásos dokumentumával. A Keszthelyi Járási Tanács Végrehajtó Bizottságának Oktatási Osztálya 144–27/2/1953. számú utasításában közli az óvodavezetőkkel, hogy ideológiai konferenciát tartanak a pedagógusok részére. Az előadások 9–1-ig és 2–4-ig tartanak. *4 óra előtt senki nem távozhat el.* (Kiemelés az adatgyűjtőtől) A konferencián a megjelenés kötelező. Orvosi igazolást, esetleges betegség esetén, csak a konferencia előtt fogadnak el és azokat a járási tisztiorvossal fogják felülvizsgáltatni. Az igazolatlanul elmaradókat, saját költségükön, a megyei oktatási osztályra rendelik be és 50–100 Ft pénzbüntetésre is ítélik.

Előzménye kellett legyen ennek a nagyon szigorú hangú utasításnak és valószínű, hogy az ideológiai konferenciák gyéren látogatottak lehettek. Az adatgyűjtésünk során átnézett több száz okmány közül ez volt az első, amelyik ennyi, mai szemmel nézve, törvénytelenséget sűrített egy utasításba: kötelező megjelenés, orvosi igazolások felülvizsgálata, kényszer berendelés, pénzbüntetési ítélettel fenyegetőzés.

1954. február 1-je a város nevezetes és várva várt napja volt. Akkor kapta vissza még a múlt század végén el-

vesztett városi rangját. Megalakul a városi tanács, megválasztják a végrehajtó bizottságot, tanácselnököket és tanácstitkárt választanak. Ez utóbbi hivatalra Keszthely 1945 előtti főjegyzőjét, dr. Bartoss Józsefet választják meg. Abban az időben az országban kevesen voltak olyan tisztviselők, akik 1945 előtt is és 1954 után is ugyanazt a hivatalt látták el. Dr. Bartoss József jó szakemberként nyugdíjaztatásáig viselte hivatalát.

A város végrehajtó bizottságának oktatási osztályát Makáry István, általános iskolai igazgató vezette. Az ideológiai és szakmai továbbképzések száma megsokszorozódott.

Ideológiai továbbképző konferenciát tartottak 1954. január 14-én Keszthelyen. A megjelenés természetesen kötelező.

Óvodai szakmai továbbképző tanfolyam Sümegen 1954. február 27-én, megjelenés kötelező.

Óvodai ideológiai konferencia 1954. április 23-án Sümegen. Részvétel kötelező.

A Veszprém Megyei Tanács V. B. Oktatási Osztálya 1954. március 6-án Keszthelyen, a leányiskolában, ideológiai konferenciát tart. Az 1954. évben kiadott 144-2-2. számú utasítás szerint a megjelenés kötelező.

A Veszprém Megyei Tanács V. B. Oktatási Osztálya 1954. április 30-án Sümegen a II. számú óvodában szakmai konferenciát tart.

Az MSZMP bízott abban, hogy a konferenciákon sikerül átnevelnie a pedagógus társadalmat. Ezeken a továbbképzéseken azt is közölték a résztvevőkkel, hogy majd vizsgát kell tenniük és akik nem felelnek meg, azok állásukat veszítik. Ezek a vizsgák kiválóan alkalmasak voltak arra, hogy az általuk megbízhatatlannak tartott pedagógusokat, minden jogigényük elvesztése mellett, elbocsássák.

Azok a ma már nyugdíjas óvónők, akik ezeket a továbbképző ideológiai konferenciákat végigélték, nem szívesen emlegetik azokat, s emléküket legfeljebb lidérces álmaikban kísérthetik őket.

A városi rang nemcsak dísz volt, hanem kegyetlenül szorító kötelezettség is. Ki kellett építeni a város közműveit. Fejleszteni az egészségügyi ellátást, meg kellett oldani az égető lakás gondokat, biztosítani kellett új munkalehetőségeket, új iskolákra volt szükség. Ez a város minden anyagi erejét felemésztette s gondolni sem lehetett az óvodai férőhelyek bővítésére.

Az ötvenes években hozták be hazánkba moszkovita vezetőink a dolgozók versenyeztetésének szokását. Egyre-másra jelentek meg a feltűnni vágyó politikai „káderek” versenyfelhívásai. Ilyen felhívást tett közzé az I. számú, Vörösmarty utcai óvoda „kollektívája”, Szabó Józsefné kezdeményezésére, 1954. november 29-én. „Építsük – szépítsük óvodánkat mozgalom” elnevezéssel. A felhívás szerint az óvodák alakítsanak bábjátszó csoportokat. Hozzák rendbe óvodájukat és különösen nagy figyelmet fordítsanak annak tisztaságára. Díszítsék termeiket lehetőleg szép hímzésekkel, kerámiákkal. Létesítsenek magyaros falakat.

A városi tanács végrehajtó bizottsága 1954. június 6-án megrendezte a harmadik Pedagógus Napot. Ha már iskolát, óvodát építeni nem tudott, legalább érezzék a „nemzet napszámosai” – ahogyan a néptanítókat valaha

megbecsülésként emlegették – a szocialista hatalom hálas munkájukért.

A következő évben sor került a Rákóczi téri óvoda felújítására. Nagytermét parkettázták, szükség is volt már rá, mert hajópadlója annyira elhasználódott, hogy lehetetlen volt megfelelően tisztítani. Ekkor kezdődött el az az időszak, amikor – a volt vezetőnő visszaemlékezései szerint – a fal mellett több sorban ültek a gyerkőcök, mint az őszi vonulásra készülő fecskék a táviró drótokon. Abban az időszakban utasította a dajkákat, hogy a reggeli létszám megállapításakor csak 90-ig számolják a bejövőket és akkor hagyják abba a számolást.⁵

Sándor János nyugalmazott városi osztályvezető, igazgató úgy emlékezett vissza: elmúltak már azok az idők, amikor a rémhírek miatt az óvodai férőhelyek beiskolázásajelentett szorító gondot. Az óvodai férőhelyek hiánya miatt a magasabb hatóságok utasítása szerint a férőhelyek betöltésénél a 120%-os túllépést el kellett fogadni, de a 140%-os túllépést is el lehetett fogadni.⁶

Adatközlésünk során az I. részben leírtuk az 1919-es Tanácsköztársaság idején megtartott május 1-jei felvonulást és az óvodások részvételét. Lehetséges, hogy az akkori óvodásnak jutott eszébe 1955-ben, hogy a május elsejei ünnepségből nem szabad kihagyni az óvodásokat. Az akkori szokásnak megfelelően a városi tanács utasításban írta elő, hogy május 1-jén a Hullám szálló előtt minden óvodának szerepelni kell.⁷

Hazánkban, az ötvenes években, az élet minden megnyilvánulásánál megjelent az egyeduralkodó párt kényszerítő akarata. Az „Óvodai Nevelés” 1955. július–augusztusi számában a bevezető cikk – Zsdánov elvtárs szavait szem előtt tartva – üdvözlö a szocialista nevelés fiatal munkásait. „Munkásnak” lenni rangot jelentett, az értelmiségi kategória sokkal hátrébb rangsorolódott. Sz. Levin Sírina módszerét tárgyalva a cikkíró fő szükségesnek az imperializmus elleni harcot tartja.

Szinte hihetetlen, de így történt, ugyanebben a folyóirat számban Székácsné Vida Mária „Népi játékok az óvodában” címmel írt cikkében azt írja: Felmérhetetlen kincset tartalmaz a zenei, az irodalmi és a játékra nevelésben egyaránt, Kodály Zoltán 1943-ban megírt „Zene az óvodában” című klasszikus írása. A „Magyar Népzene Tára I. kötetét Bartók Béla és Kodály Zoltán szerkesztésében 1951-ben jelentették meg. A „Gyermekjátékok” boldog világ kapuit tárta fel gyermekeink előtt. A játék, a mozgás, a tánc, a népköltészet világát. Kodály szavait idézi: az óvodai nevelés ezt a lehetőséget nem aknáztá ki kellően, pedig: „... most újra, szélesebb alapon, gazdagabb anyaggal kezdhethetjük el a magyar gyermekeket visszahozni hazájukba.”⁸

Az oktatási intézményeket irányító hatóságok belső hierarchiája még nem alakul ki rendesen. Az óvodákkal közvetlenül levelezett a megyei tanács V. B. oktatási osztálya, vezetője Makáry István, a járási tanács okt. osztálya, vezetője Sándor János, és a városi tanács oktatási csoportja, vezetője Babics Józsefné.

A Sopron utcai óvodában 1952. február 1. óta Ákosi Mária a vezető óvónő, beosztottja Görösi Lászlóné Pataky M. 1954. szeptember 1. után beosztott óvónőként Schell Ilona jön vissza, otthagya vezetőnői beosztását.

Az óvodai férőhelyek nem bővültek, a zsúfoltság fokozódik, már olyan mérvű, hogy akadályozza a nevelést is.

Csak kisebb javítgatásokra van a városnak pénze. 1957-ben folytatják a Rákóczi téri óvoda felújítását, akkor a kisebb foglalkoztató terem padozatát parkettázzák.

1957. augusztus 15-én nyugdíjazzák Akosi Mária óvónőt, utódja az elődje lett, Schell Ilona vette át a vezetést, akivel már több ízben is váltották egymást. Beosztott óvónő Kovács Erzsébet. A két óvónő, két dajka segítségével 78 gyermekkel foglalkozott. A Sopron utcai óvoda akkor még csak óvodaként működött, napközi ellátást nem biztosítottak. Munkaidejük délelőtt négy és délután két óra volt.

A másik két óvodában volt napközi otthonos ellátás. Az élelmezést a Vörösmarty utcai óvoda alagsorában kialakított 90 fős élelmezési részleg biztosította, amelyik nehezen bár, de még el tudta látni a megnövekedett létszámú napközis gyermekeket.

1958. szeptember 1-jén Schell Ilona kap óvodai felügyelői megbízást. Felügyeleti körzete Keszthely város, a Keszthelyi, a Tapolcai és a Sümegi járás valamennyi óvodája.⁹ Megtartotta vezető óvónői megbízatását is, de megnövekedett munkájára tekintettel még egy beosztott óvónőt kap Czencz Ágnes személyében.

Ebben az évben folytatták a Rákóczi téri óvoda felújítását, ezúttal ebédlőjét látták el mosható kőpadlóval.

Az ötvenes évek közepétől új korszak kezdődik az óvodákat fenntartó tanácsok vezetési módszerében. A művelődési osztályok és az alacsonyabb szintű művelődési csoportok egyre tevékenyebben nyúlnak bele az óvodai vezetésbe. Keszthely Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának Oktatási Csoportja irányt mutató étlapot küld ki minden óvodának. Abban közli milyen ételek tápanyaga és kalóriája felel meg az óvodáskorú gyermekeknek.¹⁰

A városi Tanács VB. Okt. csoportja 1957. június 13-án előírja, hogy az óvodák nyári takarítási ideje, amikor gyermeket nem fogadnak, egy hét lehet, amit szükség esetén legfeljebb egy hónapra lehet meghosszabbítani. A Veszprém Megyei Tanács. V. B. Oktatási Osztály figyelmezteti az óvodai felvételi bizottságokat, hogy normál teremnek csak az számít, ami legalább 35 m²-es és legfeljebb 85 m², és az egészségügyi előírásoknak megfelel.

Egy gyermek 1,7 m², típus óvodánál 2 m² alapterületet igényel. Eltérést 120%-ig engedélyeztek.¹¹ Előírta azt is, hogy a nem dolgozó anya gyermekét csak abban az esetben lehet felvenni, ha a beiratkozás befejezése után üres hely maradna.¹²

A Veszprém Megyei Tanács V. B. Oktatási Osztály 1958. április 7-én a vezetőnőket utasítja, hogy beosztott óvónőikkel vitassák meg a kiadott „Kézi könyvet”. Ennek elmulasztása esetén fegyelmileg vonja őket felelősségre. Ugyanilyen módon kellett megvitatni az „Óvodai Rendtartást”. Az utasítás továbbiakban figyelmeztetett arra, hogy az óvodákban rendnek és tisztaságnak kell lennie. Ennek elmulasztása esetén is fegyelmi felelősségre vonás következik.

Általában az utasításoknak hangja egyre keményebb lesz és egyre gyakoribb a fegyelmi eljárással fenyegetőzés.

Nem maradhattak ki az óvónők és a dajkák a szakszervezeti mozgalomból sem. Régi szovjet mondás: „a szakszervezet a kommunizmus iskolája”. 1958. február 20-án a veszprémi SZOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) székházban megalakult a Pedagógus Szakszervezet

Óvodai Tagozata. Keszthelyt az alakuló ülésen Schell Ilona képviselte. Az ott elhangzottak szerint a szakszervezet tervezi a szabad szombatok bevezetését. Havonta egy alkalommal, de az így mulasztott időt hétközben pótolni kell. Természetesen a szakszervezeti aktivistáknak is továbbképző tanfolyamokat rendeztek.

Az óvodák működését ellenőrző többlépcsős rendszerbe 1958. május 12-én egy újabbat építettek bele, kinevezték városi vezető óvónőnek Hegybíró Sándornét.

Utasítás érkezett arról is, hogy a hagyományos karácsonyi ünnepek helyett, pártszerűen „fenyőfa ünnepet” lehet csak rendezni. Az adatgyűjtő élénken emlékezik még arra, hogy 1945 decemberében, hadifogolyként, csodálkozva figyelte, hogy Rostow na Dony utcáin járókelők között december 20-tól január 10-ig mindig akadt, aki kis fenyőfát, vagy legalább egy fenyőgallyat viett esténként a hóna alatt hazafelé. A ruszki munkafelügyelő magyarázta meg neki, hogy december 24-én a modern, de nem pártberek visznek karácsonyfának valót, szilveszterre a pártfunkcionáriusok viszik a fenyőfát és január 7-ére az óhitűek a maguk karácsonyfáját. December 24-én az Ulica Sajmánában, a láger felé mentükben munkacsoportjuk egy pillanatra megállt, hogy az akkor már tető alá hozott óvodaépület nagytermének függöny nélküli ablakain megcsodálhassák a város díszbe öltöztetett, nagy fényerejű lámpákkal megvilágított, fel-alá sétáló Tél-apóját. Olyan volt, mint a mi megszokott Mikulásaink, csak nem vörös, hanem kék köpenye és püspök süvegje volt. Hófehér szakállal valamivel hosszabb volt a mieinknél. Püspök süvegjén nem volt vörös csillag, de kereszt sem. Cingulusa világos kék volt, mint a praemontrei kanonoké. A teremben még egyedül, de gondterhes arccal sétált és kezében papírlapot tartva memorizálta az elmondandó szöveget.

Keszthelyen 1959-ben elkezdődött a Balaton kögátak közé szorítása. Az öböl városi szakaszán, a Faludi-mezői vízlevezető árok befolyásától az úgynevezett Nagy nádig betongátat építettek, a régi partvonaltól beljebb, mögéje vezették a mederből kiszívott iszapot, majd a beton teknyt a víz felől megerősítették Vörösberényből származó nagy kövekkel. Megnövelték ezzel a város területét pár négyzetméterrel, elorozva azt a Balaton medréből. Lebontották a valamikori praemontrei rendház kertjének a Fő tér felőli kerítését és ásatások kezdődtek a török dúlás idején a rendházból és templomból készített erőd külső bástyáinak kiszabadítására.

Átadták a Balaton Szálloda mögé épített 160 férőhelyes Motelt. Ennek faanyagát az állam egy világkiállítás lebontása alkalmával vásárolta.

Megépült az új móló is, természetesen ez is betonból, ezt is körülszórták vörös kövekkel, csak a hajó kikötő rész maradt csupaszon. Elfelejtkeztek azonban az öböl körforgását biztosító nyílások megépítéséről, amik a régi mólónál még hidakkal fedve biztosították a víz áramlását. Ezzel nagymértékben hozzájárultak az öböl keleti felének eliszaposodásához.

A hatóságok utasításokban megnyilvánuló gondoskodása továbbra sem szűnt meg és nem lanyhult. A városi tanács – külföldi példák felsorolása mellett – felhívja az óvoda dolgozóinak figyelmét a tűzveszélyre. Elrendeli,

hogy időnként gyakorolják a tűzveszély esetén szükséges kivonulásokat, elősegítve ezekkel az igazi veszély esetén bekövetkező pánik hangulat megelőzését.

Másik utasításban felszólították az óvónőket, vegyenek tevékeny részt a termelőszövetkezetek szervezésében és patronálják a falun a nyári napközi óvodák működését.¹³

A szakszervezet megkezdte a kedvezményes üdülőjegyek szétosztását. Örömmel számolnak be arról, hogy sikerült elérniük az óvónők is kaphassanak munkaruhát. Számukra fehér színűt osztanak ki.

1959 után a szakszervezeti mozgalom egyre inkább a párt befolyása alá kerül és a szakszervezeti továbbképzések is politikai irányba tolódnak el. A szakszervezet működése egyre jobban eltorzul és már nem annyira a dolgozók érdekvédelme, mint a párt akaratának végrehajtásához segítség adás a fő feladata. A szakszervezeti vezetők panasztolták, hogy a politikai továbbképzéseken kevesen vettek részt. Javaslat hangzott el a dajkák bevonására a politikai továbbképzésekbe.

A szakszervezet irányítói dicséretben részesítették a balatonyöröki, sármelléki és zalavári óvónőket, akik a falujuk termelőszövetkezeti szervezésében tevékeny részt vállaltak.

A Sopron utcai óvoda életében 1959. szeptember 20-án nagy változás történt. Napközis óvoda lett. Foglalkoztatási ideje a nyári időszakban 8 óra, az őszi-téli időszakban 9 óra. Ekkor már 3 óvónő látja el a 91 beíratkozott gyermek gondozását, munkájukat két dajka segíti.

A Veszprém megyei MTVB. Műv. Oszt. 1959 áprilisában biztonsági hónapot rendelt el az óvodáknál. Rendre kellett rakni az óvoda környékét és nagyon fontosnak deklarálták a gyermekek testi ápoltságra nevelését. Az óvodák között tisztasági versenyt rendeztek.

Ennél azonban nagyobb jelentőségű volt az a közlése, amiben tudósította az óvodai dolgozókat, hogy a gyermekbénulás ellen eddig adott Salk védőoltás helyett a Sabin cseppeket adják a gyermekeknek országszerte.¹⁴

A keszthelyi óvodák 125 éves történetén „vörös fonálként” vonult végig az óvodák túlszűfolttsága.

(Goethe használta először az irodalomban ezt a kifejezést, s tőle vette át a korabeli irodalom s vesszük át most – ámbár nem vagyunk irodalmárok – magunk is. Az alapötletet az adta a költőóriásnak, hogy az angol haditengerészet által használt kötélzetbe belefotak egy vörösrre festett fonalat, ami végighúzódot minden kötél teljes hosszában, hogy annak kincstári tulajdona mindig megállapítható legyen, egyidejűleg igazolja annak megbízhatóságát is.)

Mióta óvoda működik Keszthelyen, szinte mindig kevés volt azokban a férőhelyek száma. Mivel az 1959/60-as tanévben is várható volt a túljelentkezés, a MT. szabályozta a felvételek módját. Az előírt férőhelyek számát csak 20%-kal lehetett túllépni. A felvételi bizottságokba meg kellett hívni a Szakszervezeti Szakmaközi Bizottságot és a helyi termelőszövetkezet képviselőjét.¹⁵

A három óvodába, a Sopron utcai óvoda harmadik csoportjának beállításával, 200-ra nőtt a férőhelyek száma. Erre 229 gyermeket vettek fel, akiket 7 csoportba osztottak be. 9 óvónő foglalkozott velük és a dajkák száma is megemelkedett. Sok gyermeket nem tudtak elhelyezni.

A napközi ellátást 170 kisdéd vette igénybe és ezt a létszámot az eredetileg 90 főre létesített ételmezési üzem csak a legnagyobb nehézségek árán tudta csak biztosítani. A Mezőgazdasági Kísérleti Intézet igazgatója belátva a helyzetet az Intézet kezelésében volt központi major egyik épületét engedte át óvodai célokra. Ebben egy nagyobb ételmezési részleget, két foglalkoztató termet és annak kiszolgáló helyiségeit ki lehetett alakítani és elég nagy, árnyas kert állt rendelkezésre. A Művelődési Minisztérium a munkák elvégzésére 100 000 forint külön ellátmányt biztosított. Az átalakítási munkákat már 1958-ban elkezdték.

Jegyzetek a XI. fejezethez

1. Fritz Baade: Versenyfutás a 2000. évig. III. kiadás. Közgazdasági és Jogi Kiadó Bp. 1963. 29. oldal
2. Az adatokat a KSI Zala, illetve Veszprém megyei évkönyvekből állítottuk össze.
3. Fritz Baade: idézett mű 118. oldal.
4. Fritz Baade: idézett mű 122. oldal.
5. Göndöcs Lászlóné volt vezető óvónő két ízben is szíves volt tájékoztatást adni az általa vezetett óvodáról.
6. Sándor János ny. igazgató, volt járási, majd városi oktatási osztály vezető két ízben is szóbelileg tájékoztatott az általa irányított óvodák 1945 utáni éveiről.
7. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 851–14/1955. számú utasítása a Sopron utcai óvoda irattárában.
8. Székácsné Vida Mária: Óvodai Nevelés című lap 1955. július-augusztusi kettős számában a 272. oldalon.
9. Megyei Tanács Veszprém. VB. Műv. oszt. 29.723/1958. számú leírata a Sopron utcai óvoda irattárában.
10. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 851–18/1954. Sopron utcai óvoda irattárában.
11. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport szám nélküli leírata 1958. november 4-én keltezve, Sopron utcai óvoda irattárában.
12. Veszprém Megyei Tanács V. B. Műv. Oszt. 24.484–1/1958. és 29.617–2/1958., valamint Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 851–14/1957. leírata a Sopron utcai óvoda irattárában.
13. Veszprém Megyei Tanács V. B. Műv. oszt. 26.628–9/1959. és 26.872/1959. számú leirat a Sopron utcai óvoda irattárában.
14. Veszprém Megyei Tanács V. B. Műv. Oszt. 26.582–2/1959. és a Sabin cseppekre 27.796/1959. számú iratok a Sopron utcai óvoda irattárában.
15. Veszprém Megyei Tanács V. B. Műv. Oszt. 26.565/1959. számú irat a Sopron utcai óvoda irattárában.

XII. Régi házak, „új” óvodák

Felújítják a keszthelyi sziget fürdő épületét és a város polgárai találgatják, hogy milyen lesz, „ugyan milyen újmódra modernizálják”. A felzaklatott lelkek csak akkor nyugodtak meg, amikor látták, hogy modernizálták ugyan két tornyú bejáratát, de azok éppen úgy öröködnék bejáratánál, mint a már roskadozó régiek állták a vártát.

Más, ennél szorítóbb gondjai vannak a kisgyermekes családoknak. A család növekedése egyre nehezebb helyzetbe hozta a szülőket. Kicsi a lakás, sokaknál csak egy szoba valamelyik szülő lakásában, de vannak olyan családok is, ahol két generáció él az egy szoba-konyhás lakásban. A család eltartásához már kevés a férj keresete, az asszonynak is dolgoznia kellene, de nincs kire hagyja a kicsinyeket. Sokaknál már lejárt a gyermekgondozási segély ideje is. Ostromolják kéréseikkel az óvodák vezetőit és naponta vándorolnak a városi tanács illetékeseihez és a pártszervekhez. Megtanulták már, hogy kettős hatalom irányítja a társadalmi mozgásokat, és azt is, hogy a kettő közül a pártszervek szociálisabb beállítottságúak a tanácsiaknál.

A férőhelyhiányt kis mértékben enyhítette a valamikori Központi major területén elkészült új óvoda a régi házban. A Rákóczi tér 14. alatti 242 négyzetméter alapterületű épületben 2 foglalkoztató termet, 2 öltözőt és 2 mosdó-WC-t, valamint 400 adagos ételmezési részleget alakítottak ki. Az óvodához 500 négyzetméteres kert és udvar tartozott. Az ételmezési részleg elkészülte után a Vörösmarty utcai 90 adagos ételmezési üzemet leszerelték és valamennyi óvoda innen kapta az ellátást. Motoros tricikli szállította ki az ételt.

Az óvoda megnyitása 1960. május 1-jén történt, az ünnepélyes megnyitáson részt vettek a város vezetői, a pártvezetők és a boldog szülők, akiknek gyermekei bejutottak az áhított óvodai helyek egyikébe. A hivatalosan megállapított óvodai férőhely 50 volt, 51 gyermeket írtattak be az első alkalommal.

A gyermekeket két csoportba osztották, 3 óvónő és két dajka vigyázta foglalkoztatásukat. A vezető óvónő, Kiss Tamásné a nyitástól, a beosztott óvónő, Vincze Mihályné már 1960. február 16-tól, a két dajka, Hideghéthy Béláné és Móricz Józsefné 1960. május 8-tól dolgozott ennél az óvodánál.

Az új óvodával nem oldódott meg teljesen a város óvodai férőhely ellátottsága. 4 óvodában 249 férőhelyre 277 gyermeket vettek fel, akiket 12 óvónő nevelt és 9 dajka gondozott.

A Sopron utcai óvodában, az évek óta tartó kínlás befeljezéséként, megoldódott a vízellátás ügye. Az épületet vízvezetékekkel látták el. Annak bevezetése előtt az óvoda előtti, utcán álló kútból hordták a vizet. A vezető óvónő már évek óta eredménytelenül szorgalmazta ennek a tartthatatlan helyzetnek a megoldását. A vízvezeték bevezetése után mosdóhelyiséget és vízöblítéses WC-ket szereltek fel.

Schell Ilona 1960 szeptemberében lemondott körzeti felügyelőségéről, megtartva óvodai vezetőnői megbízását. Nem zárható ki lemondásának okai közül az, hogy nem értett egyet a felsőbb vezetés utasításaival. Egy 1958 októberében kelt közvetlen – személyes hangú – levélben

a Veszprém Megyei Tanács V. B. Műv. Oszt. Egyik vezetője utasította látogassa meg a tapolcai óvodákat, végezzen azokban szigorú vizsgálatokat és a legkisebb hibákat is jegyzőkönyvezzé. Úgy látszik Schell Ilona még azokban a vészterhes időkben sem kedvelte az ilyenfajta utasításokat. A Sopron utcai óvoda beosztott óvónője Kovács Erzsébet és Czencz Ágnes voltak. A város többi óvodájában ebben az évben változás nem történt.

A következő óvodafejlesztés sem váratott sokáig magára. Nem messze a Vörösmarty utcai óvodától, a Helikon liget keretező Park utcában állt a vasutas dalkör székháza. Az épület tatarozásra szorult és a dalkörnek erre nem volt pénze. Felajánlotta a város vezetőségének, akik szívesen vállalták az épület átvételét és azt óvodává alakították át. Két nagyobb terme volt, az egyik 10x6 méteres, a másik 9x5 méteres. A kiszolgáló helyiségek viszont a későbbiek folyamán szűknek bizonyultak. Udvara olyan kis területű volt, hogy a gyermekek mozgási igényét egyáltalán nem elégítette ki. Szerencsére a szemközti parkban erre nagyobb lehetőséget biztosíthattak. Az 1962-ben megindított óvodában kevés bútorzat volt. Felszerelések beszerzésére évente 1 900 Ft állt rendelkezésükre. Az első években csak óvodaként működött. A tizórait és uzsonnájukat a gyerekek hozták magukkal. Kezdetben két óvónő és két dajka foglalkozott az óvodásokkal. A vezető óvónő Nagy Máténé nyugdíjaztatásáig vezette az intézményt. Szívesen emlékezett két dajkájuk nevére: Pálóczi Jánosné és Beke Imréné kezdettől a Park utcában dolgoztak. Az óvoda nagyon szívesen fogadta a szülők segítőkészségét, akik a WC-papírral, szappannal, rajzlapokkal, színes ceruzákkal látták el gyermekeik megőrzésével és nevelésével foglalkozó intézményt. Szülők látták el a szükséges tatarozási, apróbb-nagyobb javítási munkákat. Ezek elvégzésére mindig akadt szakértő szülő, ha ilyen nem akadt, akkor elhozták segíteni barátaikat is. A szülők együtt éltek az óvodával, osztoztak minden gondjában. Mivel az udvar csak pár lépés volt, az utca túloldalán lévő ligetben készítették el a gyermekek játszó- és tornaterét, megmászható várakat, játékos bordásfalakat, hintákat és libikókákat építve.¹

A Veszprém Megyei Tanács V. B. 1960. október 5-én bízta meg Holczer Ferenc keszthelyi kereskedőt egy ruházati üzem létesítésével. Már az üzem megindításának hírére több száz ember jelentkezett a járási munkaerő hivatalban felvételre. A városi tanács előbb a Honvéd utcai volt Lőke-üdülőt, majd a Kisfaludy utca és a Szalajtó utca közötti volt Pannónia szállót jelölte ki az üzem helyéül. Mivel egyik helyen sem volt fejlesztési lehetőség egyiket sem találták alkalmasnak. Végül a Központi major épület-együttesében kezdték el az üzem kialakítását. A régi istállókat a Zala Megyei Építőipari Vállalat újította fel üzemi csarnokokká. Az átalakítás költségei 700 000 Ft-ot tettek ki. 1961. január 5-én indult meg – „Univerzál” fantázia névvel – a ruházati vállalat. Az induló létszám: 12 munkásnő dolgozott egy műszakban. A két műszakos üzem létszáma szerelőkkel együtt eleinte csak 50 fő volt. Az üzem teljes kiépülése után 600 munkást foglalkoztatott.

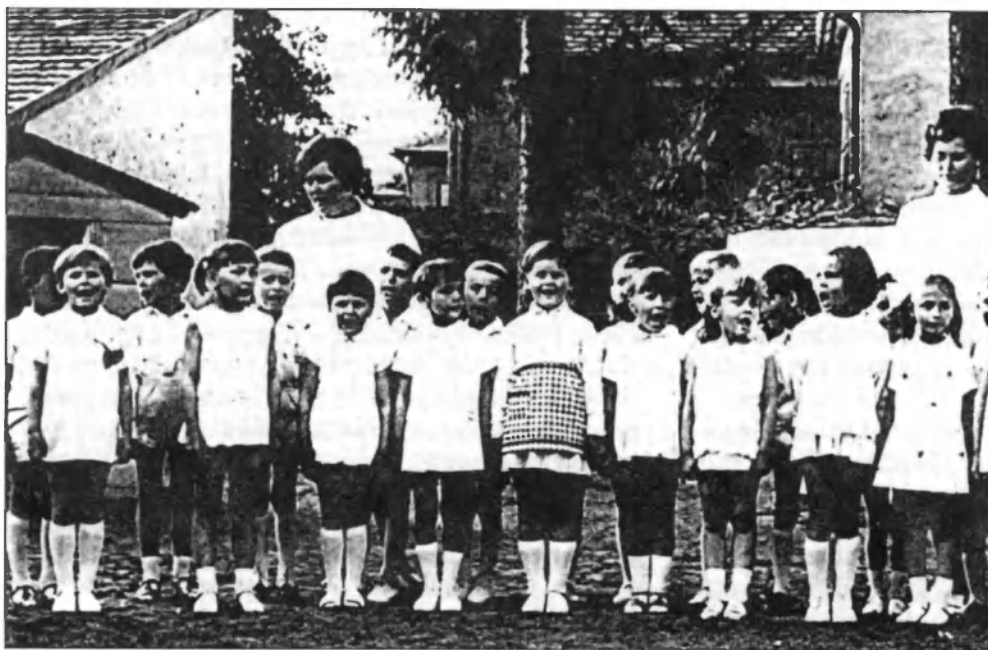
Az üzem egyre növekvő munkaerőigénye még feszültebbé tette az óvodai férőhelyhiányt. A zömében nőket foglalkoztató üzemben dolgozó anyák óvodáskorú gyermekeinek kellett helyet biztosítani. A város vezetőségének számot kellett vetnie azzal, hogy régi épületek

Rákóczi téri óvoda udvara

A Vörösmarty utcai óvoda

1. számú (Vörösmarty utcai) óvoda, 1965. Balra Ángyán Jánosné dajka, jobbra Gelecz Imréné vezető óvónő

*Schell Ilona (1910. IX. 16. – 1988. III. 14.) óvónő
1930–1968-ig. Harmincnyolc szolgálati évéből
huszonegyet Keszthelyen töltött el
(1944. február 3. – 1968. augusztus 15.)*

átalakításához megfelelő üres objektumuk már nincsen, a lakóházak államosításának korszaka már lezáródott, ugyanakkor tapasztalhatták azt is, hogy a régi épületek átalakítása is költséges, az átalakítással nyert helyiségek nem válnak korszerűekké.

A Sopron utcában 1962-ben megkezdtek a harmadik terem építését. Toldozás volt ez is, hiszen a régi épületet bővítették, de a tervek korszerű megoldást ígértek. Abban az évben az öt óvoda 313 férőhelyére 342 óvodást vettek fel, akikkel 14 óvónő és 11 dajka foglalkozott. A beíratkozottakkal 11 csoportban folyt a munka, és

ugyanannyi terem állt rendelkezésre.

A következő évben, 1963. február 18-án már beköltöztek a Sopron utcai új terembe, de a férőhelyek száma ezzel nem növekedett, mert ugyanott a régi nagy terem padozatát ki kellett cserélni. Ebben az óvodában április 1-jén három csoportot kellett kialakítani, amit csak túlórázással tudtak megoldani. Április 15-én új dajkát – Schumbacher Antalnét – neveztek ki, így már három dajka vigyázhatott a gondozottakra. Augusztus 1-jével, Simon Márta óvónő kinevezésével az óvónők száma is megfelelő szintre emelkedett. A városi tanács művelődési csoportja 1991–10/1963. számú leiratával engedélyezte a már április 1-je óta működő harmadik csoport felállítását.

A város többi óvodájában ebben az évben lényegesebb fejlesztés nem történt.

A Rákóczi tér 14. alatti óvodában 1963. augusztus 1-jén vezetőváltásra került sor. Újházi Vincénét helyezték oda és Czencz Ágnes lett a vezetőnő.

A pedagógusok szakmai, de főleg ideológiai továbbképzése továbbra is fontos feladata maradt a városi művelődési csoportnak. Az MSZMP VIII. Kongresszusa anya-

gának megtárgyalására március 29-én és április 19-én konferenciát tartottak.

A megyei tanács és a városi tanács is értesítette az óvodák vezetőit, hogy 1963-ban is lehetőség nyílt kedvezményes lakáshitel igénylésére.

Ugyancsak értesítést küldtek arról is, hogy a süketnéma gyermekeket a Dunántúli Központi Óvodában el lehet helyezni. Elrendelte ezeknek összeírását és névsoruknak az intézethez való megküldését.

Megélénkült a pedagógus szakszervezet tevékenysége. Keszthelyen óvodai bizottsága alakult. Az óvodák testvériesen megosztottak a vezető posztokon. Elnök Czencz Ágnes óvónő lett, a IV. számú óvodából; a bér- és munkáügyek vezetője Képes Andrásné a II. számú óvodából; gazdasági és üdültetési felügyelő Vidi Józsefné dajka a III. számú óvodából; kulturális felelős Németh Mihályné az I. számú óvodából. A szakszervezeti bizalmi tisztét Nagy Máténé vállalta az V. számú óvodából.

A szakszervezet tervezte egy dajka-továbbképző konferencia rendezését is.

A város óvodáit szívesen kérte fel gyakorlati oktatási feladatra a Soproni Óvónőképző Főiskola igazgatósága. A városi művelődési csoport 1543-4/1963. számú leirata szerint 1963. január 26-tól március 7-ig Schell Ilona, Gelecz Imréné és Németh Mihályné 2-2 főiskolást oktatott a gyakorlati teendőkre.

Adatgyűjtésünk során közöltünk már számokat a társadalmi munka szükségességéről és említettük azt is, milyen eredményeket értek el a város óvodái ezek segítségével. Ezeknek ismeretében elgondolkodtató a tanács művelődési osztályának az a leirata, amelyikben, a megyei tanácsra hivatkozva, megtiltja a szülőktől anyagi támogatás elfogadását.²

Nem sokkal ezután, ugyancsak a megyei tanács művelődési osztályára hivatkozva, utasítja az óvodákat arra, hogy udvarukat rendezzék, kikövezzék vagy betonozott játszótérrel alakítsanak ki, „...az óvodák társadalmi megsegítésére szolgáló mozgalom keretében szorgalmazza annak mielőbbi megvalósítását.” Ezek után vezetőnő legyen a talpán, aki megállapítja, hogy most már ugyan mi legyen a teendő. Ismertetjük a vezetőnők nevét, annak megismerése érdekében, hogy kiknek okozott gondot ennek a kérdésnek az eldöntése: 1963. december 2-án az I. számú óvodában Gelecz Imréné, a II. számúban Göndöcs Lászlóné, a III. számúban Schell Ilona, a IV. számúban Czencz Ágnes, az V. számúban Nagy Máténé. A IV. számú óvodánál lévő ételmezési üzem vezetését Csillag Ferencnére bízta.

Ekkor a 310 óvodai férőhelyre 342 gyermeket vettek fel. 11 csoportban, 14 óvónővel és 11 dajkával éltek napközbeni életüket. Sok szülő felvételi kérelmét kellett elutasítani, mert az óvodák zsúfoltsága meghaladta az engedélyezett 120%-ot.

1964 nyarán, a szünidőben kezdték a Sopron utcai óvoda kisebb termének felújítását. Ebből az óvodából augusztusban Takács Aranka óvónő Nemesbükkre távozott és helyére Gulicz Arankát nevezték ki.

Kiépült a Zalka M. úti (ma Szent Miklós utca) lakótelep. Az utca elején három sorban épültek a honvédségi tiszti lakások. Ugyanezen a terv szerint épül fel a Földművelésügyi Minisztérium Szakoktatási Főigazgatósága által épített felsőfokú technikum kollégiuma és tanári lakóház.

A lakásokat fele részben az egyetemi oktatók és a technikai oktatók kapták.

A Hancóki városrész ételmezésellátására a Csemege Vállalat felépíti az első ABC áruházat a temetővel szemben. Adatgyűjtésünkkor már a „Julius Meinl Rt.” tulajdona.

A város legújabb kori fennállásának 10. évfordulóján a Balatoni Múzeumban kiállítást rendezett és a kiállításon részvételre külön is felhívta az oktatási intézmények igazgatóit.

A Csányi László Ált. Isk. igazgatója a május 1-jei felvonuláson való részvételt az óvónők számára kötelezővé tette. Intézkedése szerint az esetleg odavitt gyermekekre a dajkáknak kellett vigyázni. Azokban az években a felvonulások, ünnepségek szervezése úgy történt, hogy a vezetőket személyükben tették felelőssé azért, hogy beosztottaik teljes számban vegyenek azokon részt. Így és csakis így tudták biztosítani a párt által megkívánt tömeges megjelenést. Az óvodák felügyeletét újból rendezték. A két Rákóczi tért és a Sopron utcait a Csányi László Ált. Isk., a Vörösmarty és a Park utcait a Szendrey Júlia Ált. Isk. igazgatójának felügyelete alá rendelték. E rendelkezések 1964. március 15-én léptek hatályba.³

Emlékezhetünk még a „könyvégetésekre”. Volt idő, amikor az egyház rendelte el az „eretnek” iratok máglyára vetését, majd pár száz év múlva a náci rendszer folytatta ezt a haladónak egyáltalán nem mondható hagyományt, mikor a zsidó szerzők műveit és a „zsidó szellemiségű” egyéb vallású írók műveit vetették máglyára. A kommunista rendszer ilyen kultúrálatlan bűnököt nem követett el; miért is menjen a drága papír-anyag égetése közben a levegőbe, amikor a papírgyárak az anyagot felhasználva, most már jobban ellenőrzött sajtótermékek számára újra felhasználhatóvá tudják átlényegíteni. Az ilyen könyveket be kell vonni és zúzdába velük. Például a „100 óvodai jelmez” című könyvet. Az ugyanis *eszméileg, pedagógiaiilag, de egészségügyileg is* hiba, a forgalomból ki kell vonni és ki kell selejtezni.⁴ Ennek legmegfelelőbb módja a könyv bezúzása. Ez a rendelkezés olyan hatásos volt, hogy nem tudtunk egy példányt sem szerezni és így nem állapíthattuk meg melyik óvodai jelmez volt eszméileg, melyik pedagógiaiilag és főleg melyik egészségileg káros.

Közben a pedagógusok egyik fő érdeklődési köre az iskolareform volt. Erre a Művelődési Minisztérium is felhívta az intézmények vezetőinek figyelmét, külön leiratban foglalkozott ezzel. A reform előírásai alapján egyre nagyobb szükség lett szakképzett pedagógusokra. A 10.395/1964. M.M. számú utasításban foglaltak a városi művelődési osztály 8100/1964. számú kísérő iratában azzal toldotta meg, hogy főiskolai végzettséggel nem rendelkező, régi tanítóképzős, óvónőképzős végzettségűeket biztatgatta a főiskolai képesítés megszerzésére, amire akkor levelező úton való tanulással lehetőség volt.

Az intézmények életébe való felsőbb helyről érkező beavatkozások száma egyre szaporodott. A felsőbb szervektől egyre sűrűbben érkeznek utasítások. Érthető ez a folyamat, hiszen a felsőbb szervek az egyre emelkedő mennyiségű iktató számmal vélték megítélhetőnek a beosztott szervek munkáját, az iktatott iratok növekedő mennyisége indokoltá tette a létszám növekedést. A közszolgálatot ellátók létszámának magyarázatául mi

inkább a munkaerők felkészületlenségét látnánk. Minél készületlenebb a hivatalnok, annál többször fordul meg az irat a hivatalban. A jól képzett munkaerő igyekszik egy ügyet csak egyszer foglalkozni, de akkor azt jól befejezni. A nem kellően képzett viszont igyekszik magát biztosítani és a végleges döntés helyett ide-oda küldözgetni.

Van egy másik, munkaerő-növekedést gerjesztő ok, s ez a főnök hiúsága. Minél több a beosztott, annál nagyobb a tekintély. Nem a köz érdeke a fontos, hanem a saját előmenetelük biztosítása.

Murphy írja valahol, hogy a hivatali íróasztal a legszaporább állat. Számuk nem egyenes arányban, hanem négyzetesen növekszik.

Minél több íróasztal, minél lassúbb ügyintézés és a lassúság mellett a még bonyolultabbá tevés, erősen mértékben csökkenti a munkanélküliek számát és a pártprogramban hirdetett teljes foglalkoztatást segíti elő, csak arra nem szabad gondolni, hogy ez mibe került az országnak, s mert ez a mi országunk, tehát nekünk magunknak is.

A hivatalok számának és az abban foglalkoztatott hivatalnokok számának növelése – ámbár azért hozzák létre, hogy hatékonyabbá tegyék az ellenőrzést – éppen az ellenkezőt eredményezi. Lazul a munkafegyelem. A Soproni óvoda irattárában fellelt okmányok is ezt igazolják, mert egyre-másra érkeznek ezzel a kérdéssel foglalkozó utasítások. S ezek nem egyedi leiratok, hanem olyanok, amiket minden oktatási intézménynek kiküldtek.

Létrehozzák az Alsófokú Oktatási Intézmények Gondnokságát. Az óvodai irattárakban először 1964-ben találkozunk az új hivatal által kiadott utasítással, már ez az első is az oktatási intézményekben tapasztalható munkafegyelem-lazulással foglalkozik, különös tekintettel a napközi otthonos díjak beszédésénél tapasztalt hiányszorúságokra.

Czencz Ágnes, aki Schell Ilona lemondása után lett az óvodák körzeti felügyelője, igen komolyan vette beosztását és szorgalmasan szervezte az óvónők továbbképzéseit. A konferenciákra küldött értesítéseiből sohasem hiányzott a sztereotip felhívás: „megjelenés kötelező”.

Századunk hatvanas éveinek első fele Keszthely város első demográfiai hullámtarájának ideje. 1964-ben 532 fővel, 1965-ben 440 fővel emelkedik meg a város lélekszáma. Ezzel nagyrészt lépést tart a lakásépítés üteme is. 1960. és 1964. között 366 lakás épült, 1965-ben 186 lakást építettek és hármat bontottak le. Ennek az évnek végén 16.904 lakosra 4493 lakás jut. Lakásonként 3,75 lakos már nem rossz arány, ha a túlszűfolttságot vesszük figyelembe, de nem jó ez az arány, ha a népesség szaporodása szempontjából figyeljük.

Nem ilyen kedvező az óvodák helyzete. Az 1965 végén 5 óvodában 325 férőhelyen 379 gyermek játszadozik. 11 csoportban 17 óvónő és 12 dajka gondozza őket. Egy csoportba átlag 34 gyermek jut és az intézmények kihasználtsági foka megközelíti a 120%-ot. Az érvényben lévő rendelkezések szerint egy csoportban két óvónőre lenne szükség. A Sopron utcai óvodába – új kinevezéssel – Könczöl Lajosné és Rauner Mária kerültek, Simon Máriaát áthelyezték Letenyére.

Az óvónőihiánnyal kapcsolatos a városi művelődési csoport érdeklődő levele is, amiben az iránt érdeklődnek,

hogy a nyugdíjkorhatárt elért óvónők kérik-e nyugdíjaztatásukat, vagy hajlandók tovább is tanítani.⁵

Ahhoz, hogy erről az időszakról teljes képet kaphassunk, nem hagyhatjuk ki azt az utasítást sem, amelyik rendezi a pedagógusok külföldi útjainak előírásait. Bármiilyen külföldi egyéni, vagy csoportos tanulmány utat csak azután szabad megkezdeni, ha a Művelődési Minisztérium erre engedélyt adott. Az előzetes engedély akkor is szükséges, ha a külföldi intézet, vagy magánszemély vállalta a költségek viselését. Nem tanulmányi utazás jellegű egyéni utazásokra, vagy a növendékek kirándulásaira engedélyt a megyei tanács adhat. A tanulók egyéni utazásait az intézmény igazgatója is engedélyezheti.⁶

A rendelet még mindig a teljes elzárkózás reflexeit őrzi, abból az időből, amikor a hatalom birtokosai még abban az illúzióban éltek, hogy a népeket el lehet zárni hermetikusan a külvilág befolyásaitól és így megőrizhetik hatalmukat az idők végezetéig.

A Tanácsköztársaság kikiáltásának 45. évfordulóját a város megünnevelte. Nem maradt el a szokásos kötelező részvételre felszólító utasítás sem. A végrehajtó bizottság titkára, dr. Bartoss József külön felhívta az intézmények vezetőinek figyelmét a Köztársaság 20 éves évfordulójára.⁷

Elég sokszor emlékeztünk már meg a szülői munkaközösségekről. Az oktatási intézmények, különösen az óvodák annyi segítséget kaptak tőlük, hogy nem lehet elégszer dicsérni munkájukat. Emberileg érthető, hogy az óvodák kapják a legtöbb segítséget tőlük, érthető dolog, hiszen az óvodáskorú gyermekek még jobban kötődnek szüleikhez, mint idősebb korukban és a szülők is jobban pátyolgatják a kisdedeket. Milyen szavakat is adott Madách Imre Lucifer szájába, a prágai jelentben?

„Nem Messiás-é minden újszülött?

Fénylő csillag, mely feltűnt a családnak,

S csak későbbben fejlődik szokott pimasszá.”

A szülők szinte az első óvoda megindításától kezdve támogatták az intézményt, előbb csak pénzbeli adományokkal és ajándékokkal, később munkájukkal is. Ezt később a szülői munkaközösségek megszervezésével rendszeressé fejlesztették. Néhol már vissza is éltek a szülők segítőkészségével. A városi művelődési csoport már 1963-ban foglalkozott ezzel a jelenséggel. 1966-ban újból tiltotta azt, hogy a szülői munkaközösségektől pénzt fogadjanak el. 8067/1966. számú utasításában előírta, hogy évente legfeljebb két alkalommal lehet olyan rendezvényt kezdeményezni, amelyik bevétellel jár. Az így befolyt összeget a Szülői Munkaközösség nevére kiállított Országos Takarékpénztári betétkönyvben kell elhelyezni, arról csak a szülői munkaközösség elnökének és intézmény vezetőjének közös aláírásával lehet pénzt felvenni.

Ebben az évben tették kötelezővé az óvodákban a Törzskönyvek vezetését. Annak lapjain az óvodára vonatkozó minden fontos adat bejegyzésére megfelelő hely volt. Tartalmaznia kellett az alkalmazottak személyi adatait is. Utolsó lapján az óvodák történetét kellett feljegyezni. Ezek a törzskönyvek – ahol rendelkezésünkre bocsátották – sok értékes adat rögzítését segítették elő. Egy törzskönyv öt év adatainak feljegyzésére tartalmazott megfelelő rovatokat. A törzskönyv adatait már az első évre is ki kellett állítani.⁸

A város vezetősége, a végrehajtó bizottság 1966. május 6-i ülésén a város valamennyi óvónőjét – kiemelkedő munkájukért – dicséretben részesítette. Ugyancsak dicséretben részesültek Steinbacher Antalné, Bors Lajosné és Vidi Józsefné óvodai dajkák.

A Művelődési Minisztérium 110/1966.számú rendelete értelmében az óvónők első kinevezésükkor hat hónapig gyakornoki munkakörben dolgoznak, csak a gyakornoki idő után kaphatnak véglegesítést.

Szabályozták a külföldi vendégek és látogatók fogadásának új rendjét. E látogatások engedélyezésének jogát leadták minisztériumi hatáskörből a megyei művelődési osztályoknak.⁹

Az előző évben kiadott takarékoskodási utasítások szigorítására is sor kerül. Szigorítják a hivatali telefonok magán célokra való felhasználását és előírják ilyen esetben a költségek térítését. Előírják az intézmények élelmezését igénybe vevők jogosultságának felülvizsgálatát. Tiltják az intézményi üzemekbe saját élelmiszer bevitelét és tárolását.¹⁰

Nem érdektelen az az irat sem, amit a Sopron utcai óvoda irattárában másolhattunk le. Az akkor ott szolgálatot teljesített óvónők szolgálati idejét és fizetését őrizte meg: Schell Ilona (1934. január 9.) 2000 Ft + 200 Ft vez., Könczöl Lajosné (1953. október 16-tól) 1550 Ft. Kovács Erzsébet (1954. október 16-tól) 1530 Ft, Bauner Stahr Mariann (1961. július 16-tól) 1100 Ft, Gulicz Mária (1964. augusztus 1-től) 1220 Ft.

A forint akkori vásárlóerejére némi tájékoztatást nyújt az a tény, hogy a helyi távbeszélő használatért (időtartama akkor még nem volt megszabva) 1 Ft-ot és az óvodai napközi otthonos ellátásért havi 72 Ft-ot kellett téríteni.¹¹

Befejeződött a város nagy beruházása, a csatornaépítés. Sok kellemetlenséget okozott a felbontott úttestek és járdák kerülgetése. Egy város a csatornázás nélkül nem fejlődhet. Különösen jelentős ez Keszthelyen, hiszen lakosai szívesen emlegetik a Balaton fővárosaként. A századfordulón és századunk első évtizedeiben az utcáknak csak jelentéktelen része volt csatornázva és az is a Balatonba torkollott. A Festetics kastélyból indult egy csatorna a Kossuth Lajos utca útteste alatt. Oppel Károly iparos kezdeményezésére a Georgikon utca háztulajdonosai saját költségükön építettek egy csatornát a Deák Ferenc utca torkolatától a hercegi csatornához csatlakoztatva. Amikor a város nagy központi csatornarendszerét készítették, ezeknek a nagy kőlapokból készített magáncsatornáknak maradványait mindenki megfigyelhette. Sőt a Sétáló utca burkolatának készítésekor, pár éve, újra előbukkantak a régi csatorna maradványai.

A csatornarendszer építésekor sokszor emlegették városunk lakói az akkori tanácselnök, dr. Ács László nevét és nem mindig dicsérő jelzőkkel körítve. Szidták a kényelmetlenségekért, meg azért, hogy milliókat költött, a föld alá dugva a beruházásra szánt költségvetési pénzeket. Ha akkor ezt a munkát nem végzik el, akkor ma nem állnának a nagy lakótelepek, egészséges városrészek.

Tudjuk az akkori szidást egy írott sorral nem lehet jóvátenni. Ez nem is a mi feladatunk, de megemlíteni – hites krónikásként – kötelességünknek tartottuk. Az akkori korszerű szennyvíztisztítót és átemelő telepet mára már kinőtte a város. Nemcsak csatorna épült. Elkészült a fenékpusztai út mellett a Meteorológiai Intézet keszthelyi

állomása. Ez időtől kezdve Keszthely neve naponta elhangzik az időjárás-jelentésben.

Felépült a város színháza, sokak büszkeségére és sokak ellenére. Lehet, hogy az építés sürgetése miatt vált idő előtt használhatatlanná?

Bővült az Állatforgalmi Vállalat vágóhídja.

Ezeknek a nagy beruházásoknak szükségességét senki nem kifogásolhatja, csak sajnálkozva állapítjuk meg, hogy amikor az akkori lakók gondjait, hiányait igyekeztek kielégíteni, akkor a jövőt majd folytató emberkékre nem gondolhattak. Sem az óvodák, sem az általános iskolák fejlesztésére már nem jutott fedezet. Sőt az állag megóvására sem fordíthattak kellő gondot.

Az óvodák többségében elavult épületeibe egyre nagyobb létszámú gyermekszereget kellett bezúfolni. Ilyen körülmények között a korszerű nevelési módszereket egyre nehezebben valósíthatták meg. Munkájukat kellően értékelte a város vezetősége és abban az évben újból köszönetet mondott valamennyi óvónőnek és ezúttal minden dajkának is.¹²

1966. augusztus 1-jén nevezték ki Gujgicz Gézánét a Rákóczi tér 14. alatti óvodához óvónőnek.

A Vörösmarty utcai óvodában Banicz Viktorné veszi át a vezetést Gelecz Imrénétől. A másik Rákóczi téri óvodában Göndöcs Lászlóné, a Sopron utcaiban Schell Ilona, a Park utcaiban Nagy Máténé és a Rákóczi tér 14-es óvodában Czencz Ágnes a vezetőnő.

Korjelzőnek tekinthetjük, ezért megörökítésre érdemesnek tartjuk, a Sopron utcai óvodát felügyelő Csányi László Ált. Isk. igazgatójának az 1967. november 7-i ünnepséggel kapcsolatos utasítását. Természetesen már az is korjelző, hogy egy idegen állam nemzeti ünnepét mi is megünnepeltük. Ha a forradalom ünnepét akarjuk emlékeztetéssé tenni, úgy ugyanily joggal a Bastille 1789. július 14-i lerombolásának ünnepét is naptárunkba iktathatnánk. Az igazi korjelző a levélben az, hogy közli: szombaton teljes munkanap lesz, vasárnap a szombati munkarend szerint kell dolgozni, hétfő és kedd munkaszüneti nap.

Ajó keszthelyiek ezt így fordították magyarra: „Szombaton lesz hétfő, vasárnap lesz szombat és hétfőn lesz vasárnap, kedden pedig ünnepnap.” Az 1990 előtti években gyakran jött ilyen utasítás.

Keszthely fejlődött és már az oktatásra is jutott beruházási forint. A Gagarin, Fodor, és Rózsa utcák által határolt oktatási épületegyüttes első tagjaként elkészült az Ipari Szakmunkásképző Intézet új épülete. Az intézmény jól illeszkedett bele a kialakulóban lévő új városrészbe.

Amikor 1990 után a kommunista rendszer városatyái által kigondolt, és a város polgárai számára mindig idegennek maradt utcanéveket megváltoztatták, ennek az utcának lakói írásban kérték a képviselőtestületet, hogy Gagarin nevét továbbra is viselhesék házaik.

A Tapolcai úton kiépült a Vas és Fémipari Szövetkezet új telephelye.

Az idegenforgalom fejlesztése érdekében megtették első lépéseiket a vendéglátó vállalatok. Felújították a Halászcárdát és a volt hercegi Vadaskert hévízi úti részén vadászcárdát létesítettek. Közművesítették a fenékpusztai út és a Balaton közötti területet és üdülőtelkeként értékesítették. A következő években gomba módra húzódtak fel az üdülőházikók.

1969 szeptemberében megkezdte működését a Vendéglátó Szakközépiskola. A város hatalmas telket ajándékozott e célra és az illetékes minisztérium beruházási keretéből felépült az iskola, a kollégium, a gyakorló konyha és étterem épülete.

Az azokban az években végrehajtott nagyarányú fejlesztéseket néhol megalomániás elképzelések kísérték. Így jött létre Veszprémben – az ódon belváros épületeinek lebontásával – az új városrész, közepén az iromba húszemeletes bérlakásokkal. „Milyen város az, amelyiknek nincs magas épülete?” Ez annak az időnek városépítő jelszava. Keszthelyen is felépült a sok emeletes lakóház, aminél jobban csak az évekkel később eléje rakott „modern” szobor irritálta a keszthelyi őslakosokat. Nem szabad azonban elhallgatnunk, hogy a lakásínség megoldására jó hatással volt.

Az óvodafejlesztés „kis lépései” közé számított, hogy a Park utcai óvodában biztosították a napközi otthonos ellátást. Őket is a Rákóczi tér 14-es óvodai konyha látta el étellel. Igaz, kis lépés volt ez a fejlesztések terén, de jelzés értékű, nem feledkeztek meg teljesen a kisdedekről.

A művelődési csoport foglalkozott a beszédhibás gyermekek ügyével. Egy összeírás során megállapították, hogy a megye 261 beszédhibás gyermeke közül csupán 60 került szakértő logopédushoz. Javasolták, hogy már az óvodában olyan csoportokat kell kialakítani, ahol velük külön foglalkoznak. A csoportok központja a veszprémi Szilágyi Erzsébet Általános Iskola lett és a vezetőjük Borsalmásy Mária logopédus szaktanár.¹³

1968. augusztus 15-én nyugalomba vonult a Sopron utcai óvoda vezetőnője, Schell Ilona. „Sopron utcai Napközi Otthon 1961.” fejrészrel ellátott papíron évekig saját kezűleg vezette be az új óvónők neveit. Utolsó bejegyzése ez volt: „1968. augusztus 15-én Schell Ilona óvónő nyugdíjba ment.” Száraz, minden sallang nélküli mondat, amiben 38 évi óvónői szolgálat van elrejtve. Huszonnégy évet Keszthelyen, és abból huszonkettőt a Sopron utcai óvodában foglalkozott a gyermekekkel. Ha csak 80-ra veszem az óvodában volt óvodások számát 1760 keszthelyi polgár került ki a kezei alól.

A volt Georgikoni major területének déli részén, a Bercsényi utca nyugati oldalán felépült a Kőbányai Textilművek szép ipartelepe. Az üzemcsarnokot a szépen parkírozott terület belsejében helyezték el. Az üzem természetbarát kialakításával jól beleillett az üdülővárosnak készülő helység terveibe, mert növelte a munkalehetőségeket.

A valamikori Pammer-ház, akkoriban Járási Tanács, épületének udvarán kétemeletes irodaházat épített egy tervező intézet, a kertjében négy kétszintes lakóépület is készült.

Az 1960 és 1970 közötti évtized Keszthely számára meghozta a régvárt fejlődést. Megsokszorozódott a munkalehetőségek száma, a lélekszámemelkedés elérte az 5000 főt, 1500-nál több lakás épült.

A Keszthelyi Mezőgazdasági Főiskolát, a keszthelyi és nagykanizsai-, valamint kaposvári felsőfokú technikumok, valamint a mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Főiskola hozzácsatolásával Agrártudományi Egyetemmé fejlesztették. Keszthely joggal büszke egyetemére; kevés kisváros dicsekedhet önálló Egyetemmel. Igaz, ennek a

most megalakult Agrártudományi Egyetemnek közel két évszázada alakult meg az elődje, a Georgikon. Európa-szerte elismerten ez volt földrészünkön az első rendszeres felsőoktatási intézmény. A Georgikon 1848 után megszüntette előadásait, de később a Mezőgazdasági Tanintézet, majd az azt követő Mezőgazdasági Akadémia folytatta munkásságát. Amikor az 1950-es években, mint „dszentriképző intézet”-et megszüntették, egy a Georgikon 150 éves jubileumát megünneplő, nemzetközi konferencián, a diplomáciai testület akkori doyenje beszédében igen nagy kárnak mondotta az akkori kormány cselekedetét. Nem sokkal azután újra indították. Az egyetem ezekben az években új hétemeletes kollégiumot kapott és a kísérleti telepén is nagy építkezések folytak. Mindez jól beleillett az akkori városfejlesztési tervekbe.

A gyors fejlődésből azonban kimaradtak az óvodák. Az akkor működő 5 intézményben 350 férőhelyre 432 gyermeket vettek fel és zsúfoltak be a 12 foglalkoztató terembe, amelyekben 13 csoport működött 17 óvónővel és 12 dajkával. Egyre nagyobb gondot jelentett nemcsak az óvodai, hanem a bölcsődei férőhelyhiány is. A családfenntartás költségei emelkednek és ez egyre inkább arra kényszeríti a családot, hogy a feleség is álljon munkába. Ugyanakkor a lakásépítési kedvezményes kölcsönök és gyermekek szülésével letörleszthető kamatmentes juttatások jelentős mértékben megemelték a szülések számát.

Párthatározat születik, hogy fel kell szabadítani a bölcsődei férőhelyeket. Arra hivatkozással, hogy a nők helyzetének javítása érdekében van szükség azokra, 10 „bölcsis” gyermeket szétosztanak az 5 óvoda között. Mivel több óvoda lépte már túl a megengedett 120%-ot, utasítják a vezetőket vizsgálják felül, kinek a gyermeke nem jár rendszeresen az óvodába és ezeket – a szülőkkel egyetértésben – el kell távolítani. A gyermekgondozási segélyben részesülő szülők gyermekét, ha betöltötte a 3. életévét, évközben is fel kell venni az óvodába még akkor is, ha a 120%-os telítettséget már elérték.

Igen gyakori volt, hogy a szülők gyermekeik óvodai felvétele ügyében a városi művelődési csoportot keresték fel. Elsősorban a vezető óvónőnek kell a gyermekek felvételét megoldani. Külön felhívják a vezetőnők figyelmét arra, hogy elsősorban a dolgozó nőkn kell segíteni.¹⁴

Az óvodai alkalmazottak illetményeit 1970. október 1-jétől a Megyei Illetményhivatal folyósította. Az óvodai gondnokság 79/1970.számú levelében arra kérte a vezetőnőket, hogy az ehhez szükséges nyomtatványokat gondnokaik segítségével állítsák ki.

A felügyeletet ellátó általános iskola igazgatója pedig az alkalmazottak minősítési lapjának elkészítésére ad utasítást. A minősítésben foglalkozni kell a dolgozó politikai, világnézeti fejlődésével, pedagógiai munkájuk értékelésével stb. A vezetőnők adminisztratív munkája egyre több lesz, ez érthető is, hiszen egyre több hivatal épült az idők folyamán fölénk.

Mindegyik hivatal gyártja a kimutatásokat, hogy igazolhassa létének szükségességét, viszont a hozzájuk még felsőbb szintekről érkező kimutatások adatait is egyszerűbb mással összeállítani, mint a saját irattárból előkeresni. Az óvodavezetők ebben az adatszolgáltató láncban az utolsó láncszemek. Ők már nem tudják az utasítást tovább adni, ők tehát az adatszolgáltatók, a felvonulásokon és ünnepélyeken résztvevők, jelenlévők, hozzászó-

lók, tapsolók beszervezői. Nekik kell gondoskodni arról, hogy a politikai és a szakmai tanfolyamokon ott legyen az előírt létszám. Fontosabb előadások jegyeinek eladásával, folyóiratok terjesztésével, bábszínházak látogatottságával őket bízzák meg és a sikertelenség esetén őket vonják felelősségre. Ők a felelősök azért, ha a napközis gyermekek szüleinek keresetigazolása nem megfelelő és ők a felelősök azért is, hogy 1969 első felében az óvodák 500 adaggal kevesebbnek az árát szedték be, mint amennyit kiszállítottak.¹⁵

A Sopron utcai óvoda irattárából előkerült egy irat, amely a napközi otthonos díjak mértékének megállapítását mutatta.

Kimutatás a napközi otthonos ellátás díjainak kiszámításához.

A szülők összes keresete	1	2	3	4
	gyermekes család			
1000 forint	2.-	1.50.-	1.30.-	1.-
1600 forint	3.-	2.50	2.-	1.50
2200 forint	4.-	3.20	2.80	2.50
3000 forint	5.-	4.-	3.50	3.-
3800 forint	7.-	6.-	5.-	4.-
4600 forint	9.-	7.-	6.-	5.-
5600 forint	10.-	8.-	7.-	6.-
7000 forint	12.-	10.-	8.-	7.-
7000 forinton felül	15.-	13.-	11.-	9.-

A térítési díjak is forintban értendők.¹⁶

Elrendelték, hogy április 4-e ünnepén az óvodák reggel 8-tól 12 óráig legyenek nyitva. A bentmaradó és gyermekekre vigyázó dolgozók egy szabad napot kapnak helyette. Élelmezést nem szolgáltatnak. A kommunista rendszerben április 4-e nagy ünnepnek számított és az óvodák- nak azért kellett nyitva tartaniuk, hogy a szülők ne menthessék ki távolmaradásukat azzal, hogy kisdedeikre kellett vigyáznuk.¹⁷

1971-ben kezdődött el az új nevelési program bevezetése. A közoktatáspolitikai alapidokumentum szerint az óvodai nevelés az egységes szocialista nevelési rendszer szerves része, iskolaelőkészítő szerepe van. Az előkészítés során főként a cselekvőkészség és a gondolkodó képesség fejlesztése a leghangsúlyosabb teendő. Erkölcsi, értelmi és világnézetű nevelés területén az új nevelési program követelményszinteket állított fel. Szoros összefüggést létesített az óvodai és az általános iskolai tantervek között. Az általános iskolának folytatnia kell az óvodák nevelő munkáját.

A mai közbiztonsági állapotokat figyelembe véve olyan vélemény alakulhatna ki, hogy a hármaskövetelmény közül csak a világnézetű nevelésre helyeztek hangsúlyt és a másik kettőt, különösen az erkölcsi nevelést, elhanyagolták. Pedagógusaink felelősségét enyhítheti ugyan az a tény, hogy a gyermekek napközben a pedagógusaiktól mást hallottak, mint odahaza a szüleiktől.

A város fejlesztése során kibővítették a kórházat. Az elektromos áram zökkenőmentes biztosítása érdekében a Dél-dunántúli Áramszolgáltató Vállalat az alsópáhoki út mentén korszerű elosztó állomást létesített. Elkészült és 1971. május 9-én adták át a 400 ágyas Helikon Szállót.

November 4-én adták át a forgalomnak, illetve a vásárlóközönségnek a Kossuth L. utcai, csupa üveg homlokzatú Balaton Áruházat. Húsz év múlva majd komoly gondot okoz, hogyan alakíthatják homlokzatát úgy, hogy beilleszkedjen az utca század eleji stílusú házai közé. A Rákóczi tér 22. alatti óvodában kicserélték a balesetveszélyes villanyhálózatot.

Nagy Máténé, a valamikori Park utcai óvoda nyugalmazott vezetőnője szívesen emlékezett vissza a hetvenes évek óvodai kirándulásaira, amikor az egyetem autóbúszá szállította az óvodásokat, szüleiket, óvónőket és dajkákat, vagy a halászcárdához, vagy a Cserszegtomaj határában lévő útmenti betyárcsárdához. Itt külön terítettek nekik és megvendégelték a csoportot. Dr. Dorgay Lászlóné, aki évek óta vezeti a Sopron utcai óvodát kedvesen, ha nem is szívesen emlékszik vissza azokra az időkre, amikor vaskályhákkal fűtöttek, kevés volt a fa, az udvarban álló öreg diófa száraz ágait tördelték le, hogy a szén alá betűzethessenek. Ha a szél visszafújta a fűtőt ki kellett üríteni a termet és más helyiségbe tömöríteni gondozottjaikat.

Foglalkoznunk kell ezekkel a visszaemlékezésekkel, mert az óvodai életnek olyan mozzanatairól tájékoztatnak, amikről az írott források nem tudósítanak. Csak ezekkel kiegészítve válik teljessé a 125 éves óvodatörténet. Jó példa erre Kovács Erzsébet, a Sopron utcai óvoda volt vezetőnőjének közlése. Megállapítása szerint a szolgáltató, javító üzemek, KTSZ-ek munkamódszere hibás, dolgozói fegyelmezetlenek, az üzemek pedig haszonlesők. Sajnos ezzel a megállapításával, annak idején, nem volt egyedül. Később írt a szülői munkaközösség tagjainak munkavégzéséről, amit igen nagyra becsült még akkor is, ha a végzett munkát, mivel rengeteg apró-cseprő javítást végeztek, nem tudta forint értékben megállapítani.¹⁸

Ugyanígyen értelemben nyilatkozott utóda is. Véleménye szerint kisebb javítási munkára iparost, vagy ipari szövetkezetet nem lehetett kapni. Ha jöttek, borralaló nélkül lassan, pocsékul dolgoztak. Óvodákat építeni szívesen vállalkoztak, de a meglévők javítása a szolgáltató szervek számára nem volt kifizetődő. Kiemelte viszont a Vasipari Ktsz Ho Si Minh nevű brigádját, amelyik gyakran nyújtott önzetlen segítséget; szívesen és jól dolgoztak. A lehetetlennek tűnő helyzetekben is ismeretlenül segítettek. Még ma sem tudja megérteni, hogy ha egy vállalat szocialista brigádja, az óvoda megsegítése címén ingyen jól dolgozott, a vállalatok, amikhez ezek a brigádok tartoztak, miért nem tudtak ilyen rendes munkát végezni.

Keszthelyt két nagy népesedési hullám borította el. Az egyik a „Ratkó korszaknak” nevezett időszak, a másik a lakásépítési kedvezmények korszaka. Az óvodai férőhelyekért oly nagy roham indult meg, hogy adminisztratív rendelkezésekkel kellett a szülők rohamát fékezni. A meglévő óvodák kihasználtsági foka már régen meghaladta az engedélyezett 120%-ot. A felvételre jelentkezőkről 11 pontos kérdőívet kellett kiállítani és annak adatairól „jelentkezési jegyzéket” készíteni. Figyelmeztették a vezetőnőket, hogy a felvételt kérő szülőknek semmiféle ígéretet ne tegyenek, a felvételi kérelmeket bizottság bírálja felül és csak döntésük után értesíthetők a szülők. Azokban az óvodákban, ahol a férőhelyek kihasználtsági foka meghaladta a 120%-ot, a gyermeknevelési szabadság lejártá után sem szabad a gyermeket felvenni. Amennyiben felvett

gyermek hosszabb ideje nem jár óvodába, azt a szülőkkel egyetértésben, el kell távolítani és az így megüresedett helyre lehet csak az előbb említett gyermeket felvenni. Ezt sem lehet automatikusan, hanem komoly egyedi elbírálás alapján.

Átvizsgálták a napközi otthonos ellátást élvező gyermekek névsorát is, és ahol az anya nem dolgozott, az ellátást elvonták és a helyét olyan gyermek kaphatta meg, akinek az anyja dolgozott.¹⁹

A környezetvédelem, nem mint mozgalom, hanem mint az óvoda közvetlen környezetének védelme több ízben is megtalálható az általunk átvizsgált okmányok között. Az elsőről már beszámoltunk akkor, amikor az első óvoda indulásáról írtunk. Az óvodának kiszemelt telken piszkos folyadék csatorna volt, aminek keletkezési helye könnyen lehet, hogy az akkori városházának udvara volt (annak háta megett volt a kiszemelt épület). Kilencvennyolc évvel később már a Sopron utcai óvoda előtt az úttesten álló kút miatt tett panaszt az akkori vezetőnő. Írván, hogy a gyermekek az óvodába jövet és onnan menet felkapaszkodnak a kút kávjára. Kéri a szomszédságukban lévő félig lebontott háznak, az óvoda udvarán lévő bontási anyagának eltávolítását és a romos ház teljes lebontását, mert kerítés nem lévén a két telek között a gyermekek átjárnak és életveszélybe kerülhetnek. Szót emelt az ellen is, hogy az óvoda előtt autóparkoló van.

Nemcsak Isten malmai örölnék lassan, hanem a városi tanács adminisztrációja is. Igaz a mezőgazdasági osztály intézkedik az udvari díófa kivágását engedélyezve, de a többi panaszt Schell Ilona utódának is meg kell ismételnie. Az 1968-ban elindított panasz ügyében csak 1972 áprilisában érkezik válasz. Az elintézés után a helyzet: a házat lebontották, a szemét maradt és kerítés továbbra sincs.²⁰

Az óvodák tűzrendszete is nagyon fontos, de fontos a gyermekek nevelése során megismertetni őket a tűzzel kapcsolatos veszélyekkel. Tűzrendészeti ügyekben a városi művelődési csoport már 1967-ben és 1971-ben figyelmeztetett a tűzvédelmi oktatás fontosságára. Több súlyos gyermekbalesetet sorol mostan kiküldött utasításában is, köztük nem egy halálos kimenetelűt. Az óvodák tűzrendészeti utasítása 1966-ban került ki az óvodákhoz, az abban foglaltakat Puskás Sándor tűzoltó őrnagy ismerette.²¹

Jegyzetek a XII. fejezethez

1. Nagy Máténé ny. vezető óvónő szíves szóbeli közlése nyomán.
2. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 1517/1963.
3. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 8157/1964. (a III. számú óvoda irattárában).
4. Veszprém Megyei Tanács V. B. Műv. Oszt. 9455/1964. és Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 8222/1964. számú iratok (a III. számú óvoda irattárában).
5. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 6543–3/1965. számú (a III. óvoda irattárában).
6. Veszprém Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztály leirata a MM 18133/1965. IV. számú másolata a Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 6263/1965 leiratában (a III. számú óvoda irattárában).
7. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 6196/1965 és Keszthely Városi Tanács V. B. titkára 3695/1965. (a III. számú óvoda irattárában).
8. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 8428–2/1966. (a III. számú óvoda irattárában).
9. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 8143/1966. (a III. számú óvoda irattárában).
10. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 6038/1965 és 8472/1966, továbbá 8510–4/1966. (a III. szú óvoda irattárában).
11. Keszthely Városi Tanács V. B. Műv. cs. 8138–2/1966. (a III. számú óvoda irattárában).
12. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 10.487/1967. (a III. számú óvoda irattárában).
13. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 10.997/1968. (a III. számú óvoda irattárában).
14. Csányi László Ált. Isk. igazgatójának 9–51/1970. 9–68/1968. és 9–27/1970. számú iratai (a III. számú óvoda irattárában).
15. Előbbi igazgató 9–38/1969. számú irata. (a III. számú óvoda irattárában).
16. Dr. Dorgay Lászlóné által lemásolásra átadott jegyzék az óvoda irattárában.
17. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 5283/1970. (a III. számú óvoda irattárában).
18. Csányi László Ált. Isk. igazgatója 88/1971. számú levelére 1973. január 25-én kelt jelentés (a III. számú óvoda irattárában).
19. Előbbi iskola igazgatója 9–39/1971. 9–52/1971. és 9–18/1972. számú leirat (a III. számú óvoda irattárában).
20. A Sopron utcai óvoda vezetőnőinek jelentései 1968. III. 6., 1969. III., 1970. VI. 3., 1971. III. 27. és 1972. IV. 12.; Keszthely Városi Tanács V. B. Mezőgazdasági Osztály 1274/1970. és Keszthely Városi Tanács V. B. Építési és Közlekedési Osztály 886–2/1971. (a III. számú óvoda irattárában).
21. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 10343/1967. és 14235/1971. számú iratok (a III. számú óvoda irattárában).

XIII. Korszerű óvodák építése

A keszthelyi óvodák történetében az 1972. év hozza meg a nagy változást. A Gagarin–Rózsa–Fodor utcák által határolt nagy telken megkezdik egy bölcsőde és óvoda építését. A telek Gagarin és Rózsa utcai sarkán már állt az Ipari Szakmunkásképző Intézet új épülete. A kisdudvár új építkezése a Gagarin utcában, a nagy telek másik sarkán kezdődött el.

A Rákóczi tér 22. alatti óvoda épületében kicsempézték a mosdó falait és mosható padozatot raktak le a vizes blokkhoz tartozó helyiségekben.

A Sopron utcai óvodában az előző években a foglalkoztató termekben készített faburkolatok festésére került sor. A faburkolat eltüntette a falak vizes foltjait.

A tanácsi beruházások során elkészült a kilencemeletes épülettől nyugatra az ÁFESZ új ételkészítőháza.

A valamikori Georgikon major gazdasági épületeinek tatarozását is megkezdtek. Ezeket a Mezőgazdasági Múzeum végezteti el, itt fog majd megnyílni a Major Múzeum.

A város művelődési csoportja összeírta a városban élő beszédhibás gyermekeket. Vizsgálatukra Meilinger Károlyné logopédus pedagógus jön Keszthelyre.¹

Az őszi óvodai beíratások alkalmával a szülők mindent elkövettek, hogy gyermekeiket bejuttassák az óvodába. Az óvodákra felügyelő általános iskolai igazgató nem bírván a kérdést megoldani, a felvételeket a vezető óvónőkre hárította. Megtartván magának a napközis férőhelyek betöltését.

Óvónőhiány van és igen nagy gondot okoz, ha valamelyikük hosszabb időre megy szabadságra. A Sopron utcai óvodából egyszerre hárman mentek szülei szabadságra, helyettesítésükre két képesítéssel rendelkező és egy képesítés nélküli óvónőt tudtak alkalmazni.

1972. szeptember 23-án halt meg Keszthelyen a város régi neves és tragikus sorsú óvónője. Őt 1902-ben keresztelték Budapesten Mária Anna névre. Később a Vajda Marietta nevet használta. Amikor szépirodalmi munkái a fővárosi és helyi újságokban kezdenek megjelenni a Marietta nevet írja alájuk. Később már polgári életében is ezt a nevet használta. Újságcikkei jelzésére néha a Csereszgy Géza írói álnevet is használta.

Az óvodai adatok gyűjtése során az 1995. évi halottak napján felkerestük Schell Ilona sírját is. Sírkövét virágok díszítették, sírkövét gyertyák fénye világította meg, s rajta egy kis koszorút, aminek széles fehér szalagján ez állt: „1.sz. óvoda első óvónőjének.” Ő ugyanis valóban első óvónője volt a Vörösmarty utcai óvodának. Tovább sétálva Ákosi Mária sírjához, ott virágokat, lobogó gyertyákat nem találtunk, de egy kis koszorút igen, amin ugyanolyan széles fehér szalagon a felirat: 3. sz. óvoda első óvónőjének.” Emlékezhünk Ákosi Staud Mária volt az, aki a még nedves falú óvodában megkezdte a gyermekek nevelését. Nem találtuk sírját Györffy Gizellának, nem nyugszik szülei és nővérei kriptájában, feltehetően Sár-melléken temették el. Vajda Marietta Keszthelyen nyugszik. Tudjuk még életben lévő hozzátartozójától, hogy sírköve nem volt, csak fakeszt jelölte sírhelyét. Felkutatunk majdnem az egész temetőt, megkérdeztük a temetkezési vállalat irodáját, kérdezősködtünk a temető-

gondnoktól, nem tudták megmondani merre lelhetnénk a sírt. Megkérdeztünk legalább száz temetőjáró embert, senki sem tudta ki volt ő és merre lehet a sírja. Sok kérdés-közlés közül csak egy valaki emlékezett arra, hogy hallotta a nevet, de hogy hol van a sírja ő sem tudta. Sic transit gloria mundi. Az e világi dicsőség tudjuk mulandó, de megdöbbenő, hogy az 1972-ben elhunyt óvónőre – aki életében több ezer gyermek eszecskejének nyiladozását segítette, a költőnőnek, aki százegynéhány verset publikált, a színműírónak, akinek darabjait a működő színjátszók sokszor előadták – 1995-ben már ne emlékezzen senki.

A mai temetőjárásból térjünk azonban vissza az általunk vizsgált múltba. 1973-ban a város korszerűsítette a Csók István és Zrínyi Miklós utca sarkán álló épületet, ami azelőtt dr. Jobs Viktor sebész magánszanatóriuma volt. A szanatórium államosítása után a kórház szülészeti és nőgyógyászati osztálya működött az épületben.

A Gagarin utcai óvodát 1973. június 29-én vette át a város műszaki osztálya. Azonnal mozgósították a már ide beíratkozott gyermekek szüleit, az óvoda alkalmazottait és a közeli ipari üzemek szocialista brigádjait az épület kitakarítására, hogy az oda felvett gyermekek az épületet mielőbb birtokukba vehessék. A városi költségvetésben erre a célra szánt 200 000 forintból megrendelték a bútort és a szakmai felszerelést. Mivel ezek egy része a nevelési év kezdetéig nem érkezett meg, az új óvodában az élet megszervezése sok gondot okozott.

A gondokat fokozta az is, hogy az óvodai épületrész, amit már óvodai célra terveztek, használat közben korszerűtlennek és működtetése gazdaságtalannak bizonyult. Belső, nem szerkezetartó falakat kellett áthelyezni és szükségtelen átjáró ajtókat befalazni. A munkákat, társadalmi munkában, a már említett üzemi munkacsoportok végezték el. Az első évben az udvart sem lehetett használni, mert az ennek rendbehozatalával megbízott városi költségvetési üzem, idő hiányában, nem tudta úgy elkészíteni, hogy azt a gyerekek balesetveszély nélkül használhassák. Az udvar játszótérén elhelyezett berendezési tárgyakat a Vasipari Vállalat, a városi költségvetési üzem és már vállalatok készítették.

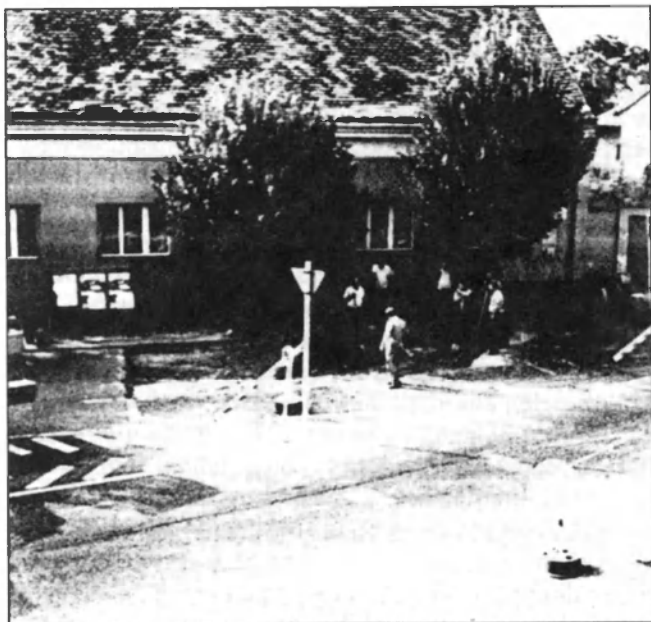
Az épületszárny eredetileg 3 csoportnak épült, 1973. november 15-én – a városban volt óvodai férőhely hiány miatt – öt csoportot indítottak. Az épület alapterülete 400 négyzetméter, az udvar és kert 3 600 négyzetméter. A hivatalosan megállapított férőhely 100 volt. Mivel csak négy csoportszobájuk volt, az ötödik csoportot ideiglenesen a gondnoki iroda helyiségében helyezték el.

Az óvoda vezetőjének dr. Móroczné Komáromi Gyöngyit hívták meg, aki a Szombathelyi Megyei Óvónő Továbbképző Intézet munkatársa volt. Az óvoda induló gyermeklétszáma 125 volt és a vezetőnő munkáját 5 képesített, 2 képesítés nélküli óvónő, valamint 5 dajka segítette.

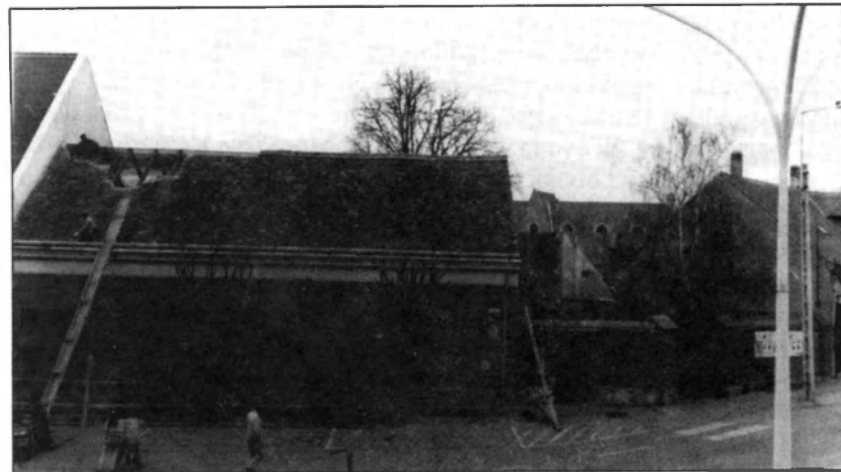
A város óvodáinak történetében az 1974-es év jelentős helyet foglal el. Városi óvodai igazgatóságot állítottak fel. Erre az egyre bővülő nevelési feladatok és a növekvő adminisztrációs követelmények miatt volt szükség. Az óvodák szakmai és gazdasági irányításával megbízott Csányi László Általános Iskola igazgatója, Dudás László különösen sok adminisztrációs terhet hárított a vezető óvónőkre. Velük végeztette el az óvodai gondnokság sok

A Rakóczi tér 22. alatti óvoda épülete még a régi ablakaival, ahogyan 1899-ben felépítették. A mellette omladozó épület Singer Dezső Lakatos háza volt (Fotó: dr. Réthelyi Jenő, 1970.)

A hajdanvolt I. számú, 1951 után II. számú községi óvoda épülete valamikori kicsi ablakainak nagyokra való cserélése után. Az ablakok cseréje 1975-ben történt (Fotó: dr. Réthelyi Jenő, 1984.)

Bontják a város 1899-ben épített óvodai épületét, amit 1903-ban vásárolt meg Gyalog Gergely keszthelyi kereskedő (Fotó: dr. Réthelyi Jenő, 1994.)

feladatát. Egyre szaporodó utasításaira azzal tette fel a koronát, amikor előírta az I. számú óvoda a kézbesítési feladatok ellátására bocsássa rendelkezésre az egyik konyhalányt, vagy egy dajkáját. A többi óvoda pedig az iskola igazgatójától saját dajkájával vitesse el a postáját.

Az Óvodai Igazgatóság 1974. október 1-jén kezdte meg működését. Vezetésével dr. Mórocz Józsefnét bízták meg. Erre a feladatra azért tartották alkalmasnak, mert előző munkahelyén részt vett az Új Nevelési Program országos kísérleti munkájában. Az ott megszerzett tudását átadta a keszthelyi óvónőknek. Szakmai továbbképző tanfolyamokat szervezett, gyakorlati bemutatókat rendezett. Összefogta és irányította a város valamennyi óvónőjét. Az Óvodai Igazgatóság fennállása idején megyei szintű továbbképző és vezetőnőképző tanfolyamokat tartottak. Az igazgatóság közvetlenül a városi művelődési osztály felügyelete alá került. Önálló munkáltatói jogkört és az óvodák gazdálkodásának irányítási jogát is megkapta. Az irányítása alá került az óvodai gondnokság is.² A munka, amit az igazgatóság végzett nem volt könnyű feladat. Meg kellett szervezni hét óvoda zavartalan működését és 36 óvónő szakmai munkáját kellett irányítania.

Új óvodát a 35/1971. (XI.3.) Korm. számú rendelet értelmében csak a városi tanács létesíthetett. Keszthely Város Tanácsa ezt a jogát a 4/1973. (XI. 19.) számú tanácsi rendelettel a végrehajtó bizottságra ruházta át. A valamikor volt Eötvös Kollégium Kossuth L. utcai épületének kezelési jogával a város rendelkezett. A vb az épület kezelési jogát átadta az Zala Megyei Magasépítő Vállalatnak. Cserében a Vállalat az épület kertjében felépített egy 75 férőhelyes óvodát, amit a város vett kezelésbe. Az új óvoda 1974 márciusában kezdte működését, azonnal átvéve a Gagarin utcai óvodától az ott ideiglenesen elhelyezett csoportot. Napközi otthonos óvodaként működött, ételmezését a központi konyha biztosította. A város nyugati peremén ezekben az években alakultak a lakásépítő szövetkezetek és a város által közművesített területen sorra készültek a négyszintes épületek. A pedagógusokat kedvezményes lakásépítő hitelek segítették, hogy öröklakást szerezhesenek.

A város dinamikus fejlesztése tovább is zavartalanul működött. Az ÁFESZ felépítette a Bercsényi utca és akkor még Szandefi utca sarkán nagy élelmiszer áruházát és a Rózsa elnevezésű presszót.

A Fenékpusztá felé vezető úton és a Csapás utcánál új benzinkutak létesültek, a már meglévő Tapolca felé vezető úti benzinkúttal együtt ellátták a városból kifelé vezető utak üzemanyag-ellátását.

1975. augusztus 1-jén a Sopron utcai napközi otthonos óvoda vezetését dr. Dorgai Lászlóné vette át. Az első két évben még csoportot vezetve látta el vezetőnői feladatát. Az 1978/79 évtől kezdve lett függetlenített vezető. Nehéz feladatra vállalkozott. A kijelölt körzetéből

nehezen kezelhető gyermekek kerültek az óvodába. Az óvoda egyik épülete régi és korszerűtlen volt. Vezetése alatt az óvoda sikeresen oldja meg a gyermekformálás egyáltalán nem könnyű feladatát.

Októberben adják át a Tejipar nagy telephelyét, ami a Tapolca felé vezető úton épült az Állatforgalmi Vállalat vágóhídjának közelében.

Ezeknek az éveknek nagy szenzációja, amiről a város közönsége nem sokat tud, hogy a Fő téri templomban XIV – XV századból származó freskókat fedeznek fel. Számunkra még ma is érthetetlen, hogy miért nem árulják az ezekről készített színes levelezőlapokat városszerte. Az olasz városokban az ilyen jellegű lapok úton-útfélen kaphatók.

Ekkoriban kerül Cserszegtomaj első kerülete – Keszthely-kertváros elnevezéssel – a Balaton fővárosához, Keszthelyhez.

A városban a születések száma ezekben az években jelentősen megnövekedett. Az 1971-ben 239, 1972-ben 247, 1973-ban 251 gyermek jött a világra, 1974-ben már 318 gyermek született. Az időközben bevándoroltak gyermekeivel együtt az óvodáskorúak száma 1099 lett. A két új óvodával jelentkező férőhely-növekedés, sem tudott ezzel az ütemmel lépést tartani. Az akkori 530 férőhelyre 630 gyermeket írtattak be. Ez 120%-os helykihasználást jelentett. A város óvodai ellátottsági szintje csupán 48,3%-os. 569 gyermeknek már nem jutott hely.

A működő óvodákban is gondok adódtak. A Rákóczi tér 22. alattinál az ablakok voltak kicsinyek, nagyobbakra kellett cserélni. Szűk volt az udvara, ugyanúgy, mint a Park utcainak. Nagyon sok apróbb-nagyobb hiba is adódott, amik kijavítására a vállalatok nem szívesen küldtek munkásokat. A szülői munkaközösség tagjait sem lehetett minden alkalommal mozgósítani. Fel kellett állítani egy karbantartó brigádot és az élelem szállítására gépkocsit kellett beszerezni.

1974. június 25-én kezdődött a Gagarin utcai óvoda és bölcsőde épületének garanciális hibafelvétele, amely július 1-jéig elhúzódott. Négy oldalas hibajegyzék készült.

Czencz Ágnes óvodai felügyelői megbízást kapott. A Keszthelyi járás és Keszthely város óvodái tartoztak hozzá.³

1975-ben tovább folytatódott az oktatási intézmények fejlesztési programja. Elkészült a Gagarin utca harmadik intézménye. A szakmunkásképző és a kiseddóvó intézet között felépült a 148 férőhelyes középiskolai kollégium. Ezzel az épülettel a nagy oktatási telep Gagarin utcai oldala teljesen beépült. A nagy telephelyen, annak a Fodor utcai oldalán és a két összekötő utcácskában maradt azonban elegendő hely a később felépítendő oktatási intézmények számára.

A város keleti részén is épült egy új iskola a Zöldmező utcában. Ez a nehezen oktatható gyermekek számára kiegészítő iskolának épült. Elhelyezése – földszintes, kertesi családi házak között, átmenő forgalomtól távol eső helyen – nagyon szerencsés volt.

Az 1954-es újbóli várossá alakuláskor három óvodát örököltünk a nagyközségi tanácstól. Az egyik még a múlt században épült, a másik már a XX. század 30-as éveiben, a harmadikat pedig egy magánlakásból alakították át. Ezt a hármat „tődozgatták, főtődozgatták”, majd az egyre több jelentkező miatt két további állítottak munkába úgy,

hogy régi, más célra épült házakat alakítottak át. A hetvenes évek elején vált lehetővé, hogy óvoda céljaira új, korszerű épületeket emelhessenek. Az azóta felépült kettő közül a Gagarin utcaiban már a birtokbavételkor megállapították tervezési és kivitelezési hibáit, kijavításával még a későbbi években is foglalkozni kellett.

1975-ben a régi óvodák továbbfejlesztésére is lehetőség adódott. Az I. számú Vörösmarty utcai óvodában tornatermet alakítottak ki; a Sopron utcaiban kicserélték az elavult bútort, a Gagarin utcaiban a hibajavításon kívül megkezdték az udvari pancsoló medence építését. Ezt a városgazdálkodási vállalat kezdte meg. Mindegyik óvodában villanybojlert szereltek fel. A Rákóczi tér 22. alatti óvoda – régi hiányosságát részben pótlendő – szűk udvarához 18,5x8 méteres telket béreltek a szomszédos Litvin János helyi polgártól. Ekkor került sor a kevés világosságot biztosító kicsiny ablakok kicserélésére is. Az utcai oldalon öt széles ablakot készítettek. A régiek szétbontásakor nagy, kőből faragott ablakkeretek kerültek elő. Az ott dolgozó kőművesek szerint azok még a valamikori, az 1890-es évek közepén megszűnt Rajna korcsma ablakai lehettek. Korszerűsítették a másik Rákóczi téri óvoda konyharészlegét. Így a Gagarin utcai és a Rákóczi tér 14. alatti óvodák élelmezési részlegei valamennyi napközis étkeztetését biztosítani tudták. A napközisek létszáma akkoriban 540–560 fő között mozgott.

1975. augusztus 22-én készült el az Agrártudományi Egyetem nyomdaüzeméből kialakított ideiglenes óvodarészleg. Terveit az egyetem dolgozói, az átalakítási munkákat a TÖVALL készítették el. Az épület alapterülete 289 négyzetméter, ebben 2 terem állt rendelkezésre és a kiszolgáló helyiségek. 50 férőhelye volt, két csoportot lehetett kialakítani. 4 óvónő és 2 dajka dolgozott az intézményben. Udvara nagyon szűk volt. Ennek az ideiglenes óvodának elkészültéig, pár hónapra, a honvédségi tisztii lakóházak egyikében volt az átmeneti elhelyezés.

Ettől az évtől kezdve biztosították az óvodák gyermekorvosi ellátását.

A férőhelyek az óvodáskorúak 53,2%-ának elhelyezésére volt elegendő és azok túlterheltsége 138,4%-os volt. Ellátásukkal 45 óvónő, 35 dajka és 5 irodai alkalmazott foglalkozott. Az óvónők fizetése átlagosan havi 2 135 Ft, a dajkáké 1 450 Ft. A dolgozók az ellátottakkal egyező élelmezést vehettek igénybe.⁴

Sándor Jánost, aki 30 éven keresztül vezette előbb a járási, majd a városi tanács oktatási csoportját 1975. június 13-án más munkakörbe helyezték. Athelyezése előtt egy új, 100 férőhelyes óvoda felépítését sürgette és javaslatot tett a már működő óvodák hiányzó felszerelésének pótlására. Számításai szerint erre a célra 934 000 Ft kellene.

Hivatalának átadása előtt körlevélben búcsúzott el az oktatási intézmények vezetőitől. Ebben többek között a következőket írta: A sikerek a kollektív munka eredményeként könyvelhetők el. (...) A kudarc, mely nem ritkán ért, saját hibámból adódott. (...) Soha ne feledjék el (...) ne vonjunk felelősségre másokat azért, mert elmulasztották azt, amit mi sem tettünk meg.⁵

Az Új Óvodai Programot 1975-ben vezették be. A lényege: a nevelés az egész személyiséget kívánja formálni és nem csupán a gyermek ismeretét bővíteni. A pedagógiai elvek fontosabbak, mint a didaktikaiak.

Az új módszer a tevékenység elvére épül. Több játék kell és kevesebb oktatás. Nem beszéddel kell a gyermekeket irányítani, hanem a tevékenységüket kell megszervezni. Az óvodások gondozása különleges nevelési folyamat, ennek feltétele az összes nevelési hatás érvényesítése. Már nem a megőrzés az óvodák fő feladata, hanem a nevelés. Ez volt az Országos Pedagógiai Intézet és a szegedi József Attila Tudományegyetem által propagált új módszer lényege. Ezt azonban akkor még nagyon kevés helyen alkalmazták. A keszthelyi óvónők – talán dr. Mórocz Józsefné kezdeményezésére – szívesen vállalták ennek az új módszernek az alkalmazását, illetve az azzal kapcsolatos kísérletezést.

Jelentőssé vált a megfelelő környezet kialakítása. Az óvodai udvarok, a termek, a mellékhelyiségek otthonossá tétele. A testápolás, az öltözködés, a mosdás, a mozgás, a pihenés, a levegőzés és a testedzés lehetőségeinek biztosítása mind-mind lényeges feladat. A gyermekek legfontosabb tevékenysége a játék. Megfelelő helyet és megfelelő játékszereket kellett ezért számukra biztosítani, különösen ügyelve arra, hogy a korosztály mozgásigénye felfokozott. Nélkülözhetetlen az udvar, a kert, a játszótér, de ezeket megfelelő berendezésekkel el kell látni.

A keszthelyi óvónők, túlterheltségük ellenére is, méltóknak mutatkoztak a nagy elődökhöz, becsületesen helytálltak, lelkesen képezték magukat, munkájuk példamutató volt.

A város művelődésiügyének vezetését 1975. augusztus 1-jén Tóth Antalné Simán Mária vette át.

Az 1975. évi társadalmi munka értéke 411 750 Ft volt. A szülők 88 441 Ft értékű munkát végeztek.

Érdemes megemlíteni, hogy 1973-ban 100, 1974-ben 75 és 1975-ben 50 óvodai férőhely létesült társadalmi segítséggel.

1976-ban elkészült a város nyugati részén kialakítandó lakónegyed részletes rendezési terve. Ezen a részen a Fodor utcától a Csókakői patakig OTP-hitellel épülnek a többemeletes lakóházak. A város keleti szegélyén, a Tapolcai úttól északra elkészülnek az egyemeletes, lapos tetős típuslakások. Az óvodákra is jutott megfelelő költségvetési fedezet, a Gagarin utcai óvoda udvarán elkészül az előző évben megkezdett pancsoló medence, ezt a Dunántúli Regionális Vízügyi Vállalat fejezte be.

A Vak Bottyán utcai óvodában a terven felül egy harmadik csoportot is ki kellett alakítani.

A Sopron utcai óvodában a régi épületét, egy új irodahelyiséggel kibővítve felújították, a mosdót és a WC-t korszerűsítették. A foglalkoztató termek cserépkályháit lebontották és olajkályhakkal fűtöttek. Tervbe vették, hogy az itt készítendő új épületben kétszobás óvoda legyen, kiszolgáló helyiségekkel (nevelői szoba, orvosi szoba, gazdasági és vezetői iroda, személyzeti öltöző, mosdó).

Az építkezés megkezdése előtt a szomszéd telket, aminek romos épülete olyan sok gondot okozott az óvoda vezetőségének, ki kellett sajátítani. Ez az eljárás a régi rendszerben nem ment olyan nehezen, mint manapság.

A Vörösmarty utcai óvoda vezetőnöje, Banitz Viktorné meghalt, utóda 1976. július 1-jétől Kelemen Ferencné lett.

A Gagarin utcai óvoda óvónői létszámát egy fővel megemelték. A csoportonkénti 2 óvónő munkájával lehetővé

válta foglalkozások színvonalának további növelése. Erre az óvodára igen nagy nyomás nehezedett. A város nyugati negyedében élt a legtöbb óvodáskorú gyermek.

A város valamennyi óvodájában igen magas volt az elvándorló óvónők száma. Ez két okra vezethető vissza. Elsőként az alacsony fizetésre. Az óvónők átlagosan 2.490 forintot kerestek egy hónapban, a dajkák átlaga 1.719 Ft volt. Másik okként a lakáskérdés megoldatlanságát említhetjük. Ez utóbbit igyekezett segíteni a szakszervezet, kedvezményes pedagóguslakás-építési hitelek biztosítása útján.

Élelmezéssel kapcsolatos panaszok érkeztek az igazgatósághoz. A Rákóczi tér 14. alatt működő központi konyha étlapjával foglalkoztak a panaszok: az ott előállított ételek megválogatása nem felel meg az óvodáskorúak sajátos igényeinek, nem tartják be a közkonyhák előírt anyaghányadait, kevesek az adagok.

Városi gyermekvédelmi felelős hálózatot hoztak létre a szociálisan veszélyeztetett gyermekek felkutatására és segítésére.

A város vezetősége szabályozta az óvodai felvételi rendszert. A férőhelyek számát az intézmény igazgatója állapítja meg és javaslatot készít a felvételi bizottság számára. A felvétel szempontjai: szociális körülmények, egyedül élő szülők, mindkét szülő dolgozik, rossz szociális és családi körülmények, a szülők munkaadó vállalatának ajánlása. Azok a vállalatok, akik 50 000 Ft értékű munkát végeztek társadalmi munkában, vagy ennyit fizettek be óvodaépítési céllal, lehetőséget kaptak egy gyermek kijelölésére.

Ez utóbbi feltételt könnyítő szempontot kicsit félve írjuk le, tartva attól, hogy a jelenlegi és a jövőbeni pénzügyminiszterek, vagy akár a városi képviselőtestület tagjai e módszert haladó hagyománynak fogják fel és a permanensen rossz államháztartási helyzetre hivatkozással ezt a felvételi szempontot az első helyre hozzák.

Az 1976. évi felvételek előkészítéseként az óvodai igazgatóság felmérést készített, mely az április 26-i állapotokat tükrözi: foglalkoztatói alapterület 979 négyzetméter, az engedélyezett férőhelyek száma 607. Az érvényben lévő előírások szerint egy gyermek számára átlagos óvodákban 1,7 négyzetméter területet kellene biztosítani. Ha ezt vették volna alapul, akkor a férőhely szám 570-re csökkent volna, ha a kiemelt óvodákban elvárt 2 négyzetméter alapterületet veszik alapul, akkor már csak 490 fő elhelyezésére van hely.

A jelentés további részében a várható születési számot évi 370-re prognosztizálta. Ezért szükségesnek tartotta az óvodai férőhelyek további növelését. A születési előjelzés a későbbi évek folyamán nem bizonyult helytállónak. Csupán 1979-ben haladta meg ezt a számot.⁶

Az óvoda igazgató tervezetet dolgozott ki a társadalmi munka megszervezésére is. Az igazgatóságon egy főt arra a feladatra kívánt ráállítani, hogy az mérje fel minden óvodában az ilyen célú igényeket és biztosítsa a munkák elvégzését. A társadalmi munkaszervezést, ha csak egy intézmény volt, akkor az intézet vezetője, ha több óvodát érintett, az óvodai igazgató kötötte volna meg. Elgondolása szerint az év végén az óvodás gyermekek a párt és a tanács vezetői jelenlétében köszönték volna meg a segítséget a munkavégzőknek.⁷

Tóthné Simán Mária a művelődési csoport vezetését átvéve arra a meggyőződésre jutott, hogy a társadalmi munka oly nagy jelentőségű az oktatási intézmények életében, hogy szervezését központosítani kell. Jelenleg nagyon szervezetlenül végzik a segítséget. Azoknak a vezetőknél, akiknek nagyobb összeköttetése van, kicsit vissza is élnek ezzel és kimaradnak olyan intézmények, ahol jobban rászorulnának a segítségre.

Az óvodák fejlődése így egyenetlenné vált, másrészt az óvodák vezetőnöiként amúgy is nagyon feszített munkatempóban kellett dolgozniuk, nem lehet őket még a társadalmi munka szervezésével is terhelni. Ezért a terv osztály létszámába egy vezérő menedzsert alkalmazott aki a társadalmi munka hatékonyságát az összes oktatásiügyi intézmények segítésére használhatta fel.

Nagyon fontosnak tartotta a szakmai, a politikai és az általános műveltség állandó fejlesztését. „Pedagógus heteket” rendezett, amik jótékonyan hatottak ebben az irányban és segítettek a központi elgondolásokat beilleszteni az óvodai foglalkoztatások keretébe.⁹

Az Óvodai Igazgatóság felállításakor nem rendezték a körzeti óvodai felügyelő és az igazgatóság jogviszonyát. Az óvodai felügyelő, Czencz Ágnes, aki Schell Ilona után vette át a körzeti felügyelőséget, igen nagy buzgalommal látta el feladatát s ennek következtében rivalizálás alakult ki a körzeti felügyelő és az óvodai igazgatóság vezetője között. Az igazgató ezért levélben kérte felmentését. A művelődési osztály vezetője a kérelmet nem teljesítette. A kialakult vitát igen nagy tapintattal megoldotta.⁸

1976 októberében a Magyar Szocialista Munkáspárt, Keszthely Város Tanácsa és a Kommunista Ifjúsági Szövetség megismételte egy alkalommal már eredményes felhívását: a dolgozók ajánljanak fel önkéntesen 1980-tól évente egy napi bérüket a gyermekintézmények fejlesztésére és egy könnyűszerkezetű általános iskolai épület építésére.⁹

Ebben az évben az óvodai igazgatóság által iktatott ügyiratok száma 424 volt. Ez a szám megfelel a több évi átlagnak és látszatra soknak tűnik, mégis kevesebb, mint az előző évek utasításdömpingje volt, ugyanis a legtöbb irat külön intézkedést nem igényelt, csupán tudomásul vétel végett került iktatásra.

A város fejlődése a következő évben sem állt le. 1977-ben adták át az Útépítő Tröszt Balaton-parti több emeletes üdülőjét. Elkészült a Fodor és Gagarin utcák közötti oktatási telken egy „Forfa” rendszerű általános iskola, amivel részben pótolható lett a Fő téri, úgynevezett „Vörös iskola” életveszélyes épülete. Ezt valamikori igazgatójának nevére – és nem politikai beállítottsága miatt – nevezte így a keszthelyi öslakosság. A végleges megoldást csak az Egry József Általános Iskola átadása jelentette. Egry József élt Keszthelyen is a Vörösmarty és a Park utca sarkán álló villában. Az Egry iskola 12 tantermes volt és ellátta a keleti városrész általános iskolai igényét.

A Rákóczi tér 22. alatti óvoda cserépkályháit olajkályhákra cserélték át.

Az Óvodai Igazgatóság felülvizsgálta a város kisded-óvást ellátni hivatott valamennyi intézményét és megállapította, hogy azok közül 5 épület korszerűtlen, falaik vízesek, villany-, víz- és csatornarendszere elavult, mind az öt sürgős felújítást igényel.¹⁰

A városi tanács művelődési csoportjának felhívására elkészült a napközis óvodákról készített kimutatás. E szerint 664 gyermek és 90 igényjogosult felnőtt veszi igénybe az ételmezést. A 754 adag elkészítését és a helyszínre szállítását két ételmezési részleg látja el. A Rákóczi tér 14. alatti óvodában működő részleg korszerűtlen berendezésű, alapterülete mindössze 30 m², felszerelése elavult, raktárhelyisége kicsiny, húselőkészítője és alkalmazotti öltözője nincsen. A konyha engedélyezett főzési létszáma 200 adag, ennek ellenére naponta 245–250 adagot kénytelenek kiszállítani. Ellátja a saját, a másik Rákóczi téri és a Sopron utcai óvodát. Ételt szállít a Vásártéri általános iskolába is. A Gagarin utcai ételmezési részleg alapterülete 45 négyzetméter. Engedélyezett 400 adag készítése, a valóságban 450 adagot készítenek. Innen kapják az ételt a saját óvodán kívül a Vörösmarty utcai, Vak Bottyán utcai óvodák. A két üzemből 2 ételmezésvezető, 1 szakácsnő, egy főzőnő, 10 konyhalány és 1 gépkocsivezető dolgozik.¹¹

Az igazgató készített egy tervezetet a következő három éves időszakra, amiben nem a 120%-os kihasználtságot tüntetett fel, hanem az 1977-es adatok alapján 130%-osat.

Óvo- da	Engedé- lyezett(fő)	Átlag (fő)	Beíratko- zott(fő)	Kihasznált- sági %
I	97	105	136	129,5
II	60	55	71	133,9
III	85	71	107	135,4
IV	50	53	70	132
V	65	55	68	128,3
VI	100	106	138	130,1
VII	71	79	104	131,6
VIII	75	79	105	132,9
Össz:	607	611	799	131,7

Érdekes, hogy a város két legöregebb óvodája volt a legzsúfoltabb.

A tervezet számai:

Év	Férő- hely	130%-os	Óvodás korú(fő)	Elutasi- tandó(fő)
1978	655	851	1132	281
1979	655	851	1231	380
1980	655	851	1300	449

Az előrejelzés kissé borúlátó volt, de arra alkalmas, hogy a következő években két óvodát állítsanak fel.

1977-ben az óvónők bérének átlaga 2 880 Ft. A dajkáké 2 012 Ft.

Azokban az években a jutalmak összege beleszámított a nyugdíjalapba és természetesen nyugdíjárulékot vontak le belőle. A hivatalok, intézmények, hogy a nyugdíjalap növelésével a nyugdíj összegét is megemeljék, a nyugdíjkorhatárt elérők számára az utolsó években nagyobb összegű jutalmakat állapítottak meg és fizettek ki. A megyei tanács elnöke az eljárás helytelenségére figyelmeztető körlevelet bocsátott ki. Javasolta, hogy a nyugdíjba vonulók érdemeit ne pénzjutalommal, hanem valamilyen ajándéktárggyal honorálják.¹²

1978-ban elkészült a Bakony művek gépkocsialkatrész gyáregysége a Bercsényi és a Georgikon utca sarkán. A városban és környékén jelentkező munkahelyhiányon sokat segített. A telephely kiválasztásával kapcsolatban már a KÖBTEX indításakor nyilatkoztunk.

A Rákóczi tér 14. alatti óvodában ebben az évben fődémcserét hajtottak végre és megszüntették a konyharészeletet. Új foglalkoztató termet alakítottak ki, amivel a férőhelyek száma 50 főről 75-re emelkedett. Ugyancsak bővítették az Eötvös utcai óvodát, ahol 53 855 Ft költséggel új csoportszobát alakítottak ki. A megyei tanács művelődési osztálya az óvodát 4 csoportossá minősítette át.

A másik Rákóczi térben, tehát a 22-es szám alattiban, kicserélték a bútorokat. A vezető óvónő a törzskönyvbe írt óvodatörténete szerint az óvónők munkája ezáltal könnyebb lett. Az 1951-ben a zárdából magukkal hozott nehéz, vastag deszkákból ácsolt, asztalokat kitétték az udvari nagy gesztenyefa alá. Az 1978/79-es tanévre, amikor a keszthelyi óvodákat elérte a második demográfiai hullámhegy, az ötéves tervben előírt 150 fős fejlesztést jóval túlszárnyalva, 225 fős fejlesztést valósítottak meg. Ehhez a nagy teljesítményhez igen hatalmas segítséget nyújtott a város társadalma.

Az akkor működő nyolc óvoda közül négyben már központi fűtés, háromban pedig olajfűtés működött.

Az óvodák eszközellátására 1 390 711 Ft-ot fordítottak.

Az élelmezést részben a Gagarin utcai óvoda élelmezési részlege, részben a Danubius Vállalat biztosította. A szálloda által kiküldött ételment külön menzabizottság ellenőrizte.

Egyes jelentések szerint a városi óvodák túlterheltsége abban az évben elérte a 138,4%-ot, az Óvodai Igazgatóság által készített kimutatás ezt nem igazolta.¹³ (Az óvodák közül csak a Gagarin utcaiba beiratkoztak száma közelítette meg a 138%-ot.)

Óvo- da	Megáll- pított (fő)	Átla- gos (fő)	Beirat- kozott (fő)	Kihasz- náltság (%)
I	97	105	128	124,7
II	60	53	70	132
III	135	133	146	109,8
IV	75	78	99	126,9
V	65	53	70	132
VI	100	104	143	137,6
VII	100	105	138	131,4
VIII	75	78	105	134,6
Össz:	707	707	899	127,2

Az óvodai rendtartás előírása szerint a kiemelt óvodáknál gyermekenként 2 m² kell a foglalkoztató termekben és 20 m² az udvaron. Ezt az előírást egyetlen keszthelyi óvoda sem tudná biztosítani, a IV. és VI. számú óvodák kivételével még az udvarra előírt négyzetmétert sem.

A Vörösmarty utcai óvoda vezetőnöje, Banicz Viktorné, 1978. május 15-én nyugdíjba ment. Utódja július 1-jétől Kelemen Ferencné lett.

Az óvónőhiány nagymértékben hátráltatta a gyerekek megfelelő szintű gondozását. A városban dolgozó 28 fiatal óvónő közül heten voltak gyermekgondozási szabadságon. Az ő pótlásukra és a hat betöltetlen állásra, a Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztályának engedélye

alapján, képesítés nélküli óvónőket alkalmaztak. 1978-ban 18 képesítés nélküli óvónő dolgozott, közülük heten tanultak és a következő évben öten iratkoztak be az óvónőképzőbe. A meghirdetett állásokra – a már említett alacsony kereset és a lakáskérdés megoldatlansága miatt – nem volt képesített jelentkező.

Az év januárjában a Sopron utcai óvoda melletti telek kisajátítási eljárása befejeződött és megkezdték az ottani óvoda bővítését. Az építkezést fővállalkozóként a Veszprém Megyei Beruházási Vállalat 1978. november 24-én adta át. A tervet a Győri Tervező Vállalat Keszthelyi Irodája készítette, a kivitelező a Keszthelyi Járási TÖVÁLL volt. Az építkezés indulásakor megállapított vállalati összeg 2 033 230 Ft., amit 1978. április 11-én 2 603 157 Ft-ra, majd július 28-án 2 716 014 Ft-ra módosították. A műszaki átadáson hiánypótlási időként 1978. december 5-ét jelölték meg. Ez volt az első korszerű óvodaépület.

1974 óta nem készült el az Óvodai Igazgatóság és a körzeti óvodafelügyelő közötti kapcsolatot szabályozó rendelkezés, nem készítették el az Óvodai Igazgatóság munkaköri leírását, továbbra is egymásnak ellentmondó rendelkezések érkeztek az óvodavezetőkhez. Az előző évben hozott rendelkezések csak ideiglenes nyugalmat eredményeztek. A városi és a megyei művelődési osztályok megpróbálták az ügyet rendezni. Elkészültek a munkaköri leírások is, azonban a kettős vezetés anomáliáit nem sikerült rendezni. Ekkor a városi művelődési osztály javaslatot tett a területi felügyelőség szétválasztására. Külön állapították meg a járási és a városi óvodai körzeteket. 1978. szeptember -jén dr. Mórocz Józsefné kapott megbízást a városi óvodai felügyelői teendők ellátására.

Az óvodai törzskönyvekben, a törzskönyv utolsó oldalain le kellett írni az óvoda történetét, fontosabb eseményeit. A Rákóczi tér 22. alatti óvoda törzskönyvébe Göndöcs Lászlóné 1978. május 22-i kelettel leírta ennek az 1899-ben megindított községi óvodának a történetét. A leírás múlta vonatkozó adatai nem mind helytállóak. Ez érthető, mert nem állt rendelkezésére megfelelő írott okmány, adatgyűjtésünk során magunk tapasztalhattuk, hogy mennyi irattárat, múzeumot kellett meglátogatnunk ahhoz, hogy valós adatokat gyűjthessünk össze. Viszont az általa leírt sorokból értesülhettünk először arról, hogy a valamikori I. számú községi óvoda, Ákosy Mária vezetése alatt 1951-ben, ideiglenesen, a régi Sörkertben kapott elhelyezést. Erre nem találtunk semmi írásos feljegyzést, nem emlékeztek erre a művelődési osztály dolgozói. Vidi Józsefné azonban igazolta ennek valóságát. Ő dolgozott a Sörkertben elhelyezett óvodában. Az óvoda végleges helyére a Vörösmarty utca 1/b-be való költöztetésekor Ákosy Máriával együtt tért vissza a Sopron utcai óvodába.

A már nyugdíjban lévő Göndöcs Lászlóné szívesen emlékezik vissza a Rákóczi tér 22. számú épületében töltött idejére. Kedvesen írja: „Nagyon jóleső érzés az, amikor a volt óvodások már a gyermekeiket hozzák, és a közel 30 évvel ezelőtt ismert óvónőjüket, a két dajkát találják és szeretettel emlékeznek az itt együtt töltött időkre.”¹⁴

A törzskönyv adatai szerint az óvoda 60 férőhellyel rendelkezett. 1975/76-ban 71 (62 napközis); 1976/77-ben 76 (58 napközis); 1978/79-ben 69 (56 napközis); 1979/80-ban 71 (58 napközis) óvodás gyermekkel foglalkoztak.

1979-ben kulminált Keszthelyen a születések száma, meghaladta az óvodaigazgató jelentésében prognosztizált 370-et, de ez a magas szám sajnos nem állandósult, már a következő évtől kezdve csökkent. Ennek ellenére az óvodai férőhelyek növekedése és az óvodáskorú gyermekek számának szaporodása versenyt futott egymással. Ez ugyanis nincs közvetlen korrelációban a születések számával. Igen nagy mértékben befolyásolja a bevándorló családok gyermekeinek száma. Az állandó lakosok száma 1970 és 1980 között nagyjából 5700 fővel gyarapodott, a lakások száma 590-el bővült. Ezekre az adatokra még visszatérünk.

A városban működő óvodák működési engedélyeit 1979. április 1-jei hatállyal újították meg. Ennek alapján:

Óvoda	Engedélyezett csoportszám	Férőhely
I. Vörösmarty utcai	4	95
II. Rákóczi tér 22.	2	60
III. Sopron utca 16.	5	135
IV. Rákóczi tér 14.	3	75
V. Park u. 19.	2	65
VI. Gagarin u. 6.	4	100
VII. Eötvös u. 1.	4	100
VIII. Vak Bottyán 14/b.	3	75
8 óvoda összesen	37	695

Az Óvodai Igazgatóság 1979-es költségvetése 5 172 000 Ft. Ebből bérköltség 2 874 000 Ft.

Az Óvodai Igazgatóság – megvizsgálva az óvodák szombati látogatottságát – megállapította, hogy a szabad szombatokon kevesebb gyerek jelenik meg. A szülői munkaközösségekkel – előzetes megbeszélés után – úgy határozott, hogy a szabad szombatokon csak a kijelölt ügyeletes óvodák maradnak nyitva. A keleti városrész óvodásai számára a IV. számú (Rákóczi tér 14.), a nyugati városrész gyermekei számára a VIII. számú (Vak Bottyán) óvodák tartanak szolgálatot.

Ebben az évben került sor a II. számú (Rákóczi tér 22.) óvoda felújítására. Melegítő konyhát és öltözőket alakítottak ki.

Elkészült a Sopron utcai óvoda új épülete is. Az építkezés műszaki átvételét a város műszaki osztálya végezte el. Természetesen hibajegyzéket is is készítettek, ez szinte hozzátartozott az ilyen jegyzőkönyvekhez. Az építési határidő elmulasztásáért követelhető kötbér fizetése alól úgy lehetett kibújni, hogy a még hiányzó munkáknál nem szerződészegésről készítettek jegyzőkönyvet, hanem csak a kijavítandó hibák jegyzékét állították össze. Az új épületben két új csoportterem volt, így lehetőség nyílt a Sopron utcai óvodában 5 csoport foglalkoztatására.¹⁵

Atadták az akkor Szendefi utcának vagy „Piros óvodának” nevezett épületet, amely a IX. számú óvodaként került a hivatalos jegyzékbe. Ebben 100 gyermek foglalkoztatására elegendő hely volt. A Zala Megyei Beruházási Vállalat a műszaki átvételi eljárást 1979. december 1-jén fejezte be. Központi fűtés volt benne, tágas udvarral és kerthelyiséggel rendelkezett. A központi fűtés kazánja olajtüzelésű, korszerű volt.¹⁶

A Sopron utcai és a Szendefi (ma Vaszary Kolos) utcai óvoda műszaki átadását – a későbbi években felvett hibajegyzékek alapján – az 1979-es „Nemzetközi Gyermekek” tiszteletére kissé előrehozottak erőszakoltak kell minősítenünk. Azokban az években a Potemkinfalueffektus haladó hagyománynak számított.

A város végrehajtó bizottsága foglalkozott az óvodaüggyel. Szükségesnek tartotta a társadalmi erőforrásokból származó férőhelybővítéseket, a szülők és vállalatok társadalmi munkáját, az óvodák működését segítő befizetéseket. A határozat foglalkozott az óvónők munkájával is, kívánatosnak tartotta rendszeres szakmai továbbképzésüket és politikai képzettségük továbbfejlesztését. Előírta, hogy a VI. ötéves terv során a művelődési osztály kezdeményezze egy korrekciós óvodai nagy csoport indítását. Legfőbb feladat, a további férőhelyek növelése révén, az óvodai kihasználtsági mutatót 120%-ra való csökkentése.¹⁷

1979. szeptember 1-jén a IV. számú óvodához helyezték Gönczné Vajda Juditot. Dr. Mórocz Józsefnét kinevezték a IX. számú óvoda vezetőnőjének, felmentve a VI. számú óvoda vezetői megbízása alól. Utóda, az eddigi helyettese, dr. Tóth Lászlóné lett.

Egy abban az évben készített kimutatás szerint a városban működő 69 óvónő közül 20 nem rendelkezik megfelelő lakással. Heten szeretnének OTP-lakáshoz jutni. Az Országos Takarékpénztár által épített bérházakban, kedvezményes kamatozású hitel igénybevétele útján, lehetett lakást vásárolni. Heten ilyen hitel felvétele útján maguk építenének maguknak lakást. Hatan közülük albérletben laktak.

A város szülői munkaközösségei „Egy játékot az óvodáknak” jelszóval mozgalmat indítottak a fentebb említett városi végrehajtó bizottsági határozat alapján. Ennek eredményeként nemcsak a szülők, hanem a városban működő vállalatok is játékokat ajándékoztak az óvodáknak.

Végiglapozva az 1976-tól e kérdéssel foglalkozó okmányokat azt állapíthattuk meg, hogy az önkéntes társadalmi hozzájárulások pénzületi értéke dinamikusan emelkedett.

1979 Keszthely város óvodatörténetében kiemelkedően eredményes volt. Az év folyamán az óvodai csoportok száma 27-ről 31-re emelkedett, az április 1-jei 695 férőhellyel szemben az év végén már 807 állt rendelkezésre. Az óvodáskorúak száma 1320 volt. Ez tehát 61%-os ellátottságot jelentett. Ennek ellenére a meglévő férőhelyek kihasználtsági mutatója elérte a 138%-ot.

Tóthné Simán Máriát tanácselnökhelyettesi megbízása miatt művelődési osztályvezetői megbízása alól felmentették. 1980. január 1-jétől Kövér Imre kapott erre a beosztásra kinevezést.

A „Piros óvoda” műszaki átvételekor megállapított hibák kijavítása az előírt határidőn belül nem történt meg. A Zala Megyei Beruházási Vállalat 1980. február 11-én a kivitelezést végző Veszprém Megyei Tanácsai Építőipari Vállalatot a késedelemre és az 1979. november 28-i üzembehelyezési eljárásról feltárt hibák haladéktalan helyrehozatalára figyelmeztette. Ennek a felhívásnak nem sok foganatja lehetett, mert a sürgetést június 18-án meg kellett ismételniük.¹⁸

Az Óvodai Igazgatóság megőrzött irattárában egy, az akkori vezetési stílusra jellemző megkeresést is. „A IX. számú Óvoda Vezetőnőjének.” Küldte a Napközi Otthonos Óvodák Gondnoksága. „A Városi Pártbizottság és a Városi Tanács kezdeményezésére 1976-ban akció indult Évente egy napot Keszthelyért elnevezéssel, melynek értelmében az intézmények dolgozói 1976–1980-ig bezáróan, évente egy alkalommal, egy napi munkabérüket felajánlják a városi gyermekintézmények fejlesztésére, ill. új létesítésére.

Kérem Vezető Kartársnőt, hogy a mellékelt névjegyzékben felsorolt dolgozókkal – akik az akcióban ezideig nem vettek részt – a fentieket ismertetni és a felajánlási nyilatkozatot aláírni szíveskedjék. A munkabér levonás a májusi bérből a júniusi bérfizetés alkalmával történik. Keszthely, 1980. március 25.

Pappné s.k.

Dr Horváth Sándorné gondnok helyett”

Nincs ebben a megkeresésben szó önkéntes felajánlásról, az érdekeltek meggyőzéséről; a listát alá kell írni és kész.

Roma locuta, causa finita. (Róma nyilatkozott, az ügy el van döntve.)

A Párt és a Tanács elhatározta, minek tovább győzködni ez ügyben.¹⁹

A napközi étkeztetéssel ebben az időben bajok lehettek. 1980. május 18-án az óvodák súlyos kifogásokat fogalmaztak meg és küldtek el az igazgatóságra. A napközi otthonos ételmezési üzem napi étlapjai nem felelnek meg az óvodáskorú gyermekek igényeinek, a kiküldött adagok nem elégségesek. Az ételek nem tartalmazzák a köztételtetésre előírt alapanyag-mennyiséget. Maga az ételek elkészítési módja is gyakran kifogásolható. Az Óvodai Igazgatóság vezetője bizottságot küldött ki a panaszok kivizsgálására. A bizottság jelentésének nem találtak nyomát.

1980. július 31-én készült el a „Piros óvoda” kertjében a játszótér, a gyermekek mozgásigényének megfelelő játékos létesítményekkel, amik korszerűen, fából készültek.

A városi végrehajtó bizottság ebben az évben újból átszervezte az óvodák vezetési rendszerét. A kilenc óvoda közül négyet körzeti óvodaként kiemelt és a többi tagóvodaként hozzájuk csatolta. Nem tartjuk szerencsésnek a „körzeti” elnevezés használatát, mert a kijelölés nem városi körzetenként történt. A Gagarin utcai és a Vaszary Kolos utcai óvodák például közel egymáshoz, a nyugati városrészben vannak. Az átszervezést nem az Óvodai Igazgatóság munkája tette szükségessé, talán inkább az, hogy az ország más városaiban nem létesítettek ahhoz hasonló intézményt. A kiemelt óvodák vezetői önálló szakmai és gazdasági jogkört kaptak és ma már munkáltatói jogokkal is ők rendelkeznek.

Az I. számú (Vörösmarty utcai) óvodához, tagóvodaként csatolták az V. számú (Park utcai) és a VIII. számú (Vak Bottyán utcai) óvodákat. Az akkor 9 csoportos óvodaegyüttes vezetőnője Kelemen Ferencné vezető óvónő lett.

A III. számú (Sopron utcai) óvodához a város legrégebbi óvodáit csatolták, a II. számú (Rákóczi tér 22.) és a Rákóczi tér 14. alatti óvodákat. Ezeknek az épületei voltak

a legavultabbak, legkorszerűtlenebbek, bútorzatuk a legkopottabb és hiányos is. A 10 csoportos óvodaegyüttes 4 különálló épületben van elhelyezve. A csoportvezető óvónője dr. Dorgai Lászlóné lett.

A VI. számú (Gagarin utcai) óvodához tagóvodaként a VII-es számú (Eötvös utcai) óvoda került. A két épületben működő óvoda együttesben 8 csoportban folytak foglalkozások. A vezetőnő dr. Tóth Lászlóné lett.

A IX. számú (Vaszary Kolos utcai) óvodához a X-es (Kísérleti utcai) óvodát kapcsolták, a 7 csoportos óvodaegyüttes vezetője dr. Mórocz Józsefné lett.

Az átszervezéssel egyidőben Óvodai Gazdasági Ellátó Szolgálatot hoztak létre, a négy kiemelt óvodához egy-egy gondnokot neveztek ki az adminisztratív munkák és gazdasági ügyek intézésére.

A városi tanács vb művelődési osztályának tájékoztatója szerint az 1980. évi szeptemberi óvodai beiskolázásnál igen nagy nyomás jelentkezett a felvételi bizottságokra. Különösen erős volt ez a nyomás a nyugati városrészben. Szeptemberben 494 új jelentkező közül csak 355 gyermeket tudtak felvenni. A város 880 férőhelyére 1111 gyermek került, ami városi szinten 126%-os kihasználtságot jelentett. Az elutasított 139 gyermek közül 107 bölcsődés, 32 édesanyja gyermekgondozási segélyen volt.

A nyugati városrész négy óvodájának 375 férőhelyére 712 igény érkezett. Közülük 529 gyermeket ott tudtak elhelyezni, ez 141%-os kihasználtságot jelentett, a többieket más óvodákhoz kellett irányítani.

Ebben az évben a város óvodai férőhely-ellátottsága már 60%-os volt, a férőhely kihasználtsága 126%-os. Az 1111 gyermek nevelését 69 óvónő látta el és 46 dajka gondozta őket.

Ilyen körülmények között az óvodák vezetői nehéz helyzetbe kerültek a felvételi kérelmek elbírálásánál. Minden szülő igyekezett megfelelő protektort találni kérésének támogatására, s mivel akkoriban leghathatósabbnak a párt támogatása bizonyult, a járási, városi, intézményi pártbizottságokhoz fordultak. Az ajánlók között pártmunkások voltak, de ha más nem volt, az egyszerű párttagok is igyekeztek nyomást gyakorolni a felvételeknél. Mivel a felvételt végző vezető óvónők nem tudtak, talán nem is mertek, az ilyen nyomásgyakorlók ellen fellépni, rendelettel kellett ezen a téren megoldást találni, nehogy az arra legjobban rászoruló családok gyermekei maradjanak ki a felvételtől. A város új, ifjú elnökhelyettesnője – aki előző beosztása miatt is jól ismerte az óvodai helyzetet – felkereste és megállapodást kötött a pártbizottság első titkárával, hogy óvodai felvételi ügyben, csak az első titkár fordulhat az óvodai vezetőkhöz és ő is csak az elnök, vagy az elnökhelyettes közvetítésével.²¹

1981-ben, annak ellenére, hogy a városi születések száma már második éve csökkenő tendenciát mutatott, az óvodai felvételt kérők száma tovább növekedett. Ennek következtében a város óvodai férőhely-ellátottsági mutatója hét tized százalékkal romlott, a férőhelyek kihasználtsági százaléka pedig az elmúlt 126 százalékról 132 százalékra emelkedett.

A felvételi bizottságokhoz eljuttatott tájékoztatókban súlyozottan, főszenpontként az anyák minél nagyobb számban történő munkába állásának biztosítása szerepelt.

A felvételi rendszernek ilyen tendenciája nem a gyermekek érdekében hat, hanem az iparfejlesztés érdekeit veszi elsősorban figyelembe. Az ilyen tájékoztatás is oka lett annak, hogy sok négy éves gyermeket, helyhiány miatt, nem lehetett felvenni.

Nem árt összegezni a tényeket: a város 1870 és 1973 között – tehát százhárom év alatt – csak két óvodát épített, 1973 után négy is elkészült. A zárdai óvoda épületét, mivel egyházi intézmény volt, a város támogatása ellenére sem sorolhatjuk ide. Adatainkból kirajzolódott az a tény is, hogy ehhez a fejlesztéshez a város polgársága jelentős mértékben nyújtott segítséget. A régi épületeket talán már elkészülésük alkalmával sem lehetett korszerűnek minősíteni. A négy újonnan épült viszont az elkészülésekor korszerű volt, ma is megállják a helyüket, a mai kívánalmaknak megfelelők.

Az egymást követő közoktatási törvények, volt belőlük egymás után több is, az óvodai csoportok létszámát mindig csökkentették. Az általunk vizsgált időszakban először 80, majd 40, 25 és legutóbb 20 lett. A csoport létszámok csökkentésével az óvónőknek egyre nagyobb lehetősége lett a rájuk bízott gyerekekkel való foglalkozásra. Ugyanakkor az óvodák befogadóképessége drasztikusan csökkent. Mielőtt azonban a számok bővületében elmerülnénk, tudnunk kell, hogy a férőhelyek számának biztosítása egymagában még nem jelenti az óvodai nevelés korszerűségét. A következő fejezetben megismerkedhetünk azokkal az erőfeszítésekkel, amelyekkel a város óvodapedagógusai biztosították szakmai fejlődésüket és lépést tartottak a világ legkorszerűbb óvodai nevelési áramlataival.

A keszthelyi óvodák százhuszonöt éves történetéhez szükséges adatok összegyűjtésével foglalkozóknak, az írásos adatokon kívül érdemes a kortanúk megemlékezéseit is rögzíteni. Kövér Imre, a városi művelődési osztály valamikori vezetője, jelenleg a Csokonai Vitéz Mihály Művelődési Központ vezetője mondta, hogy 1978 és 1986 között, osztályvezetőségének ideje alatt közvetlenül figyelhette meg az MSZMP keszthelyi első titkára és a városi tanácselnök munkáját. Mindketten elkötelezettjei voltak a város fejlesztésnek. Kiemelt feladatként kezelték az oktatásügyet, különösen nagy figyelmet fordítottak az óvodák fejlesztésére.

Nem akarunk ezekkel a megállapításokkal vitába szállni. Nem tehetjük ezt azért sem, mert a művelődési osztály vezetésében elődje, Tóthné Simán Mária is így nyilatkozott róluk. Emlékeztetnünk kell azonban magunkat és esetleges kései olvasóinkat arra, hogy ezekkel a cselekedeteikkel nem tettek mást mint, hogy megpróbálták végrehajtani pártjuk 1971. évi új nevelési programját. A közoktatáspolitikai alapidokumentum szerint az óvodai nevelés az egységes szocialista nevelési rendszer szerves része.

Igyekezettük az elismeréshez igen, de a külön dicsérthez nem elegendő. Hasonlítsuk csak össze az országos eredményeket a keszthelyiekkel.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1982. április 7-én kiadott oktatáspolitikai határozata szerint 1972-ben az óvodás korú gyermekek közül országos átlagban 62% járt óvodába, 1982-ben pedig 91%. Keszthely ekkor – az országos átlagtól messze lemaradva – csak 64%-os óvodai ellátottsági mutatóval rendelkezett.

Ugyanakkor az óvodai férőhelyek kihasználtsági indexe 125,5%-os volt. Az oktatáspolitikai határozat szerint a beiskolázási arány javulása nem járt a nevelés körülményeinek javulásával, sőt színvonala romlott. Véleményünk szerint ez a folyamat érthető, a mennyiségi növekedés ritkán jár együtt a színvonal emelésével, sőt gyakran elvonja a figyelmet és főleg az anyagi lehetőséget, a minőségi fejlesztéstől. Ez a folyamat kellő hozzáállás mellett reverzibilis. Megfigyelhettük ezt adatkeresésünk során az érdekeltekkel folytatott beszélgetések és az általunk kért írásos tájékoztatásuk tanulmányozása során.

Sándor János művelődési osztályvezetőnek minden energiáját az egyre feszítőbb férőhelyhiány megszüntetésére kellett fordítania. Utódai, Tóthné Simán Mária, majd Kövér Imre és az utána következő dr. Gárdos Sándorné már foglalkozhatott a minőségi követelmények biztosításával is. A siker azonban főleg az óvónőkön múltott, akik közvetlenül a nevelési front első vonalaiban működtek. Tudatosan használtuk ezt a katonai kifejezést, mert véleményünk szerint a kemény koponyájú kis emberkéik értelmének nyitogatása legalább olyan nehéz feladat, mint a harci cselekmények véghezvitele. Sebeket is lehet kapni, ha nem is vérzőket. Nyugodtan állíthatjuk, hogy az óvodai foglalkoztatások terén a keszthelyi óvónők a nehéz évek során, amikor nem megfelelő feltételek közepette kellett munkájukat végezni, felnőttek feladataikhoz. Ezt bizonyították az elmúlt években egész közösségüket ért városi végrehajtó bizottsági dicsérek és a nem kis számban, megérdemelten kiosztott kitüntetések.

Az 1972-es oktatáspolitikai elvek szerint az óvoda a munkaerőpolitika egyik jelentős eszköze. Kiemelkedő szerepe van a foglalkoztathatóság megteremtésében. Fontos szociálpolitikai intézmény a családok közötti jövedelmkülönbségek mérsékelésében.

Az oktatási rendszerünk első lépcsőfoka csökkenti a kezdeti esélyegyenlőtlenségek hatását, elősegíti a hátrányos helyzetűek felzárkózását. Bevezeti a gyermeket a közösségi életformába, szocializációs tevékenységével elsajátíttatja a közösségbeli magatartási formákat.

A második világháború utáni radikális gazdaság-szervezet-átalakítás, a hajszolt iparosítás kielégíthetetlen munkaerőigénnyel járt. Az új rendszernek nem titkolt célja az volt, hogy az óvodai ellátottság fejlesztésével segítse a nők városi ipari munkássá válását. Eleinte a költségvetési beruházási javakat az ipari üzemek építésére fordították és nem oktatási intézményekre. Lakásokból, korcsmákból alakították ki óvodákat. Ez a folyamat Keszthelyen a század hatvanas éveinek végéig tartott.

Az 1967-ben bevezetett gyermekgondozási segély az iparban munkaerőhiányt okozott, az anyák inkább szültek és gyermekeiket gondozták, mint gyári gépek fölé hajoltak. Az akkori rendszer fontos érdekei ütköztek akkor össze. A szociális helyzet javításával a jövő munkaerőpótlási lehetőségét serkentették, de ezek érzékenyen csökkentették az akkori munkaerőszükséglet fontos bázisát, a nők mielőbbi munkába állításának lehetőségeit. A hetvenes években megindult nagyarányú óvoda-fejlesztést, mivel ez a vállalatok érdeke is volt, azok anyagi segítségével oldották meg. Például a Gagarin, Eötvös, Vak Bottyán és „Piros” óvodákat csak így lehetett megépíteni.

Az 1982-es oktatáspolitikai alapelvek egyik célja az volt, hogy minden gyermek három éves kortól óvodás lehessen, még azok a gyerekek is, akiknek az anyja nem dolgozik. Gondot kell fordítani a cigánygyermek beiskolázására. Ennek az új elgondolásnak határozott kívánásai: a problémamegoldó gondolkodásra nevelés, a kíváncsiság, érdeklődés felkeltése a világ jelenségei iránt, anyanyelvi nevelés, testi nevelés, művészeti nevelés, közösségi életre nevelés és munkára nevelés. Feladata az iskolára előkészítés is. A nevelés csakis úgy lehet kellően hatékony, ha a családdal együtt neveljük gyermekeinket. A szülői értekezleten ennek érdekében legyenek pedagógiai előadások. A gyerek odahaza ne kerüljön más kívánságrendszer elé, mint az óvodában.

Az óvodafenntartók feladata az óvodai hálózat fejlesztés, az óvodai vezetés támogatása és főleg a tanulási esélyegyenlőség biztosítása.

Az alapelvek szerinti nevelés nagyon jól felkészített óvónői testületeket igényel, ezért az óvónők szakmai tudását minden módon fejleszteni kell.

Az oktatáspolitikai alapelvek végrehajtásához korszerű óvodák kellene. Ebben az évben a Vörösmarty utcai óvodát újíttatták fel.

Már többször említettük a társadalmi munka fontosságát és hatékonyságát. Ezeknek forintosított összegei mutatják, hogy nagyon jelentős segítséget nyújtottak az oktatásügy fejlesztéséhez. Az alábbiakban közöljük hét év adatait, kerekített összegekkel: 1975 -ben 411 ezer Ft, 1976-ban 450 ezer Ft, 1977-ben 430 ezer Ft, 1978-ban 573 ezer Ft, 1979-ben 562 ezer Ft, 1980-ban 576 ezer Ft, 1981-ben 514 ezer Ft.²¹

Századunk nyolcvanas éveiben lelassult a városokba költözés üteme. Már nem létesültek jelentősebb ipari üzemek, tehát nem jelentkezett a munkaerő szívóhatás. Ugyanakkor a falvakban megerősödtek a mezőgazdasági termelőszövetkezetek és a háztáji gazdálkodás lehetőségeivel nagy mértékben javult a falvak eltartó képessége is. Ha igénytelenebb körülmények között is, olcsóbb és könnyebb lett az ottani élet. A mezőgazdasági népesség előregedése ugyan tovább tartott, a fiatalok továbbra is szívesen hagyták el szülőföldjüket, de elvándorlásuk célja már inkább a nagyobb ipari városok voltak.

Keszthely város óvodai férőhellyel való ellátottsága az előző évhez viszonyítva is jelentősen javult és elérte az óvodáskorúak 83,19%-át. A férőhelyek kihasználtsági foka is javult, majdnem 10%-kal csökkent a túlszűfolttság, az év végén városi átlagban már csak 117,6% volt. A IX. számú óvoda X. számú tagóvodájának kihasználtsága azonban elérte a 133,3%-ot. Ez volt legközelebb a Martinovics városrészhez, amit ifjúsági telepként építettek. A többiek közül az úgynevezett „Piros óvodáé” 121,5%, a Gagarin utcai 118,5%, a Vörösmarty utcai 113,6%, a Sopron utcai 113,3%.

1983-ban valamennyi óvodát mosógéppel látták el a textíliák könnyebb, olcsóbb és hatékonyabb fertőtlenítése érdekében. Az 1984-es esztendőben az óvodai férőhelyellátottság már 86%-ra emelkedett. Ez azonban sajnos nem a férőhelyek bővülése, hanem az óvodáskorúak számának csökkenése következtében keletkezett. A férőhelykihasználtsági mutató már, városi viszonylatban, 115 %-ra süllyedt:

Óvoda	Az év elején	Az év végén
Vörösmarty utcai	114%	120,4%
Sopron utcai	114,4%	120%
Gagarin utcai	111%	111%
„Piros óvoda”	121%	121%

Ezek az adatok már a körzeti összevont értékeket mutatják.

Ebben az évben az óvodák vezetőnőit arra utasítják, hogy „az ország felszabadításának közelgő 40. évfordulóját kellően meg kell ünnepelni”. Külön kihangsúlyozza az utasítás, hogy a hazafias nevelés javítandó. Az akkori szóhasználat szerint a hazafias nevelés fogalma alatt nem a magyar hazához való hűséget, hanem a szocialista hazához való elkötelezettséget értették. Az utasításokon kívül már egyre kevesebb gondoskodás jut az óvodáknak. Az óvodai férőhelyek fejlesztéséről már nem esik szó, a szintentartásra is igen kevés fedezet jut.

A IV. számú (Rákóczi tér 14.) óvodában központi fűtést készítenek és folyik a Vaszy Kólos utcai óvoda garanciális hibáinak kijavítása, hiányainak pótlása.²²

Göndöcs Lászlóné, a II. számú óvoda vezetőnője 1984. november 1-jén ment nyugdíjba. 33 évet és 8 hónapot – egy emberöltőt – dolgozott Keszthelyen és abból 33 évet a Rákóczi tér 22.alatti óvodában. Szívesen emlékezett az ott töltött időkre és visszaemlékezéseiben sok olyan adatot is közölt, amire írásos anyagot nem találtunk. Utóda Salamon Károlyné lett.²³

Az 1986-os esztendőben – a város óvodáskorú gyermekeinek száma csökkenése miatt – az óvodai ellátottsági mutató 94%-ra emelkedett, meghaladta az 1982. évi országos átlagot. Az óvodai férőhelyek kihasználtsági mutatója az első félévben 105%-ra, a második félévben 107%-ra csökkent.

A keszthelyi óvodák akkor 115 éves története alatt először fordult elő, hogy valamennyi óvodai felvételre jelentkező gyermeket fel tudtak venni. A körzeti óvodák kihasználtsági mutatói:

Óvoda	Első félév	Második félév
Vörösmarty utcai	99%	103%
Gagarin utcai	104%	104%
Sopron utcai	101 %	115%
Vaszy Kólos utcai	116%	116%

A város vezetősége abban az évben megvizsgáltatta valamennyi óvodáját megállapítandó, melyik felújítása, tatarozás már nem kifizetődő. Ilyennek találták a Park utcai és a Vak Bottyán utcai óvodákat. Az épületek korszerűtlenek, óvodának nem alkalmasak, a falak nedvesek, tetőszerkezetük átalakításra szorulna.

Panaszok voltak a legújabban felépült óvoda beázásai miatt. A Zala Megyei Beruházási Vállalat 1985. július 11-re ezügyben helyszíni szemlét hívott egybe, ahol megállapították, hogy a szigetelés hibás és a kivitelezőt annak kijavítására kötelezték.²⁴

A garanciális hibák a szemle jegyzőkönyve ellenére sem javultak meg. A szigetelés továbbra is hibás maradt, emiatt a falak átnedvesedtek. Ezúttal a városi GAMESZ kért helyszíni szemlét, amit 1986. június 18-án tartottak meg. Ez sem vezetett eredményre, a szemlét 1986. október 2-án meg kellett ismételni.

A modernnek tartott lapos tetők igen gyakori beázásai arra mutatnak, hogy a magyar építőiparnak vagy megfelelő szakemberei nincsenek, ennek a technikának elvégzésére, vagy a megfelelő szigetelő anyaguk hiányzott. A GAMESZ megismételt helyszíni szemlájén a kivitelezők hibáit 3 oldalas jegyzőkönyvben rögzítették.

A város a Park utcai óvodát 1987. szeptember 1-jén megszüntette, annak egyik csoportját a Vörösmarty, a másik csoportot a Gagarin utcai körzeti óvodákhoz helyezték át. A Park utcai óvoda a város legszebb környezetében, a legtisztább levegőjű utcájában működött. Az épület, a szakértői jelentés szerint, nagyon költséges tatarozásra szorult, telke olyan szűk volt, hogy helyére új óvodát építeni nem lehetett, ezért az ingatlant az Agrár Banknak eladták.

A város legöregebb óvodáját, a Rákóczi tér 22. alattiit korszerűsítették, központi fűtést szereltek be. Fűtöttek ott már öntöttvas kályhakkal, fát és szénét használva, kicserélték a kályhákat cserépre, majd olajtűzelésűre. A központi fűtés kazánja széntűzelésű volt, amit majd később olajtűzelésre fogtak átalakítani.

Az óvodákban rendelkezésre álló 980 férőhelyre, abban az évben, csupán 948 gyermek iratkozott be. A városi ellátottsági mutató ekkor meghaladta a 100%-ot.

Kövér Imrét, a Csokonai Művelődési központ igazgatójává történt kinevezése miatt, művelődési osztályvezetői megbízása alól felmentették. Utóda dr. Gárdos Sándorné lett, aki már Tóthné Simán Mária osztályvezetőisége alatt is az osztályon dolgozott tanulmányi felügyelőként.

Az érvényben volt oktatási törvény előírásai szerint az iskolaköteles gyermeket testi, lelki, szellemi fejlődését vizsgálva lehet az óvodából az iskolába átengedni. 1989-ben 103 gyermek vált tanköteles korúvá. Közülük 10 az óvodában maradt. Dr. Dorgai Lászlóné szerint nemcsak azért, mert az óvodák nagy részében javultak a személyi és tárgyi feltételek, hanem a szülők külön kérésére, a nevelési tanácsadó, a gyermekorvos és az óvodapedagógusok együttes javaslata alapján indokoltnak tartották az óvodai nevelést egy évvel meghosszabbítani.²⁵

A keszthelyi óvodák történetével kapcsolatos adatok keresése közben átnézett irattári anyagokból megállapíthattuk, hogy valamennyi keszthelyi óvoda pedagógus gárdája fogékony volt, ma is az, az új foglalkoztatási módszerek kipróbálására, amennyiben azok a gyakorlatban beváltak és az alkalmazók elgondolásainak is megfelelték, úgy alkalmazták, sőt tovább is fejlesztették azokat.

A II. számú (Rákóczi tér 22.) óvodában fődémcserét hajtottak végre és a VI. számú (Gagarin utcai) óvodában az előző évben megszüntetett központi konyha felszabadult helyiségeit tornateremmé alakították át és kibővítették a gyermekeket kiszolgáló, illetve a szociális helyiségeket.

Az óvodai napközi otthonos ellátást 1990 óta a kórház konyhája biztosítja. Ez időtől az óvodai ételmezés a gyermekek igényét a legmesszebbre menően figyelembe véve diétás szakemberek által összeállított menükkel biztosítja. Az addig gyakori ételmezési panaszok megszűntek. Az ételek a legkorszerűbb ételmezési előírások alapján készülnek.

Közben Európa felett, ezúttal nyugatról kezdett világosodni a keleti ég alja. Európa ezen része nagy átalaku-

láson ment át. A valamikor Szovjetunió peremén elhelyezkedő országok, hazánk javaslatára, megszüntették a katonai és a gazdasági tömörülésüket. Hazánkban hamarosan kivonták a megszálló szovjet katonai alakulatokat, 1989. október 23-án kikiáltották a Magyar Köztársaságot. 1990-ben parlamenti választásokat tartottak és megválasztották az önkormányzatokat is. Ekkor még a képviselőtestületek választották meg a polgármestereket. Keszthely első szabadon választott polgármestere dr. Szelestei Tamás kórházi főorvos lett. A képviselőtestület a Kulturális, Oktatási és Sportbizottság elnökévé Tar Ferenc múzeológus történészt, tagjaivá dr. Szabó Imre, Kenesei Zoltán, Pintér Attila és Zámbo Zoltán képviselőtestületi tagokat, külső tagként Keceli Zoltánt, Sebestyén Pétert, Bordács Attilánét, Vértessaljai Máriát, Csikós Józsefet és Józsa Évát választották. A polgármesteri hivatal Művelődési, Sport- és Szociális Osztályának vezetőjéül Horváth Alajos középiskolai tanárt nevezték ki.

A város óvodáinak pedagógus közösségei jól illeszkedtek be az új rendszerbe. Lelkesen vettek részt a különféle pályázatokon és az elnyert díjakat az óvodai eszközállomány fejlesztésére fordítják. Ilyen volt a Sopron utcai óvodában az „Egészséges életmódot” címen kiírt pályázaton elnyert 100 000 Ft-os díj, amit az óvoda kertjének berendezésére fordítottak. Több óvoda szőnyeget nyert pályázatokon.

Az 1990-es események következtében Keszthely város fejlődésében jelentős változások történtek. A nagyobb ipari üzemek sorra kivonultak a városból, ugrásszerűen megemelkedett a munkanélküliek száma. Városfejlesztésre új utakat kell keresni. Környezeti adottságaink igen nagy lehetőséget biztosítanak ahhoz, hogy a környék, de talán az ország leglátogatottabb idegenforgalmi centruma legyen. Fő vonzóereje természetesen a Balaton. A balatoni táj gyönyörűsége miatt már a rómaiak idejében is látogatott „idegenforgalmi központ” volt. Amikor ezt leírtuk, nem azokra a nagyon népes, fegyveres csoportokra gondoltunk, akik a római limest áttörve idáig is eljutottak. Azok a csoportok itt nem építkeztek, csak öldökölték, gyűjtögettek, raboltak. Ellenben a Gyenesdiás–Vonyarcvashegy–Balatongyörök térségben előkerült római kori villák maradványai arra mutatnak, hogy maguk a rómaiak is szívesen költöztek ide.

A szomszédos Hévíz idegenforgalmi vonzereje közzismert, de kevesen tudják, hogy a rómaiak idején már jelentős központja volt a korabeli „gyógyturizmusnak”. A hévízi és zalaszántói útelágazás és a Dobogó által bezárt háromszögben egy késő római temetőt tártak fel, amelyik igen nagy valószínűséggel a valahol itt letelepedett invalidus légiosok²⁶ és családtagjaik temetője lehetett. A hévízi tóban kerestek gyógyulást Európa csataterain elszennvedett sebeik miatti rokkantságukra.

A Római Birodalom bukása után, a népvándorlás viharait kikerülendő, ide húzódtak a longobárdok, alemannok és ki tudja még hány germán törzs, akik egymást túrták ki e végekről. Valahol itt kellett élniük az avaroknak is, hiszen több ezres sírmezőket találtak Fenékpusztán, a keszthelyi Deák Ferenc utcai házak telkein, Dobogón, Hévízen, Alsópáhokon és Felsőpáhokon. Közvetlenül előttük, vagy velük egyidőben itt kellett élniük az úgynevezett „Keszthelyi kultúra” népének is.

Ez az évszázados, ha nem évezredes, „idegenforgalmi hagyomány” látszik feléledni, amikor 1990 után a városfejlesztés nem az ipari üzemek irányában mozdult el, hanem a vendéglátás felé. Ennek jele az Abbázia Club Hotellek láncának terjeszkedése. Új szállodák, panziók épülnek. Mint a jó meleg nyári esők után az erdőkben a gombák, úgy szaporodnak az idegenforgalomra számító butikok, éttermek, „drink bárók” és „night clubok”. A környező falvakban megindult a falusi turizmus szervezése. Bankok, utazási irodák települtek ide, a város csendesebb utcáiban kiadó szobákat toldanak házaikhoz a keszthelyi polgárok.

Megkezdődött a magántőke növekedése, megte-remtődik a tőke felhalmozódásának lehetősége. Ugyanakkor államunk és a városunk is egyre szegényebb. Furcsa ellentmondás ez. Új óvodák nem épülnek és a korszerűtlenné vált épületeket a város eladja. Így kerül magánkézbe az 1899-ben felépült óvoda épülete is, amelyik közel 100 éven át fogadta gondozásra, nevelésre keszthely legfiatalabb emberkeit. A II. számú óvoda bútorzatával, személyzetével, gyermekeivel átköltözik a Galamb utcai bölcsőde épületébe.

Új közoktatási törvényt alkot az országgyűlés. Az 1993. évi LXXIX. számú törvény előírása szerint a gyermek 3–7 éves koráig lehet óvodában. Csak az vehető fel, aki az adott évben betölti a 3. életévét. Felvételre a lakóközvet kijelölt óvodájában kell jelentkezni. A körzeti óvodák a jelentkező gyermekeket csak hely hiányában utasíthatják el. A törvény szabályozza az óvónők és a dajkák létszámát is. Csoportonként 2 óvónő és „1,5” dajka alkalmazható. Az 1985. évi I. számú törvény a csoportok létszámát 25 főben állapította meg, 30 főnél többet egy csoportba sem lehetett beosztani.

Az új törvény a csoport létszámot 20 gyermekben állapítja meg és előírja, hogy 25-nél több nem osztható be. Nyolc főnél kevesebb gyermekkel nem lehet csoportot alakítani. Az óvodapedagógusok óraszámába beleszámít a feladatra felkészülés és az óvoda nyitvatartási ideje is.

Tar Ferenc, az első választási időszak képviselőtestületének Kulturális, Oktatási és Sportbizottságának elnöke kérésünkre elmondotta, hogy a rendszerváltozás után megszűntek a központi támogatások. A keszthelyi Helikoni Ünnepekre a KISZ központi alapjából érkezett mindig a rendezéshez szükséges összeg. Ilyen központi támogatással rendezte meg a város KISZ-bizottsága az 1989. évi ünnepeket.

A város vezetősége, a környék országgyűlési képviselője, dr. Czoma László kezdeményezésére értekezletet hívott össze a Helikoni Ünnepek további megrendezése ügyében. Az értekezleten részt vett valamennyi középiskola vezetősége és mindenki, akinek valami köze volt az ünnepek 1958. évi felújításához. Az értekezlet résztvevői – a legöregebb jelenlévő tanácsára – úgy határoztak, hogy csupa fiatal emberből állítja össze az ünnepek szervező bizottságát. Ennek elnökéül Tar Ferencet választották meg. 1991-ben részben az előkészítés hiánya, részben az anyagi támogatás elmaradása miatt az ünnepeket egy évre el kellett halasztani. Pályázat útján kellett előteremteni a szükséges pénzt.

Hatvan helyre küldötte el a szervezőbizottság pályázatát, tíz válasz érkezett és 5 helyről jött meg a támogatás. Az előző választási ciklus nagy eredményének tartja, hogy 1992-ben és 1994-ben sikerült megrendezni a hagyományos Helikoni Ünnepeket, ugyanilyen nagy eredménynek értékeli a Balatoni Fesztivál megrendezését is.

Az oktatás terén nem voltak látványos fejlesztések, de 1996-ról visszatekintve már az is eredménynek értékelhető, hogy a városnak sikerült megtartania valamennyi oktatási intézményét. Ez idő alatt felújították a Csokonai és a Csányi általános iskolák, valamint a gimnázium tetőszerkezetét. Valamennyi oktatási intézmény szinten-tartása sikerült. A közép- és általános iskolák számítógép állománya fejlődött, folytatódott a Gagarin utcai óvoda tornatermének kialakítása, az Eötvös utcai óvoda új kerti játszószerkezetet kapott és javult valamennyi óvoda eszköz-ellátottsága.

Az 1994-ben megválasztott képviselőtestületnek mindez nem adatott meg. Felére csökkent a bölcsődei férőhelyek száma, Keszthely – a valamikor iskola-városként elhíresült város – kénytelen volt megválni egyes középiskoláitól, sőt részben demográfiai, részben anyagi okokból úgy hírlik egy általános iskoláját is meg kell szüntetnie. Kénytelen mindezzel azért, mert eltartásukra már képtelenné vált.

Az új választójogi törvény szerint a város polgársága közvetlen szavazással választhatott polgármestert. A város polgársága dr. Kulcsár Péter ügyvédet emelte a polgármesteri székbe.

A képviselőtestület Kulturális, Oktatási és Sportbizottságának elnöke dr. Müller Róbert múzeumigazgató, tagjai. Hamvas Endréné, dr. Péterfalvy Andor, Zemenkovics Ferenc, Pozsgai Imre képviselőtestületi tagok.

Két óvoda vezetésében is változás történt: 1992-ben az Eötvös utcai óvoda vezetőnöje, Pogány Árpádné augusztus 10-én bekövetkezett halála után a vezetést Elekes Elemérné vette át. A Vörösmarty utcai óvodában Újházi Vincéné 1994. augusztus 1-jén lejárt megbízását a képviselőtestület nem újította meg, hanem egy évre az egyik beosztott óvónőt, dr. Szabolcs Istvánnét kérte fel, hogy egy évre lássa el a vezetőnői feladatokat, majd az 1995-ben kiírt pályázaton őt választották meg a Vörösmarty utcai óvoda vezetőnőjének.

Az óvodai nevelés egyre nagyobb figyelmet kap oktatásügyünkben. Ennek egyik jeleként értékelhetjük, hogy az egyik, nagy olvasótáborral rendelkező budapesti napilapunk foglalkozik az óvodai nevelés új irányzataival. Cikkét közöl a Waldorf pedagógiai módszerről. Megállapította, hogy hazánkban jelenleg mintegy 700 óvodában dolgoznak ennek a módszernek az alapelvei szerint. Ezekben az óvodai csoportokban nincsenek kötelező foglalkozások. A gyermekek kötetlenül, szabadon játékokkal, vagy különböző mindennapos tevékenység révén ismerkednek meg a világgal és a dolgok közvetlen összefüggéseivel.²⁷

A tizenharmadik, Keszthely korszerű óvodáinak felépítéséről írt fejezetünket szeretnénk néhány száraz, de jelentős statisztikai adattal zárni.

Év	Lakos	La- kás	Új la- kás	Szü- lés	Óvo- dai hely	Bei- rat- ko.	Ó- vó- nő	Böl- cső- de	Bei- rat- ko.	Da- da
1990	22244	8312	111	236	760	850	79	140	99	32
1991	22234	8576	180	248	760	862	79	140	91	30
1992	22261	8690	132	266	760	887	79	140	?	?
1993	22263	8770	91	123	760	899	80	120	127	27
1994	21961	8831	68	236	760	894	80	120	115	25

Keszthelynek 1981-ben 22 153 lakosa volt, 1994-ben 192 fővel kevesebb. Az általunk átnézett 12 évben a város lélekszáma 23 006 (1987-es adat) és 21 961 (1994-es adat) között ingadozott. Csökkent a születések száma is. Az 1981–1982-es évek 320-nál magasabb születéseivel szemben a későbbi években 292 (1985-ös adat) és 123 (1993-as adat) között ingadozott. A mutatószámok mindenhol süllyednek, csak az óvónők száma emelkedett és elérte az optimális létszámot. 230 óvodáskorú gyermekkel kevesebbet tüntetnek fel az évkönyvek. Az óvodai férőhelyek száma – az új oktatási törvény előírásai következtében 20 főre leszállított csoportszám miatt – 120 hellyel csökkent. A beíratkozottak száma 240 gyermekkel kevesebb. A születések számának csökkenése miatt feleslegessé vált 40 bölcsődei hely, 1981-hez viszonyítva 48 gyermekkel kevesebbet írtak be és megszüntettek 11 gondozónői állást.²⁸

Keszthely fejlődése 1983-tól lelassult. Írhatnánk azt is: megakadt. Az állami és tanácsi beruházások megszűntek, az utolsó jelentősebb beruházás az 1987-ben befejezett 59 lakóház átadásával zárult.

A magántőke, aminek jelentkezéséről előzőleg már beszámoltunk, még nem erősödött meg annyira, hogy ezeknek helyébe léphessen. Fontos jelzés viszont az, hogy 1988-tól 714 új lakást építettek fel, ezek közül csupán kettő volt tanácsi beruházás.

A város óvodásai és óvónői megemlékeztek a százhuszonöt éve megnyitott első óvodáról, aminek valamikori bérelt helyiségeiben 1870. október 9-én Németh Dezső „iskolamester” és felesége megindították a keszthelyi kisdedek nevelését, gondozását. A ház ma már nem látható, elbontották a színház építéskor.

Stílusosan az I. számú (Vörösmarty utcai) óvoda nevelőtestülete – amelyik joggal tartja magát az első keszthelyi óvoda közvetlen és jogfolytonos utódjának – vezetőnjük, dr. Szabolcs Istvánné kezdeményezésére vállalta az ünnepi megemlékezés megszervezését. Kérésükre Jankovics Tamás szobrász fába véste a megemlékezés adatait. Az emléktáblát, mivel az eredeti épület már nem áll, a szomszéd ház falára szegeztette fel Cséby Géza a Goldmark Károly Művelődési Központ igazgatója.

A megemlékezésen a város valamennyi óvodája képviseltette magát. Csivitelő gyermekesereg gyülekezett a valamikor óvoda udvarának helyén, ahol lehet, hogy ősapáik és ősanyáik játszadoztak egykoron. Rövidesen megtelt a gépkocsi parkolónak használt terület. Az óvónők és a dajkák kedvesen rendezgették az izgő-mozgó sorokat.

A programnak megfelelő időpontban jelent meg dr. Kulcsár Péter a város polgármestere és dr. Gyergyák Ferenc a művelődési osztály vezetője.

Az emléktáblát leleplező beszéd rövid, de tartalmas volt, figyelemmel kellett lenni a kicsinyek tűrőképességére is. A beszéd elhangzása után a négy körzeti óvoda vezetőnöje helyezte el a megemlékezés koszorúit az emléktábla alá.

A városi televízió felvételt készített az ünnepségről, amit a következő adáson sugároztak a város polgárainak televíziós képernyőire. Hévíz Keszthely és Vidéke című hetilap 1995. október 19-i számának 3. oldalán 30 soros kishírral emlékezett meg az ünnepségről.

Jegyzetek a XIII. fejezethez

1. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 5392/1972. számú levele (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
2. Keszthely Városi Tanács V. B. 123/1974 számú irat (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
3. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 8271/1972. számú irat (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
4. Óvodai Igazgatóság 113/1975. számú irat (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
5. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Csoport 7641/1975. számú irat (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
6. 196/1976. számú jelentés az Óvodai Igazgatóság irattárában.
7. Tervezet (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
8. Tóth Antalné Simán Mária szíves szóbeli közlése és 301/1976. számú Óvodai Igazgatósági irat az irattárában.
9. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Osztály 239/1971. számú leirat, 207/1977 szám alatt (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
10. 156/1977. Óvodai Igazgatóság számú irat az irattárban.
11. 355–1/1977. számú irat az Óvodai Igazgatóság irattárában.
12. Veszprém Megyei Tanács V. B. elnökének 3111/1977. számú leirata az Óvodai Igazgatóság irattárában.
13. 314/1978. Óvodai Igazgatóság számú irat az irattárában.
14. A II. számú óvoda 1975–1980 években vezetett óvodai törzskönyvben az óvoda története a Sopron utcai óvoda irattárában.
15. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Osztály 239–2/1979. jegyzőkönyv (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
16. 154/1979. Óvodai Igazgatóság számú irat az irattárában.
17. Keszthely Városi Tanács V. B. 4002–54/1977 számú határozat (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
18. Zala Megyei Beruházási Vállalat 13001–26–3/80 számú irat (az Óvodai Igazgatóság irattárában).
19. 148/1980. Óvodai Igazgatóság számú irat az irattárában.
20. Tóthné Simán Mária szíves szóbeli közlése.
21. Az óvodai igazgató jelentése, az irattárban a másolata.

22. Keszthely Városi Tanács V. B. Művelődési Osztály utasítása (az Óvodai Igazgatóság irattárában).

23. Lásd X. fejezet 5-ös, XI. fejezet 5-ös, XIII. fejezet 14. számú jegyzet. Göndöcs Lászlónénak ezúttal is hálás köszönetet mondunk.

24. 401/1985. Óvodai Igazgatóság számú irat az irattárában.

25. Keszthelyi H. 1989. I. évfolyam 4. szám, 3. oldal.

26. Rokkant római katonák latin neve.

27. Népszabadság, 1995. évi okt. 16-i szám 14. oldal.

28. A Központi Statisztikai Hivatal Zala megyei évkönyvei 1981-től 1994-ig.

Keszthely óvodái a XX. század utolsó évtizedében

XIV.

Az első keszthelyi óvoda megindításának 125. évfordulója

Az előző fejezetben adósok maradtunk egy jelentős esemény ismertetésével. A város óvodái, az első keszthelyi óvoda megindításának 125. évfordulójáról nemcsak emléktábla elhelyezésével emlékeztek meg, hanem 1995. május 10-én és 11-én Országos Óvodapedagógiai Konferenciát is rendeztek. Az előadásokat mind a két nap a Balatoni Múzeumban hallgatták meg. Délután – első nap négy óvodában, a második napon már csak kettőben – szekcióüléseket tartottak. Az első napi előadásokat dr. Kotnyek István a Zalaegerszegi Pedagógiai Intézet munkatársa, Horváthné Dr. Szöllösi Ilona a Soproni Benedek Elek Óvóképző főiskola főigazgató-helyettese, Papp Gábor budapesti művészettörténész és Fábíán Károlyné a Miskolci Magyar Óvodapedagógiai Egyesület elnöke mondták el. Délután az 1. szekció ülésén dr. Szabolcs Istvánné óvodavezető elnökölt. Előadást tartott Talabér Ferencné soproni főigazgató-helyettes, korreferátumot mondtak Horváthné Völler Anna és Veér Miklósné óvónők. Az 1. szekcióülés helyszíne a Vörösmarty utcai óvoda volt. A 2. szekció a Vaszary Kolos utcai óvodában ülésezett, ahol dr. Móroczné Komáromi Gyöngyi óvodavezető elnökölt. Ő és Molnár V. József budapesti grafikus és néprajzkutató tartott előadást. A 3. szekció színhelye a Sopron utcai óvoda volt, ahol dr. Dorgai Lászlóné elnökölt. Előadást tartott Józsa Éva főiskolai adjunktus, bábművész és Bordácsné Kishonti Erika tanár, népi iparművész. A Sopron utcai óvoda óvónői bábjátékokat mutattak be. A 4. szekció a Gagarin utcai óvodában ülésezett dr. Tóth Lászlóné óvodavezető vezetése mellett. Előadást tartott Környeiné Gere Zsuzsa budapesti óvodapedagógus, Pálfi Szabolcsné és Tollár Kálmánné óvónők. A Gagarin utcai óvoda óvónői videófelvételtől dramatikus játékokat mutattak be.

A konferencia második napján a Balatoni Múzeumban dr. W. Mikó Magdolna a Magyar Óvodapedagógiai Egyesület szóvivője és dr. Hamza István a Budapesti Testnevelési Egyetem adjunktusa tartottak előadást.

A szekcióülések a második napon 10 órakor kezdődtek. Az első szekcióban dr. Kanczler Gyuláné docens, a Budapesti Tanítóképző Főiskola munkatársa és dr. Petánovics Katalin néprajzkutató a Balatoni Múzeum osztályvezetője tartottak előadásokat, Drávecz Éva és Káliné Szabó Anikó óvónők ismertették korreferátumaikat. Ez a szekcióülés is a Vörösmarty utcai óvodában volt.

A második szekció ülését a Vaszary Kolos utcai óvodában tartották. Falvy Károly budapesti koreográfus, néprajzkutató beszélt a ritmikus mozgásról és az énekes játékokról. Erről értekeztek Kiss Sándorné, Ruzics Ferencné és Szabó Csilla óvónők.

A keszthelyi Országos Óvodapedagógiai Konferencia szervezésében, rendezésében és patronálásában tevékeny szerepet vállalt a Magyar Óvodapedagógiai Egyesület, valamint Keszthely Város Polgármesteri Hivatala.

XV.

Összefoglaló az 1995. október 15-i állapotról

Keszthelyen ebben az időpontban kilenc óvoda működött (felsorolásuk a régebbi számozás sorrendjében):

Vörösmarty utcai, Galamb utcai, Sopron utcai, Rákóczi téri, Gagarin utcai, Eötvös utcai, Tapolcai úti, Vaszary Kolos utcai, Kísérleti utcai napközi otthonos óvoda.

Közülük négy kiemelt óvoda (Vörösmarty utcai, Sopron utcai, Gagarin utcai és a Vaszary Kolos utcai) vezető-nője önálló munkáltatói jogot és gazdálkodási jogot kapott. A többi tagóvodaként a kiemeltekhez csatolták.

Az óvodaépületek – a Rákóczi téri kivételével – megfelelőek, környezetük jó, felszereltségük kiegészítésre szorul, személyi ellátottságuk kifogástalan. Költségvetési kereteik, az évközi elvonások miatt, szűkösek.

A város képviselőtestülete, az egyre nehezebbé váló anyagi helyzete és a gyermeklétszám apadása miatt, kénytelen iskoláinak összevonásáról gondolkodni beleértve az óvodákat is.

A városközpont, a nyugati és az északi városrész óvodai ellátottsága megfelelő, az óvodák épületei, felszereltsége, udvarai, kertjei a mai igényeknek megfelelnek. A keleti városrész, különösen a dinamikus fejlődő Zámor, nem rendelkezik teljesen korszerű óvodával. Férőhelyhiány jelenleg ugyan nincsen, de az ott elhelyezett három tagóvoda épületei, nem erre a célra épülve, nem teljesen megfelelőek.

A város vezetősége és képviselőtestülete – távlati fejlesztési terveikben – foglalkoznak azzal a gondolattal is, hogy ebben a térségben egy új, korszerű óvodát építenek, amelyben a térség valamennyi óvodáskorú és az óvodai nevelést kívánó kisdede elhelyezhető lenne.

Adatgyűjtési időszakunk 125 éve folyamán a magyar közoktatási rendszer állandóan fejlődött, korszerűsödött és ennek megfelelően változott is. Az utóbbi fél évszázadban a változások nem mindig hatottak a haladás irányába. A pedagógustársadalom továbbképzése nem a szakmai tudás fejlesztését, hanem pártpolitikai célok elérését célozták. Az átképzések és a hozzájuk csatolt követelményrendszer – aki nem felelt meg az ideológiai elvárásoknak, azt elbocsátották – megviselte az egész pedagógustársadalom idegrendszerét, a gyakori módszerváltoztatások, kísérletezések elbizonytalanították őket.

Óvodapedagógusainkat erősen foglalkoztatja az iskolaérettség megállapításának kérdése. Adatgyűjtésünk lezárásának időpontjában, 1996. májusában, ez a kérdés sok szülő, pedagógus és gyermekpszichológus számára időszerűvé vált. Az iskolaérettség nagyon összetett kérdés. Puskás Katalin gyermekpszichológus szerint a testi fejlettségen, értelmességen kívül összefügg az egész személyiség sokoldalú fejlettségével.

A gyermekekben bizonyos készségek az ösztönös érés során kialakulnak és a bennük rejlő képességek kifejlődnek.

A mai kívánalmaknak megfelelő iskolaérettséghez azonban a szakszerű óvodai foglalkozás és természetesen a szülői ház légkörének hatása nélkülözhetetlen. Ez igen nagy kihívást jelent az óvodapedagógusoknak. Szerencsére annak eldöntése, hogy neveltje beíratkozhat-e az általános iskolába, vagy továbbra is az óvodában marad, nem kizárólag az ő felelőssége. A döntésben a körzeti

nevelési tanácsadók (orvos-pedagógus-pszichológus) szakértelme és a szülők elhatározása is segítségére van.

Az iskolaérettség mai kívánalmait Puskás Katalin úgy fogalmazza meg, hogy biológiai, pszichikus és szociális szempontokból kell olyannak lennie, hogy a tanítás és a tanulás ne legyen káros hatással sem testi, sem lelki egészségére.

Biológiaiilag akkor alkalmas, ha életkorának megfelelő testi fejlettségű és egészséges, mozgása – a finom mozgásoknál is – rendezett, látása és mozgása összehangolt.

Pszichikailag akkor iskolaérett, ha beszédkézsége, értelme, akarati és érzelmi készsége érett és munkára képes. Figyelni és összpontosítani tudjon. Korának megfelelően kiegyensúlyozott legyen, mert csak úgy tud beilleszkedni a közösségbe, alkalmazkodni hozzá. Tudja önmagát irányítani és mozgásigényét leküzdeni, hogy az iskolai órákon fegyelmezetten viselkedhessen.

Szociálisan akkor lesz iskolaérett, ha megvan benne a közösség iránti igény, és a beilleszkedési készség, lelkileg kiegyensúlyozott és hajlandó a felnőttek irányítását elfogadni.¹

A kérdés nagyon összetett és mindezen készségek kifejlesztéséhez nagy szakmai tudás szükséges. Ezzel a tudással városunk idősebb óvónői rendelkeznek és a fiatalabb óvónői nemzedéket főiskolai képzésük ma már széles körű szellemi és gyakorlati tudással bocsájtja ki az életbe. Az óvodai foglalkoztatás nagyon fontos szolgálat, az itt elkövetett hibák egész életre kiható károsodást okozhatnak.

Adatgyűjtésünk záró részeként sorra vesszük a jelenleg működő óvodáink legfontosabb adatait. Újból megemlítjük, hogy az óvodákat valamikori számozásuk sorrendjében tárgyaljuk, azzal az eltéréssel, hogy a tagóvodákat a központi óvodák után írjuk le.

Vörösmarty utcai napközi otthonos óvoda

Az előző fejezetekben már foglalkoztunk az óvoda történetével. A megítéssel bíró és számot joggal viseli, mert működését – ha nem is jelenlegi épületében – 1899 őszén kezdte meg az első óvoda céljára átalakított épületben, akkor az „I. számú községi óvoda” elnevezést kapta. Az 1870-ben megindított községi óvoda bérelt épületben működött és az 1882-ben indult zárdai óvoda egyházi létesítmény volt.

Érdekes játéka a sorsnak, hogy az óvodát 1899-ben az akkori óvónőnek átadó városi tanácsos, óvodagondnok Oppel Károly dédunokájának felesége a jelenlegi óvodavezetőnő.

Ezt az óvodát nevezhetnénk „vándoróvodának” is, mert 1951-ben előbb a régi Sörkert egyik épületébe költözött és csak 1952-ben került jelenlegi helyére.

Férőhelyeinek száma 100, az 1995/96. tanévre beíratkoztak száma: 105. A gyermekeket 5 teremben, 5 csoportban 10 óvodapedagógus, és 5 dajka neveli, gondozza.

Az óvoda vezetőnője dr. Szabolcs Istvánné.

Óvónők: Kelemen Ferencné, Jenei Mihályné, Doroszlai Erikné, Horváthné Völler Anna, Máténé Kelemen Amália, Egyed Béláné, Pete Zoltánné, Ságiné Tompos Tünde, Tóth Attiláné, Suriné Karády Gabriella.

Dajkák: Halász Lászlóné, Hegedüs Ferencné, Sipőczné Boros Mária, Hegedüs Ibolya, Homály Ferencné, Erős Lászlóné.

Az intézmény gondnoka Forintos Károlyné.

Az épület annak ellenére, hogy nem óvodának épült, a célnak megfelelő – sőt talán éppen, mert lakásból alakították át –, egy nagyobb család otthonának hangulatát tükrözi.

Kertjének és udvarának terjedelme és az ott kialakított játszótér a gyermekek nagy mozgásigényét is kielégíti. Bútorzata, textíliái, szemléltető eszközei, játécai jók, a feladatnak megfelelőek. Foglalkozásaikat egy színes televízió és egy videó lejátszó segíti. A Helikon liget közelsége és az, hogy gyér forgalmú utakon elérhető, ugyancsak kedvező lehetőséget biztosít az óvodások sétáihoz és ideális alkalmat a természet megismeréséhez.

Nagyrészt a liget forgalomtól elzárt és aszfaltozott sétatúján haladva, 15 perces sétával elérhető a Balaton, páratlan lehetőséget nyújtva a vízivilág egész éven át tartó megfigyeléséhez.

Felismerve a város élénk idegenforgalmában rejlő lehetőséget, bevezették a német nyelv játékos elsajátításához vezető foglalkozásokat. A keszthelyi gyerekek számára a német szó már nem teljesen idegen, hiszen szüleikkel a városban, vagy a vízparton járva igen gyakran hallhatják. Ezeket a játékos foglalkozásokat Horváthné Völler Anna vezeti, aki a Soproni Óvóképző Főiskola német nemzetiségi szakán szerezte meg óvodapedagógusi oklevelét. Középfokú állami nyelvvizsgával rendelkezik és 1989/90-ben német módszertani tanfolyamot végzett. Az 1990/91-es foglalkozási évben kezdte meg a német nyelvvel való megismerkedést célzó csoportmunkát. Ennek eredményét az általános iskolák német nyelvet tanító osztályaiban tovább tanuló volt óvodásainak tanárai rendre igazolják.

Az óvoda nevelőtestületének másik jelentős kezdeményezése – ami 1994-ben teljessé vált ki – a néphagyományok

nyok ápolása, különös tekintettel a népi díszítőművészeti hagyományok gyakorlása, játékok készítése útján. Ez a munkacsoport a gyermekek erős alkotókedvét és az utánzókészséggel segített kézzel végzendő tevékenységi vágyát a nagyobb gyermekekben már az előző években is felkeltette. Ezekre alapozva kezdte meg munkáját Káliné Szabó Anikó óvónő, aki díszítőművészeti kör vezetésére jogosítvánnyal rendelkezik. Foglalkoznak a kerámia alapelveinek gyakorlati elsajátításával, a Balaton-parton fellelhető – sajnos egyre gyéribben előforduló – nád- ből gyermekjátékok készítésével, vesszőfonással, gyékényszövés- sel, bőrzéssel. Működik még Doroszlai Erik- né vezetésével a „mesekuckó”, ahol bábok és egyéb kellékek készítésével életre kelthetik a mesék szereplőit. Az óvodában kiemelt szerepet kap a testi nevelés, ezen belül a testnevelés.

Az Országos Óvodapedagógiai Konferencia idejére az óvoda alkalmazottai és a szülők óvodatörténeti dokumentumokat gyűjtöttek össze és állítottak ki az óvodában.

Nem feledkeztek el a 125 éves első óvoda megindításáról sem. Az épületet a színház építéskor lebontották, így a nevelőtestület által felkért fafaragóművész által készített emléktáblát csak a szomszéd ház helyére épült egyemeletes ház oldalfalán tudták elhelyezni. Az avató beszédet dr. Kulcsár Péter, a város polgármestere mondotta és a város óvodásai helyezték el alatta virágjaikat.

1996 áprilisában 2 napos megyei továbbképző tanfolyamot rendeztek „Vezetésmélet és módszertan” témakörben. Három napos intenzív továbbképzés volt Zala és Somogy megye óvodavezetőinek. Az elhangzott előadások a „menedzselés” témakörrel foglalkoztak.

Ugyancsak a tavasz folyamán Zalaegerszeg és város- környéke óvodavezetőinek munkaközösségének 25 tagja látogatta meg a Vörösmarty utcai óvodát, céljuk szakmai tapasztalatcsere volt.²

Tapasztalva azt, hogy milyen nehézségekbe került jelen tanulmányunk adatainak összegyűjtése és mennyire hiányos az írásos anyag képi dokumentálása, a Keszthelyi Szolgáltató Szövetkezet Fő téri fényképészeti műtermében megrendeltük a jelenleg működő kilenc óvoda alkalmazottainak, beíratkozott gyermekeinek csoportképét és az óvodaépület külső homlokzatáról egy képet. Természetesen a beíratkozott gyermekek közül sokan hiányoznak, hiszen ilyen nagy létszámok mellett szinte lehetetlen olyan napot kiválasztani, amikor minden gyermek részt vesz a foglalkozásokon. A most következő képeknél nem tüntettük fel készítőjük nevét, ezért ezúttal közöljük, hogy azokat a képeket, amiket az óvodaleírásoknál közlünk, a Keszthelyi Szolgáltató Szövetkezet Fényképészeti Műterme készítette.

Tervezzük tanulmányunk egy példányát, a benne található fényképfelvételek filmjeit csatolva, a Balatoni Múzeum Könyvtárában elhelyezni. Tesszük ezt annak reményében, hogy a következő 125 év elteltével e kérdéssel foglalkozó kutató munkáját ezzel meg fogjuk könnyíteni.

*Balra az óvoda épületének
utcai homlokzata.*

*Középen az óvoda alkalmazottai az 1995/96-os
tanévben.*

*Álló sorban balról jobbra:
Molnár Lajosné, Halász
Lászlóné, Bartalics Katalin
(dajkák), Máténé Kelemen
Amália (óvónő), Balogh
Lászlóné (óvónő), Kelemen
Ferencné (óvodavezető h.),
Egyed Béláné (óvónő), Pete
Zoltánné (óvónő), Káliné
Szabó Anikó (óvónő), Jenei
Mihályné (óvónő). Ülnek:
Homály Ferencné (dajka),
Doroszalai Erikné (óvónő),
Balogh Szilvia (óvónő), dr.
Szabolcs Istvánné
(óvodavezető), Horváthné*

A Vörösmarty utcai óvoda 1995/96-os tanévre beiratkozott gyermekeinek csoportja

A Vörösmarty utcai óvodába 1995/96-ban felvett gyermekek névsora:

Mini-kis csoport:

Friebert Attila, Győrei Benjámin, Győző Bianka, Keller Dániel, Kusztor Dávid, Marton Balázs, Nagy Ákos, Patai Noémi, Németh Noémi, Pintér Eszter, Tikk Attila, Turupoli Péter, Óvári László, Tarnai Attila, Tóth Ádám, Horváth Anna, Strausz Júlia, Szászi Nikolett, Steger Domonkos, Simon Ádám, Pátka Viktória, Baló Richard, Mikó Gábor.

Kis-középső csoport:

Bakos Viktória, Ferencsik Mónika, Ágoston Gergő, Hosszú Andrea, Oláh Nikolett, Pajor Patrícia, Porkoláb Márton, Sárközi Viktória, Steffler Dávid, Szőke Szandra, Reszeli Soós Ádám, Vid Emília, Bagyó Gergely, Lázár Helga, Lugosi Barnabás.

Vegyes csoport:

Bakics Balázs, Balogh Tamás, Brazsil Ágnes, Budai Réka, Dévényi Róbert, Dombi Flóra, Fonyó Dávid, Hardy Gabriella, Kiss Virág, Kisvári Lilla, Kocsis Bence, Lencse Zsófia, Major Zsolt, Mersei Hella, Molnos Ádám, Nagy Balázs, Pampetrics Áron, Strausz Éva, Szabolcs Bence, Tamási Bálint, Tar Bernadett, Tar Gergely, Temleitner Kitti, Üveges Máté, Záborszky Péter, Zevényi Luca.

Angyal András, Antal Bálint, Bartalis Bertalan, Benke Dóra, Csütörtöki Attila, Gede Lolita, Kirimi Dániel, Hancz Alexandra, Lóth Áron, Nagy Roland, Osváth Róbert, Porkoláb Péter, Samu Martina, Simon Balázs, Stéger Bence, Tusza Gergely, Tóth Levente, Tóth Krisztina, Tylus Szabina, Tylus Szandra, Villányi Anna.

Nagy-középső csoport:

Bakos Zoltán, Benke Péter, Berta Bianka, Élő Benjámin, Hertelendy Mátyás, Holács Tamás, Horváth Szabina, Horváth Zsombor, Kovács Evelin, Kovács Klaudia, Köbli Ádám, Móricz Virág, Nagy Ádám, Nagy Gergely, Németh Dániel, Papp Gábor, Pál Valentina, Poh Zsófia, Serleg Eszter, Stéger Dalma, Targuba Richard, Takács Roland, Tolnai Margaréta.

A gyermekek csoportjában természetesen nem szerepelhet valamennyi gyermek, mert nincs olyan nap, amelyiken mindegyik az óvodában tartózkodna. A felvétel nem valami jól sikerült, vannak akik árnyékba kerültek és olyanok, akik lehajtják fejüket. A fényképész nem alkalmazta – talán már el is felejtette – azt a régi fényképész fogást, hogy a felvétel előtt elkiáltja: „most repül ki a kismadár”.

Tapolcai út 1/a. alatti napközi otthonos óvoda

1975. augusztus 22-én készült el az Agrártudományi Egyetem Deák Ferenc utca 57. szám alatti épületegyüttesének telkén, a Vak Bottyán utcára kinyitott bejárattal, a volt nyomdaépület átalakításával létrehozott óvoda. Innen 1990-ben a Lovassy Sándor utcába költözött, az Univerzál ruhagyár egyik épületébe. Az átköltöztetés a tagóvodát nagyon hátrányos helyzetbe hozta. A csendes utcából egy nagyforgalmú főútvonalra kerültek és annak is arra a részére, ahol az utca még szűk és sűrűn beépített. Az utca forgalma igen élénk, mert a Balaton-part csak ezen az úton érhető el, azonkívül a belvárost kikerülve erre haladnak a hancóki városrész felé igyekvő gépjárművek. A közlekedés zaja, kipufogó gáza és a járművek által felvert por nem használt a kicsi emberkének.

A helynek egyetlen kedvező jellemzője a Balatonhoz való közelsége volt. Az óvoda igazi vándoróvoda lett, mert 1995-ben újból költöznie kellett. Ezúttal a volt növényvédelmi intézet Vásártéren volt épületében kaptak helyet. A Növényvédelmi Kutatóintézetnek az Agrártudományi Egyetemhez csatolása után az épületben bölcsődét helyeztek el.

A tagóvoda férőhelyeinek száma: 40, az 1995/96-os tanévre beiratkozottak száma 54, a gyermekeket 2 csoportban 4 óvónő és 3 dajka neveli, gondozza.

Tagóvodavezető: Egyedné Laczkó Judit.

Óvónők: Albrecht Gézáné Nagyné Drávucz Éva, Balogh Tamásné.

Dajkák: Hajdú Józsefné, Kocsis Ervinné és egy 4 órás kisegítő.

Az óvoda tantestülete, a Balaton közelsége és viszonylag könnyű megközelíthetősége miatt a tó megismerését és a természet védelmét tűzték ki fő feladatul. Tavasztól késő őszig sokat sétálnak a Balaton partján, s nem mindig csak az aszfalton. Megismerkednek a környezetvédelem fontosságával. A Kastélymúzeumban az építészet, a bútortipar, a festészet remekeivel. Parkjában a „csinált természet” szépségeivel. A Balatoni Múzeumban a tó élővilágával, s annak azzal a részével, amit élőben nem láthatnak, mert rejtve marad a sétálók előtt, de azzal is, ami már nem is létezik, mert kipusztult növény- és állatvilágunkból. A környezetvédő munkacsoportot vezetője Egyedné Laczkó Judit tagóvodavezető.

Nagyné Drávucz Éva óvónő a zene-mozgás-tánc alapjaival ismerteti meg az óvodás gyermekeket.

Albrecht Gézáné óvónő a vizuális nevelés területén bővíti a gyerekek ismereteit, különleges technikák elsajátításával, gyakorlásával.

Óvodájuk életében mindez azt a célt szolgálja, hogy a gyermekek örömteli, tevékeny életet éljenek az óvodai évek során, biztos ismeretekkel, készség illetve képesség szintekkel kerüljenek az iskolába.³

Krisztián, Kupovics Tünde, Kupovics Péter, Sárközi Melanie, Zsimkó Balázs, Horváth Bettina, Tóbiás Gábor, Rácz Barbara, Baán Márk, Horváth Mihály, Király Zsófia, Lenkovics Attila, Zombori Szilvia.

Nagy csoport:

Hozlár Edina, Márton Csaba, Domján Krisztián, Farkas Tamás, Horváth Arnold, Márkus Eszter, Lóki Richárd, Somogyi András, Titi Anita, Gelencsér Ádám, Szabadics Gábor, Kardos Anna, Keserű Eszter, Koma Csaba, Papp Sára, Varga Balázs, Horváth Renáta, Akácfalvi Alex, Borbély Ottília, Horváth Ervin, Lenkovics Éva, Marton Milán, Parragh Gergő, Molnár Vajk, Matiszko Milán, Büki Zsolt, Kucséber Viola, Világos Bálint.

A Tapolcai út 1/a. alatti napközi otthonos tagóvodába 1995/96-ban beiratkozott gyermekek névsora.

Kis-középcsoport:

Bagyó Barbara, Horváth Gréta, Lenner Olivér, Lóki Dianna, Németh Richárd, Zsimkó Tímea, Czink Zsolt, Domján Martina, Fekete Enikő, Gelencsér Dávid, Márkus Fanni, Németh Renáta, Vincze Viktória, Horváth

Az óvoda épülete

*A Tapolcai út 1/a. alatti napközizotthonos tagóvoda
1995/96. évi munkatársai.*

*Áltnak: Hajdú Józsefné, dajka, Egyedné Laczkó Judit
tagóvodavezető.*

*Ülnek: Nagyné Dravecz Éva óvónő, Albrecht Gézáné
óvónő, Kocsis Ervinné dajka*

A Tapolcai út 1/a. alatti napközi otthonos tagóvodába 1995/96-ban beiratkozott gyermekek csoportképe

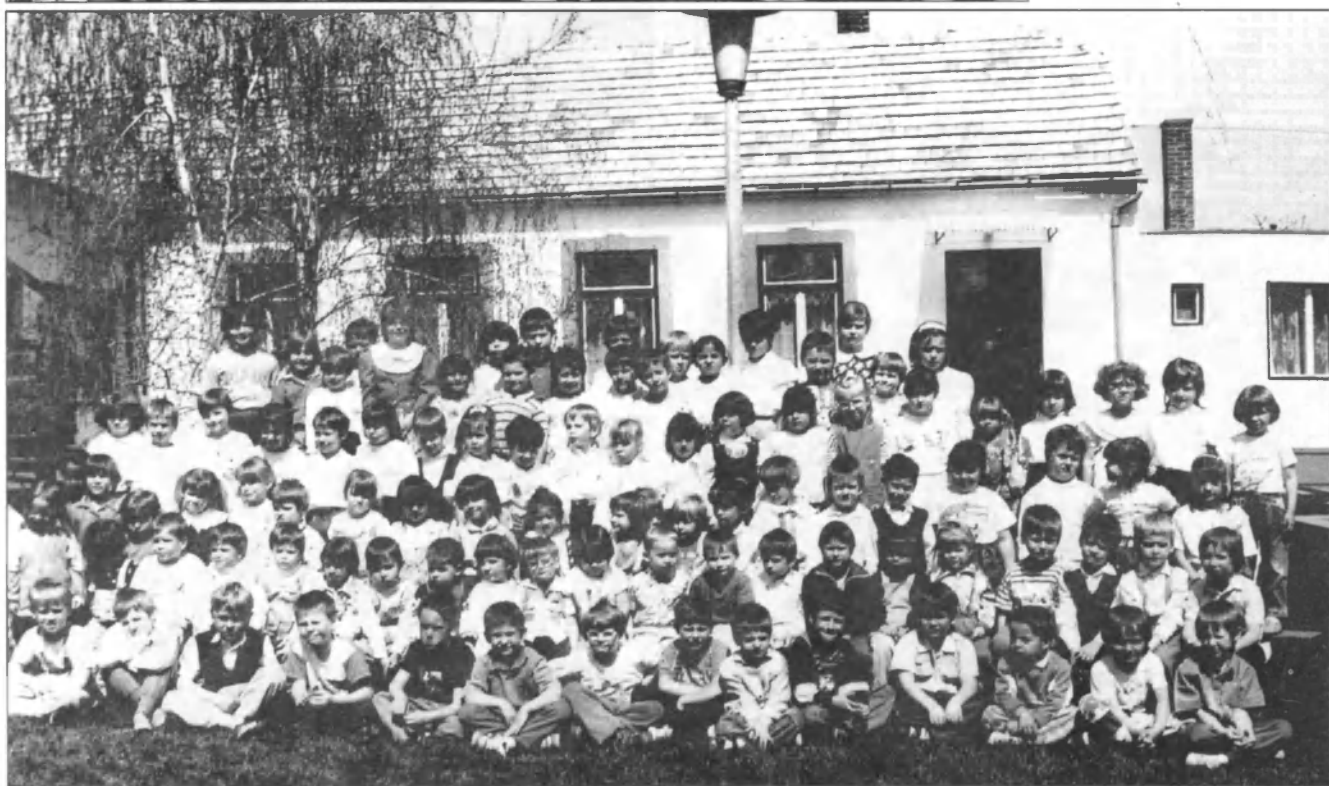
*A Sopron utcai új óvoda épületét 1979-ben adták át.
A két épületet szakszerűen kialakított és jól gondozott
park veszi körül*

*Középen a Sopron utcai napköziotthonos óvoda
dolgozói az 1995/96-os tanévben.*

*Álló sor: Erdélyiné Salamon Szilvia óvónő, Horváth
Lászlóné dajka, Péterné Horváth Margit óvónő, Nagy
Józsefné óvónő, Németh Lajosné vezető h. óvónő,
Szalai Imréné dajka, Deli Józsefné dajka, Németh
Lászlóné gondnok, Palaczky Tamásné dajka,
Dézsenyi Lajosné dajka, Dr. Dorgai Lászlóné
óvodavezető.*

*Ülő sor: Pétekné
Takács Katalin óvónő
Szent Gály Viola
óvónő Vasas Józsefné
óvónő Markóné Rigó
Krisztina óvónő,
Edviné Molnár Judit
óvónő, Füleli Beáta
óvónő Sipos Jánosné
dajka*

*A képen a gyermekek mögött látható az óvoda régi épülete, amit 1931. szeptember 23-án vehettek birtokukba a
képen látható kisdedek nagyszülei. Az épületet az elmúlt években több ízben is átalakították, toldalékokkal
bővítették*

Sopron utcai napközi otthonos óvoda

A városban működő óvodák közül ez a másodikként alapított, az óvodák épületei közül az egyik a legrégebben épített. 1931-ben fogadta először a gyermekeket. A telken valamikor lakóház állt, annak lebontása után helyére új óvodaépületet emeltek. Több átalakítás után nyerte el mai formáját. Nagy kertben, árnyas fák között áll két épülete. Az utcáról nem is látható. Utcája – a valamikor nagy forgalmú főút vonal, amelyen Hévízre, Karmacsra, Zalaszántóra igyekvő járművek robogtak – ma már csendes összekötő út lett. A széles úttestől több méter széles sáv választja el. Ezt a parkolásra kijelölt sávot bokrok szegélyezik. Két tagóvodája van, a II. számú (Galamb utcai) és a IV. számú (Rákóczi téri).

Az óvoda férőhelyeinek száma: 100, az 1995/96-os tanévre beíratkozottak száma: 123, a gyermekeket 5 csoportban 10 óvónő és 7 dajka neveli és gondozza. Csoportszobák száma: 5.

A körzeti óvoda vezetője: Dr. Dorgai Lászlóné. Óvónők: Németh Lajosné, Vasas Józsefné, Füles Beáta, Nagy Józsefné, Péntekné Takács Katalin, Edviné Molnár Judit, Péterné Horváth Margit, Markóné Rigó Krisztina, Szent Gály Viola, Erdélyiné Salamon Szilvia.

Dajkák: Dézsényi Lajosné, Sipos Jánosné, Horváth Lászlóné, Szalai Imréné, Dely Józsefné, Palacky Tamásné, Fésüs Zoltánné.

1989/90-ben alakultak az óvodai szakmai munkaközösségek. Elsőként 1989-ben az ének-zenei munkaközösség. Feladatukként Zala megye néphagyományainak feldolgozását és szellemi értékeinek terjesztését vállalták. Az összegyűjtött, már csak a nagyanyák és dédanyák által ismert, kiveszőfélben lévő dalok és játékok mellett gyűjtötték a még ma is élő jellegzetes zalai dallamokat és népi játékokat. Ezekre megtanítják óvodásaikat. Gondosan választották ki a gyűjtött anyagból azokat, amelyek mozgásanyaga és hangkészlete megfelel az óvodáskorú gyermekek adottságainak. A munkaközösség vezetője dr. Kládlér Károlyné.

Az óvoda nevelőtestülete jó kapcsolatot létesített a közeli Kastélymúzeum vezetőségével és 1990 óta évente két alkalommal rendeznek a Tükör-teremben jótékony célú esteket, ezek bevételét az óvoda játékkészletének fejlesztésére fordítják. Decemberben „Lucázást”, betlehemes adnak elő a kicsinyek, áprilisban pedig a tavaszi népszokások felelevenítése a program: kiszézés, villőzés, húsvéti locsolás, májusfa kitáncolás stb.

1990-ben az óvodakörzetből 10–12 óvónő kis kamarakórust alapított. A kastélybeli jótékony esteken az ő kánonjaik kötik össze egységes előadássá a gyermekek műsorszámait.

Ugyancsak 1989-ben alakult meg a bábcsoport is, eleget téve annak a kodályi felhívásnak: „Hozzon a gyermekeknek mindenki, amit tud, játékot, zenét, örömet...” Minden kisdéd örömmel fogadja a megelevenedő bábokat, melyek verset mondanak, énekelnek és meséket elevenítenek meg. Már az előkészületek is közösségformáló hatással vannak felnőttekre, gyermekekre egyaránt. Gyűjteni kell az anyagot a bábokhoz, a díszletekhez (erre minden alkalmas: dobozok, ruhaanyagok, fonalak, gombok, termések). A gyűjtésben nemcsak az óvadás, hanem egész családja (apa, anya, testvér, nagyszülő) részt

vehet. A bábcsoport által fel nem dolgozott maradékból maguk az óvodások is barkácsolhatnak bármit, akár bábokat is. 1990-ben az ott készített bábokból nagy sikerű kiállítást rendeztek. A bábjáték különösen alkalmas az óvodai nevelőmunka segítésére.

A báb-munkacsoport vezetője Mogyorósi Józsefné.

Az 1990/91-es tanévben alakult meg a Freinet munkaközösség. Mottójukként a következő idézetet választották: „A nagy varázslat mindig az óvónők kezében, fejében, szívében történik.” Celestin Freinet francia pedagógus reformer alternatív programja három nagy tartópilléren nyugszik: közel kell kerülnünk a természethez, magához az élethez és meg kell találnunk az önkifejezésünk szabadságát. Nincsenek megszokott begyöppösödött óvodai kényszerfoglalkozások. A gyermekek játszókedvüket, mozgásigényüket szabadon élhetik ki az óvodai tartózkodások alatt, s hogy ez ne váljék céltalanná az már az óvónő feladata; az ő varázslata az, hogy a gyerek ne vegye észre, irányítják tevékenységét. A munkaközösség munkáját Bordácsné Kishonti Erika népi iparművész segíti, aki havonta egy alkalommal foglalkozik a csoporttal, tanítva őket a népi kismesterségek fortélyaira, a szövésre, fonásra, gyöngyhímzésre, mézeskalács sütésére, húsvéti hímes tojások festésére. Az új módszer alkalmas arra, hogy a természetismeret és a környezetvédelem alapelveit elültesse a fogékony kis lelkekbe.

A munkacsoport vezetője Vasas Józsefné.

1995-ben alakult meg a negyedik munkaközösség, céljuk a mennyiség, tér és idő ismerete. Vezetője Salamonné Kurucz Ildikó. A matematikai munkaközösség megalakításáról a nevelőtestület, szakmai beszélgetés alkalmával, közösen döntött, elhatározták, hogy az 1995–96-os tanévben, a három óvodából e téma irán érdeklődők számára ily irányú foglalkozást indít. A tervezés fő szempontjával a mikrocsoportos foglalkoztatási formát határozták meg, mivel a cselekvő tapasztalás, az új ismeretek befogadása ebben a formában valósítható meg a legeredményesebben. A tematikát két részre bontották. A foglalkozások első felében az egyes matematikai feladatokhoz eszközöket gyűjtöttek. Az eszközgyűjtésnél fontosnak tartották, hogy azok a gyermekek által ismertek legyenek és maximálisan természetközeliak. Későbbiekben egy-egy feladatkört közösen dolgozhattak ki az új eszközöket felhasználva, új módszerekkel, amelyek a problémamegoldó gondolkodást fejlesztik.

Mottójuk: „Minden módszer jó, amely éhséget ébreszt a tudás iránt és növeli a hatékony munkakedvet.” (C. Freinet)

A Nemzeti Ifjúsági és Szabadidőközpont az Egészséges Életmóddért Alap Kuratóriuma 1992-ben pályázatot hirdetett. Az óvoda nevelőtestülete közösen pályázott, munkájukat 100 000 Ft-tal jutalmazták. Ökrös szekérrel, lovas kocsival, vonattal, várral, gyermek függőhíddal bővült az udvari sport-játékkészlet. A fából készült, esztétikus, környezetbe illő játékokat 1993 márciusában vehették birtokba a gyerekek.⁴

(A Sopron utcai napközi otthonos óvodába 1995/96-ban felvett gyermekek névsora a 74. oldalon található.)

A Sopron utcai napközi otthonos óvodába 1995/96-ban felvett gyermekek névsora:

Kis csoport:

Babócsai Sára, Bogdán Alexandra, Bogdán István, Cser Benjámin, Cserép Leticia, Dörnyei Ádám, Farkas Nikolett, Farkas Zsanett, Fellner András, Fülöp Noémi, Haraszti Veronika, Juhász András, Kiss Anna, Koller Péter, Kubola Vivien, Pál Gergely, Pintér Ferenc, Pető Renáta, Pécsi Tamás, Rádai Szabina, Szabó Alexandra, Talabér Balázs, Takács Kinga, Velencei Patricia, Kocsondi Nelli, Göndöcs Nóra.

Vegyes csoport:

Bangó Dávid, Erdélyi Ádám, Fisli Richárd, Fodor Tímea, Csüri Tibor, Horváth Péter, Ignác Krisztián, Kajtár Roland, Kanász Alexandra, Kárászi Alexandra, Kovarszki János, Lendvai Blanka, Németh Barbara, Péntek György, Sárcz Rebeka, Somogyi Andrea, Suri Dóra, Szabó Csilla, Sztolyka Alexandra, Temleitner Tímea, Vass Bálint, Velencei Krisztina, Várbíró Bence, Göndöcs Balázs, Bakacsi Eszter, Csizmár Orsolya.

Osztott nagy csoport:

Bíró Csilla, Berger Klaudia, Bogdán Zsolt, Bors Szimonetta, Czémán István, Hada Bálint, Hanzel Balázs, Horváth János, Kállai Eszter, Kovács D. Barbara, Márton Zoltán, Márton Tamás, Molnár Áron, Molnár Bence, Molnár Csaba, Németh András, Pál Enikő, Szalai Norbert, Szita János, Takács Annamária, Takács Gergő, Vincze Viktor.

Középső csoport:

Andor Krisztina, Ángyán István, Cserép Enikő, Farkas Gertrud, Fodor Klaudia, Gyutai Alexandra, Horváth Melinda, Horváth Noémi, Horváth Réka, Ihász Anett, Kéri Marcell, Kiss Dávid, Kolezsár Eszter, Kovács Bettina, Lázár Dóra, Mérc Kitti, Németh Ádám, Németh Ramona, Nyíró Balázs, Péntek Melitta, Szörényi Tamás, Tököli Attila, Újlaki Krisztina, Gelencsér Gergő.

Nagy csoport:

Baracsi Nóra, Bogdán László, Cser Vivien, Csönge Krisztián, Farkas Éva, Farkas Zsanett, Fatér Imre, Horváth Nikolett, Ipacs Krisztina, Kolompár Roland, László Szandra, Lovas Viktória, Makkos Gábor, Máté Ádám, Nyögéri Róbert, Pandur Géza, Páll Tamás, Pozsgai Ágnes, Szabó Norbert, Buda Csilla, Csák Zsolt, Horváth Klaudia, Palkovics Erika, Csalló Zsolt, Simonfai Ágnes.

Galamb utcai napközi otthonos óvoda

A Sopron utcai óvoda tagóvodája. A zárdai óvoda államosítása után nem sokkal, 1951-ben a zárdai épületéből költözött az ideiglenesen a Sörkertbe helyezett 1. számú községi óvoda helyére. A Rákóczi tér és a valamikori Hajdú, jelenleg Bem utca sarkán lévő Rajna korcsma lebontása után első keszthelyi óvodaépületként épült ez az óvoda (az 1870-ben megindult óvoda bérelt helyiségben működött). A régi épületet több alkalommal is felújították, a legutóbbi ilyen munka az 1978/79-es tanévben történt, amikor a harmadik csoportszobát alakították ki. Az épületet a város 1993-ban eladta és az óvoda áttelepült a Galamb utcai bölcsőde helyére. Az eredetileg családi háznak készült, később bölcsődeként használt létesítmény falképe, helyiségeinek mérete és a hozzá tartozó udvar a Rákóczi tér 22. alatti épületnél lényegesen jobb elhelyezést biztosít. Az épület alapterülete 318 négyzetméter, a hozzá tartozó kerté 786 négyzetméter.

A tagóvoda vezetője Salamonné Kurucz Ildikó.

Óvónők: Kovács Ilona, dr. Kládlér Károlyné, Borbély Lászlóné.

Dajkák: Horváth Tiborné, Tombor Jenőné, Szabó Ferencné.

A férőhelyek száma: 40, az 1995/96-os tanévre beiratkozottak száma: 46. A gyermekeket két csoportban 4 óvónő és 3 dajka neveli és gondozza. Csoporttermeinek száma 2.

A Galamb utcai napközitthonos óvodába 1995/96-ban felvett gyermekek névsora:

Árvai Endre, Bogdán Mónika, Czimondor Péter, Deák Krisztina, Forgács Jennifer, Fekete Roland, Gulyás Tamás, Hajdó Bella, Horváth Andrea, Horváth Ádám, Horváth János, Horváth Miklós, Lendvai Tünde, Nagy Renátó, Patyi Orsolya, Sárközi Katalin, Sárközi Ramona, Szántó Zoltán, Szeles István, Szeles Zsolt, Vida Zsófia, Pintér Tamás, Lukács Márta.

Árvai Alexandra, Bella László, Bogdán István, Bogdán József, Bogdán Tamás, Csörnyei Márk, Hajdó Bianka, Heidinger Judit, Horváth Dorottya, Horváth István, Horváth Zsófia, Ibrahim Hany Ibrahim, Koma Tímea, Kománovics Ivett, Kozma Dávid, Lasics Anett, Lendvai Patrik, Lukács Krisztina, Marwa Hany Ibrahim, Pete Olivér, Savanyó Endre, Szalai Gábor, Szekeres Andrea, Szekeres Péter.

*Balra a Galamb utcai
napköziotthonos óvoda épülete*

*Középen a Galamb utcai napköziotthonos óvoda
dolgozói az 1995/96-os tanévben.*

*Álló sor balról jobbra: Szabó Ferencné dajka,
Borbély Lászlóné óvónő, Tombor Jenőné óvónő, dr.
Kládler Károlyné óvónő, Horváth Tiborné dajka.
Ülők: Salamonné Kurucz Ildikó tagóvoda-vezető,
Kovács Ilona óvónő*

A Galamb utcai óvoda óvodásai

*A tagóvoda Rákóczi
téri bejárata*

*Középen a Rákóczi téri napköziotthonos tagóvoda
dolgozói az 1995/96-os tanévben.*

*Álló sor balról jobbra: Földő Jánosné dajka,
Németh Gyuláné dajka, Szilágyi Zsoltné dajka
Kissné Varga Szilvia óvónő, Kaszás Ibolya óvónő,
Uzsoki Cecília óvónő.*

*Ülnek: Bodor Lászlóné dajka, Vincze Mihályné
tagóvoda vezető, Mogyorósi Józsefné óvónő,
Gujgiczner Gézőné óvónő*

A gyermekek egy csoportjának fényképe

Rákóczi téri napközi otthonos óvoda

A Sopron utcai óvoda tagóvodája. A régi épületet 1960-ban alakították át napközi otthonos óvodává. Alapterülete 242 négyzetméter, a hozzátartozó udvar 500 négyzetméter. Az épületet több alkalommal átalakították, korszerűsítették, szem előtt tartva a létszámnövekedést és a szakmai színvonal emelését. 1978-ban – egy nagyobb felújítás során – a konyha megszüntetésével egy harmadik csoport elhelyezésére alkalmas foglalkoztató terem alakították ki. A régi épületet újjávarázsolni nem lehetett, alapterülete maradt a régi, de a szép, parkosított és gondozott udvara kárpótolja a gyermekeket.

A tagóvoda vezetője Vincze Mihályné.

A férőhelyek száma 60, az 1995/96-os tanévben beiratkozottak száma: 71. A gyermekeket 3 csoportban, 6 óvónő és 4 dajka neveli és gondozza.

Az intézmény jelenlegi dolgozói (zárójelben a leánykori név és az idehelyezés időpontja): Vincze Mihályné (Farkas Franciska, 1960. máj. 8.), Gujgiczér Gézané (Molnár Magdolna, 1966. aug. 1.), Mogyorósi Józsefné (Mihajlov Mária, 1973. jan. 1.), Uzsoki Cecília (1981. aug. 1.), Kaszás Ibolya (1984. aug. 1.), Kissné Varga Szilvia (1995. szept. 1.), Budai Olivérné (Kiss Judit, 1985.) óvónők.

Földő Jánosné (Hobár Júlianna, 1984. jún. 1.), Németh Gyuláné (Balla Ilona, 1989. júl.), Szilágyi Zsoltné (Sándor Ildikó, 1991) és Bodor Lászlóné (Egri Aranka, 1994. febr. 1.) dajkák.

Régebbi alkalmazottak voltak: Czencz Ágnes vezető óvónő, körzeti óvodai felügyelő 1961. okt. 1-jétől 1975 augusztusáig. Újházi Vincéné óvónő 1963. aug. 1-jétől 1974. szept. 1-jéig. Dajkák: Hideghéthy Béláné 1960. máj. 8-tól 1967. márc. 2-ig, Mórnicz Józsefné 1960. máj. 8-tól 1969. dec. 1-jéig., Varga Ferencné 1967. márc. 1-jétől 1982-ig, Balázs Ferencné 1970-től 1991-ig, Katona Erzsébet 1978-tól 1984-ig, Lukács Józsefné 1982-től 1989-ig.

A központi és a másik tagóvodával karöltve az óvónők különböző munkaközösségeket alakítottak. A báb-munkaközösség a gyermekek szórakoztatására és az anyagi bevétel növelése érdekében évente több bábelőadást tart a város többi óvodája részére is.

A három óvoda nagycsoportosai évente két alkalommal a Kastélymúzeum Tükör-termében jótékony célú előadást tartanak.⁵

A Rákóczi téri napközi otthonos tagóvodába 1995/96-ban felvett gyermekek névsora:

Kis csoport:

Adrián Dániel, Bakos Stella, Bogdán Attila, Boros Petra, Borsó Péter, Darabont Viola, Fatér Tamás, Hangácsai Klaudia, Hérics Bence, Héizinger Diána, Horváth Alexandra, Varga Szandra, Komjáti Dávid, Méhes Szabina, Mocsár Szilvia, Nagy Katalin, Nagy Zsuzsanna, Porkoláb Bence, Sági Richard, Szalai Richard, Székely Alexandra, Tomor Dóra, Tóth Richard, Ugróczi György, Győrői Adél.

Középső csoport:

Baki Dániel, Baráth Márton, Borsó Zoltán, Czenkli Renáta, Darabont Péter, Darabont Szilvia, Dudás Dávid, Fatér Benjámin, Fellner Tamás, Gyenese Dóra, Halápi Tamás, Haraszi Csaba, Horváth Anna, Jónás Dávid, Kovács M. Tamás, Nádasiné Nóra, Németh Anikó, Sárközi Nikolett, Szabó Balázs, Szigeti Gábor, Szücs Dóra, Tóth Csilla, Rádai Dániel.

Nagy csoport:

Bándi Boglárka, Bokor Anett, Csiszár Ádám, Durgó Veronika, Egyed Zsófia, Hadnagy Szabina, Horváth Csaba, Kiskó Tibor, Király Jenő Dániel, Koller Alexandra, Koloszar Tamás, Kovács Domonkos, Lutor István, Nagy István, Nagy Péter, Pintér Ádám, Sipos Etelka, Somogyi Norbert, Steierlein Kristóf, Tomor László, Tormási Anna, Vörös Viktória, Rádai Zsuzsanna.

Gagarin utcai napközi otthonos óvoda

Működését 1973. november 15-én kezdte meg, jelenleg hozzá tartozik az Eötvös utcai tagóvoda is.

Épülete eredetileg is óvodának és bölcsődének épült. Jelenlegi beosztását többszöri átalakítás után kapta meg.

Férőhelyeinek száma 100. Az 1995/96-os évre beiratkozott gyermekek száma: 128. A gyermekeket 5 csoportban 10 óvónő és 6 dajka neveli és gondozza. Csoporthelyiségeinek száma 5, jól használható tornateremmel rendelkezik.

Az óvoda vezetője: dr. Tóth Lászlóné. Gondnok: Györgyfalvy Csabáné.

Óvónők: Szalai Istvánné, Sári Gáborné, Gubiczáné Kulcsár Margit, Fitzer Ágnes, Bazsonyi Gyuláné, Brunerné Horváth Erika, Varga Róbertné, Nagy Lajosné, Pálfi Szabolcsné, Csontos Táborné. Dajkák: Gerencsér Jánosné, Farkas Attiláné, Horváth Lajosné, Horváth Zoltánné, Németh Ferencné, Fischli Józsefné.

A Gagarin utcai óvoda megalakulása óta együtt működik az épület másik részében elhelyezett bölcsődével. A két intézmény munkakapcsolata jó, inkább segítik, mintsem gátolják egymást. A bölcsődéből „kiöregedő” gyermekek többsége az itteni óvodába iratkozik be.

Az intézményben a legközvetlenebb környezetet úgy alakították ki, hogy a gyermekektől kezdve az óvónőig mindenki jól érzi benne magát, szívesen tölti ott idejét. Ezzel lehetővé vált az óvodai nevelő munka jó színvonalának megőrzése. Ez annak ellenére sikerült, hogy ez a város egyik legzsúfoltabb óvodája, s emiatt az itt dolgozók nagyobb terhelésnek vannak kitéve.

Az óvodai szakmai munka fejlesztését kiemelt feladatnak tekintik, nagy hangsúlyt fektetnek az óvodapedagógusok és a gyermekeket gondozó dajkák szakmai kultúrájának fejlesztésére. Kialakították az óvodájuk szakmai arculatát, melynek lényege: a játékoság, folyamatosság, és az egyes gyermekek képességeinek, tulajdonságainak fejlesztése. Sokat merítenek Freinet pedagógiájából, mivel alap gondolatai időtállóak. Az életet és a természetet tekintette a tanulás fő forrásának, mindkettő lényege az állandó fejlődés és az örökös megújulás.

Az intézményben két területen működik szakmai munkaközösség. A környezet megismerésének és megvédé-

sénc lehetőségei az óvodai nevelésben – témájú csoport vezetője Krisztné Srágli Márta, a dramatikus játékok és a népi kultúra témájú Pálfi Szabolcsné. A munkaközösségek eredményesen tevékenykednek, segítik a csoportokban folyó nevelőmunkát.

Az irodalmi munkaközösség tagjaiból már egy aktív, városi szinten is bemutatkozó színjátszó csoport jött létre. Három éves hagyományuk van és további terveket fontolgatnak a színjátszás terén.

Több pályázaton vettek részt, legsikeresebb pályamunkáik az egészséges életmódra nevelés témakörben voltak. A pályázatokon nyert pályadíjak összegéből bővítették az óvoda tárgyi eszközellátottságát. Az Eötvös utcai tagóvoda udvarán sportolásra alkalmas játszótornyot hoztak létre. A Gagarin utcai óvodába tornatermi berendezéseket és sportfelszereléseket vásároltak.

1994-ben Pálfi Szabolcsné megyei szintű egyéni szakmai pályázaton első helyezést ért el.

Sikeres pályamunkákat készítettek óvodás gyermekeik különféle gyermekrajz-kiállításokra, városi, megyei pályázatokon sok szép eredményt értek el velük. Az 1994. évi országos rajzpályázaton a tagóvoda három nagycsoportos gyermeke közös munkája első helyezést ért el.

Említésre méltók az óvodásaik sporteredményei is, korosztályuk vetélkedőin rendszerint az első három hely valamelyikét szerezték meg.

Nevelőmunkájuk során a szülők külön kívánságainak is próbálnak eleget tenni. Egyre több gyermek veszi igénybe a délutáni önköltséges foglalkozásokat, amelyeket megfelelően képzett óvodapedagógusok tartanak. Ilyenek a játékos sportfoglalkozások heti két alkalommal (vezeti Csontos Gáborné), a játékos német nyelvtanítás, heti két alkalommal (vezeti Kovács Erika), a kézműves szakkör, heti egy alkalommal (vezeti Tollár Kálmánné).

A nevelőtestület jó kapcsolatot alakított ki a város közművelési intézményeivel. Nagyon jó kapcsolatuk volt a város üzemével és az azokban dolgozó munkásokkal is, akik sokat segítettek az óvoda elmúlt 22 éves működése alatt.

Érdekes megfigyelésként említették, hogy a mai óvodásaik szüleit is már ők nevelték, de a mai szülők másként viszonyulnak gyermekeiket gondozó óvodához, mint ahogy azt annak idején szüleik tették. Igaz a családok élete az elmúlt közel egy emberöltő alatt megnehezedett.

Dr. Tóth Lászlóné vezető óvónő azzal zárta szóbeli tájékoztatását: „Munkatársaimmal szeretek együtt dolgozni. Kölsönösen becsüljük egymást, úgy a pedagógiai munka során, mint a magánéletben. Kolléganőim nyitottak az újra és szakmai fejlődésük töretlen ívű.”⁶

A Gagarin utcai napközi otthonos óvodába 1995/96-ban beiratkozott gyermekek:

Kis-közép csoport:

Domján Zoltán, Csősz-Tóth Benjamin, Farkas Vera, Fekete Bence, Gerencsér János, Hubay Márk, Iváncsics Márk, Jónás Zsófia, Kocsis Tekla, Komoróczy Bálint, Kovács Balázs, Kovács Gergő, Hag Dorina, Nagy Bianka, Németh Ádám, Oláh Petra, Pacseszák Dóra, Pauska Dóra, Pécsi Petra, Szeiler Sára, Szeiler Simon, Széll Júlia Anna, Udvari Csaba, Porkoláb Noémi.

Középső csoport:

Berkes Bianka, Dancs Adrián, Domján Réka, Erdélyi Melinda, Fonnyadt Anita, Gerő Zsolt, Izer Marcell, Kiss Teodóra, Korponai Kristóf, Kovács Nikolett, Lippenszky Leven, Lippenszky Máté, Nyároni Szandra, Pati Barbara, Pék Georgina, Pém Zoltán, Salamon Zsolt, Sas Felicián, Schleinig Dániel, Simon Orsolya, Szi Renára, Tóth Gergő, Vincze Martin, Kustra Róbert.

Nagy-közép csoport:

Berki Nóra, Béli Zsófia, Füleki Gábor, Gergely Georgina, Horváth Emília, Juhász Mátyás, Kocsis Attila, Koltai Katalin, Kovács István, Kovács Péter, Kovács Viktória, Lakics Bence, Nagy Kristóf, Nádudvari Edina, Németh Alexandra, Ódor Ádám, Rozs Ágnes, Rózsa István, Saffer Zsuzsanna, Sági Henriett, Simon Viktória, Szekeres Tamás Ádám, Tombor Nikolett, Tóth Xénia, Varga Krisztián, Varga Zsófia, Vozár Péter.

Vegyes csoport:

Árvai Viktor, Bedő Bence, Becskő Szabina, Garamszegi Bálint, Garamszegi Gábor, Gyulavári Mercédesz, Gyulavári Vanda, Halász Dóra, Gelencsér Dani, Horváth Sára, Ihász Katinka, Fodor Norbert, Kovács Balázs, Kiss Dániel, Kaszás Ramona, Takács József, Rábeli Szabó Gergő, Magyar Barbara, Nagy Adrián, Sárközi Dániel, Szabó Gábor, Varga Marcell, Lapat Ádám, Pető Árpád, Horváth Csaba.

Nagy csoport és kicsik:

Barna Zsófia, Farkas László, Keceli Dóra, Kovács Lívia, Licsauer Flóra, Rózsa Andrea, Zörényi Kitti, Baumgartner József, Bányai Bence, Bertalan Balázs, Hegedűs Kitti, Hideg Ivett, Karancs Szabina, Köbli Patrik, Körmöczy Sándor, Kurucz Gábor, Megyeri Kitti, Molnár Máté, Németh Bence, Németh Kitti, Proszt Attila, Szabó Zsuzsanna, Tóth Patrícia, Udvari András, Vadász Attila, Varga Krisztina.

Jobbra az óvoda épülete

*Középen a Gagarin utcai napköziotthonos
óvoda munkatársai az 1995/96-os
tanévben.*

*Álló sor: Bazsonyi Gyuláné óvónő, Varga
Róbertné óvónő, Horváth Lajosné dajka,
Fischli Józsefné dajka, Németh Ferencné
dajka, Sári Gáborné óvónő, Györgyfalvay
Csabáné gondnok, Szalai Istvánné óvónő
Pitzer Agnes óvónő, Gubiczáné Kulcsár
Margit óvónő, Farkas Attiláné dajka.
Ülő sor: Nagy Lajosné óvónő, Brunnerne
Horváth Erika óvónő, Csontos Gáborné
óvónő, dr. Tóth Lászlóné vezető óvónő,
Pálfi Szabolcsné óvónő, Gerencsér
Jánosné dajka*

*A Gagarin utcai napközi otthonos óvoda 1995/96-ban beíratkozott gyermekeinek csoportképe.
A felvétel az óvoda jól felszerelt tornatermében készült*

*Jobbra az Eötvös utcai napközi
otthonos tagóvoda*

*Középen az Eötvös utcai
napköziotthonos tagóvoda
munkatársai az 1995-96-os
foglalkozási évben.*

*Állnak: Major Lászlóné óvónő,
Kormosné Takács Livia óvónő,
Szabóné Lancz Anna óvónő, Horváth
Lászlóné dajka, Pétervári Lászlóné
dajka, Tóth Lajosné dajka, Tóttó
Balázsne dajka.*

*Ülnek: Albrecht Ervinné óvónő, Elekes
Elemérné óvodavezető, Krisztiné Srágli
Márta óvónő, Filipó Lászlóné óvónő,
Tollár Kálmánné óvónő*

Az Eötvös utcai napközi otthonos tagóvodába 1995/96-ra beiratkozott gyermekek csoportja

A Gagarin utcai óvoda tagóvodája. Kifejezetten óvodának épült 470 négyzetméteres alapterülettel, a hozzá tartozó telek 830 négyzetméter. Udvarán 1992-ben pályázat útján nyert pénzen fából ácsolt mászótoronyt létesítettek. Az óvodában gondozott gyermekek téli mozgásigényét a Gagarin utcai főépület tornatermében elégítik ki.

Az épületben 1974 tavaszán kezdődött meg az óvodai nevelés. Az 1895/96-os foglalkozási évre beiratkozott gyermekek száma: 108. Tekintettel arra, hogy a megállapított férőhelyek száma az érvényben lévő törvény szerint, a négy csoportszobára számítva, 80 lenne, az óvoda kihasználtsági foka megközelíti a túlszűfolttság fogalmát.

A tagóvoda vezetője: Elekes Elemérné.

Óvónők: Albrecht Ervinné, Szabóné Lancz Anna, Tollár Kálmánné, Majos Lászlóné, Kormosné Takács Livia, Filipó Lászlóné, Krisztné Srágli Márta.

Dajkák: Szakter Józsefné, Tüttö Balázsné, Horváth Lászlóné, Tóth Lajosné, Pétervári Lászlóné.

Az Eötvös utcai napközi otthonos óvodába 1995/96-ban beiratkozott gyermekek:

Kis csoport:

Balogh Eszter, Banicz Zoltán, Bányai Bence, Bárdos Bendegúz, Boronyák Barbara, Fehér András Tamás, Horváth Andrea, Iglódi Réka, Kéri Virág, Kovács Kitti, Kovács Márk, Lantos Mihály, Lenner Gábor, Molnár Anita, Návai Péter, Orosz Gábor, Pattogató Bence, Pávtis János Áron, Rosta Erika, Rozner Ramona, Scherer Gábor, Simon Rozália, Szabó Péter, Torda Dávid, Varga Krisztián, Varga Roland, Zsiga Katalin.

Kis-közép csoport:

Andor Krisztián, Bedő Renáta, Békéssy Gergő, Horváth Attila, Horváth Biana, Kalászos Roland, Király Zsuzsanna, Kőműves Márk, Kulcsár Kinga, Méry Ádám, Misányi Júlianna, Molnár Veronika, Lothár Ádám, Lakatos Dániel, Nyolcas Zsombor, Pápai Bettina, Sarmon Alexandra, Bársony Péter, Botos Péter, Böröcz András, Budai Levente, Farkas Dalma, Göncz Luca, Molnár Tamás, Németh Rajmund, Rácz Lilla, Somogyi Zsófia, Egyed Zsanett.

Vegyes csoport:

Andor Péter, Baranyai Adrien, Bárdos Luca, Belák Benjámin, Böröcz Nóra, Ferincz Carmen, Ferincz Ferdinánd, Gömbös Tamás, Hamarics Cuntia, Hanzel János, Horváth Noémi, Kocsis Renáta, Könczöl Gergő, Kőrösi Borbála, Majszin Krisztián, Molnár Attila, Mikecs Ádám, Mikusi Máté, Miseta Georgina, Nemes Gergely, Orosz Tamás, Orosz Attila, Ossmann Ádám, Sipos Katalin, Tarsoly Nóra, Tóth Alíz, Zsigmond Fanni.

Nagy csoport:

Balla Bernadett, Baki Roland, Bárdos Megyer, Beke Tamás, Békéssy Vera, Brunner Zsanett, Cseh Miklós, Görcsi Ádám, Horváth Anett, Iglódi Máté, Kalászos Alexandra, Kálmán Alexandra, Kormos Bence, Kovács Attila, Kovács Máté, Krejzinger Árpád, Mile Piroška, Palágyi Judit, Pandur Biana, Pápai Nikolett, Pásku Dávid, Salamon Tünde, Somlyay Kristóf, Tóth Krisztina, Török Zsófia, Vancsó Krisztina, Varga Bálint.⁷

Az intézményt 1979-ben a Nemzetközi Gyermekek alalmából adták át az üzemeltetőnek. Városunk egyik legvonzóbb látványú intézménye. Az arra járók pillantását feltétlenül magára vonja külső színes (piros) homlokzata. Belső kialakítása tágas, a legkorszerűbb szakmai igényeknek megfelelő. Az óvoda kertje is különleges. A „hegyes-völgyes” udvaron 4 játszótér található, mindegyik 1-1 őselemet (Föld, Levegő, Tűz, Víz) szimbolizál. Berendezése az ősi szokásokhoz kapcsolódó népmesei szimbólumokat jeleníti meg: kapuk (Oroszlán, Bika, Hal, Madár), manókkal, Nappal, Holddal díszített híd – melyek átvezetnek az „egyik világból a másikba”, napszimbólum, sárkány, táltos ló, mérleg (hintá), kígyók, sámánoszlop, spirális utak. A fa játékokon lévő faragásokon az ősi kultúra jelrendszere található. A kertben áll egy üvegtetős fából készült épület is, amely egy kis – az óvodáskorú gyerekek úszására alkalmas – úszómedencét rejt.

Az óvoda 8 csoportos, 160 férőhelyes, az 1995/96. tanévre beiratkozott gyerekek száma 196. 17 óvónő és 10 dajka neveli, gondozza a gyermekeket a 8 csoportszobában. Ide tartozik még a Kísérleti utcai tagóvoda is.

A központi óvoda vezetője: Móroczné Komáromi Gyöngyi. Óvodavezető-helyettesek: Horváth Zoltánné (Fullér Margit), Papp Andrásné (Beck Zsuzsa), Baloghné Szabó Ágnes – tagóvodavezető (Kísérleti u.). Az intézmény gondnoka: Deliné Mogyorósi Zsuzsanna.

Óvónők: Papp Andrásné (Beck Zsuzsa), Szabó Csilla, Ruzsics Ferencné (Németh Erzsébet), Szabó Árpádné (Eckert Klára), Forrayné Wolf Ágnes, Egyed Andrea, Veér Miklósné (Németh Katalin), Előháziné Pintér Krisztina, Szép Marianna, Kiss Sándorné (Kozó Márta), Horváth Zoltánné (Fullér Margit), Benesné Schisler Noémi, Nagy Gabriella, Tamásné Arany Ildikó, Tóthné Kertész Zsuzsa, Garamszeginé Orbán Gyöngyi. A 16 óvónőből négyen gyermekgondozási szabadságon vannak. Helyettesítők: dr. Demeter Gyözőné (Nedevits Viktória), Horváthné Lóránt Mária, Pacsi Szilvia, Somorjai Livia.

A nevelőtestület (a Kísérleti utcai is) dr. Gaál Istvánné zenetanár vezetésével egy kamarakórust is alkot.

Dajkák: Peresztegi Tiborné, Lágler Tivadarné, Kocsis Tiborné, Porkoláb Lászlóné, Bojt Gézané, Gép Zoltánné, Fuller Jánosné, Tarány Rita, Sárompek Lajosné, Farkas Tiborné. Szakszervezeti titkár: Kiss Sándorné. A közalkalmazotti tanács elnöke: Szép Marianna.

Az óvoda önállóan kidolgozott egyedi nevelési programja szerint működik. A pedagógiai program szervezeti keretei lehetőségeket és feltételeket kívánnak biztosítani a gyerekek kiegyensúlyozott, egyenletes, sürgetésmentes fejlődéséhez és fejlesztéséhez. Az egyedi nevelési program kidolgozására 1991-ben került sor. A Közoktatás-fejlesztési Alap innovációs pályázatán nyert először elbírálást. A pályadíj 500 000 Ft volt. Ugyanebben az évben jelent meg a Gyermekközelben című tanulmánykötet az óvoda nevelési programjáról. Szerzői: Forrayné Wolf Ágnes, Horváth Zoltánné, Kalocsai Mariann, Kissné Kozó Márta, Móroczné Komáromi Gyöngyi, Nagy Gabriella, Pintérné Molnár Júlianna, Papp Andrásné, Ruzsicsné Németh Erzsébet, Szabóné Eckert Klára, Tamásné Arany Ildikó, Tóthné Kertész Zsuzsa, Veér Miklósné. Szerkesztette és összeállította Móroczné Komáromi Gyöngyi.

Móroczné Komáromi Gyöngyi esztétikai nevelésről írt pályázatát a Keszthelyi Önkormányzat díjazta. 1993-ban a Megyei Közgyűlés „Pedagógiai Nívódíj”-ban részesítette a nevelőtestületet. Más pályamunkák, szakdolgozatok is születtek. A Megyei Pedagógiai Intézet szakmai pályázatán I. díjban részesült Móroczné Komáromi Gyöngyi: A játék személyiségformáló hatása és Tóthné Kertész Zsuzsa: Valahol kezdeni kell című pályamunkája.

13 óvónő végzett diplomamegújító intenzív tanfolyamot, melyet szakdolgozatokkal zártak „kíválóan megfelelt” minősítéssel.

Az óvoda tevékenysége iránt belföldön és külföldön nagy az érdeklődés. Vezetőjét, Móroczné Komáromi Gyöngyit rendszeresen hívják az ország óvodáiba, pedagógiai intézeteibe, helyi és regionális konferenciákra, előadásokat tartani. Három alkalommal (1989-ben, 1993-ban, 1996-ban) meghívást kapott a Tokiói Kodály Esztétikai-Nevelési Intézettől is, hogy Japánban előadásokat tartson óvónők és más pedagógusok részére.

1996-ban a Soros Alapítvány pályázatára Móroczné Komáromi Gyöngyi készített pályamunkát Gyermekek és személyiségközpontú alternatíva az óvodában címmel, mely 500 000 Ft pályadíjban részesült.

Ez a pályadíj lehetővé tette egy óvoda-iskola nevelési modell kidolgozását a legjobb szakemberek bevonásával. Erre azért is szükség van, mert Japán pedagógusok és művészek támogatásával megkezdődtek az óvoda tetőterének beépítési munkálatai, ahol az óvoda nevelési programját folytató magániskola létesül.

Az óvoda sajátos pedagógiai programjának legfontosabb vonásai:

Vegyes életkorú csoportokban, családi légkörben, szeretetben, nyugalomban nevelkednek a gyerekek. Az óvodai élet szabály és szokásrendszerét biztosítva nagy szabadságot, önállóságot élveznek, életük nagyrészt kötetlen. Megtanulják, hogyan kell egymást segíteni, tanítani, egymásra figyelve élni. Nagy hangsúlyt kap a művészeti nevelés, melyet áthat az ősi kultúra és magyar hagyományrendszerének megismerése. A népmesék, a ritmikus és énekes játékok és népszokások, a népművészet ősi jelrendszerének megismerése – a gyermekek szintjén – hangsúlyozottan az anyanyelv a zenei és vizuális anyanyelv és kultúra sokoldalú és sokszínű megismerését szolgálják. A nevelési rendszer nagyon fontos eleme a játéknak az a fajtája, amelyben a gyermek kifejezheti önmagát, tapasztalatait, élményeit és a mesék szimbolikus világát.

A gyerekek belső világát kifejező őszinte rajzok, festmények és más alkotások a pedagógiai munkában értéket képviselnek, s fontos feladat, hogy a gyerekek ezirányú képességeit megőrizzék és fejlesszék.

A mozgáskultúra fejlesztése összhangban van a magyar népi mondókák és gyermekjátékkal. Ezek a játékok a képességfejlesztés legfontosabb eszközei.

A világ megismerése, a tájékozódás a világban úgy történik, hogy a gyerekek sok és sokoldalú tapasztalatokat szereznek elsősorban a közvetlen környezetükből. A nevelés eredményeképpen a gyermekek nyugodtak, fegyelmezettek, egymás iránt figyelmesek és segítőkészek, nyitottak, érdeklődők és rendkívül aktívak, kreatívak.

1996 őszén megkezdődik az óvoda nevelési rendszerére épülő 8 osztályos általános iskolai egyedi nevelési-oktatási program kidolgozása, az iskola felépülésével pedig

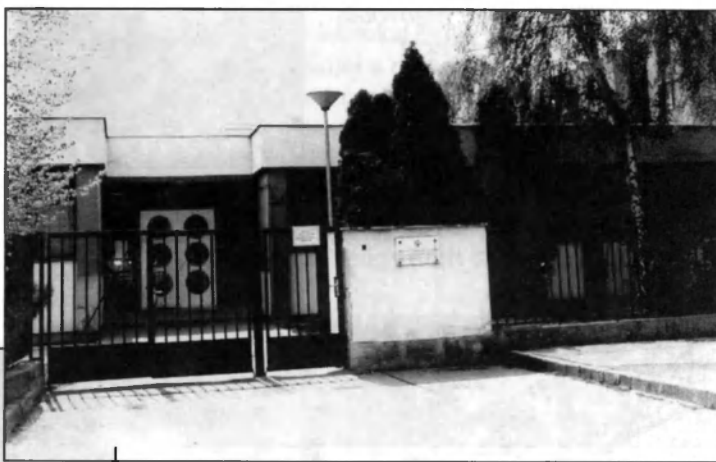
lehetővé válik a két intézmény tartalmi-pedagógiai együttműködése.

A Vaszary Kolos utcai napközi otthonos óvodába 1995/96-ban beiratkozott gyermekek:

Benkő Réka, Budai Dorina, Cziráki Melinda, Előházi Gergely, Emödi Bence, Fekete Veronika, Gaál Norbert, Gampel Viola, Gálfi Norbert, Gáspár Benjámin, Hanzl Gyula, Horváth Ádám, Kisbán Richárd, Kocsis Benjámin, Kubicek Máté, Kulics Gábor, Mogyorósi Renáta, Molnár Bernadett, Pető Katalin, Szabó Bianka, Szalai Szilárd, Szücs Nikolett, Takács Eszter, Varga Dániel, Vass Dávid, Takács Szilárd, Bodnár Benedek, Cseh Német Márton, Edvi Zoltán, Ernszt Barbara, Farkas János, Horváth Ádám, Horváth Dóra, Kósa Kristóf, Martin Zsófia, Martin Márk, Németh Bálint, Németh Dórka, Németh Renáta, Radó Bence, Simon Csaba, Tóth Dávid, Fölgyes Alexandra, Vodnyánszky Judit, Szücs Pálma, Wölff András, Salamon Dalma, Fonnyadt Ádám, Lenner Nóra, Bándoli Dóra, Baranyai Richard, Bonczó László, Bösze Balázs, Doma Patrícia, Duplecz Dóra, Fekete Bálint, Horváth András, Kalu Tamás, Kopcsándi Szabina, Kovács Eszter, Márfi Dániel, Márfi Péter, Nagy Attila, Németh Balázs, Németh Dávid, Németh Ramon, Pataki Csilla, Pályi Hajnalka, Podlovics Barbara, Rác Gábor, Rónai Klaudia, Tarr Gergő, Rónai Roland, Sas Nándor, Balati Ádám, Cseh Bálint, Borda Dániel, Balati Barbara, Csizmazia Zsanett, Csomós Mónika, Fazekas Eszter, Fodor Gábor, Gecse Bendegúz, Juhász István, Heidinger Judit, Kalocsa Nikolett, Kelemen Szabolcs, Kolcsár Zoltán, Márfi Tamás, Menkveld Gerrit, Menkveld Klaus, Nagy Márk, Nagy Nikolett, Németh Gábor, Sárközi Petra, Sárközi Réka, Szekeres Gergely, Wajda Ákos, Wajda Gertrud, Vipler Kisanna, Balogh Kitti, Bedő Tamás, Benes Noémi, Benes Szilárd, Békevári László, Cseh Balázs, Cseh Norbert, Cserhádi Tamara, Cserhádi Vivien, Demeter Ádám, Erdélyi Melinda, Fegyverneki Melitta, Felker Balázs, Finta Ágnes, Fodor Tibor, Fullár Fanni, Gattyán András, Gelencsér Gergő, Horváth Alexandra, Horváth Bence, Kiss Anett, Laza Mihály, Seszták Tamás, Tekla Márta, Szita Roland, Molnár Katalin, Tóth Brigitta, Ser Bence, Iski Anett, Bernáth Ivett, Szelestei Rita, Piacsek Károly, Horváth Tamás, Kovács Kinga, Alföldi András, Kondorossy Fruzsina, Kákonyi Kata, Ángyán Előd, Simon Fiala Donát, Vértessaljai András, Sidlovsky Viktória, Mahdi Leina, Baán Alma, Horváth Júlia, Zámbo Zsófia, Erdőssy Zita, Rázsi Dorottya, Alföldi Péter, Szelestei Kristóf, Kondorossy Ákos, Szeglet Márk, László Péter, Bojtor Klaudia, Bojtor Tamás, Cseke Dániel, Cseroka Vivien, Csikos Beatrix, Farkas János, Fliszár Tímea, Fülöp István, Gelencsér Dóra, Havasi Arcsibáld, Herczeg Judit, Horváth Gergely, Kaszsa Bálint, Koleszár Alexandra, Koleszár Réka, Kovács Apolka, Németh Csaba, Németh Viktória, Olasz Alexandra, Pál Olivér, Péter Dániel, Reisinger Andrea, Szabó Attila, Szi Ferenc László, Balogh Marcell, Bán József, Bán Patrik, Bencze Zsófia, Bogdán Balázs, Budavári Georgina, Gellén Luca, Horváth Dóra, Horváth Petra, Horváth Roland, Kovács Koós Kata, Lágler Gergely, Kiss Enikő, Márton Péter, Molnár Bettina, Morva Tamás, Morva Gergely, Németh Melánia, Németh Péter, Paksa Tamás, Salamon Zsolt, Szabó András, Széles Árpád, Tamás Alexandra, Tamás Dóra, Horváth Vanda, Bogdán Attila.

A bal oldali első képen a Vaszary Kolos utcai óvoda nevelőtestülete az 1995/96-os tanévben.

Felső sor: Nagy Gabriella, Egyed Andrea, Somorjai Livia, Szabó Csilla, Veér Miklósné. Középső sor: Tamásné Arany Ildikó, Benesné Schiszler Noémi, Horváth Zoltánné vez.h., Ruzsics Ferencné, Horváthné Lénárt Mária. Ülő sor: Wolf Ágnes, Papp Anárásné vez.h., Móroczné Komáromi Gyöngyi óvodavezető,

Fent a Vaszary Kolos utcai óvoda egyik kapubejárata

Balra középen a Vaszary Kolos utcai óvoda alkalmazottai az 1995/96-os tanévben.

Felső sor: Horváth Zoltánné óvónő, Gép Zoltánné dajka, Porkoláb Lászlóné dajka, Kocsis Tiborné dajka, Egyed Andrea óvónő, Somorjai Livia óvónő, Tamásné Arany Ildikó óvónő, Nagy Gabriella óvónő, dr. Demeter Győzőné óvónő, Tarány Rita dajka.

Középső sor: Wolf Gézané dajka, Sárompek Lajosné dajka, Horváthné Lóránt Mária óvónő, Szép Marianna óvónő, Ruzsics Ferencné óvónő, Papp Andrásné óvónő, Szabó Csilla óvónő.

Ülő sor: Wolf Ágnes óvónő, Benesné Schiszler Noémi óvónő, Veér Miklósné óvónő, Deliné Mogyoróssy Zsuzsanna gondnok, Pacsi Szilvia óvónő, Kiss Sándorné óvónő, Farkas Tiborné dajka, Lágler Tivadarné dajka

A Vaszary Kolos utcai óvoda gyermekserégének fényképe, nem volt jelen a teljes létszám

*Balra a Kísérleti úti tagóvoda
épületének egy része*

*Középen a Kísérlet úti
napköziotthonos tagóvoda
alkalmazottai az 1995/96-os
tanévben.*

*Álló sorban balról jobbra: Pungor
Istvánné dajka, Krupláné Nagy
Ágnes óvónő, Sáringer Tamásné
óvónő, Simonné Horvát, Ida
óvónő, Lóki Ferencné dajka.
Ülő sorban: Szabó Nándorné
dajka, Varga Istvánné óvónő,
Baloghné Szabó Ágnes
tagóvodavezető óvónő, Akucs
Vilmosné óvónő*

A Kísérleti úti óvodába járó gyermekek csoportja

Kísérleti utcai napközi otthonos óvoda

Az épületben korábban a Nagyváthy Szakközépiskola tantermei voltak. 1980-ban alakították át óvodává. Az épület külső megjelenése nem túl szívderítő, ám belül nagyon kedves, szép, a gyerekek számára otthonos, színes világot jelentő. Hatalmas udvar tartozik az óvodához, amely sok lehetőséget nyújt a gyerekek szabadban tartózkodásához, mozgásához. 3 csoportos 60 férőhelyes, az 1995/96-os tanévre beíratkozott gyerekek száma 78. 6 óvónő és 4 dajka nevelő, gondozza a gyerekeket a 3 csoportszobában. A szobákhoz külön öltöző, külön WC-mosdó tartozik.

A tagóvoda vezetője: Baloghné Szabó Ágnes.

Óvónők: Akucs Vilmosné, Krupláné Nagy Ágnes, Simonné Horváth Ida, Zömbikné Ekes Anna, Varga Istvánné.

Helyettesként dolgozik: Sáringer Tamásné.

Dajkák: Nyakas Tiborné, Szabó Nándorné, Pungor Istvánné, Lóki Ferencné.

A tagóvoda szervezettileg a Vaszary Kolos utcai óvodához tartozik, a két nevelőtestület egységet alkot, tevékenységük közös és összehangolt.⁸

Az óvoda épületének utcai frontját csak panorámaképpen lehetne bemutatni és akkor is az előtte lévő fák és a magas kerítés miatt az épületet teljes szépségében nem láthatnánk. Az épület jó, gyermekbarát hangulata e kis részletből is érzékelhető.

A Kísérleti úti napközi otthonos tagóvodába 1995/96-ban felvett gyermekek:

I. csoport:

Berke Adrian, Berke Dávid, Gönye Zsolt, Hajas Bence, Kardos Kitti, Kiss Boglárka, Kreker Balázs, Markovics Réka, Marton Tamás, Mátyás Nóra, Kocsi Noémi, Németh Atala, Molnár Lilla, Polgár Petra, Puskás Ádám, Puskás Gergő, Rüll Napsugár, Sörös Adrien, Szabó Levente, Szeiler Viktória, Tóth Levente, Varga Dóra, Varga Viktória, Varga Veronika, Torma Vera, Sedlovits Zsófia.

II. csoport:

Barkó Dóra, Beck József, Czimondor Dávid, Doroszlai Krisztina, Györgyfalvy Nóra, Horváth Dávid, Horváth Dorottya, Horváth Katalin, Károly Veronika, Károly Zsófia, Nagy Zita, Kovács Bence, Pálfalvy Attila, Nemes Dianna, Németh Ádám, Olt Alexandra, Pék Stefánia, Pliskó Anna, Szávicz Dániel, Szi Miklós Dávid, Torma Zsófia, Tóth Ábel, Tóth Áron, Előházi Gergely, Porel Róbert

III. csoport:

Vékus Péter, Bódis Richard, Buday László, Csikós Lajos, Enyingi Zsófia, Fellner Evelin, Heszler Dorina, Horváth Dóra, Kálmán Tamás, Kiglics Tamás, Kiss Edmond, Neumann Dávid, Nyakas Alexandra, Romsics Bence, Sallai Kinga, Sáringer Masall, Somogyi Zsófia, Szabó Vidolett, Szabó Zsófia, Szakál Diána, Tompos Levente, Tóth Adrien, Tóth Barbara, Varga Virág, Vince Anna Lidia.

A XV. fejezetben közölt adatok szerint Keszthely óvodáiban az 1995/96-os tanévben 916 gyermekkel foglal-

koztak. Közülük 440 volt a leány és 476 a fiú. Nem vizsgáltuk az anyakönyvi adatokat és így nem tudhatjuk, hogy a született gyermekeknél a nemek aránya azonos, vagy megközelítően az az óvodába beíratkozott gyermekekével. Így tudománytalan és csak játékos értékű az a megállapításunk, hogy a közhiedelem szerint a nagy háborúk után mindig megemelkedik a fiú gyermekek aránya, tekinthetjük az elmúlt emberöltőt folytonos háborúnak? Mondhatjuk azt, hogy ezért emelkedett a fiú gyermekek aránya?

Azt viszont, vizsgálva a gyermekek utóneveit, megállapíthattuk, hogy a szülők igen szívesen választanak újszülötteiknek a magyartól idegen, divatos neveket. A 961 utónévnek kevés híján egy harmada a televízióból, ritkábban regényekből kiválasztott, idegen név. A leányoknál 69, a fiúknál 25 ilyen nevet találtunk. 25 Alexandra, 12 Viktória, 11 Nicoletta, 11 Krisztina, 10 Barbara, 9 Kitti és 9 Renáta van közöttük. A fiúknál 11 Richardot, 10 Rolandot, 7 Krisztiánt, 7 Norbertet és 4 Marcellt találtunk. Akadt azonban 1 Cinthia, 1 Leina, 1 Archibald, Xénia, 2 Ibrahim és 1 Masall, ez utóbbiról nem tudjuk megállapítani, leány, vagy fiú név-e, még az is lehet, hogy hibásan olvastuk el a kézzel írt névsorból.

Nem kívánunk állástfoglalni ebben a kérdésben, nem is a mi feladatunk, csupán regisztrálni akartuk ezt a szülői akaratot.

Jegyzetek a XV. fejezethez

1. Vasárnapi Hírek 1996. IV. 7-i számából idézve.
2. Az óvodáról készített adatokat átnézte és kiegészítette dr. Szabolcs Istvánné.
3. Az adatokat átnézte és kiegészítette Egyedné Lackó Judit.
4. Az adatokat ellenőrizte és kiegészítette dr. Dorgai Lászlóné.
5. Az adatokat átvizsgálta és kiegészítette Vincze Mihályné.
6. Az adatokat áttekintette, kiigazította és kiegészítette dr. Tóth Lászlóné.
7. Az adatokat átnézte és kiegészítette Elekes Ele-mérné.
8. Az óvoda ismertetőjét dr. Móroczné Komáromi Gyöngyi készítette.

Záró sorok

Adatgyűjtésünket 1995. október 15-én fejeztük be. Ezzel a nappal kell zárni minden évben a statisztikai adatszolgáltatást.

Munkánk eredménye, a bevezetőben felsoroltak nagyszerű segítsége ellenére és annak dacára, hogy hét hónapig át munkálkodtunk az adatok összegyűjtésén, elég szerény.

Leírtunk olyan adatokat is, amik nem az utolsó százhusznöt évben történtek, sőt olyanokat is, amik távol állnak a kisdédóvással kapcsolatos eseményektől. Tettük ezt azért, mert Keszthelyt olyannak szerettük volna megmutatni, amivé évszázados, ha nem évezredes fejlődése során fejlődött.

Meggyőződésünk, hogy Keszthelynek nemcsak a múltja nagyszerű, de jelenének fakó szürkeségét levetve, ragyogó lesz a jövője is. Nincs még egy kisvárosa az országnak, de Európának is csak egy-kettő ilyen adatott, amelyben annyi kulturális intézmény létezik, mint Keszthelyen. Csak arra kell városunk vezetőinek vigyáznia, nehogy a jelenlegi szűk anyagi lehetőségek következtében ezek az intézmények elszürküljenek, leépüljenek.

Gyermekkorunkban hallhattuk azt a, ha nem csalódunk Bismarcknak, a „Vaskancellárnak”, tulajdonított mondást: „Németországot az iskolamesterek pálcája tette nagyvárrá!” Nem szeretnénk olyan látszatot kelteni, hogy visszakívánnánk az iskolai pálcát, de e mondságból kiértezhető a belső tartalom is, Németországot nevelői emelték magasba, azáltal, hogy népességének értelmi szintjét a kor kívánta megfelelő mértékre emelték.

A tudás várába rengeteg lépcső megmászása után lehet csak bejutni. Rendkívül fontos, hogy az első lépcsőfokokat kisdédóink milyen érzéssel kezdik járogatni.

Szerencsére már régen sutba vágjuk az iskolamesterek pálcáját. Gyermekünket, unokáinkat, dédunokáinkat, mosolygósan, szelíden, észrevétlen irányítással segítik fel óvónőink ezekre az első lépcsőfokokra és ők szabadon, játékos kedvvel indulnak a lépcsőn fölfelé.

Megértésünkkel, megbecsülésünkkel, szeretetünkkel és segítőkészségünkkel támogassuk „óvoda mesternőinket”, hogy jó kedvvel, simogatással, játszadozva nyissák ki Keszthely jövő polgárainak kicsi szeméit a világra, annak ezer színűségére és vezessék első, még bizonytalan lépéseiket a tudás lépcsőjére, hogy ki-kik tehetsége – de nem anyagi lehetőségei – szerint jó munkás, jó meseterember, jó kereskedő, jó hivatalnok, jó mérnök, jó orvos, jó politikus vagy jó tudós lehessen.

Ehhez azonban óvodáinknak és óvónőinknek mindannyiunk segítségére van szüksége, elsősorban városunk „szénátorainak”, a városi képviselőtestület tagjainak segítségére. Szénátoraink nőjjenek fel a mostani nehéz feladataikhoz, ne a régi módon, fegyelmi felelősségre vonás fenyegetéseivel igyekezzenek a nehézségeken túljutni, hanem együttérző segítőkészséggel.

Nagy szeretettel és tisztelettel köszöntjük végül Keszthely valamennyi óvodapedagógusát és dajkáját, azokat, akik jól megérdemelt nyugdíjas éveiket töltik és azokat, akik ma is végzik hivatásukat.

Kérjük őket, ne feledkezzenek meg arról, hogy az ő munkájuk nyomán válik Keszthely jó polgárává és az ország jó építőjévé a mai kis óvoda.

Keszthely, 1996. január 10.

Felhasznált irodalom

1. Baade Fritz: Versenyfutás a 2000. évig. Budapest, 1965, Közgazdasági és Jogi Kiadó.
2. Bontz József: Keszthely város monografiája, Keszthely, 1896.
3. Depaul Szent Vincéről nevezett Irgalmas Nővérek Keszthelyi Ranolder Leánynevelő és Tanintézet Polgári iskolájának, Elemi iskolájának és Kisdédóvójának évkönyvei 1897–1947-ig. A Balatoni Múzeum Könyvtárában.
4. Eszes László: Feledésbe ment utcanevek Keszthelyen. Keszthely, 1985, Városi Tanács V. B.. Műv. Oszt. kiadása.
5. Györffy Gizella óvónő 1896/97-es tanári noteszében írt adataiból. A notesz Goldschmied István tulajdonában.
6. Dr. Horváth József: Keszthely város 25 éves. 1979, Keszthely, Városi Tanács V. B. Műv. oszt. kiadása.
7. Kisdédónevelés folyóirat IV. évfolyam 1. szám, 1-7 oldal. Budapest, Kisdédónevelők Országos Egyesülete kiadása.
8. Központi Statisztikai Hivatal Veszprém és Zala megyei évkönyvei. Balatoni Múzeum könyvtárában, a Kastélymúzeum Helikon Könyvtárában és a Városi Könyvtárban.
9. Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézet Budapest VII. kerület értesítői 1926/27; 1927/28; 1928/29 évekről.
10. Móroczné Komáromi Gyöngyi (szerk.): Gyermekközelben. 1991, Keszthely, Vaszary Kolos utcai Óvoda kiadása.
11. Dr. Sági Károly: Keszthely 1954–1974. 1975, Keszthely, Városi Tanács V. B. Műv. Oszt. és a Balatoni Múzeum kiadása.
12. Tar Ferenc: „Boldog voltam, hogy tudtam tanítani”. Riport Staud Máriaival. Megjelent a Zalai Hírlapban. Kézirata a szerzőnél.

Függelék

A. Dr. Móroczné Komáromi Gyöngyi írása

B. Keszthely város közoktatási és szakképzési koncepciója 1996. (részletek)

A.

Adatgyűjtésünk szakmai lektora dr. Móroczné Komáromi Gyöngyi vezető óvónő volt. Az általa fellelt hiányokat igyekeztünk pótolni. Munkájáért hálás köszönetünket fejezzük ki.

A teljes anyag összeállítása után érkezett írását munkánkba már bedolgozni nem tudtuk, ezért változtatás nélkül közöljük:

Az 1971-ben megjelent új óvodai nevelési program célja: „a 3–6 éves gyermekek sokoldalú fejlődésének elősegítése.”

„Az óvodáskor végére a gyermekek nagy utat tesznek meg a fejlődésben, vonzó perspektívaként áll előttük az iskola és képessé válnak arra, hogy ott a növekvő követelményeknek eleget tegyenek. A fejlődésnek ez a foka, bár az óvodai nevelés céljának elérését jelenti, a szocialista emberré válás folyamatában egy még kezdeti, mozgó szintet jelöl.”

Ez a nevelési program az előzőekhez képest részletesebb, kidolgozottabb és minden korosztály részére követelményszinteket állít fel.

Az új nevelési program bevezetésére először a Gagarin utcai óvodában került sor 1973-tól Mórocz Józsefné irányításával, aki korábban az Országos Pedagógiai Intézet vezette program-előkészítő munkákban is részt vett Szombathelyen a Vas Megyei Módszertani Központban.

Az Óvodai Igazgatóság létrehozásával 1974-től ez a tevékenység kiterjedt a város többi óvodájára is. Igazi pezsgő szakmai munka a város óvodáiban akkor kezdődött, amikor Mórocz Józsefné 1978-ban igazgatói megbízása mellé óvodai felügyelői, majd a Megyei Pedagógiai Intézettől szaktanácsadói megbízást is kapott. Városi szakmai munkaközösségek alakultak – kiváló óvónő vezetésével:

1980–83-ig: Környezetismereti munkaközösség,

Vezetője: Mogyoróssy Józsefné

1981–84-ig: Esztétikai nevelés munkaközösség,

Vezetője: Hamvas Endréné

1984–87-ig: Anyanyelvi munkaközösség,

Vezetője: Veér Miklósné

1986–88-ig: Egészségnevelés munkaközösség,

Vezetője: Albrecht Gézáné

1987–88-ig: Környezetismereti munkaközösség,

Vezetője: Garamszeginé Orbán Gyöngyi

1980–88-ig: Városi vezető óvónői munkaközösség,

Vezetője: Mórocz Józsefné

Megyei továbbképzések szervezésére is sor került Keszthelyen Zala megye óvónői részére:

1983–87-ig: Játék tanfolyam és munkaközösség,

Vezetője: Mórocz Józsefné

1986–88-ig: Közösségi nevelés – egyéni bánásmód,

Vezetője: Mórocz Józsefné

1978–88-ig a nevelőtestületekben kiemelten kerültek elemzésre a következő szakmai kérdések:

- a testi nevelés feltételeinek, módszereinek javítása,
- a játék pszichológiai sajátosságainak megismerése,
- az anyanyelvi nevelés módszereinek gazdagítása,
- a környezetismereti nevelésben a tapasztalatszerzés és kísérletezés módszereinek alkalmazása,
- a beiskolázandó gyerekek fejlettségének szakszerű vizsgálata,
- a kötetlenebb napirend és a vegyes életkorú csoportok létrehozásának pszichológiai-pedagógiai feltételei.

Közben megkezdődött a felkészülés felkészítés a következő, 1989-ben megjelenő Az Óvodai Nevelés Programja bevezetésére.

Ez a program annyiban különbözött az előzőtől, hogy nem határozott meg követelményszinteket, csak a fejlődés várható tendenciáit, tudomásul véve, hogy a gyermekek egyéni sajátosságai, egyéni fejlettsége, egyéni fejlődési tempója ebben az életkorban igen csak eltérő lehet. Nem az iskolára előkészítő funkciót hangsúlyozta, hanem a személyiség egészének fejlesztését a kisgyerek emberi méltóságának, jogainak biztosítását az óvodai nevelés teljes eszköztárával.

Már az 1985. évi oktatási törvény is az 1989-es óvodai nevelési program is arra biztatott, hogy az óvónők, a nevelőtestületek kezdeményezzenek, keressenek új, egyéni módszereket, végezzenek innovációs tevékenységet. Ennek ösztönzésére számos pályázati kiírás is megjelent (Közoktatásfejlesztési Alap, Pedagógus Szakma Megújítási projekt, Soros Alapítvány, megyei és városi pályázatok, sportpályázatok stb.).

Ez a tevékenység új lendületet kapott az óvodák integrációjával. A 10 óvodát 4 egységgé szervezték át. Az összevonás miatt a nevelőtestületek létszáma megnövekedett, több lehetőség teremtdött az egymás közötti napi információcserére, együttműködésre, a közös alkotómunkára ezekben a közösségekben, ugyanakkor az elszigetelődésre is. Új regionális szervezet létesült, TOK (Területi Oktatási Központ) névvel 1991-től központi ellenőrzési funkcióval, a Megyei Pedagógiai Intézet szerepe jelentéktelenné vált. A TOK 1995-ben megszűnt, a pedagógiai intézetek továbbképzéseket szervező, a szakmai munkát segítő szolgáltató tevékenysége ismét jelentősebbé vált.

Keszthely Város Önkormányzata Képviselő-testülete
Kulturális és Oktatási Bizottsága
8360 Keszthely, Fő tér 1.

Szám: 11038-35/1996.

Törvényességi szempontból kifogást nem
emelek.

Vincze József dr.
jegyző

ELŐTERJESZTÉS

Keszthely Város Önkormányzata Képviselő-testülete
1996. június 27-i ülésére

Tárgy: Keszthely város közoktatási és szakképzési koncepciója.

Tisztelt Képviselő-testület!

Munkaterv szerinti ütemezett témaként került a Képviselő-testület napirendjére a mellékletként csatolt közoktatási és szakképzési koncepció, amely az eredetinek a 3. módosított változata. Tájékoztatom a T. Képviselő-testületet, hogy a koncepcióban foglaltakat a Kulturális és Oktatási Bizottság már kettő esetben tárgyalta, de széleskörű nyilvánosságot kapott az intézmények vezetői ill. a városi érdekképviseleti szervek vonatkozásában is. A megtartott fórumokon elhangzottak és a bizottság elfogadható javaslatai egyaránt bekerültek a koncepcióba.

A Kulturális és Oktatási Bizottság 1996. június 13-án tartott ülésén Keszthely város közoktatási és szakképzési koncepcióját (a mellékelt 3. változatban) alkalmasnak tartotta arra, hogy megtagyalás végett a Képviselő-testület ülésére kerüljön.

Kérem a T. Képviselő-testületet, hogy az alábbi határozati javaslatot elfogadni szíveskedjen.

Határozati javaslat

...../1996. (VI.27.) számú Képviselő-testületi határozat:

Keszthely Város Önkormányzata Képviselő-testülete a Város közoktatási és szakképzési koncepcióját ~~módosítás nélkül~~ elfogadja, az abban foglalt feladatok végrehajtására a szükséges intézkedések megtételét elrendeli.

Határidő: folyamatos és 2000. XII. 31.

Felelős: Dr. Kulcsár Péter polgármester
(a végrehajtásban érintett osztályok vezetői)

Keszthely, 1996. június 19.

Dr. Müller Róbert
bizottság elnöke

Szám: 11.038-35/1996.

Keszthely város közoktatási és szakképzési koncepciója

1. Általános bevezetés és helyzetértékelés

A rendszerváltás utáni hat esztendő magyarországi oktatáspolitikáját sajnálatos módon a tétozáás jellemezte. Nem történt meg ennek következtében a közoktatás összehangolt és irányított, alapelveiben és fejlesztési irányában egyeztetett, valamint a szakmai közvélemény által döntő mértékben támogatott reformja.

Az Országgyűlésben elfogadott 1993. évi oktatáshoz csatlakoztatható törvénycsomag (közoktatási, szakképzési, felsőoktatási törvény) sem jelentett áttörést abban, hogy oktatási rendszerünk a progresszív, eredményeket felmutató magyar hagyományokra, nemzeti sajátosságokra alapozva tükrözze vissza az európai integrációra törekvő polgári társadalom és az átalakuló gazdaság igényeit. Az 1995. évben elfogadott Nemzeti Alaptanterv (NAT) bevezetésére is csak az 1998/99-es tanévtől kerül sor.

A kormányzati oktatáspolitikai lényeges módosulása a társadalmi gazdasági átalakulás jelen stádiuma, valamint az Önkormányzat mai és várható mozgásterének átgondolása arra ösztönöz, hogy bemutásra kerüljön az Önkormányzat oktatásszakmai felfogása, fel legyen vázolva az Önkormányzat által helyesnek tartott célkitűzések és meg legyen jelölve a szükséges cselekvéssort. Ez annál is inkább lényeges, mert Keszthelyen az oktatás valódi stratégiai ágazat, amely például a városi foglalkoztatáspolitikától a közképzettségig terjedő sávban képes hatáskifejtésre.

II. A közoktatás és a szakképzés általános rajza

1. Óvoda

A./ Helyzetkép

A magyar közoktatási rendszerben az óvodai hálózat régóta biztos, minőségileg értékes és folyamatos fejlődést produkáló ellátótípust képvisel.

A 3. és 6. életév közötti szakaszban a gyermekek nevelése szervezett körülmények között az óvodai nevelési program alapján történik. Az elmúlt évek oktatáspolitikája az óvodai tevékenységhez változatlanul nyugodt, szélsőségektől és ideológiától mentes körülményeket biztosított. A hálózat szinte érintetlen maradt, mert a magánóvodai, illetve egyéb

intézményfenntartói ellátás - az adott társadalmi körülmények között - nem volt képes lényegesebb feladatátvállalásra. A szülők természetesen továbbra is igényelték az önkormányzati ellátást, mert a közismert gazdasági helyzet miatt komolyan fel sem vetődhetett a családi nevelés alternatívája.

Az 1993. évi közoktatási törvény óvodai vonatkozásban több olyan előremutató szakmailag támogatott részt tartalmaz, amelyek biztosítják a színvonalas nevelőmunka alapfeltételeit. Ilyen elemnek tekinthetjük például az induló óvodai csoportok létszámának maximalizálását (25 fő), vagy a középfokú végzettségű óvónők felsőfokú képesítését előíró rendelkezését (az 1997. évtől csak felsőfokú végzettségű óvónők dolgozhatnak az óvodákban).

Fontos elem az óvodaszékek felállításának lehetősége és szabályozása, mert ezúton tovább "társadalmasodhatott" az oktatás viszonylag zárt világa.

Finanszírozási szempontból a helyzet korántsem megnyugtató, mert az állami hozzájárulás évenként az állami költségvetésben az önkormányzatoknak biztosított normatívája a tényleges működtetés csekély részét fedi csak le.

IV. Keszthely város közoktatása és szakképzése

1. Napköziotthonos óvoda

A. Hálózatjellemzők

Keszthely Város Önkormányzata fenntartásában 4 munkáltatói szempontból önálló és 5 tagóvoda működik:

Vaszary Kolos utcai Napköziotthonos Óvoda
Tagóvoda: Kísérleti utcai Napköziotthonos Óvoda
Vörösmarty utcai Napköziotthonos Óvoda
Tagóvoda: Tapolcai uti Napköziotthonos Óvoda
Gagarin utcai Napköziotthonos Óvoda
Tagóvoda: Eötvös utcai Napköziotthonos Óvoda
Sopron utcai Napköziotthonos Óvoda
Tagóvoda: Rákóczi téri Napköziotthonos Óvoda
Galamb utcai Napköziotthonos Óvoda

A gazdálkodással összefüggő feladatok ellátása a Gazdasági Ellátó Szervezet (GESZ) szervezeti keretein belül, de óvodánként megállapított költségvetés alapján történik.

Az intézményre jellemző mutatókat a 10. és 11. számú mellékletek tartalmazzák.

A város 9 óvodájában alkalmazott óvónők száma 78 fő. Ezen állományi létszám megegyezik az óvodai csoportokhoz előírt 2 fő/csoport, valamint a központi óvodát megillető 1 fő óvodavezetői létszám normatívával.

A megállapítások szerint az óvónők számának csökkentésére, csak az óvodai csoportok számának csökkenésével egyidejűleg kerülhet sor. Az óvodáskorúak várható létszámadatainak ismeretében, 5 éves távlati időtartamon belül mindezzel azonban számolni kell. Óvodákban nagyobb mérvű gyermeklétszám csökkenés 1998. évtől várható, így az óvodai csoport csökkenéssel járó létszámcsökkenés is tervezhető.

A felmérések szerint az óvodáskorúak számának csökkenésével 2001-re a jelenlegi 37 óvodai csoportnak 32-re való csökkenése várható. Mindez a jelenleg alkalmazott 78 fő óvónői létszámnak 10 fővel való csökkenését is eredményezi.

Az egyéb alkalmazotti létszámok csoportokhoz előírt normatívája 1,5 fő, amely a jelenleg ténylegesen alkalmazott létszámhoz viszonyítva -7,5 fő eltérést mutat. Mindezen tény alapján létszámcsökkentésre lehetőség nincs, hisz az alkalmazottak száma a szükségesnél most is kevesebb.

Az 5 éves távlati időtartamot figyelembe véve az egyéb alkalmazotti állományi létszám csökkenése, ugyancsak a gyermeklétszám ill. óvodai csoportok számának csökkenésétől függő döntés lehet.

Az óvodák megfelelő színvonalon végzett működtetése a jelenlegi állományi létszámmal biztosított, létszámcsökkentésekre egyelőre elfogadható indok nincs. Megjegyezni szükséges, hogy a költségvetéstől függő (esetleg tervezett?!) óvodai létesítmény bezárások vonzataként megjelenő létszámcsökkentések lehetőségének vizsgálata adott esetben újabb döntést igényel.

B./ Következtetések, lehetőségek

Az óvodák megalapozó szerepet töltenek be az erkölcsi értékvilág kialakításában, biztosítják az érzelmi stabilitást, részt vállalnak a családi szocializációból, és teljesítik azokat az orientációs elemeket, amelyek

- a természetes környezethez történő szoktatáshoz,
- a kommunikatív kultúra létrejöttéhez,
- a manuális intelligencia eléréséhez, valamint
- a kreatív munkakultúra kialakulásához vezetnek.

Egyértelmű, hogy a jövőben az óvoda-család együttműködésben mindezek miatt új típusú kapcsolatformák szükségesek.

A bemutatottak alapján elmondható, hogy az óvodarendszer minőséget produkáló értékeit a gazdasági nehézségek ellenére is meg kell őrizni. Költségvetési szempontból át kell tekinteni az óvodák fenntartási költségei olcsóbbá tételének lehetőségeit, az esetleges kapacitás áttelepítés kérdéskörét, egy új nagy befogadó képességű óvoda (Schwarz D. u. - Kísérleti u.-i új óvodaépület) megépítésével több kis tagóvoda kiváltását, ezzel is csökkentve a fenntartási költségeket és az intézményhálózat szétszórtságát.

A kapacitás áttelepítés szakmailag a legbiztonságosabb illetve forrásoldalról tekintve, a legolcsóbb megoldás a zsúfoltság csökkentése. Ennek keretében meg kell határozni a feltöltöttség maximális százalékát (115-120 %), ezt az óvodai felvételek során következetesen be kell tartani.

A szülők felé az eddigieknél hangsúlyosabban szükséges felvázolni a családi nevelés alternatíváját.

Továbbra sem indokolt a szakmai önállóság mellett az intézmények önállósítása gazdálkodási szempontból, részben önálló intézményi státuszukat meg kell tartani.

Támogatni kell a létrehozott óvodaszékek működését, és az élő óvoda-szülő kapcsolat kialakítására irányuló törekvéseket.

A gyermeklétszám számottevő csökkenésével lehet számolni az 1998. évtől, ami a fajlagos fenntartási költségek növekedését jelenti a jelenlegi intézményhálózat változatlanul hagyása mellett.

Az intézményfenntartói kör esetleges bővülése elvileg elképzelhető, ám ez lényeges módosulást nem jelenthet városi szinten. Jelenleg egy magánóvoda (a Család Óvoda, Család Iskola) rendelkezik működési engedéllyel, de ezen intézmény óvodai része nem üzemel.

Meg kell vizsgálni a gyermek- és diákélelmezés teljes problémakörét.

Elemezni kell az intézmények energia-felhasználását, racionalizálási javaslatot, valamint megvalósítási tervet kell készíteni (pl. új típusú fénycsöves világítás bevezetésére, fűtőrendszer-újítás).

Elő kell segíteni az országosan támogatott és preferált oktatási rendszerhez történő igazodás feltételrendszerének megteremtését.

Az ifjúsági munkanélküliség kezelése érdekében városi-megyei szintű elemző-értékelő kutatómunka elindítása indokolt (esetleg a Megyei Munkaügyi Központ közreműködésével).

Meg kell vizsgálni az egyes óvodáknál jelenleg mutatkozó túlszűfolttság mérséklési lehetőségeit (pl. kapacitásáthelyezés) és az 1998. évtől várható jelentős gyermeklétszámcsökkenés miatt egy tagóvoda megszüntetésének lehetőségét.

A óvodáskorú gyermeklétszám várható alakulását is figyelembe véve elő kell készíteni a Kísérleti utca-Schwarz Dávid utca területen egy új óvodaépület megépítését és az épület üzembehelyezését követően az intézményi tagoltság csökkentését tagóvódák (Rákóczi téri, Tapolcai uti, Kísérleti utcai) megszüntetésével.

Óvodák kiemelt mutatói
(október 1-i állapot)

Intézmény	Férőhely			Elhelyezett gyermekek száma			Gyermeccsoportok száma			Óvónők száma			Egyéb alkalmazottak száma			Férőhely kihasználtság (%-ban)		
	1991.	1993.	1995.	1991.	1993.	1995.	1991.	1993.	1995.	1991.	1993.	1995.	1991.	1993.	1995.	1991.	1993.	1995.
Vaszary K. u.-i Óvoda	160	160	160	192	205	196	8	8	8	17	17	17	11	11	11	120,0	128,0	122,5
Kísérleti u-i Óvoda	60	60	60	78	73	77	3	3	3	6	6	6	4	4	4	130,0	121,7	128,3
Vörösmarty u.-i Óvoda	100	100	100	102	112	105	5	5	5	10	11	11	7	7	7	102,0	112,0	105,0
Tapolcai u-i Óvoda(+)	60	60	40	58	64	54	3	3	2	6	6	4	4	4	3	96,7	106,7	135,0
Gagarin u.-i Óvoda	100	100	100	117	129	128	5	5	5	11	11	11	7	7	7	117,0	129,0	128,0
Eötvös u-i Óvoda	80	80	80	95	100	108	4	4	4	8	8	8	5	5	5	118,8	125,0	135,0
Sopron u.-i Óvoda	100	100	100	109	107	116	5	5	5	11	11	11	8	8	8	109,0	107,0	116,0
Rákóczi téri Óvoda	60	60	60	65	65	71	3	3	3	6	6	6	5	5	4	108,3	108,3	118,3
Galamb u-i Óvoda(x)	40	40	40	46	44	46	2	2	2	4	4	4	3	3	3	115,0	110,0	115,0
Összesen	760	760	740	862	899	901	38	38	37	79	80	78	54	54	52	113,4	118,3	121,8

(+) 1995-ig Lovassy S. u. 6.

(x) 1992-ig Rákóczi tér 22.

**Óvodáskorúak várható létszámának alakulása
tény és tervezett számadatok alapján
(város összesen)**

Nevelési év	1. éves	2. éves	3. éves		4. éves		5. éves		6. éves		Óvodáskorúak száma összesen (3-6 éves)	
	Bölcsődés korosztály	Bölcsődés korosztály	tervezett óvodai csop.sz.	gyermek létszám	tervezett óvodai csop.sz.	gyermek létszám	tervezett óvodai csop.sz.	gyermek létszám	tervezett óvodai csop.sz.	gyermek létszám	tervezett óvodai csop.sz.	gyermek létszám
1996.	208	235	10	249	7	189	10	248	10	245	37	931
1997.	(tervezett születés alapján) 200	208	10	235	10	249	7	189	10	248	37	921
1998.	(tervezett születés alapján) 200	200	8	208	10	235	10	249	8	189	36	881
1999.	(tervezett születés alapján) 200	200	8	200	8	208	10	235	10	249	36	892
2000.		200	8	200	8	200	8	208	10	235	34	843
2001			8	200	8	200	8	200	8	208	32	808

Megjegyzés: A tervszámok csak keszthelyi gyermeklétszám adatokat tartalmaznak!
(El- illetve beköltözés miatt változás előfordulhat)

A kiadó ajánlása

Adatok Keszthely város életéből, különös tekintettel a városi kisdédóvás fejlődésére. Az 1870 és 1995 közötti évek levéltári anyagából, az e korszakban megjelent könyvekből, újságcikkekből emlékiratokból és visszaemlékezésekből kigyűjtötte Szabolcs András.

A kötet megjelenése előtt röviddel jeleztem a szerzőnek, hogy nem találtam a helyét és szerepét a kézirat első oldalán olvasható fenti soroknak.

A válasz a következő volt: tulajdonképpen ezt terveztem címként a végül elfogadott helyett, mert ez a tény, nem teljes történet ez, csak adatok gyűjteménye.

A munka záró soraiból néhány idézet:

Leírtunk olyan adatokat is, amik nem az utolsó százhuszonöt évben történtek, sőt olyanokat is, amik távol állanak a kisdédóvással kapcsolatos eseményektől. Tettük ezt azért, mert Keszthelyt olyannak szeretnénk volna megmutatni, amivé évszázados, ha nem évezredes fejlődése során fejlődött. ...

Nincs még egy kisvárosa az országnak, de Európának is csak egy-kettő ilyen adatott, amelyekben annyi kulturális intézmény létezne, mint Keszthelyen. Csak arra kell városunk vezetőinek vigyáznia, nehogy a jelenlegi szűk anyagi lehetőségek következtében ezek az intézmények elszűrüljenek, leépüljenek. ...

A tudás várába rengeteg lépcső megmászása után lehet csak bejutni. Rendkívül fontos, hogy az első lépcsőfokokat kisdédeink milyen érzéssel kezdik járogatni. ...

Gyermekeinket, unokáinkat, dédunokáinkat, mosolygósan, szelíden, észrevétlen irányítással segítik fel óvónőink ezekre az első lépcsőfokokra és ők szabadon, játékos kedvvel indulnak a lépcsőn fölfelé.

Nagy szeretettel és tisztelettel köszöntjük Keszthely valamennyi óvodapedagógusát és dajkáját, azokat, akik jól megérdemelt nyugdíjas éveiket töltik és azokat, akik ma is végzik hivatásukat.

Kérjük őket, ne feledkezzenek meg arról, hogy az ő munkájuk nyomán válik Keszthely jó polgárává és az ország jó építőjévé a mai kis óvodás.

A szerző, Szabolcs András végigélte ezt a századot. Az idézetek bizonyítják, nem csorbult a hite. A jól végzett munka megbecsülése, az értelmes élet, a város, a haza szeretete sugárzik soraiból. Jó szívvel ajánlom minden olvasónak.

Asztalán jegyzetfüzet, rajta szemüveg, mellette félig kész kötés. Mintha csak éppen most tették volna le. Pedig így van már 12 éve. A tárgyak emlékeznek, emlékeztetnek. Arra, akivel teljes volt a világ...

Olyan ember munkáját tartja kezében az olvasó, aki féltve őrzi a múlt emlékeit, aki érti, tudja – s velünk is meg akarja értetni – az emlékeket az értékeket meg kell őrizni.

Erről szól ez a könyv. Megmutatja nem feledkezhetünk el azokról, akik egykor keserves küzdelmek árán hivatástudattal, lelkesedéssel megteremtették, világra segítették ezt az intézményrendszert, amelynek ma már nemcsak múltja, jövője is van.

A szerző alapos, sokoldalú levéltári, múzeumi és egyéb adatgyűjtést végzett, melynek nyomán feltárult Keszthely óvodáinak története.

A dokumentumok alapján korrekt tájékoztatást kapunk az elmúlt 125 év társadalmi, politikai életéről, s benne az óvoda helyzetéről, az óvodai nevelés szerepéről, az óvoda – iskola kapcsolatáról.

Az óvodák történetét a város fejlődésének történetével összefüggésben vizsgálja, ezért a könyv jelentősége sokkal nagyobb, mint egy egyszerű dokumentumgyűjtemény. Olyan várostörténeti, neveléstörténeti dokumentum, amely élményszerű leírásmódja miatt is számot tarthat a széleskörű olvasói érdeklődésére.

A sorokat olvasva megismerhetjük a városát szerető, annak jövőjéért aggódó, felelősséget érző és tenni akaró szerző személyiségét is, akinek munkájáért mély tiszteletemet és köszönetemet fejezem ki.